NORGES OFFISIELLE STATISTIKK

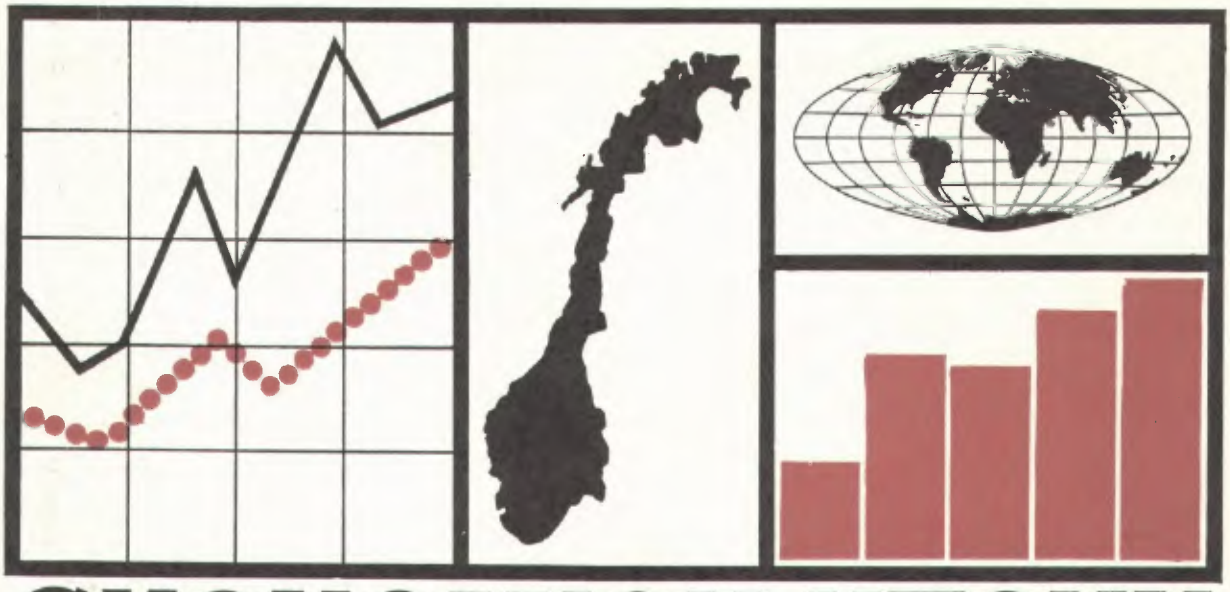

ØKONOMISK UTSYN OVER ÅRET 1970

ECONOMIC SURVEY 1970

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS
OSLO - NORWAY

NORGES OFFISIELLE STATISTIKK XII 265

ØKONOMISK UTSYN

OVER ÅRET 1970

ECONOMIC SURVEY
1970
With a Summary in English

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY
OSLO 1971

GRØNDAHL & SØN BOKTRYKKERI, OSLO

Forord

Økonomisk utsyn over året 1970 er stort sett lagt opp etter samme retningslinjer som i tidligere år.

Innføringen av merverdiavgift har gjort det nødvendig å legge om beregningsrutinene i nasjonalregnskapet. Av denne grunn har Økonomisk utsyn blitt forsinket, og dessuten må en regne med at de foreløpige nasjonalregnskapstall for 1970 har større usikkerhetsmarginer enn vanlig. Dette gjelder særlig inntektstallene, blant annet tallene for faktorinntekten og dens komponenter. Ved sammenlikninger med tidligere år må en også ta omsyn til at tallene for inntekt før skatt for 1970 på grunn av omleggingen av den direkte beskatning må tolkes på en annen måte enn tidligere.

Publikasjonen er utarbeidd ved Statistisk Sentralbyrås Forskningsavdeling under redaksjon av forsker Kjell Wettergreen. Avsnittet om fiske og selfangst er skrevet av Fiskeridirektoratet og avsnittet om arbeidsmarkedet av Arbeidsdirektoratet. De andre avsnitt er skrevet av funksjonærer i Byrået.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 4. februar 1971.

Petter Jakob Bjerve

Odd Aukrust

Preface

Economic Survey 1970 follows the same outline as for previous years.

The introduction of the new value added tax from 1 January 1970 complicated the calculation of the 1970 national account figures. This is the major reason for a considerable delay in publishing the Economic Survey 1970. The provisional national account figures for 1970 are for the same reason more uncertain than for previous years. This applies in particular to income figures, *inter alia* the figures on factor income and its components. Comparisons with earlier years are further complicated by the fact that, due to changes in the system of direct taxation, pre-tax income figures for 1970 can not be given exactly the same interpretation as corresponding figures for previous years.

The publication has been prepared by the Research Department of the Central Bureau of Statistics and has been edited by Mr. Kjell Wettergreen. The chapter on fisheries and sealing has been prepared by the Directorate of Fisheries and the chapter on labour market by the Labour Directorate. The other chapters have been prepared by the staff of the Bureau.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 4 February 1971.

Petter Jakob Bjerve

Odd Aukrust

Innhold.

	Side
Verdensøkonomien	5
Verdensproduksjonen	5
Råvarepriser	7
Verdenshandelen	8
Den økonomiske utvikling i Vest-Europa	9
Sambandsstatene	22
Konjunkturutsiktene	25
Norge	29
Utenriksøkonomien	29
Utenriksregnskapet	29
Vareomsetningen med utlandet	33
Produksjon og sysselsetting	45
Hovedtrekk av utviklingen	45
Arbeidsmarkedet	47
Jordbruk	52
Skogbruk	56
Fiske og fangst	60
Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	65
Bygge- og anleggsvirksomhet	73
Sjøfart	77
Annen samferdsel	83
Inntekter og inntektsnytting	89
Inntekter	89
Privat konsum	96
Investering	101
Finanser, kredittmarked og priser	106
Offentlige finanser	106
Kredittmarkedet	118
Prisutviklingen	130
Sluttord	142
Sammendrag på engelsk	150
Økonomisk-politisk kalender	159
Tabeller	*1

Vedlegg.

1. Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. januar 1970 ..... *9
2. Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH) *13

Contents.

	Page
World economic situation	5
World production	5
Prices of primary materials	7
World trade	8
Economic development in Western Europe.	9
United States	22
Current economic trends	25
Norway	29
External economy	29
Balance of payments	29
External trade	33
Production and employment	45
General trends	45
Labour market	47
Agriculture	52
Forestry	56
Fishing and catching	60
Mining, quarrying, manufacturing and electricity production	65
Construction	73
Shipping	77
Other transport and communication	83
Incomes and their disposal	89
Incomes	89
Private consumption	96
Capital formation	101
Finances, money and credit, prices	106
Public finance	106
Money and credit	118
Prices	130
Concluding remarks	142
English summary	150
Calendar of economic events	159
Tables	*1

Appendices.

1. Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1970 ..... *9
2. Selected publications in the series Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH) *13

Standardtegn

Tall kan ikke forekomme	. Category not applicable
Oppgave mangler	.. Data not available
Null	– Nil
Foreløpig tall	* Provisional or preliminary figure
Brudd i den loddrette serie	—— Break in the homogeneity of a vertical series
Brudd i den vannrette serie	| Break in the homogeneity of a horizontal series

Explanation of Symbols

Verdensøkonomien

Konjunkturoppgangen i den vestlige verden under ett i 1968 og 1969 førte til at verdensproduksjonen økte sterkt i begge disse årene. Industriproduksjonen i verden (unntatt landene med sentraldirigert planøkonomi i Øst-Europa og Asia) steg med vel 7 prosent både fra 1967 til 1968 og fra 1968 til 1969. I Sambandsstatene satte imidlertid et konjunkturomslag inn allerede fra sommeren 1969, og produksjonen der har senere gjennomgående gått nedover. I Vest-Europa ble produksjonsveksten i alle de store industrilandene meget svak fra begynnelsen av 1970, og veksttempoet var så sent som høsten 1970 fortsatt svært lavt. Når økingen i verdens industriproduksjon fra første halvår 1969 til første halvår 1970 likevel ikke ble svakere enn 4,5 prosent, henger dette i første rekke sammen med den sterke produksjonsveksten i Vest-Europa i annet halvår 1969.

Det var ingen nevneverdig vekst i verdens samlede jordbruksproduksjon fra 1968 til 1969, og det regnes foreløpig med at tendensen til stagnasjon fortsatte i 1970. Matvareproduksjonen endret seg heller ikke fra 1968 til 1969, men regnet pr. innbygger gikk den ned med 2 prosent i industrilandene og med 1 prosent i utviklingslandene under ett.

I Vest-Europa var det god stigning i totalproduksjonen i alle større industriland utenom Storbritannia både i 1968 og 1969. Sterkest øking i bruttonasjonalproduktet fra 1968 til 1969 hadde Frankrike og Vest-Tyskland, begge med en vekstrate på nær 8 prosent. Fra 1969 til 1970 steg produksjonen i begge land med 5—6 prosent. I Italia økte bruttonasjonalproduktet med 4,8 prosent fra 1968 til 1969, og veksten fra 1969 til 1970 kan neppe komme vesentlig høyere. I Storbritannia økte bruttonasjonalproduktet med 1,7 prosent fra 1968 til 1969, og en kan trolig regne med om lag samme øking fra 1969 til 1970. Totalproduksjonen i Sambandsstatene steg med 2,8 prosent fra 1968 til 1969, men fra 1969 til 1970 var det en svak nedgang i bruttonasjonalproduktet. I Japan fortsatte den sterke produksjonsframgangen, og bruttonasjonalproduktet lå i 1969 mer enn 12 prosent høyere enn året før. Også i 1970 var produksjonsstigningen sterk (trolig rundt 11 prosent).

Verdensproduksjonen

Verdens jordbruksproduksjon (produksjonen i Kina ikke medregnet) viste etter FAO's (Food and Agriculture Organization of the United Nations) foreløpige beregninger ingen endring fra 1968 til 1969. Tall for 1970 foreligger ennå ikke. I de tre foregående år hadde den samlede jordbruksproduksjon økt betydelig; fra 1965 til 1966 var stigningen 3,8 prosent, fra 1966 til 1967 3,6 prosent og fra 1967 til 1968 2,8 prosent. I tiårsperioden fra 1956—58 til 1966—68 var den gjennomsnittlige årlige øking 2,7 prosent.

Heller ikke for den rene matvareproduksjonen kunne det registreres noen stigning fra 1968 til 1969. I de tre foregående år hadde matvareproduksjonen økt med henholdsvis 4,5 prosent, 3,6 prosent og 3,4 prosent (i kronologisk rekkefølge).

Industrilandene hadde i gjennomsnitt for tiårsperioden fra 1956—58 til 1966—68 en noe sterkere stigning (2,9 prosent) i matvareproduksjonen enn utviklingslandene (2,6 prosent). Fra 1968 til 1969 gikk imidlertid matvareproduksjonen i industrilandene ned med 1 prosent, mens den økte med 2 prosent i utviklingslandene. Regnet pr. innbygger lå utviklingslandenes matvareproduksjon likevel 1 prosent lavere i 1969 enn i 1968. Det foreligger bare meget ufullstendige opplysninger om i hvilken grad den økte avstanden mellom matvareproduksjon og matvarebehov i utviklingslandene er blitt dekket ved import eller forbruk av lagre.

I de industrialiserte områder av verden ser det ut til at matvareproduksjonen gikk ned med 1—3 prosent fra 1968 til 1969 i de aller fleste land, bortsett fra Vest-Europa, der produksjonen ikke endret seg, og i Sør-Afrika, der den steg med 5 prosent. Nedgangen i industrilandenes matvareproduksjon henger til dels sammen med dårlige værforhold. Dette gjelder bl. a. for Sovjetunionen og Øst-Europa, der produksjonen gikk ned med 3 prosent. Men nedgangen var i flere andre industriland resultatet av en bevisst produksjonsbegrensende politikk med bakgrunn i den nye sterke økingen i lagrene av matvarer som tok til for tre år siden. I Nord-Amerika gikk mat-

vareproduksjonen ned med 1 prosent fra 1968 til 1969, i første rekke som følge av arealreduksjon. I Vest-Europa har en derimot lagt hovedvekten på forbruksstimulerende tiltak for å oppnå bedre balanse mellom egen produksjon og forbruk.

I utviklingslandene var økingen i matvareproduksjonen fra 1968 til 1969 i stor grad konsentrert om det mest folkerike området med det største matvarebehovet, nemlig Det Fjerne Østen. Her økte produksjonen med 4 prosent. Til og med regnet pr. innbygger gikk produksjonen opp (med 1 prosent). Men oppgangen var likevel ikke større enn at produksjonen i Det Fjerne Østen bare nådde opp igjen på samme nivå som i første halvdel av sekstiårene, etter de uvanlig dårlige avlingene i 1965 og 1966. I Midt-Østen var det en oppgang i matvareproduksjonen på 2 prosent fra 1968 til 1969 og i Latin-Amerika på 1 prosent, mens produksjonen i Afrika under ett ikke viste noen endring. Regnet pr. innbygger var de tilsvarende rater for de tre sistnevnte områder henholdsvis —1 prosent, —2 prosent og —3 prosent.

Produksjonsutviklingen skiftet en god del fra vareslag til vareslag, men utslagene opp og ned var ikke så store som i 1968. Produksjonsøkingen fra 1968 til 1969 var, blant de viktigere vareslag, sterkest for kakao (+ 11 prosent), gummi (+ 9 prosent), kaffe (+ 8 prosent), jordnøtter (+ 7 prosent), sukker (+ 5 prosent) og frukt (+ 4 prosent). Også enkelte viktige kornslag viste til dels betydelig produksjonsstigning; maisproduksjonen steg med 4 prosent, risproduksjonen med 3 prosent og rugproduksjonen med 2 prosent. På den annen side gikk produksjonen av hvete ned med hele 6 prosent, i stor grad som følge av reduksjon av hvetearealene i Nord-Amerika. For animalske produkter under ett var produksjonsstigningen moderat. Kjøttproduksjonen steg med 1 prosent og eggproduksjonen med 4 prosent, mens mjølkeproduksjonen lå på omtrent samme nivå som i 1968.

Etter de sparsomme opplysninger som foreligger om jordbruksproduksjonen i 1970 ser det ut til at tendensen til stagnasjon fortsatte for industrilandene under ett. I Nord-Amerika gikk jordbruksproduksjonen trolig noe ned fra 1969 til 1970, i første rekke som følge av mindre kornavlinger. I Vest-Europa var det neppe noen vesentlig endring i den samlede jordbruksproduksjon; en nedgang i produksjonen av korn, og i noe mindre grad også av sukker og mjølk, ble trolig oppveid av øking i produksjonen av andre viktige varer; bl. a. kjøtt, poteter og olivenolje. For Sovjetunionen og Øst-Europa regner en med at jordbruksproduksjonen i 1970 viste moderat oppgang, særlig som følge av høyere produksjon av hvete, poteter og oljefrø.

For utviklingslandene foreligger det færre og mer usikre opplysninger om produksjonsutviklingen i 1970 enn for industrilandene. Det geografiske område som gir de sikreste holdepunkter er Latin-Amerika; her var trolig produksjonsstigningen betydelig sterkere i 1970 enn året før.

For verden under ett var den samlede kornproduksjon sannsynligvis litt mindre i 1970 enn i 1969, mens produksjonen av andre matvarer antakelig lå over 1969-nivået.

Verdensproduksjonen i industri og bergverksdrift (unntatt landene i Øst-Europa og Asia med sentraldirigert planøkonomi) økte etter FN's beregninger med 7,1 prosent i volum fra 1967 til 1968. Fra 1968 til 1969 steg produksjonen med 7,4 prosent, men fra første halvår 1969 til første halvår 1970 er økingen beregnet å bli langt svakere, nemlig 4,5 prosent.

I Vest-Europa (europeiske OECD-land) steg industriproduksjonen med hele 10 prosent i volum fra 1968 til 1969. Fra 1969 til 1970 var veksten betydelig svakere, trolig om lag 5—6 prosent. I Sambandsstatene økte industriproduksjonen med 4,4 prosent fra 1968 til 1969. Fra 1969 til 1970 gikk produksjonen her trolig ned med 1 à 2 prosent. I Japan var det en oppgang i industriproduksjonen på hele 17 prosent fra 1968 til 1969. Det regnes med en nesten like sterk produksjonsøking fra 1969 til 1970.

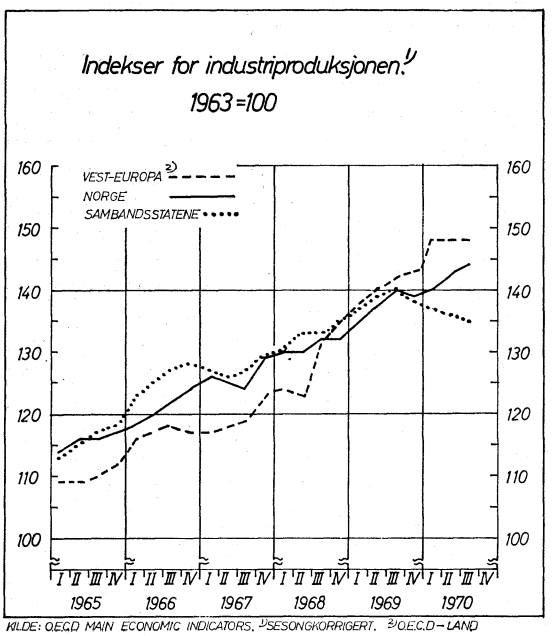

KILDE: OECD MAIN ECONOMIC INDICATORS. 1)SESONGKORRIGERT. 2)OECD-LAND

Fig. 1.

Råvarepriser

Råvareprisene, som stort sett falt i perioden 1965—1967, viste gjennomgående sterk oppgang fra 3. kvartal 1968 og gjennom hele 1969. I begynnelsen av 1970 stanset stigningen opp, og råvareprisene har siden senvinteren eller våren stort sett vist synkende tendens.

De to råvareindeksene — den amerikanske Moody's indeks og den britiske Reuter's indeks — viste noenlunde samme forløp gjennom 1969 og de tre første kvartaler av 1970. Fra 4. kvartal 1968 til 4. kvartal 1969 steg Reuter's og Moody's indekser med henholdsvis 9 prosent og 13 prosent. Moody's indeks nådde toppunktet (januar—februar 1970) først, og den lå da 17 prosent høyere enn i 4. kvartal 1968. Fra januar—februar til oktober 1970 sank Moody's indeks med 7 prosent. Reuter's indeks nådde toppunktet først i april 1970 og lå da 13 prosent høyere enn i 4. kvartal 1968. Fra april til oktober 1970 gikk Reuter's indeks ned med 2 prosent.

Pristendensene varierte i 1970 ganske sterkt fra vareslag til vareslag, men for de fleste råvarer var prisene enten synkende eller stabile. For mange industrielle råvarer bidrog svakere veksttempo i Vest-Europa og stagnasjon eller nedgang i Sambandsstatene til prisomslaget. Kopper- og blyprisene tok til å synke fra tidlig på våren 1970 og lå i slutten av oktober henholdsvis 36 prosent og 16 prosent lavere enn i mars. Blyprisen viste likevel ikke noen tydelig tendens til fortsatt nedgang utover høsten. Prisene på stangstål og tynnplater har falt betydelig siden vinteren 1970. Sinkprisen tok til å synke sent på høsten 1969, men stabiliserte seg vinteren 1970 på et nivå som lå 7—10 prosent lavere enn i november 1969. De offisielle prisnoteringene på aluminium endret seg lite fram til oktober 1970, men metallet ble høsten 1970 solgt på markedet til priser som lå betydelig lavere enn de offisielle noteringene. Tinnprisen derimot har holdt seg godt oppe.

For landbruksvarene var prisutviklingen noe mer vekslende. Råsukkerprisen viste stort sett oppgang i 1970 og lå på senhøsten på et meget høyt nivå. Kaffeprisen økte sterkt både i 1969 og 1970. Ullprisen derimot viste gjennomgående fallende tendens i 1970. Kakaoprisen gikk kraftig ned utover sensommeren og høsten. Også hveteprisen gikk en del ned i samme tidsrom. Gummiprisen ligger lavt, og har, bortsett fra i de aller siste månedene, gjennomgående tendert nedover.

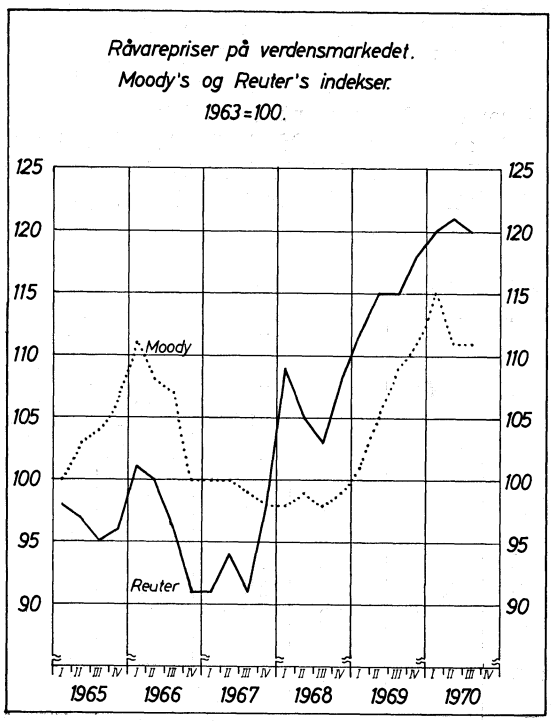

Fig. 2.

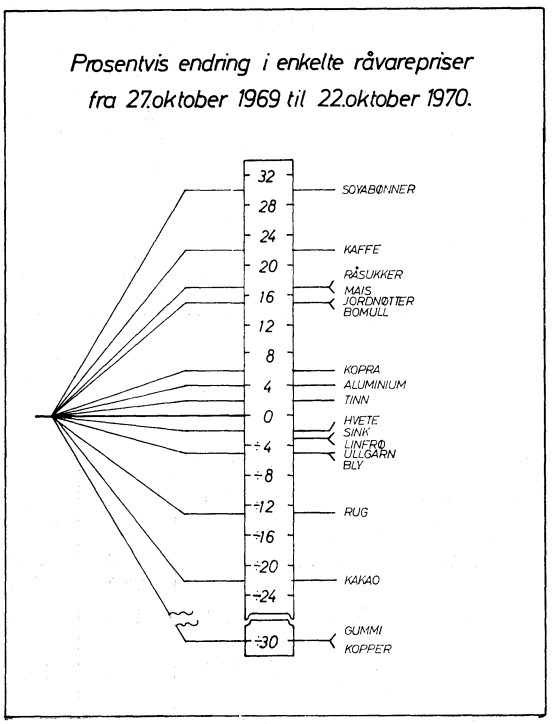

Fig. 3.

Verdenshandelen

Verdenshandelen økte sterkt under konjunkturoppsvinget i de fleste vestlige industriland i 1968 og 1969. Trass i betydelig svekket tempo i produksjonsveksten fortsatte den sterke stigningen også i 1970. Fra 1967 til 1968 var det en øking på 13 prosent i volum (basert på eksportoppgaver). Stigningen i 1969 var på 10 prosent, og også fra første halvår 1969 til første halvår 1970 økte volumet av verdenshandelen med 10 prosent.

Industrilandene i vest (Nord-Amerika og Vest-Europa) og Australia, New Zealand og Japan sett under ett hadde som vanlig en sterkere eksportøking enn utviklingslandene. Fra 1967 til 1968 var det en øking i volumet av industrilandenes eksport på 13,1 prosent. I 1969 var stigningen 11,0 prosent, og fra første halvår 1969 til første halvår 1970 var stigningen 11,4 prosent. Eksporten fra utviklingslandene økte med 10,6 prosent i 1968 og med 8,1 prosent i 1969. Fra første halvår 1969 til første halvår 1970 var stigningen 4,8 prosent, eller mindre enn halvparten så sterk øking som for eksporten fra industrilandene.

I 1968 og 1969 hadde de nevnte industriland omtrent samme øking i importen som i eksporten; veksten i importvolumet var 13,0 prosent fra 1967 til 1968 og 11,5 prosent fra 1968 til 1969. For 1970 ser det ut til at importen økte noe svakere enn eksporten; fra første halvår 1969 til første halvår 1970 steg industrilandenes importvolum med 10,0 prosent. For utviklingslandene har importøkingen i alle de nevnte år vært til dels betydelig svakere enn eksportøkingen. Fra 1967 til 1968 økte utviklingslandenes importvolum med 9,6 prosent, fra 1968 til 1969 med 6,6 prosent og fra første halvår 1969 til første halvår 1970 med 3,2 prosent.

Bytteforholdet («terms of trade») for utviklingslandene bedret seg noe i løpet av perioden 1967—1969. Mens bytteforholdet i 1967 lå på 100 (1963 = 100), steg det til 101 i 1968 og 102 i 1969. I første halvår 1970 lå det fortsatt på 102. Om en ser bort fra prisutviklingen for olje, var bedringen i bytteforholdet atskillig mer markert; det steg da fra 103 i 1967 til 107 i 1969. For første halvår 1970 foreligger det ennå ingen tall for bytteforholdet eksklusive olje. For de nevnte industriland var bedringen i bytteforholdet fra 1967 (101) til 1969 (102) svakere. Både i første halvår 1969 og første halvår 1970 lå industrilandenes bytteforhold på 101.

Vest-Europas handel

Den relativt svake produksjonsøkingen i Vest-Europa i 1967 og den sterke veksten i 1968 og 1969 gjenspeiles i tallene for importutviklingen (vesteuropeisk samhandel medregnet). Derimot kan den svakere produksjonsveksten i Vest-Europa i 1970 ikke spores i tallene for Vest-Europas eksport og import. Da en ikke har tilgang på sesongjusterte volumtall for handelen, og derfor må nøye seg med år-til-år-sammenlikninger, er dette heller ikke å vente; det var god produksjonsvekst i Vest-Europa fra første halvår 1969 til første halvår 1970. Omslaget til et lavere veksttempo i produksjonen fant sted først fra tidlig på vinteren 1970. Sesongjusterte verditall for handelen tyder imidlertid heller ikke på noen nedgang i veksttempoet for Vest-Europas handel i løpet av første halvår 1970.

Fra 1966 til 1967 økte importvolumet i Vest-Europa med 4 prosent, i det følgende år med 12,2 prosent og fra 1968 til 1969 med 13,6 prosent. Fra første halvår 1969 til første halvår 1970 steg importvolumet med 10,7 prosent.

Tabell 1. *Verdenshandelen. Volumindekser for eksport. 1963 = 100*

	1964	1965	1966	1967	1968	1969	Prosentvis endring fra samme periode året før		
							1969	1. kvartal 1970	2. kvartal 1970
Verden i alt	110	118	127	134	151	166	9,9	12,4	7,6
Industrielt utviklede land	111	120	130	137	155	172	11,0	14,1	9,0
Vest-Europa	109	120	129	136	156	176	12,8	10,4	9,0
Nord-Amerika ..	114	115	125	129	142	150	5,6	21,9	6,2
Utviklingsland	107	113	118	123	136	147	8,1	7,0	2,7

Kilde: Monthly Bulletin of Statistics (U.N.).

Tabell 2. *Verdien av varebyttet i Vest-Europa. Mill. dollar. Gjennomsnittstall pr. måned*

	1967	1968	1969	Prosentvis endring fra foregående periode[2]			
				1969	1. kvartal 1970	2. kvartal 1970	3. kvartal 1970
Vest-Europa:							
Eksport[1]	7 505	8 404	9 837	17,1	4,9	4,5	0,8
Av dette til Nord-Amerika	770	949	993	4,6	4,1	0,2	2,5
—»— tredje land	1 876	2 041	2 304	12,9	4,2	7,0	— 2,5
Import[1]	8 258	9 051	10 651	17,7	4,9	4,9	0,7
Av dette fra Nord-Amerika	1 055	1 143	1 274	11,5	10,4	8,8	— 3,5
—»— tredje land	2 252	2 410	2 705	12,2	1,5	4,3	1,6
EEC-land:							
Eksport	4 679	5 353	6 320	18,1	5,0	5,0	1,9
Import	4 591	5 165	6 312	22,2	5,1	4,8	2,4
EFTA-land:							
Eksport	2 552	2 765	3 185	15,2	4,3	2,3	— 1,2
Import	3 118	3 303	3 663	10,9	4,5	5,7	— 1,4

Kilde: Main Economic Indicators. (OECD).
Noter: [1] Vesteuropeisk samhandel medregnet. [2] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

Eksportvolumet utviklet seg noenlunde parallelt med importvolumet. Regnet i verdi økte Vest-Europas import i de samme perioder med henholdsvis 3,2 prosent, 9,6 prosent, 17,7 prosent og 17,7 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver steg verdien av Vest-Europas vareimport med 17,0 prosent (regnet som årlig rate) fra annet halvår 1968 til første halvår 1969. Fra første til annet halvår 1969 var stigningen 14,4 prosent og fra annet halvår 1969 til første halvår 1970 19,8 prosent.

Samhandelen mellom de vesteuropeiske land viste stort sett høyere vekstrater enn samlet vesteuropeisk handel. Fra 1968 til 1969 steg verdien av vesteuropeisk intern import med 21,4 prosent, og fra første halvår 1969 til første halvår 1970 med 18,7 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver økte samhandelsimporten med 16,2 prosent (årlig rate) fra første halvår 1969 til annet halvår 1969, og med 19,2 prosent i det følgende halvår.

Også Vest-Europas handel med andre industriland økte relativt sterkt. Fra 1968 til 1969 var verdistigningen for importen fra østlige industriland (Sovjetunionen, Øst-Tyskland, Polen, Tsjekkoslovakia, Ungarn, Romania, Bulgaria og Kina) 12,3 prosent og fra første halvår 1969 til første halvår 1970 14,2 prosent. De tilsvarende tall for eksporten var henholdsvis 10,5 prosent og 17,5 prosent. Vest-Europas import fra industriland ellers i verden (Canada, Sambandsstatene, Japan, Australia, New Zealand og Sør-Afrika) steg med 12,7 prosent fra 1968 til 1969 og med hele 24,0 prosent fra første halvår 1969 til første halvår 1970. Vest-Europas eksport til disse landene økte atskillig svakere enn importen; de tilsvarende vekstrater var henholdsvis 6,7 prosent og 11,1 prosent.

Vest-Europas handel med utviklingslandene viste derimot synkende veksttempo. Mens importen fra disse landene steg med 11,9 prosent fra 1968 til 1969, var økingen fra første halvår 1969 til første halvår 1970 9,9 prosent. De tilsvarende vekstrater for Vest-Europas eksport til utviklingslandene var henholdsvis 14,0 prosent og 12,5 prosent.

Den økonomiske utvikling i Vest-Europa

For Vest-Europa under ett steg volumet av bruttonasjonalproduktet med 5 prosent fra

1967 til 1968 og med vel 6 prosent fra 1968 til 1969. Fra 1969 til 1970 må en regne med noe svakere vekst igjen. OECD ventet i juli en stigning i bruttonasjonalproduktet på 5 prosent.

I alle de større vesteuropeiske industriland var det gjennom storparten av året bare svak produksjonsvekst. Det lave veksttempoet hang i begynnelsen av året i første rekke sammen med at produksjonen i mange land hadde nådd nær opp mot kapasitetsgrensen. Men den uvanlig sterke pris- og kostnadsstigningen førte til at mange land strammet til sin økonomiske politikk, og i løpet av året kom også en gradvis avdemping av etterspørselen i begrenset, men økende grad til å bidra til nedgangen i veksttempoet.

I Storbritannia ventet National Institute of Economic and Social Research i november en øking i bruttonasjonalproduktet på bare 1,9 prosent fra 1969 til 1970, mot OECD's julianslag på 2¼ prosent. For Vest-Tyskland ventet Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung i oktober en produksjonsstigning fra 1969 til 1970 på 5,5 prosent. Dette stemmer med OECD-prognosen fra juli. I Frankrike og Italia har produksjonsutviklingen i sommer- og høstmånedene etter alt å dømme vært meget svak, og OECD's julianslag for produksjonsøkingen i Italia (7 prosent) kan virke noe optimistisk. De mindre landene i Vest-Europa har stort sett hatt en atskillig sterkere produksjonsvekst enn de store landene. Alt i alt må en trolig kunne regne med en produksjonsøking fra 1969 til 1970 på knapt 5 prosent for Vest-Europa under ett.

Tatt i betraktning at det i de fire største vesteuropeiske industrilandene stort sett ikke har vært nevneverdig vekst i industriproduksjonen siden siste årsskifte kan denne prognosen virke optimistisk. Den må imidlertid ses på bakgrunn av at det i alle disse land, bortsett fra Storbritannia, var meget sterk produksjonsøking i 1969, slik at gjennomsnittsnivået for produksjonen i 1970 likevel vil komme til å ligge betydelig over gjennomsnittsnivået for 1969.

Industriproduksjonen i Vest-Europa var 10 prosent større i 1969 enn i 1968. Industriproduksjonen fortsatte å stige i de første vintermåneder 1970, men viste senere gjennomgående små endringer. Den sesongjusterte kvartalsindeksen som OECD beregner for industriproduksjonen i de europeiske medlemsland under ett hadde følgende forløp (1963=100):

1968:	1. kvartal	124
	2. kvartal	123
	3. kvartal	130
	4. kvartal	135
1969:	1. kvartal	137
	2. kvartal	140
	3. kvartal	142
	4. kvartal	143
1970:	1. kvartal	148
	2. kvartal	148
	3. kvartal	148

Stigningstakten i industriproduksjonen varierte en god del fra land til land, med gjennomgående sterk produksjonsøking i første halvår 1970 i f. eks. Sverige og Vest-Tyskland, og svak vekst gjennom storparten av året i Frankrike, Italia og Storbritannia.

I de fleste vesteuropeiske land var prisstigningen betydelig sterkere i siste halvdel av 60-årene enn i første. Særlig sterkt økte prisene mot slutten av tiårsperioden. I 1969 var det fire land av til sammen 14 vesteuropeiske land med sterkere prisstigning enn 5 prosent fra året før, herav to av de store landene, nemlig Frankrike (6,4 prosent) og Storbritannia (5,5 prosent). I Vest-Tyskland økte konsumprisene med 2,7 prosent og i Italia med 2,6 prosent. Av de mindre landene hadde både Eire og Nederland en prisstigning på godt over 7 prosent, mens stigningstakten for de andre landene lå i området 2—4 prosent.

Prisstigningen forsterket seg ytterligere i Vest-Europa i første halvår 1970. Fra 4. kvartal 1969 til 2. kvartal 1970 steg konsum-

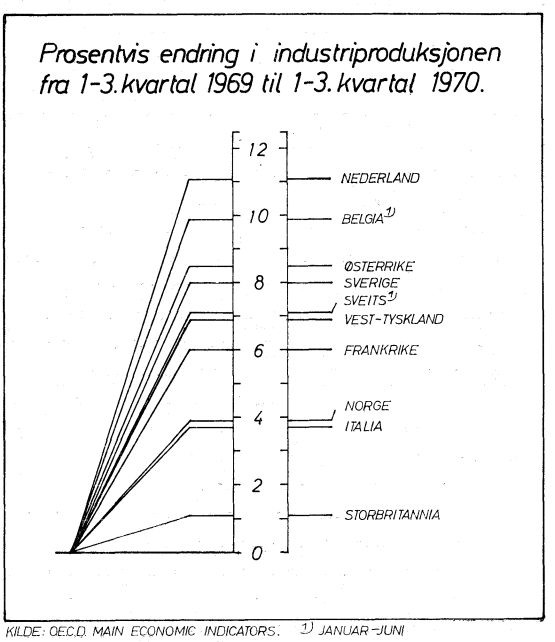

Fig. 4.

prisene med mer enn 5 prosent (årlig rate) i ni land, mens fem land (Østerrike, Belgia, Finland, Spania og Sveits) hadde lavere prisstigning. I Storbritannia hadde prisene steget med hele 8,8 prosent og i hver av de tre andre store landene, Frankrike, Italia og Vest-Tyskland, med 6 prosent, beregnet som årlig rate. Sterkest prisstigning hadde Norge (15,2 prosent på årsbasis). Deretter fulgte Eire (11,6 prosent), Sverige (9,0 prosent), Danmark (6,0 prosent) og Nederland (5,6 prosent). For Eire, Norge og Sverige var prisstigningen i stor grad en direkte følge av høyere indirekte skatter, og ratene for disse landene er derfor ikke uten videre sammenliknbare med ratene for andre land for samme periode.

Det ser ut til at tempoet i prisstigningen avtok etter halvårsskiftet for Vest-Europa under ett. Av de store landene hadde bare Frankrike en sterkere prisstigning fra 2. til 3. kvartal enn 5 prosent årlig rate (5,2 prosent). I Vest-Tyskland hadde stigningsraten falt helt ned til 0,8 prosent, i Italia (perioden juni—august i forhold til mars—mai) til 3,2 prosent og i Storbritannia til 4,4 prosent. For de mindre vesteuropeiske landene under ett kunne det imidlertid ikke konstateres noen tendens til svakere prisstigning.

Prisutviklingen i Vest-Europa i 1969—70 må ses i sammenheng med den uvanlig sterke lønnsstigningen. For de fire større industrilandene var lønnsstigningen langt sterkere i 1969 enn gjennomsnittlig for perioden 1965—68, og atskillig sterkere i første halvår 1970 enn i 1969. I Storbritannia økte ukelønnene (inkl. lønnsglidning) med gjennomsnittlig 6 prosent pr. år i perioden 1965—68, med 7,9 prosent fra 1968 til 1969 og med 14,0 prosent fra september 1969 til september 1970. For Vest-Tyskland var de tilsvarende stigningsrater for timelønn (inkl. lønnsglidning) henholdsvis 5,2 prosent, 9,0 prosent og 13,8 prosent (fra juli 1969 til juli 1970). I Frankrike steg timelønnssatsene i industrien med gjennomsnittlig 8,0 prosent i perioden 1965—68, med 11,3 prosent fra 1968 til 1969 og med 10,5 prosent fra juli 1969 til juli 1970. For Italia var de tilsvarende stigningsrater henholdsvis 4,1 prosent, 7,5 prosent og 20,3 prosent (fra september 1969 til september 1970). For de mindre landene i Vest-Europa har de siste lønnstallene (inkl. lønnsglidning) stort sett ligget 10—13 prosent over nivået ett år tidligere.

I Storbritannia var de mest iøynefallende trekk i konjunkturbildet i 1970 svak produksjonsøking og samtidig uvanlig sterk pris- og kostnadsøking.

Industriproduksjonen endret seg lite i løpet av 1969 og i de tre første kvartaler av 1970. Den sesongjusterte produksjonsindeksen lå 0,7 prosent høyere i annet halvår 1969 enn i første halvår, og gikk bare opp med 0,1 prosent fra annet halvår 1969 til første halvår 1970. I 3. kvartal lå indeksen 0,8 prosent høyere enn i 2. kvartal og på samme nivå som i 1. kvartal. Produksjonen i kjemisk industri og tekstil- og bekledningsindustri viste moderat produksjonsstigning fram til høsten 1970, men produksjonen i jern- og metallindustrien gikk betydelig ned.

Arbeidsløsheten steg en del fram til høsten 1970, samtidig som tallet på ledige plasser gikk ned. I 1. halvår var det etter sesongjusterte oppgaver gjennomsnittlig 563 000 arbeidsløse pr. måned, og i 3. kvartal 592 000. Arbeidsløshetsprosenten (ujustert) lå i 1. kvartal 1970 på 2,7, i 2. kvartal på 2,5 og i 3. kvartal på 2,6, mot henholdsvis 2,6 prosent, 2,3 prosent og 2,4 prosent i de samme kvartaler i 1969.

Utviklingen av investeringsetterspørselen var stort sett svak i 1969 og 1970. Volumet av de samlede investeringer i fast realkapital gikk ned med 3,7 prosent fra 1968 til 1969. Nedgangen i 1969 falt stort sett på årets første kvartal; investeringene (sesongjustert) lå da hele 9,1 prosent lavere enn i 4. kvartal 1968. Fra 1. til 2. kvartal økte investeringene med 0,9 prosent og i det følgende kvartal med 2,2 prosent. I årets siste kvartal lå investeringsvolumet omtrent på samme nivå som i 3. kvartal og 6,4 prosent lavere enn ett år tidligere. I første halvår 1970 viste investeringene temmelig sterke variasjoner. Fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 gikk investeringsvolumet ned med 3,4 prosent, men i det følgende kvartal økte det med hele 6,2 prosent. Foreliggende opplysninger tyder på at investeringer som var planlagt i 1. kvartal i betydelig utstrekning ble utsatt til 2. kvartal som følge av stramt kredittmarked. Trolig gir derfor en sammenlikning mellom annet halvår 1969 og første halvår 1970 et bedre bilde av den underliggende tendens i investeringsetterspørselen. I første halvår 1970 lå det totale investeringsvolumet 0,4 prosent lavere enn i foregående halvår. Investeringene i maskiner og anlegg økte litt, mens boliginvesteringene gikk ned. De investeringsindikatorer som forelå høsten 1970, tydet på at industriens investeringsetterspørsel ikke endret seg vesentlig i annet halvår.

Det private forbruket endret seg lite fra annet halvår 1968 til første halvår 1969 (—0,3 prosent), men økte med 1,5 prosent fra første til annet halvår 1969. Også i 1970 var det i første rekke det private forbruket som var drivkraften bak den svært moderate oppgangen i Storbritannia. Lønnsstigningen var

Tabell 3. *Bruttonasjonalprodukt i Storbritannia etter anvendelse. 1963-priser*

	1969 Mill. £	Prosentvis endring fra foregående periode[1]						
		1969	1969				1970	
			1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.
Privat konsum	22 629	0,3	— 1,3	1,3	0,5	0,5	0,4	1,5
Offentlig konsum	5 800	— 1,1	–	— 0,6	1,3	0,3	0,4	— 0,2
Investering i fast kapital	6 602	— 3,7	— 9,6	— 0,9	— 0,4	3,9	— 9,8	12,1
Lageropplegg	276	75,8						
Eksport	8 055	9,3	— 0,4	5,1	4,2	0,9	–	— 0,2
— Import	7 784	2,4	0,2	0,8	— 0,5	2,1	0,5	4,6
Bruttonasjonalprodukt	35 578	1,0	— 3,0	1,5	1,5	0,9	— 1,7	2,0

Kilde: Monthly Digest of Statistics.
Note: [1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

uvanlig sterk; den sesongjusterte indeksen for timelønnssatsene i næringslivet økte med 15 prosent fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970, med 9 prosent fra 1. til 2. kvartal og med 10 prosent fra 2. til 3. kvartal, alt regnet som årlig rate. Konsumprisindeksen lå i 1. kvartal i gjennomsnitt 5 prosent høyere enn i samme kvartal i 1969, og i 2. og 3. kvartal henholdsvis 6 prosent og 7 prosent over fjorårsnivået. Økingen i de realdisponible inntekter ble imidlertid ikke bare begrenset av prisstigningen, men også i betydelig grad av progresjonen i skattesystemet. Fra annet halvår 1969 til første halvår 1970 ble økingen i de realdisponible inntekter anslått til vel 2 prosent. Samtidig økte forbrukernes sparekvote, og det private forbruket steg i volum med om lag 1,5 prosent i samme periode. Utviklingen av detaljomsetningsvolumet tyder ikke på at det private forbruket økte nevneverdig i 3. kvartal 1970; den sesongjusterte indeksen for detaljomsetningsvolumet lå da på samme nivå som i 2. kvartal.

Verdien av vareeksporten (sesongjustert) økte meget sterkt fra februar til august i 1969, men endret seg lite resten av året. Ved utgangen av 1969 lå verdien av vareeksporten 16 prosent høyere enn ved utgangen av 1968. I første halvår 1970 var eksportutviklingen bl.a. karakterisert ved uvanlig sterke svingninger fra måned til måned, men med gjennomgående svakt stigende tendens; fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 økte vareeksporten med 1,4 prosent og i det følgende kvartal med 0,8 prosent. Fra og med august har eksporttallene i stor grad vært påvirket av havnearbeiderstreiken i juli, og det var i høstmånedene meget vanskelig å få øye på den underliggende tendens. Svingningene fra måned til måned var enda sterkere enn i første halvår. Fra juli til august gikk eksporten ned med 25 prosent, mens den fra august til september økte med 42 prosent. For 3. kvartal under ett lå vareeksporten 3,9 prosent lavere enn i 2. kvartal.

Vareimporten steg atskillig svakere enn vareeksporten i 1969; ved utgangen av året lå verdien av vareimporten 8 prosent høyere enn ved utgangen av 1968. I første halvår 1970 økte derimot vareimporten uvanlig sterkt; i juni 1970 lå importverdien hele 13 prosent høyere enn i desember 1969. Virkningen av havnearbeiderstreiken på vareimporten viste seg allerede i juli. Verdien av vareimporten (sesongjustert) lå da 25 prosent lavere enn i juni. Fra juli til august økte importverdien med 36 prosent, men i september gikk den litt ned igjen. Tallene for alle månedene i 3. kvartal er trolig påvirket av streiken, og det lar seg vanskelig gjøre å utlede retningen eller styrken av den underliggende tendens. For 3. kvartal under ett lå importverdien 3 prosent lavere enn i 2. kvartal.

Storbritannias importoverskott viste stort sett synkende tendens i 1969. Fra 285 mill. pund i 1. kvartal 1969 gikk det (sesongjustert) ned til 248 mill. pund i 2. kvartal og 130—140 mill. pund i 3. og 4. kvartal. I 1970 var det tendens til økende importoverskott, i hvert fall fram til havnearbeiderstreiken i juli. Importoverskottet i de tre første kvartalene av 1970 utgjorde (i kronologisk rekkefølge) henholdsvis 166 mill. pund, 280 mill. pund og 294 mill. pund.

Den gjennomgående svake vekst i produksjon og etterspørsel i Storbritannia i 1969 hang bl.a. sammen med at myndighetene i lengre tid hadde ført en svært restriktiv øko-

Tabell 4. *Storbritannia. Noen økonomiske hovedtall*

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsatte lønnstakere i alt 1 000	22 636	22 597	22 524	22 514	22 535	..	..
» » i industri[1] 1 000	8 721	8 738	8 783	8 820	8 726	8 680	8 664
Arbeidsløse 1 000	532	519	547	544	561	563	592
Industriproduksjon .....1963 = 100	122	123	124	125	125	124	129
Eksportvolum, varer ..... »	128	137	146	145	145	144	137
Importvolum » ..... »	134	136	136	137	141	148	141
Boliger under arbeid[1].....1 000	455	473	474	447	426	436	433
Detaljomsetningsverdi.....1963 = 100	130	133	134	135	137	141	144
Konsumpris[1]..... »	125	127	127	129	131	135	136
Valutabeholdning[1], [2] .....Mill. £	1 029	1 018	1 014	1 053	1 129	1 163	1 111

Kilde: Monthly Digest of Statistics, Board of Trade, Main Economic Indicators, Employment and Productivity Gazette.
Noter: [1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] Ved kvartalets utgang.

nomisk politikk, i første rekke av hensyn til utenriksøkonomien. Statsbudsjettet for 1970/71, som ble lagt fram i april 1970, representerte — sammen med visse kredittpolitiske tiltak — en svært moderat omlegging av politikken i mer ekspansiv retning. Budsjettforslaget omfattet skattelettelser til et beløp på vel 200 millioner pund pr. år. På det kredittpolitiske område var diskontoen den 4. mars blitt senket fra 8 til 7,5 prosent, og den 14. april ble den satt ned ytterligere en halv prosent til 7 prosent. Restriksjonene på bankutlånene ble samtidig lettet, men på den annen side ble kravene til bankenes innskottsreserver skjerpet. National Institute of Economic and Social Research anbefalte en langt mer markert omlegging av den økonomiske politikken. Etter Instituttets beregninger skulle økingen i produksjonskapasiteten gi rom for en stigning i bruttonasjonalproduktet på 3,5 prosent pr. år. Dersom hele økingen i veksttakten (fra den aktuelle rate på 2—2,5 prosent til den hypotetiske rate på 3,5 prosent) skulle gjennomføres ved hjelp av skattereduksjoner, ville skattene etter Instituttets beregninger måtte reduseres med 650 mill. pund (svarende til 1,8 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1968).

Etter at det viste seg at stagnasjonstendensene fremdeles var temmelig markerte i sommermånedene, gjentok Instituttet sin anbefaling i august. Etter Instituttets oppfatning ville formålstjenlige kreditt- eller finanspolitiske stimuleringstiltak ikke nødvendigvis forsterke pris- og kostnadsstigningen; selv om en forsterkning av etterspørselen isolert kanskje ville kunne innebære en tendens til prisstigning, ville denne bli motvirket av den tendens til nedgang i kostnadene pr. produsert enhet som ville følge av en bedre kapasitetsutnytting. I en relativt gunstig utenriksøkonomisk situasjon som den Storbritannia da var kommet i (landet hadde gjennom hele 1969 og i første halvår 1970 hatt overskott på driftsbalansen med utlandet) mente Instituttet at en mindre restriktiv politikk ville være forsvarlig.

Som nevnt endret ikke utviklingstendensene i britisk økonomi seg nevneverdig utover høsten 1970. Likevel gjennomførte den nye britiske regjering, som var blitt dannet i juni, en tilstramming av kredittpolitikken i slutten av oktober. De såkalte clearingbankene i England og Skottland ble pålagt å øke sine tvungne innskott i Englands Bank med henholdsvis 1 prosentenhet og ½ prosentenhet. Dette innebar en nøytralisering av kjøpekraft på om lag 100 millioner pund. På den annen side ble selskapsskatten i oktober med øyeblikkelig virkning satt ned fra 45 prosent til 42,5 prosent, og en betydelig reduksjon av skatten på personlige inntekter vil bli gjennomført fra april.

De britiske myndigheter gjorde samtidig kjent at de tar sikte på å gjennomføre en betydelig nedskjæring av statsutgiftene i årene framover. Etter de opplysninger som foreligger, vil statsutgiftene, i første rekke til helsetjenesten og velferdstjenesten, for finansåret 1971/72 bli skåret ned med 330 mill. pund. Det britiske finansdepartementet har også kunngjort at det tar sikte på å gjennomføre visse sparestimulerende tiltak, bl.a. en forhøyelse av rentesatsene for innskott i den

statseide National Savings Bank fra årsskiftet. Tiltakene omfatter også en oppjustering av maksimumsbeløpet for skattefri sparing.

På det handelspolitiske område ble deponeringsordningen for importvarer, som ble innført i november 1968 for å redusere importen — og som omfattet alle importvarer unntatt næringsmidler, råvarer og viktige maskiner — fullstendig avviklet ved årsskiftet 1970/71. Etter de opprinnelige bestemmelser måtte importørene deponere 50 prosent av importvarenes verdi før de kunne få dem ut av toll-lagrene. Denne satsen er siden blitt gradvis redusert. Den nest siste reduksjon før avviklingen (fra 30 prosent til 20 prosent) fant sted i september.

I Vest-Tyskland lå produksjon og etterspørsel på et høyt nivå og var fortsatt i sterk vekst ved inngangen til 1970. Vekst-tempoet for den totale etterspørselen ble imidlertid sterkt redusert i løpet av våren, og veksten har senere vært beskjeden. Moderasjonen i det økonomiske klimaet hang sammen med en rekke faktorer, som alle virket i samme retning: Som følge av revalueringen av D-marken høsten 1969 og av den svake etterspørselsveksten i storparten av Vest-Europa ellers og i Sambandsstatene ble etterspørselen etter vesttyske eksportvarer etter hvert betydelig svakere. Samtidig fant det sted en stadig mer markert reduksjon av veksttempoet i den innenlandske etterspørselen etter investeringsvarer. Blant annet som følge av det stramme kredittmarkedet tok lageroppbyggingen til å avta. Endelig fant det sted omfattende utsettelser av offentlige bestillinger til verkstedindustrien som ledd i myndighetenes motkonjunkturpolitikk. Ordrereservene var ved inngangen til 1970 så store at endringen i etterspørselsutviklingen så sent som høsten 1970 ikke hadde rukket å påvirke produksjonsutviklingen i vesentlig grad. Når veksttakten i produksjonen likevel ble langsommere allerede fra årsskiftet 1969/70, og industriproduksjonen stagnerte utover våren og sommeren, skyldtes dette ikke etterspørselsutviklingen, men mangelen på ledig kapasitet og det stramme arbeidsmarked. Høsten 1970 var hovedårsakene til produksjonsstagnasjonen fremdeles de samme som tidligere på året. Men i enkelte bransjer hadde etterspørselsutviklingen nå rukket å påvirke produksjonen. Siden halvårsskiftet hadde ellers kapasitetsutnyttingen i industrien for første gang på lang tid gått litt ned, samtidig som det viste seg tendenser til noe mindre stramhet på arbeidsmarkedet. Generelt var likevel kapasitetsutnyttingen fortsatt høy og arbeidsmarkedet stramt høsten 1970.

Bruttonasjonalproduktet økte med hele 8 prosent fra 1968 til 1969, regnet i faste priser. Oppgangen ble svakere mot slutten av 1969 og — som nevnt — enda svakere i første halvår 1970. I første halvår 1969 lå volumet av bruttonasjonalproduktet vel 8 prosent høyere enn i samme periode året før. I annet halvår 1969 og første halvår 1970 var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 8 prosent og 6 prosent. For hele 1970 ventet Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW) i oktober 1970 en stigning på 5,5 prosent fra året før.

Industriproduksjonen økte meget sterkt gjennom både 1968 og 1969. Den sesongjusterte indeksen lå i desember 1968 13 prosent høyere enn ett år tidligere. Fra desember 1968 til desember 1969 økte indeksen med 10 prosent. Fra årsskiftet 1969/70 og fram til høsten 1970 var det ganske kraftige månedlige svingninger i industriproduksjonen, men med en underliggende tendens til stagnasjon; fra 1. til 2. kvartal gikk den sesongjusterte indeksen ned med 0,2 prosent, og fra 2. til 3. kvartal gikk den ned med 1,5 prosent. Utviklingen i 1970 var svakest i investeringsvare-

Tabell 5. *Bruttonasjonalproduktet i Vest-Tyskland etter anvendelse. 1962-priser*

	1969 Milliarder DM	Prosentvis endring fra samme periode året før						
		1969	1969				1970	
			1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	1. kvartal	2. kvartal
Privat konsum	278,8	7,7	7,5	7,2	8,4	7,7	7,6	8,0
Offentlig konsum	64,8	4,0	4,1	2,0	5,2	4,5	0,0	4,0
Investering i fast kapital	126,4	12,8	17,1	13,0	9,8	14,7	7,1	8,4
Lageropplegg	13,3	20,9						
Eksport	134,1	11,9	9,4	20,2	13,9	5,5	10,3	8,7
— Import	119,2	16,2	17,1	20,5	13,7	14,1	15,3	15,0
Bruttonasjonalprodukt	498,2	8,0	8,1	8,4	8,5	6,9	5,3	6,1

Kilde: Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung.

industrien; her viste indeksen en nedgang på 0,4 prosent fra 1. til 2. kvartal og ytterligere en nedgang på 2,1 prosent fra 2. til 3. kvartal. Forbruksvareindustrien viste derimot en svak produksjonsstigning (0,2 prosent) fra 1. til 2. kvartal, men nedgang (2,5 prosent) fra 2. til 3. kvartal.

Situasjonen på arbeidsmarkedet kunne høsten 1970 fortsatt karakteriseres som generelt stram, men etterspørselspresset etter arbeidskraft var i ferd med å avta betydelig i enkelte bransjer. Det sesongjusterte tallet for arbeidsløse hadde gjennomgående vist øking siden mai. I 3. kvartal var det i gjennomsnitt 148 000 registrerte arbeidsløse (sesongjustert), mot 131 000 i 2. kvartal og 156 000 i 1. kvartal. Arbeidsløshetsprosenten, som til og med juni lå under 1969-nivået, lå senere (til og med oktober) på samme nivå som i de tilsvarende måneder året før. Tallet på ledige plasser viste siden april 1970 gjennomgående nedgang og var i november (sesongjustert) 735 000, mot 834 000 i april.

Investeringsetterspørselen var det mest dynamiske element bak konjunkturoppgangen i 1969. Vekstraten for investeringene i fast kapital viste imidlertid en markert synkende tendens gjennom 1969 og 1970. Volumet av investeringene i fast kapital lå i første halvår 1969 15 prosent høyere enn i første halvår 1968. I annet halvår 1969 var den tilsvarende vekstrate 11 prosent og i første halvår 1970 9 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver over ordreutviklingen gikk tilgangen på nye ordrer fra innenlandske kunder til investeringsvareindustrien ned med 5 prosent fra 1. til 2. kvartal og ytterligere med 2 prosent fra 2. til 3. kvartal.

Lønnsstigningen har vært meget sterk også i Vest-Tyskland. Fra 1968 til 1969 økte bruttofortjenesten for lønnsmottakere med 9,3 prosent. Etter sesongjusterte oppgaver var stigningstakten gjennomgående økende gjennom storparten av 1969 og i første halvår 1970. Fra første til annet halvår 1969 økte bruttofortjenesten for lønnsmottakere med 11,7 prosent regnet som årlig rate og fra annet halvår 1969 til første halvår 1970 med ytterligere 16,1 prosent. Bl.a. som følge av skatteprogresjonen var likevel veksten i de disponible inntekter betydelig svakere, og stigningstakten for personlig disponible inntekter viste tendens til avflating utover i 1970.

Til tross for den sterke lønnsstigningen viste konsumprisene en relativt moderat utvikling. Fra 1968 til 1969 økte konsumprisindeksen med 2,6 prosent, fra første til annet halvår 1969 også med 2,6 prosent regnet som årlig rate, og fra annet halvår 1969 til første halvår 1970 med 4,8 prosent (årlig rate). Utover sensommeren og høsten 1970 ble prisstigningen igjen svakere; fra 2. til 3. kvartal steg den sesongjusterte konsumprisindeksen med 3,2 prosent.

Det private forbruket økte betydelig gjennom 1969 og 1970. Målt i volum økte forbruket med 7,7 prosent fra 1968 til 1969. I første halvår 1969 lå det 7,3 prosent høyere enn i samme periode året før, og i annet halvår 1969 og første halvår 1970 var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 8,0 prosent og 7,8 prosent. Forbruksetterspørselen viste høsten 1970 ingen tegn til svekkelse. Volumet av detaljomsetningen lå i gjennomsnitt for juli og august (sesongjustert) 1,4 prosent høyere enn gjennomsnittet for 2. kvartal. DIW ventet i oktober en volumøking for det private forbruket på 6,5 prosent fra annet halvår 1969 til annet halvår 1970.

Det offentlige forbruket bidrog bare moderat til oppgangen i Vest-Tyskland i 1969. I volum lå det offentlige forbruket 3,1 prosent høyere i første halvår 1969 enn i samme periode i 1968. I annet halvår 1969 var den tilsvarende vekstrate 4,8 prosent. For hele året 1969 lå det offentlige forbruket 4,0 prosent høyere enn i 1968. I første halvår 1970 steg det offentlige forbruket bare svakt; det lå da 2,0 prosent høyere enn i samme periode før. For hele 1970 ventet Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung i oktober en stigning fra året før på 2,5—3 prosent.

Utenlandsetterspørselen gav derimot gjennom hele 1969 sterke vekstimpulser. Volumet av eksporten av varer og tjenester økte med 15 prosent fra første halvår 1968 til første halvår 1969 og med 9 prosent fra annet halvår 1968 til annet halvår 1969. Også i første halvår 1970 var veksten fra tilsvarende periode året før om lag 9 prosent. For hele året 1970 ventet DIW i oktober en øking på rundt 8,5 prosent.

Etter sesongjusterte oppgaver økte verdien av vareeksporten fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 bare med 2,7 prosent regnet som årlig rate. I det følgende kvartal var veksten på årsbasis hele 26 prosent, mens det fra 2. til 3. kvartal var en øking på 10 prosent på årsbasis. Ordreutviklingen i industrien utover sommeren og høsten 1970 tydet på svakere eksportutvikling også i resten av 1970. Etter sesongjusterte oppgaver lå tilgangen på nye ordrer 2 prosent lavere i 2. kvartal enn i 1. kvartal, og i 3. kvartal gikk ordretilgangen fra utlandet ned med ytterligere 0,9 prosent. Nedgangen henger trolig sammen både med lavere veksttakt i etterspørselen i de andre vesteuropeiske land og med fordyring av tyske varer i utlandet.

Veksttakten i produksjon og etterspørsel

Tabell 6. *Vest-Tyskland. Noen økonomiske hovedtall*

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsatte lønnstakere i alt 1 000	21 750	21 840	21 960	22 120	22 270	22 350	22 410
» » i industri 1 000	7 824	7 913	8 053	8 172	8 219	8 263	8 340
Arbeidsløse 1 000	205	168	158	153	154	137	146
Industriproduksjon .....1963 = 100	138	142	143	149	153	152	150
Eksportvolum, varer[1].... »	173	192	191	206	191	207	202
Importvolum » [1].... »	170	180	181	197	195	208	203
Detaljomsetningsverdi[2] .. »	141	145	149	153	157	162	165
Konsumpris ..... »	115	116	116	117	119	120	121
Valutabeholdning[1], [2] .....Mill. DM	27 568	35 178	42 492	25 192	25 062	29 756	37 638

Kilde: Statistischer Wochendienst, Statistische Beihefte zu den Monatsberichten der Deutschen Bundesbank, **Main Economic Indicators.**

Noter: [1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] **Ved kvartalets utgang.**

var, som nevnt, fortsatt høy i 1969, og importen av varer og tjenester viste sterk oppgang. I første halvår 1969 lå importvolumet 19 prosent høyere enn i samme periode i 1968. I annet halvår 1969 og i første halvår 1970 var veksten over året noe lavere, nemlig 14—15 prosent. For hele året 1970 ventet DIW i oktober at importvolumet ville ligge 14,5 prosent høyere enn året før. Etter sesongjusterte oppgaver viste verdien av vareimporten sterk vekst både i 1. og 2. kvartal, men i 3. kvartal gikk importverdien ned.

Driftsbalansen overfor utlandet har helt siden midten av 1966 vist til dels betydelige overskott. Størst var overskottet i 1968 (10,7 milliarder DM). De store driftsoverskottene innebar en sterk tilstrømning av utenlandsk finanskapital, og gjorde likviditetssituasjonen for næringslivet så rommelig at det interne etterspørselspress ble forsterket. De vesttyske myndigheter satte derfor høsten 1968 i verk visse finanspolitiske tiltak med sikte på å stimulere importen og redusere eksporten. En sterk nedgang i driftsoverskottet fulgte så i de siste måneder av 1968 og de første måneder av 1969, men så tok overskottet til å stige igjen og nådde et nytt toppunkt i 3. kvartal 1969 (sesongjustert). Revalueringen av den vesttyske mark i oktober bidrog trolig til ny nedgang i overskottet i i siste del av 1969. I 1970 har driftsoverskottet stort sett vist moderat stigende tendens, men utgjorde for årets tre første kvartaler under ett likevel bare en femtedel (0,8 milliarder DM) av overskottet i samme tidsrom i fjor.

Den vesttyske regjering fant etterspørselspresset for sterkt også i 1970 og fortsatte tilstramningspolitikken. Nye finanspolitiske tiltak som ble iverksatt i begynnelsen av året, omfattet bl.a. opprettelse av et statlig motkonjunkturfond på 2,5 milliarder DM, som skulle være innbetalt til Nasjonalbanken i løpet av første halvår 1970. Dessuten ble det besluttet å utsette planlagte skattelettelser og å gjennomføre visse prisdempende tiltak. I begynnelsen av mars ble diskontoen hevet fra 6 prosent til 7,5 prosent. Dette er den høyeste diskontosats Vest-Tyskland har hatt etter krigen. Som følge av den markerte, men forbigående, øking i etterspørselspresset utover våren og forsommeren besluttet myndighetene i juni å skjære ned budsjetterte statsutgifter og å øke motkonjunkturfondet fra 2,5 milliarder DM til 5 milliarder DM. I løpet av første halvdel av juli ble det så satt i verk en rekke tilstramningstiltak som i første rekke tok sikte på å motvirke pris- og kostnadsstigningen. Den 1. juli besluttet den vesttyske nasjonalbank å skjerpe kravene til bankenes innskottsreserver. Dette tiltaket må ses på bakgrunn av en sterk kapitalinnstrømning fra utlandet i de nærmest foregående uker og ønsket om å nøytralisere likviditetsvirkningene av denne. Den 11. juli vedtok den vesttyske nasjonalforsamling regjeringens forslag om en 10 prosents øking av all skatt både på personlige inntekter og selskapsinntekter som forfaller til betaling i tidsrommet 1. august 1970—1. juli 1971. Det ble dessuten vedtatt en midlertidig tilstramning av reglene for nedskrivning av kapitalutstyr.

Den 15. juli reduserte den vesttyske nasjonalbank diskontoen fra 7,5 prosent til 7 prosent. Etter bankens uttalelser å dømme må reduksjonen ses i sammenheng med tilstramningen av regjeringens finanspolitikk. Regjeringen hadde tidligere gitt uttrykk for

at den tok det som gitt at tilstramningen av finanspolitikken ville bli fulgt av en mer liberal kredittpolitikk fra Nasjonalbankens side, særlig tiltak som kunne føre til en reduksjon av rentenivået. Den 17. november ble diskontoen satt ned ytterligere en halv prosent, til 6,5 prosent, og den 2. desember fulgte en ny reduksjon, til 6 prosent.

I Frankrike var konjunkturbildet høsten 1970 preget av stans i produksjonsveksten, stigende arbeidsløshetstall og relativt lav kapasitetsutnytting i industrien. Konsumetterspørselen viste ingen stigning, og for investeringsetterspørselen var veksttempoet avtakende. Samtidig var det sterk pris- og lønnsstigning.

I 1969 var det god vekst i produksjonen. Volumet av bruttonasjonalproduktet økte med hele 8 prosent fra 1968 til 1969, mot 4,6 prosent året før. For 1970 anslår de franske myndigheter veksten til å bli rundt 6 prosent fra året før. Denne høye økingsraten gjenspeiler imidlertid den meget sterke veksten i løpet av 1969; i 1970 var veksten i produksjonen svak.

Industriproduksjonen økte med hele 9,4 prosent (sesongjustert) fra januar til juli 1969. Utover ettersommeren og høsten gikk produksjonen en god del ned, men steg igjen mot årsskiftet. I januar 1970 lå den sesongjusterte indeksen 1,8 prosent under toppunktet i juli 1969, men likevel 7,4 prosent høyere enn ett år tidligere. Utover i 1970 fram til sensommeren viste industriproduksjonen tendens til stagnasjon eller svak nedgang. I september lå den sesongjusterte indeksen 0,6 prosent lavere enn i januar og 2,5 prosent lavere enn toppnivået i juli—august i 1969. Likevel lå industriproduksjonen i januar—september 1970 under ett 4,1 prosent høyere enn i samme periode i 1969.

Arbeidsløsheten gikk betydelig ned i løpet av første halvår 1969. I juni 1969 var det sesongjusterte tallet på registrerte arbeidsløse 12,5 prosent lavere enn i desember 1968. I løpet av annet halvår 1969 var det bare mindre endringer i arbeidsløsheten, men i løpet av de første ni månedene av 1970 økte den sterkt. I september var tallet på registrerte arbeidsløse 29 prosent høyere enn i desember 1969 og 30 prosent høyere enn ett år tidligere.

Likevel var lønnsstigningen meget sterk i 1970. Fra januar til april økte gjennomsnittlig timefortjeneste med 12 prosent regnet som årlig rate, og fra april til juli med 10 prosent. Timefortjenesten lå da vel 10 prosent høyere enn i samme måned i 1969. Det franske statistikkinstituttet (INSEE) ventet i oktober fortsatt betydelig lønnsstigning i resten av 1970, men, som følge av utviklingen på arbeidsmarkedet, med en noe lavere stigningstakt.

Det private forbruket økte i volum med 5 prosent fra 1967 til 1968 og med hele 7 prosent fra 1968 til 1969. For 1970 regner franske offisielle kilder med en atskillig svakere, men fortsatt betydelig vekst, nemlig 4,1 prosent, fra året før. Den relativt betydelige vekstraten for 1970 må imidlertid ses på bakgrunn av den sterke forbruksøking i løpet av 1969; i løpet av 1970 har veksten i det private forbruket stanset opp, trass i den sterke nominelle lønnsstigningen. Den sesongjusterte detaljomsetningsindeksen viste en ganske betydelig nedgang i perioden januar—mai, men steg i juni, juli og august. For månedene juni, juli og august under ett lå indeksen likevel 2,7 prosent lavere enn i samme periode i 1969. Forbruksstagnasjonen i 1970 kan bare delvis forklares ved prisutviklingen; konsumprisindeksen lå i 1970 helt fram til høsten 5—6 prosent høyere enn i samme periode i 1969.

Tabell 7. *Frankrike. Noen økonomiske hovedtall*

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting i alt ..... 1963 = 100	99,0	99,4	100,1	100,6	101,0	101,0	101,4
Sysselsatte lønnst. i industri[1] »	96,2	97,0	98,0	98,9	99,1	99,1	99,7
Arbeidsløse 1 000	238	219	216	219	230	244	269
Industriproduksjon .....1963 = 100	138	142	144	144	150	149	150
Eksportvolum, varer[1].... »	163	174	157	188	191	205	182
Importvolum » [1].... »	186	204	175	198	193	210	189
Konsumpris[1]..... »	122	123	125	127	129	130	132
Valutabeholdning[1], [2]..... Mill. frcs.	19 767	17 938	22 329	21 304	21 948	23 632	25 264

Kilde: OECD Main Economic Indicators, Bulletin Mensuel de Statistique.
Noter: [1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] Ved kvartalets utgang.

Fra desember 1969 til oktober 1970 økte konsumprisindeksen med 5,5 prosent regnet som årlig rate. Realinntektsutviklingen i 1970 skulle således gi rom for en betydelig forbruksøking. Sannsynligvis kan progresjon i skattesystemet bidra noe til å forklare at en slik øking ikke fant sted. Det er imidlertid trolig at utviklingen på arbeidsmarkedet og usikkerhet om den videre økonomiske utvikling også har påvirket forbrukernes atferd, her som i Sambandsstatene.

Det var ellers særlig forbruket av relativt dyre forbruksvarer som viste nedgang. I januar—juli 1970 lå tallet på registrerte nye personbiler 12 prosent lavere enn i samme periode i 1969. Samtidig viste salget av elektriske husholdningsartikler (kjøleskap, vaskemaskiner, m.v.) en nedgang på 30—35 prosent. Både detaljomsetningsindeksen og andre forbruksindikatorer tyder imidlertid på at det samlede private forbruket siden halvårsskiftet har vist tendens til noe sterkere vekst enn i første halvår. De franske myndigheter ventet høsten 1970 at denne tendensen ville fortsette å gjøre seg gjeldende i resten av året. Også det franske statistikkinstitutt ventet en markert øking i det private forbruket.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital økte i volum med 7,3 prosent fra 1967 til 1968 og med 8,8 prosent fra 1968 til 1969. Etter resultatene av INSEE's juni-rundspørring å dømme var investeringsetterspørselen fortsatt sterk ved halvårsskiftet 1970, men opplysninger som forelå høsten 1970 tyder på at vekstakten var klart avtakende. For året 1970 under ett ventet de franske myndigheter i september en volumøking i bruttoinvesteringene på 7 prosent fra 1969.

Volumet av eksporten av varer og tjenester har økt meget sterkt i de siste 3 årene. Fra 1967 til 1968 var stigningen 12,5 prosent, året etter 17,4 prosent, og for 1970 ventes veksten å komme opp i 15,3 prosent. Veksten avtok imidlertid sterkt fra våren 1970. Sesongjusterte oppgaver over verdien av vareeksporten viste en stigning på 8,0 prosent fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 og 7,1 prosent fra 1. til 2. kvartal. Fra 2. til 3. kvartal endret vareeksporten seg bare ubetydelig.

Også volumet av vare- og tjenesteimporten økte sterkt i 1968 (12,7 prosent) og 1969 (21,4 prosent). For 1970 var det ventet en langt svakere øking i importvolumet (6,1 prosent). Etter sesongjusterte oppgaver gikk verdien av vareimporten ned fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 med 1,1 prosent, men økte i de følgende to kvartaler med henholdsvis 11,6 prosent og 2,1 prosent. I de tre første kvartalene av 1970 under ett lå vareimporten 20,7 prosent høyere enn i samme tidsrom i 1969.

Det sesongjusterte importoverskottet viste meget sterk stigning i første halvår 1969, men gikk deretter stort sett ned inntil våren 1970, da det i mars forbigående var et lite overskott på varebyttebalansen. Deretter økte importoverskottet sterkt fram til høsten 1970. Valutabeholdningene falt betydelig i første halvår 1969, men viste senere stort sett øking.

Den gunstige utenriksøkonomiske utvikling i siste halvår 1969 og i de første måneder av 1970 må ses på bakgrunn av devalueringen i august 1969 og de tilstramningstiltak som ble satt i verk omtrent samtidig (se Økonomisk utsyn over året 1969). På senvinteren 1970 så det ut til at disse tiltakene hadde fått en gunstig nettovirkning; en justering av betalingsbalansen var gjennomført, samtidig som produksjonen var i oppgang. Næringslivets organisasjoner hevdet imidlertid at den stramme kredittpolitikken ville tvinge bedriftene til å innskrenke investeringsvirksomheten, med svekkelse i den økonomiske vekst som resultat. Utviklingen utover i 1970 viste — som nevnt — avtakende veksttakt i investeringsetterspørselen, stagnerende eller synkende konsumetterspørsel og stagnerende eller synkende industriproduksjon.

Det varte imidlertid lenge før myndighetene satte i verk tiltak med sikte på å snu denne utviklingen. Forklaringen er trolig at slike tiltak etter myndighetenes oppfatning ville kunne aksentuere den sterke pris- og kostnadsstigningen. Først 27. august satte den franske nasjonalbank ned sin offisielle diskontosats fra 8 prosent til 7,5 prosent, og 20. oktober fulgte en ny diskontonedsettelse til 7 prosent. I samme måned besluttet myndighetene å lette avbetalingsvilkårene for varige forbruksvarer. Som nevnt hadde salget av slike varer vist markert svikt. For biler ble kontantandelen av kjøpesummen redusert fra 50 prosent til 40 prosent, for elektriske husholdningsartikler fra 25 prosent til 20 prosent og for en rekke andre varige forbruksvarer fra 40 prosent til 30 prosent. Avbetalingsperioden ble økt fra 18 til 21 måneder. Merverdiavgiften på fjernsynsmottakere ble redusert fra 33,33 prosent til 23 prosent. I slutten av oktober ble alle kvantitative restriksjoner opphevet på alle lån som ikke var gitt av Finansdepartementet.

I Italia var det god etterspørselsvekst i 1970, men økingen falt i vesentlig grad på forbruksetterspørselen, som var blitt sterkt stimulert av en uvanlig sterk lønnsstigning, trolig sterkere enn i noe annet vesteuropeisk industriland. Produksjonen nådde i januar 1970 opp til et høyere nivå enn før den store streikebølgen satte inn høsten 1969, men har senere nærmest vist tendens til nedgang, i

første rekke som følge av fortsatt sosial uro. Den betydelige etterspørselsøkingen var derfor i stor grad rettet mot importen, som svulmet sterkt opp, mens eksporten derimot ble hemmet av arbeidskonfliktene.

Bruttonasjonalproduktet steg med 5,9 prosent fra 1967 til 1968 og med 4,8 prosent fra 1968 til 1969. I begynnelsen av 1970 var det som nevnt sterk produksjonsøking, men storparten av denne må betegnes som en «gjeninnhenting» av produksjonstapet under arbeidskonfliktene høsten 1969. For hele 1970 ventet OECD sommeren 1970 en produksjonsøking på 7 prosent, men utviklingen av industriproduksjonen utover våren og sommeren 1970 tyder på at denne prognosen var for optimistisk. Den må ses på bakgrunn av at produksjonsnivået i industrien i 1. kvartal 1970, som trolig var en del av grunnlaget for OECD's prognose, lå så mye som 5,6 prosent høyere enn i samme periode i 1969.

Etter sesongjusterte oppgaver viste industriproduksjonen god stigning i løpet av første halvår 1969. I juni og juli lå indeksen 4 prosent høyere enn i desember 1968. Arbeidskonfliktene høsten 1969 gjenspeilte seg i indeksen med et fall på hele 12 prosent fra juli til november. I desember 1969 lå indeksen 6 prosent lavere enn ett år tidligere. «Gjeninnhentingen» i 1. kvartal 1970 var stort sett fullført i løpet av årets første måned; fra desember til januar økte indeksen med hele 13 prosent. I tidsrommet februar—september viste indeksen gjennomgående tendens til stagnasjon. I september lå den på omtrent samme nivå som i februar.

Arbeidsløsheten gikk noe ned i løpet av 1969 og i begynnelsen av 1970, men var fortsatt betydelig større enn i de fleste andre land i Vest-Europa. Fra 1968 til 1969 falt gjennomsnittstallet på registrerte arbeidsløse fra 694 000 til 663 000. I 1. og 2. kvartal 1970 lå tallet på arbeidsløse henholdsvis 13 prosent og 11 prosent lavere enn i de samme perioder i 1969, men i 3. kvartal bare 1 prosent lavere.

Det private forbruket steg i volum med 5,7 prosent fra 1968 til 1969, og OECD ventet sommeren 1970 en stigning på 8 prosent fra 1969 til 1970. Forbruksutviklingen i 1970 må ses på bakgrunn av den uvanlig sterke lønnsstigningen. I september lå indeksen for timefortjenesten i industrien 20 prosent høyere enn ett år tidligere. I samme tidsrom hadde konsumprisindeksen steget med 5 prosent. Storparten av lønnsstigningen skjedde i løpet av en enkelt måned — fra desember til januar — mens stigningen i konsumprisene foregikk i temmelig jamt tempo fram gjennom 1970.

Reallønnsutviklingen førte til at det private forbruket lå på et atskillig høyere nivå i 1970 enn i 1969. For perioden januar—august 1970 under ett lå detaljomsetningsindeksen 11 prosent høyere enn i samme periode 1969. Sesongjusterte oppgaver over detaljomsetningen tyder likevel på at forbruket stort sett viste nedgang i løpet av første halvår 1970, men i juli og august lå den sesongjusterte detaljomsetningsindeksen atskillig høyere enn i de to foregående måneder.

Volumet av bruttoinvesteringene i fast kapital økte med vel 8 prosent fra 1968 til 1969, og omtrent samme stigningstakt var sommeren 1970 ventet for 1970. Det var sterk øking i investeringsetterspørselen i årets første måneder, men etter opplysninger som foreligger, avtok veksttempoet i etterspørselen betydelig i løpet av sommeren og høsten.

Særlig som følge av den fortsatte uroen på arbeidsmarkedet i 1970 kunne den sterke veksten i den innenlandske etterspørselen fra 1969 til 1970 ikke i særlig stor grad slå ut i økt innenlandsk aktivitetsnivå. Resultatet var en uvanlig sterk importøking. I de tre første kvartalene i 1970 lå verdien av vareimporten henholdsvis 19 prosent, 23 prosent og 22 prosent høyere enn i de tilsvarende perioder i 1969. Vareeksporten steg betydelig svakere; eksportindustriens produksjon ble sterkt hemmet av uroen på arbeidsmarkedet. De tilsvarende vekstrater for verdien av vareeksporten var henholdsvis 5 prosent, 9 prosent og 13 prosent. Importoverskottet kom i årets 3 første kvartaler opp i 1 322 millioner dollar, mot 210 millioner i samme periode i 1969. Driftsbalansen viste i de første åtte månedene av 1970 et underskott på 461 millioner dollar, mot et overskott på 1 253 millioner dollar i samme periode i 1969.

En rekke tiltak ble satt i verk i løpet av 1970 for å begrense utstrømningen av finanskapital, som i flere år hadde representert et alvorlig problem for de italienske myndigheter. Perioden for tillatt forskottsbetaling av import ble redusert fra 360 til 30 dager, og fristen for å ta hjem opptjent eksportfortjeneste ble redusert fra ett år til tre måneder. I begynnelsen av mars ble diskontoen økt fra 4 til 5,5 prosent. Forskjellen mellom rentenivået i Italia og andre vesteuropeiske land ble gradvis redusert, og dette gjorde etter hvert incitamentet til kapitaleksport mindre. Kapitalbalansen viste et overskott på 34 millioner dollar i de åtte første månedene av 1970, mot et underskott på 2 044 millioner i samme tidsrom i 1969. Til tross for det økende underskottet på driftsbalansen viste derfor valutabeholdningene ingen store endringer i 1970; i oktober lå de 1,7 prosent lavere enn i januar og 2,6 prosent lavere enn i desember 1969.

Med sikte bl.a. på å stimulere produksjons- og investeringsvirksomhet i industrien og dempe økingen i det private forbruket, besluttet de italienske myndigheter i 1970 å gjennomføre en rekke tiltak som spente over både det finanspolitiske og kredittpolitiske område. En lang rekke forbruksskatter ble besluttet økt, til dels betydelig, og ekstraskatten på inntekter over 5 millioner lire pr. år (svarende til om lag 57 000 kroner) ble forhøyet fra 1,5 prosent til 4 prosent. En forhøyelse av arbeidsgivernes trygdeavgifter representerer en øking i de totale arbeidskostnader på 1,5 prosent. På den annen side innrømmes bedrifter, som nytter sine disponible ressurser til investeringer i produksjonskapital, visse skattelettelser. Dette gjelder imidlertid ikke dersom investeringene finansieres ved lån opptatt i utlandet.

Fra 1. oktober ble kravene til bankenes tvungne innskott i Nasjonalbanken betydelig skjerpet.

I Sverige var konjunktursituasjonen høsten 1970 karakterisert ved fortsatt sterkt etterspørselspress, stramt arbeidsmarked og høyt produksjonsnivå. Både for investeringsetterspørselen og industriproduksjonen var likevel stigningstakten lavere enn tidligere på året.

Etter de siste reviderte offisielle anslag fra høsten 1970 vil bruttonasjonalproduktet øke med 4,2 prosent i volum fra 1969 til 1970. Dette er omtrent samme vekst som ventet ved årets begynnelse (4,3 prosent). Fra 1968 til 1969 økte bruttonasjonalproduktet med 5,8 prosent.

Industriproduksjonen viste meget sterk øking i 1969. Fra 1968 til 1969 steg produksjonsindeksen med hele 8 prosent, regnet i faste priser. Sterkest stigning viste papirindustrien (+ 12 prosent) og verkstedindustrien utenom skipsverft (+ 13 prosent), mens produksjonen i jernmalmgruvene bare økte svakt (+ 2 prosent). Sesongjusterte oppgaver for produksjonen i bergverksdrift og industri under ett viser at den sterke stigningen fortsatte i de første månedene av 1970, men vekst takten har senere blitt betydelig redusert. Etter de reviderte nasjonalregnskapsanslag høsten 1970 vil veksten i bergverksdrift og industri fra 1969 til 1970 bli 7,5 prosent, dvs. litt svakere enn året før. Etter disse anslagene var veksten i 1970 sterkest for verkstedindustrien utenom skipsverft (11 prosent). For produksjonen i jernmalmgruvene og i tekstil- og bekledningsindustrien ble det derimot regnet med nedgang (henholdsvis 3 prosent og 2 prosent). For jernmalmgruvene henger nedgangen sammen med gruvestreiken vinteren 1969/70.

Arbeidsmarkedet ble etter hvert meget stramt i løpet av 1969, men utover sommeren og høsten 1970 kunne det spores visse tendenser til noe mindre press. I første halvår 1969 lå tallet på arbeidsløse i gjennomsnitt 7 prosent lavere enn i samme periode året før, og i annet halvår 1969 var nedgangen i forhold til fjorårsnivået 15 prosent. I 1. og 2. kvartal 1970 var de tilsvarende nedgangsrater henholdsvis 9 prosent og 4 prosent. Fra forsommeren 1970 var forskjellen fra fjorårsnivået liten, og fra og med juli har tallet på arbeidsløse ligget betydelig høyere enn i de tilsvarende måneder i 1969; for 3. kvartal under ett var tallet på arbeidsløse 8 prosent høyere, i oktober 15 prosent høyere og i november 25 prosent høyere enn i de samme perioder i 1969.

Investeringsetterspørselen representerte en betydelig vekstimpuls for svensk økonomi i 1969. Regnet i faste priser økte de samlede bruttoinvesteringer med 4 prosent (5 prosent utenom skip) fra 1968 til 1969. Etter de seneste nasjonalregnskapsanslag for 1970 vil stigningen fra 1969 til 1970 bli svakere, nemlig 2,5 prosent (3 prosent utenom skip). Nedgangen i veksttakten henger i første rekke sammen med lavere boliginvesteringer i 1970. Mens boliginvesteringene økte med 4 prosent fra 1968 til 1969, vil de etter prognosene i høst gå ned med 4,5 prosent fra 1969 til 1970. Industriens investeringer antas å ha økt sterkere i 1970 (6,5 prosent) enn i 1969 (5,5 prosent). Fordelingen av investeringene på bygninger og anlegg på den ene side og maskiner m.v. på den annen side ble trolig noe endret fra 1969 til 1970. Mens regnskapstallene for 1969 viser at investeringene i bygninger og anlegg økte med hele 6 prosent og i maskiner med 1,5 prosent fra 1968 til 1969, vil økingen fra 1969 til 1970 etter de seneste anslagene bli 1,5 prosent for bygninger og anlegg og 4,5 prosent for maskiner. Særlig for industrien var investeringsøkingen sterk i 1970 (etter nasjonalregnskapsanslagene 18,5 prosent for industriens investeringer i bygninger og anlegg og 13,5 prosent i industriens maskininvesteringer, mot henholdsvis 1,5 prosent og 2,5 prosent året før). Både ordrestatistikken og oppgavene over industriens investeringsplaner tyder på at veksttakten i investeringsetterspørselen etter hvert ble betydelig redusert i løpet av 1970.

Også i Sverige var lønnsoppgangen meget sterk i 1970. I august lå den gjennomsnittlige timefortjeneste for industriarbeidere hele 14 prosent høyere enn i samme måned 1969. På den annen side har også prisstigningen vært sterk i 1970; konsumprisindeksen økte med bare 3,2 prosent fra oktober 1968 til oktober

Tabell 8. *Sverige. Noen økonomiske hovedtall*

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting i alt[1] 1 000	3 746	3 769	3 826	3 795	3 796	3 879	3 896
Sysselsatte lønnstakere i industri[1] 1 000	1 205	1 187	1 206	1 193	1 102	1 105	1 115
Arbeidsløse[1], [2].....1 000	49,7	25,0	25,8	37,9	43,5	24,6	27,7
Industriproduksjon .... 1963 = 100	143	147	148	154	156	160	156
Eksportvolum, varer[1] ... »	149	161	151	174	157	176	164
Importvolum » [1] ... »	152	157	154	169	172	181	161
Konsumpris[1]..... »	125	126	127	128	132	134	136
Valutabeholdning[1], [2] ..... Mill. kr.	3 169	2 434	2 255	3 076	2 674	2 627	2 772

Kilde: OECD Main Economic Indicators, Allmän månadsstatistik.
Noter: [1] Ikke korrigert for sesongvariasjoner. [2] Ved kvartalets utgang.

1969, men med hele 7,6 prosent i den følgende tolvmånedersperiode. For det private forbruket ventes en volumøking på 2,8 prosent fra 1969 til 1970, mot en øking på 4,6 prosent fra 1968 til 1969. Detaljomsetningsindeksen viste sterk nedgang i løpet av 1. kvartal 1970, men hadde ved utgangen av 2. kvartal nådd opp igjen til samme nivå som ved utgangen av desember, og 3 prosent høyere enn ett år tidligere. I 3. kvartal lå detaljomsetningsindeksen 1,0 prosent høyere enn i samme periode i fjor.

Vareeksporten steg sterkt fra 1968 til 1969, med 12 prosent regnet i volum. Også i 1970 representerte utenlandsetterspørselen etter alt å dømme en vesentlig vekststimulans, selv om økingen neppe var så sterk som året før; etter de seneste nasjonalregnskapsanslagene ble volumøkingen fra 1969 til 1970 anslått til 10 prosent. I 1. kvartal 1970 lå eksportvolumet vel 5 prosent, i 2. kvartal vel 9 prosent og i 3. kvartal også 9 prosent høyere enn i de samme perioder i 1969.

Importvolumet økte i 1969 enda sterkere enn eksporten, med hele 13 prosent. For 1970 forutsetter de seneste nasjonalregnskapsanslagene om lag samme stigningstakt (9,5 prosent) for vareimporten som for vareeksporten. Tall for de tre første kvartaler av 1970 kan tyde på at stigningen i vareimporten kan komme til å overstige nasjonalbudsjettets anslag med en betydelig margin; volumindeksen for vareimporten lå for 1., 2. og 3. kvartal henholdsvis 13 prosent, 15 prosent og 5 prosent høyere enn i de samme perioder i 1969. Regnet i verdi var det særlig importen av matvarer, jern og stål og bearbeidde metallvarer som viste sterk øking i januar—september 1970 i forhold til samme periode året før.

Importoverskottet i 1969, på 1 112 mill. svenske kroner, var om lag like stort som året før. Etter de siste nasjonalregnskapsanslag var importoverskottet i 1970 ventet å bli noe større (1 370 mill. kr.). I løpet av perioden januar—mai hadde importoverskottet langt overskredet anslaget for hele året, men i de følgende tre måneder viste varebyttebalansen eksportoverskott. I september og oktober var det små importoverskott. For årets første 10 måneder under ett kom importoverskottet opp i 1 609 mill. kr.

Valutabeholdningene gikk en del ned i løpet av 1969 — fra 815 mill. kr. ved utgangen av desember 1968 til 696 mill. kr. ved utgangen av desember 1969. Nedgangen fortsatte i 1. kvartal 1970, men i 2. kvartal var endringene små, og i 3. kvartal økte valutabeholdningene. De var i oktober litt høyere enn ett år tidligere.

Utviklingen i utenriksøkonomien i første halvår 1970 og den sterke pris- og kostnadsstigningen førte til at de svenske myndigheter i 1970 fant å måtte sette i verk en rekke restriktive tiltak for å søke og dempe etterspørselspresset. Fra 1. februar 1970 ble merverdiavgiften på varige forbruksvarer økt fra 10 til 14 prosent, samtidig som avgiftene på øl og tobakk ble forhøyet. I mai ble investeringsavgiften på «uprioriterte» bygg på 25 prosent gjeninnført. Etter at detaljprisene på matvarer hadde steget med 5—6 prosent i løpet av en halv måned, eller langt sterkere enn de direkte prisvirkninger av inntektsoppgjøret i jordbruket skulle tilsi, ble det i slutten av august satt i verk prisstopp for visse matvarer. Den svenske pris- og kartellnemnd fikk samtidig i oppdrag å undersøke om prisstigningen på matvarer innebar urimelig høye

fortjenestemarginer. Myndighetene ville i så fall gi påbud om prisreduksjoner.

Det nye budsjettforslaget som ble lagt fram i oktober omfattet nye betydelige skatte- og avgiftsforhøyelser i tillegg til en generell forhøyelse av merverdiavgiften fra 10 til 14 prosent. Det ble foreslått forhøyelse av bensinavgiften og av avgiften på vin og brennevin fra 1. november 1970 og, gjeldende fra 1. januar 1971, også en forhøyelse av avgiften på strømforbruk til private husholdninger, av arbeidsgiveravgiften på lønnsutbetalinger og av arbeidsgiverandelen av premie til syketrygd. Den foreslåtte øking av avgiftssatsene er beregnet å øke statsinntektene med 1 850 mill. svenske kroner på årsbasis, hvorav 775 mill. kr. i inneværende budsjettår. Av den samlede avgiftsøking er 56 prosent beregnet å falle på arbeidsgiverne. Kredittpolitikken har siden sommeren 1969 vært svært stram.

Sambandsstatene

I Sambandsstatene var konjunktursituasjonen høsten 1970 preget av stagnasjon i produksjon og etterspørsel, høy arbeidsløshet og lav kapasitetsutnytting i industrien. Samtidig var prisstigningen fortsatt sterk etter amerikanske forhold.

Bruttonasjonalproduktet økte betydelig (4,7 prosent) fra 1967 til 1968, men i det følgende år var stigningen langt svakere (2,8 prosent). Etter sesongjusterte oppgaver og regnet på årsbasis steg bruttonasjonalproduktet med 2,2 prosent fra 1. til 2. kvartal 1969 og med 2,6 prosent fra 2. til 3. kvartal. I de to følgende kvartaler viste bruttonasjonalproduktet nedgang (med henholdsvis 0,8 prosent og 2,8 prosent). Fra 1. til 2. kvartal 1970 var det igjen en svak oppgang (0,6 prosent), og fra 2. til 3. kvartal økte bruttonasjonalproduktet med 1,4 prosent på årsbasis. Foreløpige anslag tyder på ny nedgang i 4. kvartal.

Industriproduksjonen stagnerte gjennom storparten av 1967, men fra høsten av satte en oppgang inn som varte til midtsommeren 1969. Økingen i industriproduksjonen fra året 1967 til året 1968 var 4,7 prosent. Fra januar 1969 til juli samme år var stigningen vesentlig svakere (1,6 prosent på årsbasis). Senere har produksjonsindeksen vist stagnasjon eller nedgang. Fra juli 1969 til januar 1970 gikk industriproduksjonen ned med 2,4 prosent. Fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 falt den sesongjusterte produksjonsindeksen med 2,8 prosent på årsbasis, i det følgende kvartal med 3,1 prosent, og fra 2. kvartal til 3. kvartal var nedgangen 2,9 prosent. Fra august til november gikk indeksen uvanlig sterkt ned (med hele 17,6 prosent på årsbasis). Indeksene for de tre siste månedene var sterkt påvirket av streik i bilindustrien.

Det varte uvanlig lenge før konjunkturomslaget i 1969 slo ut på arbeidsmarkedet. Tallet på registrerte arbeidsløse svingte hele året mellom 2,6 millioner og 2,8 millioner, bortsett fra i september og oktober, da det var oppe i 3,1 millioner. Arbeidsløshetsprosenten svingte mellom 3,3 og 3,8. For Sambandsstatene er dette lave tall. Først fra årsskiftet 1969/70 satte en markert stigning i arbeidsløsheten inn. Det sesongjusterte tallet

Tabell 9. *Nasjonalproduktet i Sambandsstatene etter anvendelse. 1958-priser*

	1969	Prosentvis endring fra foregående periode[1]							
		1969	1969				1970		
	Milliarder $		1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Privat konsum	467,7	3,2	1,1	0,8	0,3	0,6	0,5	0,9	0,3
Offentlig bruk av varer og tjenester	147,8	— 0,3	— 0,3	— 1,1	— 0,4	— 0,5	— 1,1	— 2,6	— 0,5
Investering i fast kapital	104,1	5,4	0,2	1,5	2,4	— 3,6	— 6,5	0,2	1,2
Lageropplegg	7,2	4,3							
Eksport	48,5	6,1	— 7,2	19,9	0,2	— 1,6	4,0	1,7	— 1,7
— Import	48,2	7,6	— 7,0	20,0	— 2,2	— 1,8	2,0	0,8	— 3,2
Bruttonasjonalprodukt	727,1	2,8	0,6	0,6	0,7	— 0,2	— 0,7	0,2	0,3

Kilde: OECD Main Economic Indicators.
Note: [1] Beregnet på grunnlag av sesongjusterte oppgaver.

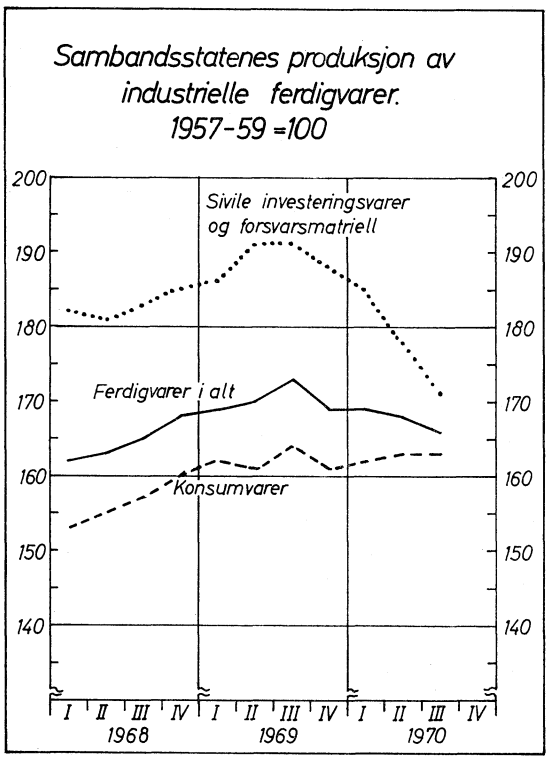

Fig. 5.

på arbeidsløse steg fra 2,8 millioner i desember 1969 til 3,7 millioner i mars 1970, videre til 3,9 millioner i juni og 4,9 millioner i november. Den sesongjusterte arbeidsløshetsprosenten var i de samme måneder henholdsvis 3,5 prosent, 4,4 prosent, 4,7 prosent og 5,8 prosent. Arbeidsløshetsprosenten i november var den høyeste siden november 1963.

Volumet av bruttoinvesteringene i fast kapital økte med 5,4 prosent fra 1968 til 1969. Etter sesongjusterte oppgaver økte investeringene med 4,6 prosent fra 1. til 2. kvartal i 1969, regnet som årlig rate, men har senere vist uavbrutt nedgang kvartal for kvartal. Fra 2. til 3. kvartal var nedgangen 2,4 prosent (årlig rate), fra 3. til 4. kvartal 1,2 prosent og i det følgende kvartal hele 9,2 prosent. Fra 1. til 2. kvartal 1970 falt bruttoinvesteringene med 5,6 prosent og fra 2. til 3 kvartal med 2,0 prosent. Det var investeringene i byggevirksomhet som viste den svakeste utvikling i 1969. Særlig ble boligbyggingen hardt rammet av den stramme kredittpolitikken. I første halvår 1970 omfattet investeringsnedgangen også industriens maskininvesteringer.

I betraktning av den meget stramme kredittpolitikk som ble ført i 1969 og i første halvår 1970, må utviklingen av selskapsfortjenestene ha vært av stor betydning for finansieringsmulighetene for nye investeringer. De nominelle selskapsfortjenestene etter skatt gikk — etter sesongjusterte oppgaver — ned med 5,3 prosent fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 og med 1,6 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal 1970. Regnet i faste priser var nedgangen betydelig sterkere. Det er også sannsynlig at næringslivets investeringsvilje ble svekket av den lave og synkende kapasitetsutnytting. I 3. kvartal 1970 falt industriens kapasitetsutnyttingsgrad til 76,2 prosent, som er det lavest registrerte tall på 9½ år. I 2. kvartal 1970 var kapasitetsutnyttingsgraden 78 prosent og i 3. kvartal 1969 84,2 prosent.

Sesongjusterte tall for tilgangen på nye ordrer til industrien viste stort sett stigning gjennom 1969 fram til oktober. Fra oktober 1969 til april 1970 gikk ordretilgangen bety-

Tabell 10. *Sambandsstatene. Noen økonomiske hovedtall*

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Sysselsetting i alt[1] .....Mill.	77,8	77,7	78,2	78,7	79,1	78,2	78,4
Sysselsatte lønnstakere i industri »	20,1	20,2	20,3	20,1	20,0	19,6	19,3
Arbeidsløse[1] ..... »	2,7	2,8	3,1	2,8	3,7	3,9	4,6
Industriproduksjon .....1963 = 100	137	139	140	138	137	136	135
Eksportvolum, varer[2].... »	118	159	143	154	151	164	..
Importvolum » [2].... »	157	209	192	193	189	196	..
Detaljomsetningsverdi .. »	141	143	142	144	145	148	150
Konsumpris[2]..... »	117	119	121	122	124	126	127
Valutabeholdning[1], [2] .....Mill. $	10 840	11 153	11 160	11 860	11 900	11 890	11 490

Kilde: OECD Main Economic Indicators, Economic Indicators, Monthly Bulletin of Statistics.
Noter: [1] Ved kvartalets utgang. [2] Ikke korrigert for sesongvariasjoner.

delig ned, men fra april økte ordretilgangen igjen, og nådde opp til et toppnivå i juli 1970. I de tidlige høstmåneder viste ordretilgangen ny nedgang. Også ordretilgangen til den del av industrien som produserer investeringsvarer økte noe fra april til juli og viste ny nedgang i de følgende to måneder.

Det amerikanske handelsdepartementets augustundersøkelse av næringslivets investeringsplaner for 1970 viste at de var blitt betydelig nedjustert i løpet av året. Mens næringslivet i mars 1970 tok sikte på å øke sine investeringer i fast produksjonskapital med 9,8 prosent i løpende priser fra 1969 til 1970, var den tilsvarende planlagte vekstrate 7,8 prosent i mai og 6,6 prosent i august.

Tilgangen på nye ordrer til maskinverktøyindustrien, som vanligvis blir ansett som en følsom indikator på investeringsetterspørselen, falt med hele 40 prosent fra juli til august og lå da 56 prosent lavere enn i samme måned i 1969. I perioden januar—august under ett var ordretilgangen for maskinverktøy omtrent halvparten så stor som i samme periode 1969. Nedgangen omfattet bare ordrene fra innenlandske kunder; utviklingen av eksportordrene var relativt gunstig. Hovedinntrykket av utviklingen av investeringsindikatorene høsten 1970 var at de ennå ikke pekte klart mot et avgjørende omslag i investeringsetterspørselen i mer ekspansiv retning.

Lønnsutviklingen var forholdsvis moderat både i 1969 og i 1970. Fra 1968 til 1969 økte den nominelle timefortjenesten i industrien med 6,0 prosent. I første og annet halvår 1968 var lønnsstigningen i forhold til de samme perioder 1967 henholdsvis 6,1 prosent og 6,7 prosent, og i første og annet halvår 1969 var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 5,9 prosent og 6,2 prosent. I 1. kvartal 1970 lå timefortjenesten 5,4 prosent høyere enn i samme kvartal i 1969, og i de to følgende kvartaler var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 5,7 prosent og 5,6 prosent. Timefortjenesten i november 1970 lå 3,0 prosent høyere enn i desember 1969. Dette svarer til en årlig tilvekst på 3,2 prosent.

Prisstigningen var derimot etter amerikanske forhold sterk både i 1969 og 1970. Det er verdt å legge merke til at forskjellen mellom konsumprisstigningen og lønnsstigningen var svært liten i Sambandsstatene både i 1969 og i 1970, mens lønnstigningen i Vest-Europa var markert sterkere enn prisstigningen. I første og annet halvår 1968 var stigningen i konsumprisindeksen i forhold til de samme perioder i 1967 henholdsvis 3,9 prosent og 4,5 prosent, og i første og annet halvår 1969 var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 5,1 prosent og 5,7 prosent. I 1. kvartal 1970 lå konsumprisindeksen 6,2 prosent høyere enn året før, og i 2. og 3. kvartal var de tilsvarende vekstrater henholdsvis 6,0 prosent og 5,7 prosent. Fra desember 1969 til mars 1970 økte konsumprisindeksen med 5,8 prosent regnet som årlig rate, fra mars til juni med 6 prosent og fra juni til oktober med 4,9 prosent. Det ser altså ut til at prisstigningen fortsatt var sterk høsten 1970.

Utviklingen av timefortjenesten og konsumprisindeksen illustrerer den svake reallønnsutvikling i 1969 og 1970. Gjennomsnittlig ukelønn deflatert med konsumprisindeksen steg med 2,3 prosent fra 1967 til 1968, men bare med 0,3 prosent i det følgende år. Fra desember 1969 til juli 1970 gikk den deflaterte ukelønnen ned med 3,5 prosent.

De realdisponible personlige inntekter har likevel vist en ganske betydelig øking i 1969 og 1970. Etter sesongjusterte oppgaver økte de med 6,0 prosent fra første til annet halvår 1969, med 3,0 prosent fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 og med 4,6 prosent fra 1. til 2. kvartal 1970, alle vekstrater på årsbasis. De viktigste årsakene til at en så vidt sterk stigning i de realdisponible inntektene har kunnet finne sted samtidig med en meget svak reallønnsstigning, er trolig økte trygdeutbetalinger og skattelettelser.

Inntektsutviklingen i 1969 og 1970 skulle således ha gitt rom for en ikke ubetydelig øking i det private forbruket. Forbruksutviklingen var likevel temmelig svak i første halvår 1970. Etter sesongjusterte oppgaver økte forbruket på årsbasis med 2,0 prosent fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970, med 3,5 prosent fra 1. til 2. kvartal 1970 og med 1,8 prosent fra 2. til 3. kvartal. Detaljomsetningsvolumet (detaljomsetningsindeksen deflatert med konsumprisindeksen) viste nesten ubrutt nedgang fra februar 1969 og ut året, og holdt seg stort sett stasjonært i de tre første kvartalene av 1970. Den personlige sparekvoten var i gjennomsnitt for 1969 5,9 prosent, for 1. kvartal 1970 6,7 prosent, for 2. kvartal 7,5 prosent, og for 3. kvartal 7,6 prosent. Det var de tre første kvartaler av 1970 en sterk tendens hos forbrukerne til å disponere forsiktig og til å utsette kjøp av varige forbruksvarer. Trolig var forbrukernes holdning i stor grad påvirket av usikkerhet om konjunkturutviklingen i tiden framover og av utviklingen på arbeidsmarkedet.

Det er neppe tvil om at stagnasjonen i Sambandsstatene siden sommeren 1969 er en følge av myndighetenes motvilje mot å moderere den sterkt restriktive økonomiske politikken. Denne motviljen har sin forklaring i den sterke prisstigningen. På det finanspolitiske område innvarslet imidlertid det nye stats-

budsjettet for finansåret 1970/1971, som ble lagt fram i begynnelsen av 1970, en viss omlegging i mer ekspansiv retning. Budsjettforslaget ble lagt fram med et underskott, som i sin helhet kunne føres tilbake til skattenedsettelser; de offentlige utgiftene, både til forbruk og investeringer, har uavbrutt gått ned siden begynnelsen av 1969, og nedgangen forutsettes å fortsette i budsjettåret 1970/71, særlig som følge av lavere militærutgifter. Den 1. januar 1970 ble ekstraskatten på personlige inntekter og selskapsfortjenester på 10 prosent nedsatt til 5 prosent og ble så opphevet fra 1. juli. En lønnsforhøyelse for statstjenestemenn, som etter planen først skulle gjennomføres fra 1. januar 1971, ble framskyndet, og utbetalingene etter de nye lønnssatsene tok til allerede 1. april 1970. Samtidig ble satsene for en rekke sosiale utgifter økt med 15 prosent. Myndighetene regnet med at disse tiltakene alt i alt ville innebære en øking i de private disponible inntekter på 16 milliarder dollar i løpet av 1970. Som nevnt har imidlertid økingen i de disponible inntektene hittil i større grad slått ut i økt sparing enn i økt forbruk.

Tidlig på våren 1970 ble det klart at en viss moderasjon av den meget restriktive kredittpolitikken, som i stor grad må ha bidratt til å hemme investeringsetterspørselen, også var i emning; den 18. mars erklærte Nasjonalbanken seg villig til å tillate en øking i kredittvolumet på mellom 2 og 6 prosent etter at den i lang tid hadde motsatt seg enhver øking av kredittvolumet. Høsten 1970 økte kredittvolumet med mellom 5 og 6 prosent på årsbasis. I slutten av mars gav myndighetene uttrykk for at de ville tolerere en moderat nedgang i rentesatsene. Den 17. september satte myndighetene i verk visse lettelser i kravene til bankenes innskottsreserver. Som direkte følge av dette tiltaket regnet de med at om lag 350 millioner dollar ville bli frigitt. Den 12. november ble diskontoen senket fra 6 prosent til 5¾ prosent, og den 4. desember fulgte en ny diskontonedsettelse, til 5½ prosent.

Konjunkturutsiktene

Produksjonsveksten i Vest-Europa i 1971 vil ventelig bli noe lavere enn i 1970. Etter foreløpige oppgaver kan stigningen i bruttonasjonalproduktet for Vest-Europa under ett fra 1969 til 1970 anslås til knapt 5 prosent. Fra 1970 til 1971 ventes veksten å bli vel 4 prosent. Blant de større industrilandene er det bare for Storbritannia, der veksttempoet var svært lavt i 1970, at en kan regne med gode muligheter for en noe sterkere vekst fra 1970 til 1971 enn året før. I de andre landene er det sannsynlig at de økonomiske tilstrammingstiltakene som er blitt satt i verk for å bremse den uvanlig sterke pris- og kostnadsstigningen vil føre til svakere veksttempo i 1971.

OECD anslo høsten 1970 prisstigningen (bruttonasjonalproduktets prisdeflator) fra 1969 til 1970 til om lag 5½ prosent for hele OECD-området under ett. (En oversikt over pris- og kostnadsutviklingen i de enkelte vesteuropeiske land og i Sambandsstatene er gitt på side 10 i avsnittet om den økonomiske utvikling i Vest-Europa.) For 1971 ventet OECD en noe svakere, men fremdeles uvanlig sterk prisstigning (om lag 4½ prosent) for det geografiske området organisasjonen dekker. Til sammenlikning kan nevnes at den gjennomsnittlige prisstigning i OECD-området i periodene 1960—65 og 1965—68 var henholdsvis 2,6 prosent og 3,4 prosent. Storbritannia er det eneste av de større vesteuropeiske landene som etter OECD's prognose vil få en sterkere prisstigning fra 1970 til 1971 (6½ prosent) enn fra 1969 til 1970 (6,2 prosent). For Vest-Tyskland var prisstigningen ventet å bli redusert fra 7,0 prosent til 5½ prosent, for Frankrike fra 5,5 prosent til 4¼ prosent og for Italia fra 6,3 prosent til 5½ prosent.

Forventningen om et noe lavere stigningstempo i prisene fra 1970 til 1971 enn året før bygger trolig på forutsetningen om at tilstrammingstiltakene vil slå ut i prisutviklingen i 1971. Det er også mulig at utviklingen av råvareprisene kan bidra noe til å dempe prisstigningen. Som nevnt (side 7) kulminerte prisstigningen for råvarer våren 1970, og senere har råvareprisene stort sett vist moderat synkende tendens. Råvareprisene lå imidlertid høsten 1970 fortsatt på et høyt nivå; så sent som i november hadde Reuter's indeks bare falt med 2,5 prosent fra toppunktet i april samme år, og den lå fremdeles bortimot 30 prosent over bunnpunktet i 1967 (se diagram 2).

I Sambandsstatene ventes stagnasjonen i produksjon og etterspørsel å bli avløst av ny vekst i 1971. Fra 1970 til 1971 venter amerikanske kilder jamt over en stigning på om lag 3 prosent i volumet av bruttonasjonalproduktet. Da erfaringen viser at det trengs en produksjonsøking på 4 prosent for å skaffe sysselsetting til den naturlige tilvekst i arbeidskraften, er det sannsynlig at arbeidsløsheten vil fortsette å øke. OECD venter at den tendens til redusert tempo i prisstigningen i Sambandsstatene som gjorde seg gjeldende i annet halvår 1970, vil fortsette utover i 1971. Etter OECD's prognose vil bruttonasjonalproduktets prisdeflator øke med 4 prosent

fra 1970 til 1971, mot 5,1 prosent fra 1969 til 1970. Prognosen bygger på forutsetningen om en betydelig ettersleping mellom endringer i etterspørselsutviklingen og endringene i prisutviklingen.

I Storbritannia økte bruttonasjonalproduktet (etter foreløpige oppgaver) med 1,9 prosent fra 1969 til 1970, regnet i volum. Fra 1970 til 1971 venter «National Institute of Economic and Social Research» en litt sterkere, men fremdeles temmelig moderat produksjonsstigning, nemlig 2,3 prosent.

Det private forbruket økte med 3 prosent fra 1969 til 1970; den betydelige lønnsøkingen ble i stor grad motvirket av sterk prisstigning og av det progressive skattesystemet. NIESR venter en litt sterkere forbruksøking fra 1970 til 1971, vesentlig fordi den private sparekvoten etter hvert var kommet opp på et unormalt høyt nivå i løpet av 1970. Også for det offentlige forbruket ventes en svakt stigende vekstrate, fra 2,1 prosent fra 1969 til 1970 til 2,3 prosent fra 1970 til 1971.

Investeringene i fast kapital økte (etter foreløpige oppgaver) med bare 0,6 prosent fra 1969 til 1970. Det var særlig investeringene i boliger som begrenset veksten i de totale investeringene; i privat industri lå investeringene trolig ca. 2,8 prosent høyere i 1970 enn året før. Indikatorene for industriinvesteringene viste imidlertid høsten 1970 svak tendens, og rundspørringer tydet på at investeringssvikten i industrien også ville vare ved utover i 1971. NIESR venter derfor bare en øking på 0,5 prosent i industriinvesteringene fra 1970 til 1971. For boliginvesteringene ventes derimot et markert omslag fra den svake utvikling i 1970, og de totale investeringer i fast realkapital antas å ville øke noe sterkere (2,7 prosent) i 1971 enn i 1970.

Både i 1969 og i 1970 var det eksporten som gav de viktigste vekstimpulser til britisk økonomi. Fra 1969 til 1970 steg eksporten trolig med nær 6 prosent i volum. Fra 1970 til 1971 ventes imidlertid stigningen bare å bli knapt halvparten så sterk (2,9 prosent).

Den gjennomgående svake vekst i produksjon og etterspørsel i Storbritannia i 1969 hang bl. a. sammen med at myndighetene i lengre tid hadde ført en svært restriktiv økonomisk politikk, som i første rekke tok sikte på å begrense importen. Volumet av importen av varer og tjenester viste — etter foreløpige oppgaver — en litt svakere stigning (5,5 prosent) fra 1969 til 1970 enn eksporten (5,9 prosent). Det ventes om lag samme vekst-tempo for importen (5,3 prosent) fra 1970 til 1971 som året før.

I Vest-Tyskland ventes produksjon og etterspørsel å stige atskillig svakere i 1971 enn i 1970; de vesttyske forskningsinstitutter anslår veksten i bruttonasjonalproduktet til 5,5 prosent fra 1969 til 1970 og venter en produksjonsøking på 4 prosent fra 1970 til 1971.

Det private forbruket vil etter samme prognose øke med 5 prosent i 1971, mot 7,5 prosent i 1970. Prognosen bygger bl. a. på forutsetningen om en svakere lønnsstigning og en noe høyere sparekvote i 1971 enn i 1970. Det offentlige forbruket ventes derimot å øke noe sterkere i 1971 (4,5 prosent) enn i 1970 (2,5 prosent), bl. a. som følge av øking i innkjøpene av militært utstyr. Disse er i stor grad blitt utsatt som et ledd i motkonjunkturpolitikken.

Da ordrereservene i vesttysk investeringsvareindustri fortsatt var svært høye mot slutten av 1970, venter de vesttyske forskningsinstitutter at investeringene vil fortsette å øke i første halvår 1971, trass i lavere tilgang på nye ordrer. Veksttakten i investeringene er imidlertid ventet å bli svekket etter hvert, og for 2. halvår 1971 ventes stagnasjon i investeringene. For 1971 under ett regner forskningsinstituttene med at volumet av investeringene i fast kapital vil ligge 5,5 prosent høyere enn året før, mot en anslått stigning på hele 10 prosent fra 1969 til 1970.

Veksten i eksporten av varer og tjenester vil etter de foreløpige anslag bli betydelig også i 1970 (8,5 prosent), men likevel atskillig mindre sterk enn i 1969 (11,9 prosent). Nedgangen i veksttempoet hang trolig sammen både med fordyringen av vesttyske varer i utlandet — særlig som følge av revalueringen av den vesttyske mark høsten 1969 — og med den lavere veksttakt i etterspørselen i avtakerlandene. Også for 1971 ventes en reduksjon i veksttakten i de viktigste kundeland, og de vesttyske forskningsinstituttene regner derfor med at eksportvolumet vil stige svakere fra 1970 til 1971 (med 6 prosent) enn fra 1969 til 1970.

Etterspørselspresset i vesttysk økonomi var i storparten av 1970 fortsatt sterkt, og økingen i importvolumet fra 1969 til 1970 er anslått til hele 14,5 prosent. Med utgangspunkt i forutsetningen om et markert lavere veksttempo i produksjon og etterspørsel i 1971 enn i 1970 ventes en betydelig lavere importstigning fra 1970 til 1971 (7,5 prosent) enn fra 1969 til 1970.

For Frankrike var veksten i volumet av bruttonasjonalproduktet fra 1969 til 1970 etter offisielle anslag 6,2 prosent. Denne høye økingsraten gjenspeiler imidlertid den meget sterke veksten i første halvår 1969; etter den tid har produksjonsstigningen vært svak. De franske myndigheter venter at

bruttonasjonalproduktet vil stige med 5,7 prosent i volum fra 1970 til 1971. Den ventede nedgang i veksttempoet må ses på bakgrunn av eksportprognosene for 1971. Fra 1969 til 1970 steg volumet av vare- og tjenesteeksporten med vel 15 prosent. Bl. a. som følge av etterspørselsutviklingen i Frankrikes avtakerland regner myndighetene med en atskillig svakere stigning fra 1970 til 1971, nemlig 9,5 prosent. På den annen side regnes det med en forsterking av konsumetterspørselen, som stagnerte i 1970. Fra 1970 til 1971 ventes det private forbruket å stige med 5,1 prosent i volum, mot 4,1 prosent året før. De private investeringer i fast kapital vil, etter de offisielle prognoser, vise om lag like sterk stigning i de to årene, nemlig 7—7,5 prosent. Trolig vil den ventede øking i veksttempoet for den samlede innenlandske etterspørselen føre til en noe sterkere importstigning i 1971 (8,7 prosent) enn i 1970 (6,1 prosent).

For Italia, der uroen på arbeidsmarkedet fortsatt er en viktig veksthemmende faktor, er prognosene for 1971 spesielt usikre. Etter en offisiell prognose vil bruttonasjonalproduktet øke i volum med 6,5—7 prosent fra 1970 til 1971. Denne prognosen bygger imidlertid på forutsetningen om at det ville være mulig å komme tilbake til en normal vekstrate i de siste 4 månedene av 1970, etter at veksten i de første 8 måneder av året hadde vært unormalt lav. Da dette ble skrevet, forelå det imidlertid ennå ingen sesongjusterte tall for produksjonsutviklingen i perioden oktober—desember.

Etter samme prognose vil det private forbruket øke om lag like sterkt fra 1970 til 1971 som fra 1969 til 1970, nemlig med 8—9 prosent; det ventes fortsatt meget sterk lønnsstigning i Italia. Bruttoinvesteringene i fast kapital ventes å stige litt sterkere i 1971 (10 prosent) enn i 1970 (vel 8 prosent). For eksporten og importen foreligger det ingen offisielle prognoser.

I Sverige ser det ut til at høykonjunkturen kulminerte i første halvår 1970, med uvanlig høy kapasitetsutnytting i næringslivet. Prognosen for 1971, som Finansdepartementet og Konjunkturinstitutet har utarbeidd, går ut på en øking i bruttonasjonalproduktet på 2,9 prosent fra året før, mot 4,2 prosent fra 1969 til 1970.

Det regnes med at forhøyelsen av de indirekte skattene fra 1. november 1970 vil begrense veksten i det private forbruket fra 1970 til 1971 til 2,0 prosent, mot en anslått øking på 2,8 prosent året før. Prognosen er ellers bl. a. bygd på forutsetningen om en like sterk stigning i timefortjenestene fra 1970 til 1971 som fra 1969 til 1970, dvs. 10 prosent. Også for det offentlige forbruket ventes en demping av veksttempoet, til 3,8 prosent i 1971 mot 5,0 prosent i 1970.

De private investeringene i fast kapital økte relativt svakt fra 1969 til 1970 (med 2,5 prosent). Særlig som følge av store investeringer i handelsflåten regnes det med atskillig sterkere vekst i de totale investeringene i fast kapital i 1971 (5,8 prosent).

Utenlandsetterspørselen ventes å stige svakere i 1971 enn i 1970, men de svenske myndigheter venter likevel en litt sterkere eksportøking fra 1970 til 1971 (8,9 prosent) enn fra 1969 til 1970 (8,3 prosent); den markerte dempingen av den innenlandske etterspørselsveksten vil etter myndighetenes mening kunne virke stimulerende på svensk eksportindustris leveranseevne og føre til økt svensk eksportandel på verdensmarkedet.

Også en ventet nedgang i importøkingen — fra 9,7 prosent i 1970 til 5,1 prosent i 1971 — må ses på bakgrunn av den ventede innenlandske etterspørselsutviklingen.

I Sambandsstatene ble den moderate produksjonsstigningen i 2. og 3. kvartal avløst av nedgang i 4. kvartal, i første rekke som følge av streiken i bilindustrien. På bakgrunn av det amerikanske handelsdepartementets anslag for utviklingen av bruttonasjonalproduktet fra 3. til 4. kvartal (en nominell nedgang på om lag 2 prosent, regnet som årlig rate) kan bruttonasjonalproduktet for 1970 under ett anslås til å ligge nær 1 prosent lavere enn i 1969, regnet i volum.

Etter alle amerikanske prognoser vil bruttonasjonalproduktet på ny vise volumøking i 1971. Etter de fleste prognoser anslås veksten fra 1970 til 1971 til rundt 3 prosent. Det er ventet at storparten av veksten vil falle i første halvår, og den vil da i betydelig grad ha sammenheng med den svake produksjonsutvikling under bilstreiken i 4. kvartal 1970.

Prognosene forutsetter imidlertid også at en god del av den ventede veksten i 1971 vil være et resultat av mer varige faktorer, og da i første rekke en styrking av konsumetterspørselen; etter private prognoser (Wharton School, University of Pennsylvania) vil det private forbruket stige nominelt med 6,4 prosent fra 1970 til 1971. Dette vil trolig svare til en volumøking på om lag 3 prosent. Etter foreløpige anslag har det private forbruket trolig bare økt med om lag 1,6 prosent fra 1969 til 1970. Gjennom skattenedsettelsene i to etapper i 1970 og en fortsatt skattelette i 1971 vil de disponible inntektene ha økt betydelig i løpet av toårsperioden 1969—1971. Samtidig er det sannsynlig at den private sparekvoten vil falle i 1971; den hadde i 3.

kvartal 1970 nådd et uvanlig høyt nivå (7,6 prosent).

De private investeringene i fast kapital gikk ned fra 1969 til 1970, trolig med om lag 4 prosent, regnet i volum. Etter Wharton-prognosen for 1971 vil investeringene i næringslivet utenom boligbygging vise en stigning på 2 prosent fra 1970 til 1971 regnet i løpende priser. I volum vil dette trolig svare til en nedgang på mellom 1 og 2 prosent. Industriens investeringer vil etter denne prognosen gå ned både reelt og nominelt også i 1971, mens boliginvesteringene derimot vil vise en betydelig volumøking.

Offentlige kjøp av varer og tjenester gikk ned (trolig med mellom 1 og 2 prosent i volum) fra 1969 til 1970. Etter Wharton-prognosen vil offentlige kjøp bidra til produksjonsveksten i 1971, idet en regner med en nominell stigning på 8 prosent, eller 3—4 prosent i volum under de gitte prisforutsetninger.

Norge

Utenriksøkonomien

Utenriksregnskapet

Foreløpige beregninger for 1970 viser et samlet underskott på driftsregnskapet med utlandet på 1 450 mill. kr., som fordeler seg med 875 mill. kr. på varer og tjenester og 575 mill. kr. på renter og stønader. Fra 1969 til 1970 har balansen på driftsregnskapet endret seg med i alt 2 410 mill. kr., fra et betydelig overskott i 1969 (960 mill. kr.) til det nevnte underskott i 1970. Endringen henger bl.a. sammen med en oppgang i nettoimporten av varer på 1 789 mill. kr. (eksport av nye skip er da regnet med som varer). Vareimporten gikk opp med vel 20,5 prosent, mens vareeksporten inkl. nye skip steg med 16,5 prosent. Dessuten var det i 1970 en nettoimport av skip til handelsflåten (import av skip minus eksport av eldre skip) på 1 600 mill. kr., mens det i 1969 var en nettoeksport av skip på 229 mill. kr. På den annen side økte netto valutafraktene med hele 1 285 mill. kr. fra 1969 til 1970. Nettoeksporten av andre tjenester (inkl. reisetrafikk) gikk ned med 37 mill. kr.

Etter foreløpige oppgaver ser det ut til at prisene for varer og tjenester under ett gikk opp fra 1969 til 1970 med 12 prosent for eksporten og vel 7,5 prosent for importen. Bytteforholdet — forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — viste således en bedring på 4 prosent (se tabell 12). For det rene varebyttet (uten skip) var bedringen av bytteforholdet knapt 1,5 prosent.

Da dette ble skrevet, forelå et fullstendig utenriksregnskap bare for de tre første kvartaler av 1970 (se tabell 11). Dette viste et driftsoverskott på 45 mill. kr., mot et overskott på 1 480 mill. kr. i samme periode i 1969. Regnet uten import av skip, eksport av eldre skip og skipsfartens netto valutafrakter, var driftsunderskottet i 1.—3. kvartal 1970 4 958 mill. kr., mot 3 502 mill. kr. i samme periode året før. Tallene for driftsbalansen i 1.—3. kvartal 1970 under ett (+ 45 mill. kr.) og for den foreløpig beregnede balanse for hele 1970 (— 1 450 mill. kr.) impliserer et uvanlig høyt underskott i 4. kvartal (1 495 mill. kr.), i første rekke som følge av meget høy nettoimport av skip (1 258 mill. kr. i 4. kvartal, mot 342 mill. kr. for de tre første kvartaler under ett). Men utviklingen av vareimporten bidrog også betydelig til det beregnede høye driftsunderskottet i 4. kvartal; den var da hele 40 prosent av vareimporten i de tre foregående kvartaler under ett.

Driftsregnskapet med utlandet viste i 1. og 2. kvartal underskott på henholdsvis 55 og 345 mill. kr., mens 3. kvartal viste et over-

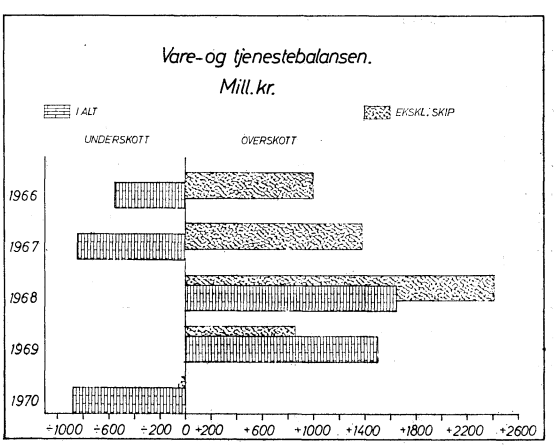

Fig. 6.

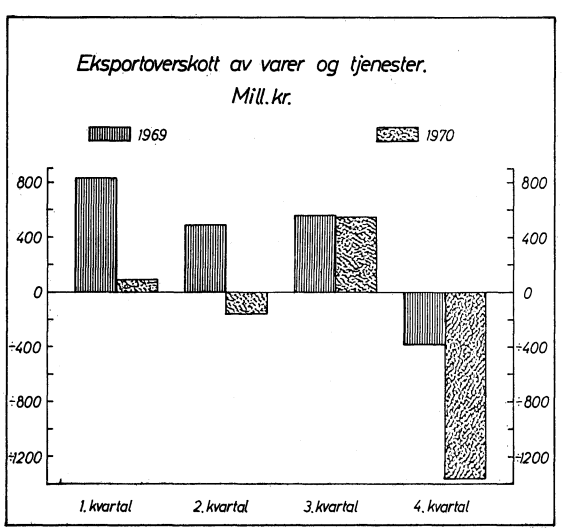

Fig. 7.

Tabell 11. *Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1969 og 1970. Foreløpige tall. Mill. kr.*

	1969	1970			
	1.–3. kv.	1.–3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
I. Driftsregnskap					
A. Varer og tjenester					
1. Eksport					
Varer fob.[1]	9 947	11 237	3 520	4 050	3 667
Skip, nybygde	272	515	119	136	260
Skip, eldre	1 491	1 154	515	357	282
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	7 755	9 220	2 715	3 215	3 290
Reisetrafikk	750	903	141	262	500
Andre tjenester	1 615	1 729	543	586	600
I alt	21 830	24 758	7 553	8 606	8 599
2. Import					
Varer cif.[1]	14 184	17 056	5 218	6 266	5 572
Skip	934	1 496	632	493	371
Skipsfartens utgifter i utlandet[2]	3 330	3 875	1 140	1 385	1 350
Reisetrafikk	646	743	147	238	358
Andre tjenester	861	1 108	326	384	398
I alt	19 955	24 278	7 463	8 766	8 049
3. Eksportoverskott (1—2)	1 875	480	90	— 160	550
B. Renter og stønader					
1. Fra utlandet					
Renter	615	708	230	247	231
Stønader	244	252	75	86	91
I alt	859	960	305	333	322
2. Til utlandet					
Renter	981	1 073	338	422	313
Stønader	273	322	112	96	114
I alt	1 254	1 395	450	518	427
3. Rente- og stønadsoverskott (1—2)	— 395	— 435	— 145	— 185	— 105
Overskott på driftsregnskapet (A 3 + B 3)	1 480	45	— 55	— 345	445
II. Motpost for tildelte spesielle trekkrettigheter i IMF	—	180	180	—	—
Nedgang (inng.) oppgang (utg.) i Norges nettogjeld til utlandet (I + II)	1 480	225	125	— 345	445
III. Kapitalregnskap					
A. Langsiktige kapitaltransaksjoner					
1. Inngang					
(i) Offentlig forvaltning	111	274	4	163	107
a. Lån fra utlandet	107	270	—	163	107
Staten	—	20	—	20	—
Kommuner	107	250	—	143	107
b. Andre finansobjekter	4	4	4	—	—
(ii) Finansinstitusjoner	153	234	32	39	163
a. Lån fra utlandet	105	180	16	32	132
b. Andre finansobjekter	48	54	16	7	31
(iii) Andre innenlandske sektorer	1 900	2 409	793	996	620
a. Lån fra utlandet	1 482	1 767	606	718	443
Offentlige foretak	17	299	86	203	10
Rederier	1 314	1 313	481	474	358
Andre	151	155	39	41	75
b. Direkte investeringer i Norge[3]	176	171	35	82	54
c. Avdrag på lån til utlandet	219	299	109	100	90
d. Andre finansobjekter	23	172	43	96	33
I alt	2 164	2 917	829	1 198	890

Noter: [1] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken. [2] Inklusive lønn til mannskaper i utenlandsk valuta. [3] Inklusive lån og aksjer m. v.

(Fortsettes neste side)

Tabell 11 (forts.). *Utenriksregnskapet 1.—3. kvartal 1969 og 1970. Foreløpige tall. Mill. kr.*

	1969	1970			
	1.–3. kv.	1.–3. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
2. Utgang					
(i) Offentlig forvaltning	162	185	51	71	63
a. Avdrag på lån fra utlandet	162	185	51	71	63
Staten	98	101	29	46	26
Kommuner	64	84	22	25	37
b. Andre finansobjekter	—	—	—	—	—
(ii) Finansinstitusjoner	189	340	150	41	149
a. Avdrag på lån fra utlandet	137	140	80	10	50
b. Andre finansobjekter	52	200	70	31	99
(iii) Andre innenlandske sektorer	3 062	2 586	759	860	967
a. Avdrag på lån fra utlandet	1 904	1 577	497	556	524
Offentlige foretak	55	64	19	12	33
Rederier	1 692	1 357	417	470	470
Andre	157	156	61	74	21
b. Direkte investeringer i Norge[1]	20	30	13	6	11
c. Lån til utlandet	469	363	147	116	100
d. Andre finansobjekter	669	616	102	182	332
I alt	3 413	3 111	960	972	1 179
3. Langsiktige kapitaltransaksjoner netto (1—2)	— 1 249	— 194	— 131	226	— 289
B. Kortsiktige kapitaltransaksjoner netto					
(i) Offentlig forvaltning	— 58	— 45	— 9	13	— 49
(ii) Finansinstitusjoner	371	— 399	— 67	— 295	— 37
a. Norges Bank	793	— 25	208	73	— 306
b. Forretnings- og sparebanker	— 385	— 330	— 278	— 394	342
c. Andre finansinstitusjoner	— 37	— 44	3	26	— 73
(iii) Andre innenlandske sektorer	— 471	— 121	— 17	— 98	— 6
(iv) Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	— 73	534	99	499	— 64
I alt	— 231	— 31	6	119	— 156
Av dette netto reduksjon/øking (—) av gull- og valutabeholdningene	(—109)	(—106)	(259)	(—123)	(—242)
Netto kapitaltransaksjoner i alt (A 3 + B)	— 1 480	— 225	— 125	345	— 445

Note: [1] Inklusive avdrag på lån, aksjer m. v.

skott på 445 mill. kr. Regnet uten import av skip, eksport av eldre skip og skipsfartens fraktinntekter og -utgifter var det underskott i 1., 2. og 3. kvartal på henholdsvis 1 513 mill. kr., 2 039 mill. kr. og 1 406 mill. kr.

I de tre første kvartaler av 1970 var det netto utgang av langsiktig kapital på 194 mill. kr. og av kortsiktig kapital på 31 mill. kr. Den totale utgang av kapital på 225 mill. kr. var 180 mill. kr. større enn overskottet på driftsregnskapet i 1.—3. kvartal 1970. Differansen svarer til Norges andel av de spesielle trekkrettigheter i Det internasjonale valutafond (IMF) som fra 1. januar 1970 er tildelt medlemslandene. Den nye ordning med tildeling av trekkrettigheter fører, isolert sett, til en oppgang i gull- og valutabeholdningene. De totale gull- og valutabeholdninger økte i de tre første kvartaler 1970 med 106 mill. kr. og var ved utgangen av september 1970 på i alt 9 671 mill. kr. Beregnet etter IMF's definisjon var de offisielle gull- og valutabeholdninger

ved utgangen av september 5 037 mill. kr. etter en nedgang på 34 mill. kr. fra forrige årsskifte.

For varer og tjenester i alt var det i 1.—3. kvartal 1970 et eksportoverskott på 480 mill. kr., mot 1 875 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1969. Importverdien økte i alt med ca. 4 325 mill. kr., som fordelte seg med knapt 2 875 mill. kr. på vareimporten uten skip, om lag 560 mill. kr. på skipsimporten, 545 mill. kr. på skipsfartens utgifter i utlandet og ca. 345 mill. kr. på andre tjenester (inkl. reisetrafikk). Verdien av eksporten av varer og tjenester gikk opp med knapt 2 930 mill. kr. Vareeksporten inklusive nye skip, økte med om lag 1 535 mill. kr., eksporten av eldre skip gikk ned med ca. 340 mill. kr., bruttofrakter opptjent i skipsfart steg med 1 465 mill. kr., og eksportverdien av andre tjenester (inkl. reisetrafikk) gikk opp med knapt 270 mill. kr.

For varer og tjenester sett under ett var det fra 1.—3. kvartal 1969 til 1.—3. kvartal 1970 en prisoppgang på ca. 12,5 prosent for eksporten og vel 7,5 prosent for importen. Det totale bytteforhold — forholdet mellom eksportprisnivå og importprisnivå — ble således bedret med 4,5 prosent. I det rene varebyttet (uten skip) viste bytteforholdet en bedring på vel 2 prosent.

Rente- og stønadsunderskottet gikk opp fra 395 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1969 til 435 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1970.

I de tre første kvartaler av 1970 var det som nevnt en samlet netto utgang av langsiktig kapital på 194 mill. kr., mot 1 249 mill. kr. i samme periode 1969. I 1.—3. kvartal 1970 hadde offentlig forvaltning en netto inngang av langsiktig kapital på 89 mill. kr., mens finansinstitusjoner og andre innenlandske sektorer hadde en netto utgang av langsiktig kapital på henholdsvis 106 og 177 mill. kr. I samme periode 1969 hadde offentlig forvaltning, finansinstitusjoner og andre innenlandske sektorer en netto utgang av langsiktig kapital på henholdsvis 51, 36 og 1 162 mill. kr. Nettoopplåning i utlandet for skipsfart viste større avdrag på lån enn opptak av lån, og var — 424 mill. kr. i 1.—3. kvartal 1970, mot — 1 002 mill. kr. i samme periode 1969.

I 1.—3. kvartal 1970 var det en netto utgang av kjent kortsiktig kapital på 565 mill. kr., mot 158 mill. kr. i samme tidsrom i 1969. Restposten, andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil, viste i de tre første kvartaler av 1970 en inngang på 534 mill. kr., mot en utgang på 73 mill. kr. i de tre første

Tabell 12. *Volum- og prisindekser for eksporten og importen. Bytteforholdet overfor utlandet. 1961 = 100*

	Varer og tjenester				Totalt bytteforhold
	Eksport		Import		
	Volum	Pris	Volum	Pris	
1946	25	75	37	57	132
1947	33	80	48	67	119
1948	38	81	45	74	109
1949	42	78	52	73	107
1950	50	84	54	81	104
1951	55	114	57	98	116
1952	54	116	56	104	112
1953	57	99	59	98	101
1954	63	97	65	98	99
1955	67	105	70	100	105
1956	74	116	75	103	113
1957	77	120	76	109	110
1958	78	106	79	105	101
1959	85	104	82	103	101
1960	93	102	91	102	100
1961	100	100	100	100	100
1962	106	98	105	98	100
1963	117	97	115	97	100
1964	129	101	124	98	103
1965	138	104	135	100	104
1966	148	105	146	101	104
1967	163	107	164	102	105
1968	180	106	163	102	104
1969*	190	107	171	105	102
1970*	194	120	196	113	106

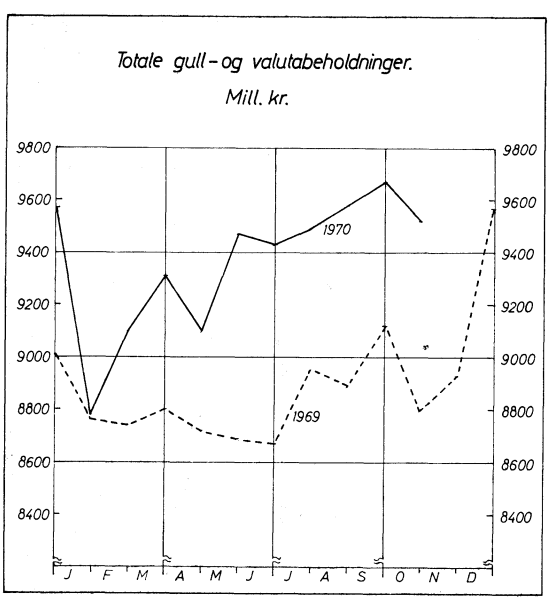

Fig. 8.

kvartaler av 1969. Inngangen av lån i kapitalregnskapet vil ikke alltid finne sted i samme periode som lånene blir tatt opp. Det vil derfor ikke nødvendigvis være samsvar mellom tallene i kapitalregnskapet for offentlig låninngang og de tall for offentlige lånopptak i utlandet som er gitt i avsnittet om kredittmarkedet.

Ved utgangen av september 1970 var den kjente kortsiktige lånegjeld 1 776 mill. kr. Differansen mellom de totale gull- og valutabeholdninger og den kjente kortsiktige lånegjeld (7 895 mill. kr. ved utgangen av september) gir et uttrykk for valutalikviditeten. Ved utgangen av 1969 var differansen mellom de totale gull- og valutabeholdninger og den kjente kortsiktige lånegjeld 7 232 mill. kr. Valutalikviditeten viste således en oppgang på 663 mill. kr. i de tre første kvartaler i 1970, mot 299 mill. kr. i samme periode 1969.

Vareomsetningen med utlandet

Den samlede vareomsetning

Oppgavene over vareomsetningen med utlandet i januar—september 1970 sammenliknet med samme periode i 1969 viste en meget sterk øking i verdien av vareimporten uten skip (21 prosent). Eksportverdien uten skip steg også betydelig (13 prosent). Om en regner med eksporten av nye skip, var stigningen i eksportverdien 15 prosent.

Fra 1. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 steg verdien av vareimporten uten skip med 14 prosent, i 2. kvartal 1970 lå den 30 prosent høyere enn i samme kvartal året før, og i 3. kvartal var stigningen 20 prosent. De tilsvarende tall for eksporten (utenom eksport av eldre skip) var henholdsvis 2 prosent, 23 prosent og 21 prosent.

Importoverskottet (uten skip) økte fra 4 002 mill. kr. i januar—september 1969 til 5 679 mill. kr. i samme tidsrom i 1970, eller med 42 prosent.

Skipsimporten viste sterk stigning i 1970; den økte fra 933 mill. kr. i januar—september 1969 til 1 496 mill. kr. i samme tidsrom i 1970, eller med hele 60 prosent. Eksporten av skip var derimot noe lavere (5 prosent) i januar—september 1970 (1 669 mill. kr.) enn i samme tidsrom i 1969 (1 761 mill. kr.). Nedgangen gjaldt bare eldre skip; for disse gikk eksportverdien ned med 23 prosent, fra 1 490 mill. kr. til 1 154 mill. kr., mens eksporten av nye skip økte med hele 90 prosent, fra 271 mill. kr. til 515 mill. kr.

Tabell 13. *Innførselen og utførselen etter handelsstatistikken. Mill. kr.*

	1969	Jan.—sept. 1969	Jan.—sept. 1970
Innførsel av varer ..	19 324	13 876	16 836
Innførsel av skip	1 687	933	1 495
I alt	21 011	14 809	18 331
Utførsel av varer ...	13 422	9 874	11 157
Utførsel av skip	2 319	1 761	1 669
I alt	15 741	11 635	12 826
Innførselsoverskott:			
Med skip	5 270	3 174	5 505
Uten skip	5 902	4 002	5 679

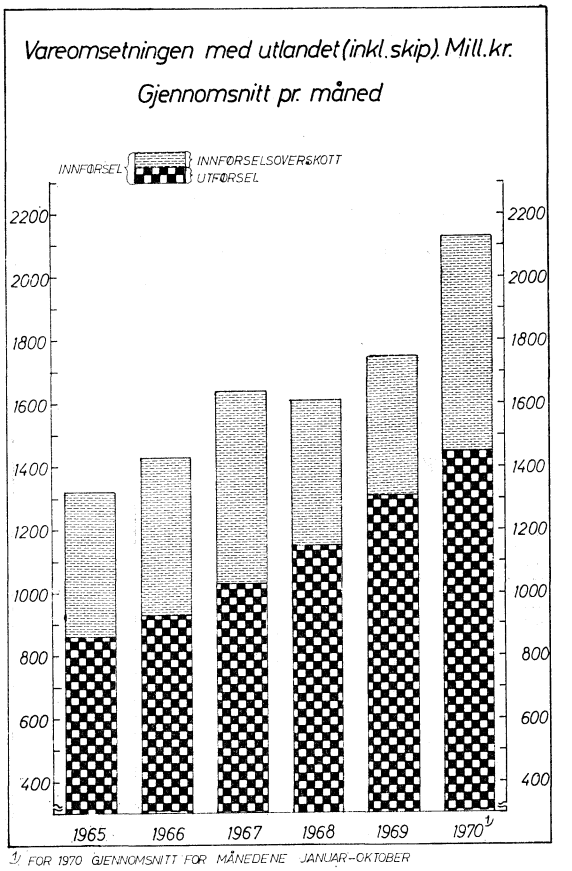

Fig. 9.

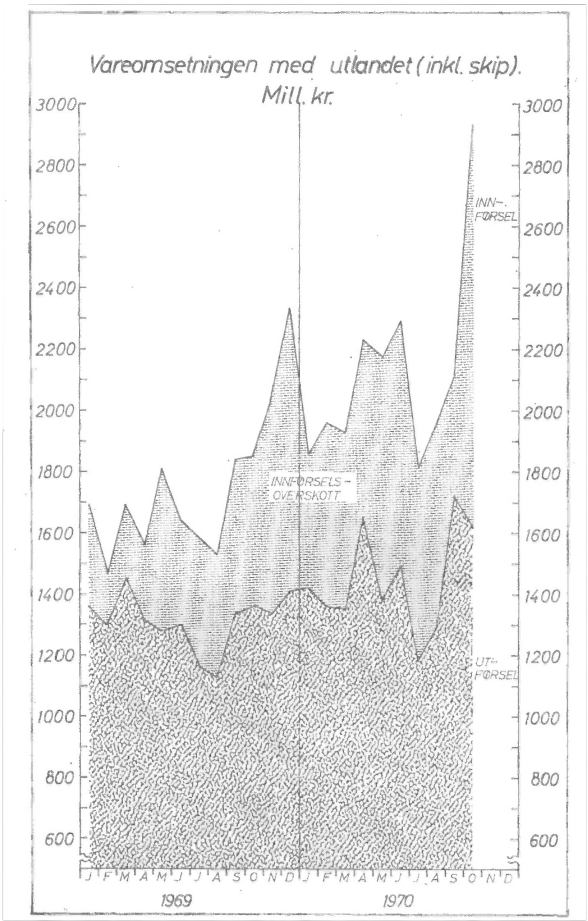

Fig. 10.

Medregnet skip steg importoverskottet fra 3 174 mill. kr. til 5 505 mill. kr., eller med hele 73 prosent. Importoverskottet var vesentlig lavere i 3. kvartal enn i de to første kvartalene.

Importvolumet (uten skip) i de tre første kvartalene i 1970 var gjennomsnittlig 13 prosent høyere enn i tilsvarende periode i 1969. Økingen fra de samme kvartaler i 1969 var 9 prosent i 1. og 3. kvartal og 22 prosent i 2. kvartal. (Se tabell 14.) Eksportvolumet (uten skip) økte med 3 prosent fra januar—september 1969 til januar—september 1970. I 1. kvartal var eksportvolumet 6 prosent lavere enn i samme kvartal 1969, men i 2. og 3. kvartal steg det med henholdsvis 12 og 4 prosent fra de samme perioder året før. Pristallene for januar—september 1970 lå gjennomsnittlig 7 prosent høyere enn ett år tidligere for importen og 9 prosent høyere for eksporten, slik at bytteforholdet utviklet seg gunstig.

I tabell 15 er det gitt kvartalsvise pristall for de enkelte varegrupper. På innførselssiden lå de kvartalsvise pristallene i 1970 betydelig høyere enn året før bl.a. for sukker, kaffe, malmer, koks og metaller. Prisene for jern og stål steg uavbrutt fra 1. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970. For andre metaller viste pristallet sterk stigning inntil 1. kvartal 1970, men har siden gått ned. Den ujamne prisutviklingen for dyre- og plantefett skyldes antakelig mer endringer i varesammensetningen enn prisendringer for de individuelle vareslag. På utførselssiden ble det registrert betydelig prisstigning i 1970 for de fleste varegrupper. Den eneste varegruppen med markert jamn prisnedgang var uberedte huder og skinn.

Innførsel av viktigere varer

Verdien av innførselen fordelt på varer til konsum, investering og vareinnsats er gitt i tabell 16. Av den totale importverdi i januar—september 1970 gikk 21 prosent til konsum,

Tabell 14. *Verdi-, volum- og pristall for innførsel og utførsel (uten skip). 1961 = 100*

Ar og kvartal	Verditall		Volumtall		Pristall		Indeks for bytte-forholdet[1]
	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	Innførsel	Utførsel	
1966	156	166	154	157	102	106	104
1967	168	175	166	167	101	105	104
1968	176	191	178	188	99	102	103
1969	204	216	203	209	101	104	103
1. kv.	189	218	189	216	100	101	101
2. »	202	212	200	208	101	102	101
3. »	195	206	196	198	100	104	104
4. »	231	228	227	214	102	107	105
1970 1. kv.	216	225	206	204	105	110	105
2. »	263	259	244	233	108	111	103
3. »	233	235	214	206	109	114	105

Note: [1] Forholdet mellom utførselspristall og innførselspristall. I tabellen er nyttet avrundede tall.

Tabell 15. *Pristall for de enkelte varegrupper i utenrikshandelen.*
1961 = 100

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
Innførsel:							
1 Korn og kornvarer	96	98	96	88	82	89	94
2 Frukt og grønnsaker	104	109	108	117	106	111	105
3 Sukker og sukkervarer	84	89	91	89	100	100	104
4 Kaffe, te, kakao, krydderier	109	112	108	114	129	142	144
5 Andre matvarer	118	122	123	110	123	152	126
6 Fôrstoffer	116	114	97	124	122	123	123
7 Drikkevarer og tobakk	99	109	107	105	105	110	115
Matvarer, drikkevarer, tobakk i alt	103	107	103	107	105	112	113
8 Oljefrø, -nøtter og -kjerner	106	104	104	96	107	111	110
9 Tømmer, trelast og kork	95	95	98	98	102	109	107
10 Tekstilfibrer og avfall derav	74	75	73	70	71	72	69
11 Rå gjødningsstoffer, rå mineraler	107	104	101	109	105	107	107
12 Malmer og avfall av metall	126	126	119	108	139	155	159
13 Dyre- og plantefett	69	90	57	58	89	78	127
14 Andre råvarer, unnt. brensel og min.olje	98	100	102	110	108	110	114
Råvarer, unnt. brensel og mineralolje i alt	107	108	105	97	115	123	127
15 Mineralolje og mineraloljeprodukter	93	89	87	89	90	90	98
16 Brensel, gass og elektrisk strøm	112	110	111	119	131	145	161
Mineralolje og brensel m. v. i alt	95	91	89	92	93	96	102
17 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	90	88	89	87	94	94	94
18 Plast, regenerert cellulose og kunstharpikser	72	72	72	73	74	74	75
19 Andre kjemiske produkter	104	95	100	82	87	86	81
20 Tekstilgarn og -tråd	80	79	79	81	79	79	78
21 Tekstilstoffer, tekstilvarer; klær	98	100	102	104	103	101	106
22 Produkter av ikke-metalliske mineraler	103	107	107	110	112	113	114
23 Jern og stål	91	94	102	110	117	120	123
24 Metaller unntatt jern og stål	121	131	136	157	160	159	145
25 Varer av metaller i. e. n.	108	110	111	111	111	115	118
26 Maskiner og apparater	105	107	100	104	107	115	115
27 Transportmidler unntatt skip	117	117	117	124	126	123	127
28 Instrumenter etc.	95	97	94	97	105	91	97
29 Andre bearbeidde varer	90	88	88	93	94	88	92
Bearbeidde varer, unntatt matvarer, drikkevarer og tobakk i alt	100	100	99	103	105	106	107
I alt uten skip	100	101	100	102	105	108	109
Utførsel:							
1 Matvarer, vesentlig fra jordbruket	99	107	103	106	106	104	115
2 Fisk, fersk, saltet og tørket	111	105	115	121	124	119	125
3 Fisk, tilberedt eller konservert	132	131	132	139	139	146	154
4 Andre matvarer, drikkevarer, tobakk	117	123	117	117	116	123	118
5 Fôrstoffer, unntatt korn	124	130	146	155	157	158	169
Matvarer, drikkevarer, tobakk i alt	115	114	121	128	128	126	134
6 Huder og skinn, uberedte	118	115	115	109	89	81	72
7 Tømmer, trelast og kork	89	102	114	84	113	116	124
8 Papirmasse og papiravfall	99	100	102	103	109	113	119
9 Rå gjødningsstoffer og rå mineraler	133	122	115	119	129	123	114
10 Malmer og avfall av metall	89	89	88	88	92	100	96
11 Dyre- og plantefett	78	79	89	102	123	118	126
12 Andre råvarer	92	95	96	100	94	95	94
Råvarer, unntatt brensel og mineralolje i alt	100	98	99	101	105	107	106

(Fortsettes)

Tabell 15 (forts.). *Pristall for de enkelte varegrupper i utenrikshandelen. 1961 = 100*

	1969				1970		
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.
13 Brensel, mineralolje m. v.	77	76	76	75	86	98	120
14 Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	75	74	84	87	82	79	87
15 Kunstgjødsel	84	86	86	87	84	84	84
16 Plast, regen. cellulose og kunstharpikser	73	74	75	75	76	77	80
17 Andre kjemiske produkter	118	122	112	124	121	104	115
18 Papir og papp og varer derav	98	98	99	101	105	105	107
19 Garn, tekstilstoffer, -varer og klær	101	94	92	96	86	94	101
20 Jern og stål	85	85	88	92	103	108	114
21 Metaller unntatt jern og stål	114	116	118	118	126	131	127
22 Varer av metaller i. e. n.	119	118	117	125	116	119	119
23 Maskiner og apparater, instrumenter og transportmidler unntatt skip	106	110	111	113	116	110	114
24 Andre bearbeidde varer	103	102	105	107	108	107	111
Bearbeidde varer, unntatt matvarer, drikkevarer og tobakk i alt	100	102	104	105	109	110	112
I alt uten skip	101	102	104	107	110	111	114

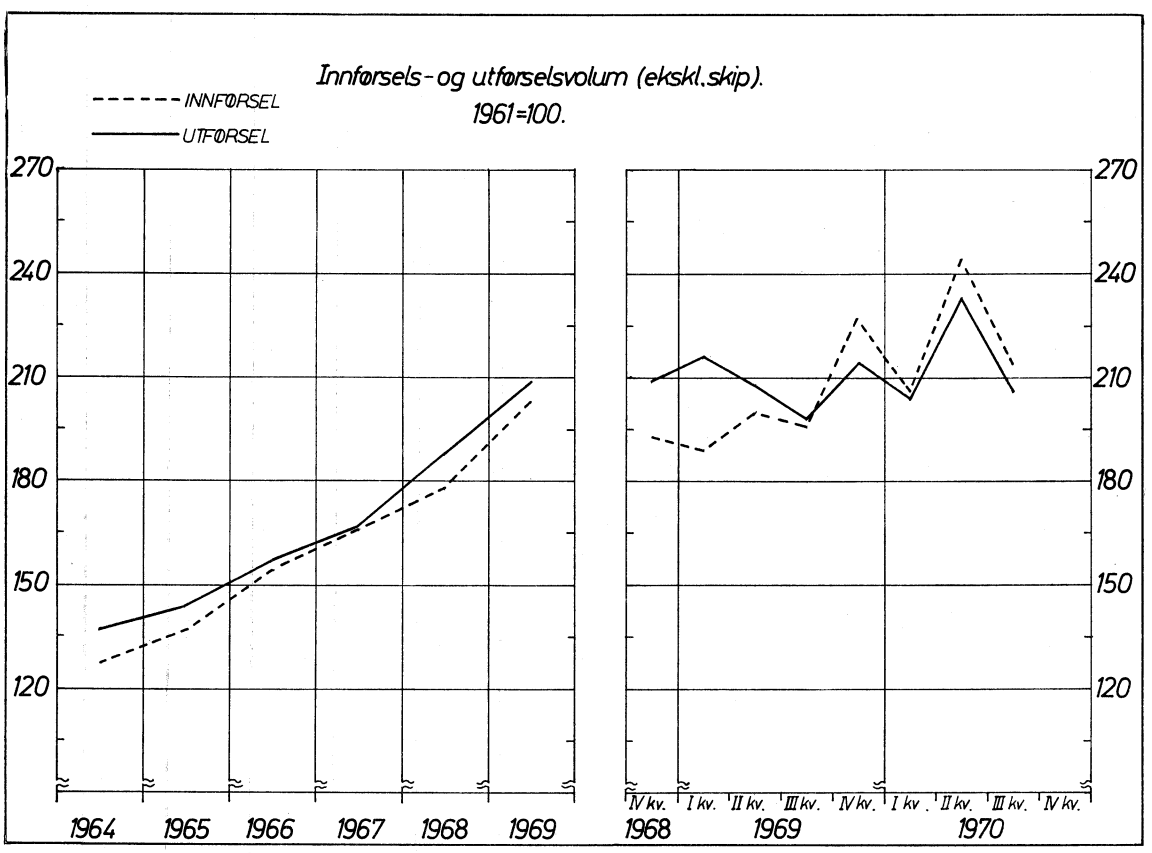

Fig. 11.

24 prosent til investering (18 prosent når skipsimporten ikke regnes med) og 55 prosent til vareinnsats.

Sammenliknet med samme periode i 1969 økte innførselen til konsum med i alt 319 mill. kr. (9 prosent). Innførselen av garn, stoffer og andre tekstilvarer og klær og sko, som til sammen utgjør den største del av konsumvarene, økte med 17 prosent. Om lag like sterk var stigningen for varegruppene matvarer og drikkevarer og maskiner og apparater. For gruppen transportmidler (vesentlig personbiler) var det betydelig nedgang (22 prosent). Av importen til investering økte skipsimporten med 60 prosent og importen av andre investeringsvarer under ett med 19 prosent. For maskiner og apparater og for lastebiler var stigningen henholdsvis 28 prosent og 10 prosent. Importen av fly gikk ned med 28 prosent. Ser en bort fra skipsimporten, var det importen av varer til innsats i løpende produksjon som økte sterkest fra januar—september 1969 til januar—september 1970. Importøkingen for disse varene under ett var 28 prosent. Størst relativ stigning viste varegruppene korn og kornvarer (45 prosent), tømmer og trelast (55 prosent), jern og stål (54 prosent) og metallvarer (43 prosent).

Prosentvis endring i innførselsverdi, i volumtall og i pristall fra januar—september 1969 til januar—september 1970 for en del viktigere varegrupper er gitt i tabell 17. Selv om det var relativt sterk prisstigning, viser tallene at økte varemengder svarte for det meste av verdistigningen.

Tabell 16. *Innførselsverdien av varer til konsum, investering og vareinnsats. Prosentvis endring fra januar—september 1969 til januar—september 1970*

	Jan.—sept. 1969 Mill. kr.	Jan.—sept. 1970 Mill. kr.	Prosentvis endring
Konsum	3 505	3 824	+ 9,1
Av dette:			
Matvarer og drikkevarer	725	840	+15,9
Brensel, mineralolje	37	56	+51,4
Kjemiske produkter	213	237	+11,3
Tekstilgarn, -stoffer, klær og sko	897	1 049	+16,9
Maskiner, apparater, instrumenter	347	405	+16,7
Transportmidler (vesentlig personbiler)	606	470	—22,4
Investering	3 424	4 457	+30,2
Varer utenom skip:	2 490	2 961	+18,9
Av dette:			
Maskiner, apparater, instrumenter	1 687	2 165	+28,3
Fly	325	233	—28,3
Lastebiler m. v.	263	294	+11,8
Skip	934	1 496	+60,2
Vareinnsats	7 881	10 050	+27,5
Av dette:			
Korn og kornvarer	181	263	+45,3
Oljefrø, -nøtter og -kjerner	113	134	+18,6
Tømmer og trelast	278	430	+54,7
Malmer og avfall av metall	793	997	+25,7
Brensel, mineralolje	1 097	1 394	+27,1
Kjemiske produkter	1 222	1 394	+14,1
Tekstilgarn, -stoffer og -varer	411	436	+ 6,1
Jern og stål	838	1 286	+53,5
Andre metaller	434	532	+22,6
Metallvarer	250	357	+42,8
Maskiner, transportmidler, instrumenter	938	1 210	+29,0
I alt uten skip	13 876	16 836	+21,3
I alt med skip	14 810	18 331	+23,8

Importverdien for korn og kornvarer økte med 85 mill. kr. (39 prosent). Prisnedgangen på 8 prosent skyldes mer endringer i varesammensetningen i perioden enn prisendringer for de individuelle vareslag. Det ble således innført bygg for 59 mill. kr. i januar—september 1970 mot bare for 8 mill. kr. i samme tidsrom i 1969. Importverdien for hvete steg med 23 mill. kr. (20 prosent).

Innførselen av frukt og grønnsaker viste en moderat stigning. Verdiøkingen kan for en stor del føres tilbake til stor import av poteter i 1970.

Importverdien for sukker og sukkervarer lå 22 prosent over fjorårsnivået. Sukkerprisen, som steg sterkt i 1969, fortsatte å stige også i 1970.

For varegruppen kaffe, te, kakao m.v. som helhet var volumøkingen 5 prosent, mens pristallet lå hele 25 prosent over fjorårets nivå. For rå kaffe, som utgjør den betydeligste del av gruppen, var det en verdiøking på 65 mill. kr. (38 prosent) hovedsakelig p.g.a. prisstigning. Prisen på kakaobønner var vesentlig lavere i 1970 enn i 1969, men det importerte kvantum var 23 prosent større.

Importverdien for tømmer og trelast økte med 152 mill. kr. (54 prosent), i første rekke som følge av mengdeøking (40 prosent). Verdiøkingen var 68 prosent for rundtømmer og 35 prosent for skurlast og høvellast.

Importen av malmer og metallavfall økte med 203 mill. kr. (26 prosent). Av dette beløp svarte verdistigningen for nikkelmatte for 187 mill. kr. Det ble importert et større kvantum nikkelmatte enn i samme periode året før, men prisstigningen bidrog likevel mest til verdiøkingen.

Av en verdiøking på 26 prosent for mineralolje og mineraloljeprodukter skyldtes 22 prosent økt kvantum. Volumet av råoljeimporten økte med 26 prosent. Prisene for bensin og fyringsolje gikk noe ned.

Stigningen på 87 mill. kr. (13 prosent) i importverdien for gruppen kjemiske grunnstoffer og forbindelser skyldtes i noenlunde lik grad volumøking og prisstigning. Verdistigningen for aluminiumoksyd alene utgjorde 44 mill. kr.

For ubearbeidd plast var det som i tidligere år atskillig sterkere volumøking enn prisstigning (henholdsvis 14 prosent og 3 prosent).

Tekstilgarn viste en importøking på 24 mill. kr. (14 prosent), som i sin helhet kan føres tilbake til økt volum.

For klær og andre tekstilvarer under ett var det en verdistigning på 144 mill. kr. (14 prosent). Prisnivået lå gjennomsnittlig 3 prosent høyere enn året før. Verdiøkingen for klær og hodeplagg alene utgjorde 93 mill. kr., dvs. en øking på 17 prosent.

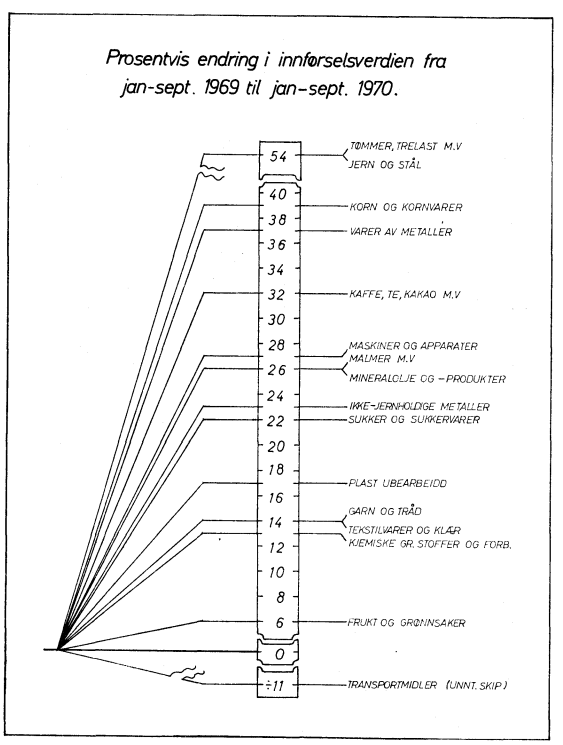

Fig. 12.

Tabell 17. *Prosentvis endring i innførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1969 til januar—september 1970*

	Innførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
Korn og kornvarer	+39	+53	— 8
Frukt og grønnsaker ...	+ 6	+ 5	+ 1
Sukker og sukkervarer .	+22	+ 6	+13
Kaffe, te, kakao m. v. ..	+32	+ 5	+25
Tømmer, trelast m. v. ..	+54	+40	+10
Malmer m. v.....	+26	+ 5	+20
Mineralolje og -produkter	+26	+22	+ 3
Kjemiske grunnstoffer og forbindelser	+13	+ 7	+ 6
Plast, ubearbeidd	+17	+14	+ 3
Tekstilgarn og -tråd....	+14	+15	—
Tekstilvarer og klær....	+14	+10	+ 3
Jern og stål	+54	+22	+26
Andre metaller	+23	+ 3	+20
Varer av metaller	+37	+30	+ 5
Maskiner og apparater..	+27	+17	+ 9
Transportmidler unntatt skip	—11	—17	+ 7
I alt uten skip.....	+21	+13	+ 6

Importverdien av jern og stål økte med i alt 450 mill. kr. (54 prosent). Innførselen av universalstål og stålplater bidrog vesentlig til stigningen med en verdiøking på 207 mill. kr. (49 prosent), mens innførselen av stenger, profiler m.v. viste en verdiøking på 130 mill. kr. (77 prosent). Gjennomsnittlig lå prisnivået for gruppen jern og stål hele 26 prosent høyere enn året før.

Innførselsverdien for andre metaller økte med 98 mill. kr. (23 prosent). Av dette utgjorde kopper 78 mill. kr., med en stigning på 41 prosent, vesentlig en følge av prisstigning. Det var noe nedgang i importen av aluminium.

For varer av metaller var økingen i importverdien 139 mill. kr. (37 prosent). Prisøkingen for gruppen under ett var 5 prosent.

Maskiner og apparater var den varegruppe (utenom skip) som hadde den største andel av den samlede importverdi (19 prosent i januar—september 1970). Verdiøkingen i forhold til samme periode i 1969 var 691 mill. kr. (27 prosent) for gruppen under ett. Importverdien for ikke-elektriske kraftmaskiner steg med 41 mill. kr. (15 prosent), kontormaskiner med 48 mill. kr. (39 prosent), metallbearbeidingsmaskiner med 25 mill. kr. (37 prosent), elektromotorer, transformatorer etc. med 62 mill. kr. (30 prosent). Importen av landbruksmaskiner gikk derimot noe ned.

Transportmidler (uten skip) var den eneste av de viktigere varegrupper med lavere importverdi enn året før. Nedgangen var 145 mill. kr. (11 prosent) og må ses på bakgrunn av den uvanlig store bilimporten i 1969 før overgangen til merverdiavgift. I januar—september 1970 ble det innført 48 800 nye personbiler mot 70 200 i samme periode i 1969. Dette svarte til en nedgang i importverdien på 147 mill. kr. (26 prosent). Antallet brukte biler gikk ned fra 2 500 til 1 400. For andre motorkjøretøyer (lastebiler m.v.) var verdistigningen 45 mill. kr. (12 prosent). En nedgang på 101 mill. kr. (30 prosent) ble registrert for fly og flydeler.

Utførselen av viktigere varer

Oppgavene over utførselen i januar—september viste særlig sterk verdiøking fra 1969 til 1970 for nybygde skip, fisk, papirmasse, malmer, dyre- og plantefett, ubearbeidd plast, varer av uedle metaller, maskiner og apparater og klær. Varegrupper med relativt mer moderat verdiøking var kjøtt og kjøttvarer, meierivarer, kjemiske grunnstoffer og forbindelser, brenselsstoffer, papir og papp, jern og stål og andre metaller. Utførselsverdien gikk ned for varegruppene fôrstoffer, huder og skinn, tømmer og trelast, kunstgjødsel og eldre skip.

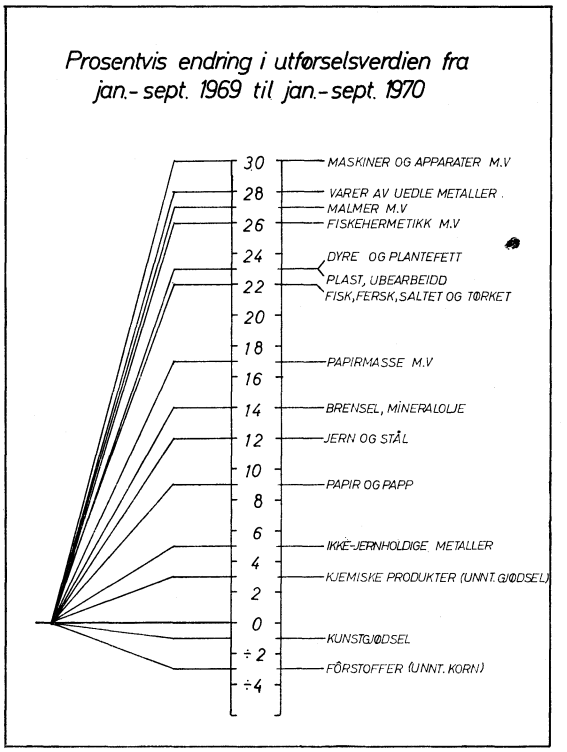

Fig. 13.

Tabell 18. *Prosentvis endring i utførselsverdi, volumtall og pristall fra januar—september 1969 til januar—september 1970*

	Utførselsverdi	Volumindeks	Prisindeks
Fisk, fersk, saltet og tørket	+22	+10	+10
Fiskehermetikk m. v.	+26	+12	+11
Fôrstoffer, unntatt korn	— 3	—20	+22
Papirmasse m. v.	+17	+ 3	+14
Malmer m. v.	+27	+17	+ 8
Dyre- og plantefett	+23	—17	+47
Brensel, mineralolje	+14	—18	+38
Kjemiske produkter, unntatt gjødsel	+ 3	— 4	+ 8
Kunstgjødsel	— 1	— 1	— 1
Plast, ubearbeidd	+23	+17	+ 5
Papir og papp	+ 9	+ 1	+ 8
Jern og stål	+12	—10	+27
Andre metaller	+ 5	— 5	+10
Varer av uedle metaller	+28	+28	—
Maskiner og apparater m. v.	+30	+26	+ 4
I alt uten skip	+13	+ 3	+10

Eksporten av kjøtt og kjøttvarer økte i verdi med 4 mill. kr. (18 prosent) fra 1969 til 1970. Økingen skyldtes større eksport av storfekjøtt. Utførselen av flesk gikk derimot tilbake.

Utførselsverdien av meierivarer økte med 8 mill. kr. (15 prosent) fra foregående år. Økingen skyldtes større eksport av ost og ostemasse til Storbritannia, Vest-Tyskland og Sambandsstatene.

For gruppen fersk, saltet og tørket fisk gikk eksportverdien opp fra 657 mill. kr. i januar—september 1969 til 802 mill. kr. i samme periode 1970, eller med 145 mill. kr. (22 prosent). Verdiøkingen kan føres tilbake til en stigning i både priser og volum på 10 prosent. Økingen i volumet skyldtes blant annet større eksport av fersk og kjølt sild til Danmark, av frossen filet til Storbritannia og av klippfisk til Brasil. Tørrfiskeksporten viste derimot nedgang, særlig eksporten til Nigeria. Utførselen av fiskehermetikk m.v. økte i verdi med 41 mill. kr. (26 prosent). Prisene steg med om lag 11 prosent og volumet med 12 prosent.

Prisene for gruppen fôrstoffer gikk opp med hele 22 prosent, men en sterk nedgang i eksportvolumet på 20 prosent førte til at verdien av eksporten gikk noe ned (3 prosent) sammenliknet med de tre første kvartaler av 1969. Nedgangen i volumet skyldtes at eksporten av sildemjøl gikk tilbake med 54 500 tonn eller om lag 27 prosent. Sterkest var nedgangen i leveransene til Polen, Frankrike, Storbritannia og Vest-Tyskland.

Utførselsverdien av huder og skinn gikk ned med 35 mill. kr. Nedgangen skyldtes betydelig lavere pris på minkskinn (33 prosent). Eksportvolumet til Vest-Tyskland viste en relativt stor stigning, mens etterspørselen fra Sambandsstatene gikk ned.

For gruppen tømmer og trelast gikk verdien ned med 12 mill. kr. (24 prosent) fra januar—september 1969 til samme periode 1970.

Utførselen av papirmasse viste en verdiøking fra foregående år på om lag 17 prosent. Økingen skyldtes vesentlig at prisene økte med 14 prosent. Det var prisene på sulfittcellulose som

Tabell 19. *Utførsel av fisk og produkter av fisk og sjødyr*

	1969			Januar—september 1969			Januar—september 1970		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Sild og fisk:									
Fersk og kjølt sild..	10	9	926	8	7	878	21	22	1 026
Frossen sild	4	4	995	3	2	931	6	9	1 419
Fersk og kjølt fisk ..	17	54	3 223	14	45	3 191	14	47	3 415
Rundfrossen fisk ...	26	67	2 565	17	46	2 753	17	49	2 933
Frossen filet	117	392	3 350	86	285	3 313	101	365	3 617
Tørrfisk.....	20	126	6 475	15	92	6 160	11	79	6 936
Klippfisk	46	188	4 100	30	119	3 918	37	157	4 301
Saltet sild	6	18	2 809	5	13	2 557	4	14	3 763
Saltet fisk.....	13	29	2 209	10	22	2 230	15	36	2 466
Skalldyr, ikke herm..	2	25	14 357	1	17	13 269	1	14	14 763
Annen fisk	3	10	3 381	2	8	3 236	2	9	4 338
Fiskehermetikk og annen tilberedt fisk:									
Fiskehermetikk	27	160	5 947	20	116	5 822	21	135	6 510
Skalldyr	0	5	13 785	0	3	13 979	0	4	14 419
Annen tilberedt fisk.	7	46	6 938	5	36	7 688	8	56	7 287
Andre produkter av fisk og sjødyr:									
Silde- og fiskemjøl ..	302	374	1 237	216	354	1 175	161	238	1 477
Tran	26	35	1 344	19	25	1 321	21	37	1 746
Herdet fett	101	122	1 200	69	78	1 124	66	115	1 755
Andre produkter ...	..	189	..	..	114	..	..	112	..
I alt	..	1 853	..	..	1 382	..	..	1 498	..

Tabell 20. *Utførsel av viktigere malmer og ubearbeidde metaller*

	1969			Januar—september 1969			Januar—september 1970		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Jernmalm	2 732	153	56	1 938	103	53	2 080	148	71
Svovelkis, urøstet	504	60	120	364	44	120	399	45	113
Råjern	181	62	344	125	43	347	117	50	430
Ferrosilicium[1]	346	223	643	273	170	623	157	213	1 359
Ferrokrom	39	74	1 918	28	53	1 881	24	57	2 348
Ferromangan	188	156	830	139	113	815	106	102	963
Ferrosilicomangan	143	129	901	110	98	888	92	105	1 144
Kopper, ulegert	26	238	8 996	21	189	9 034	22	218	9 771
Aluminium, ulegert	428	1 549	3 616	326	1 174	3 605	303	1 157	3 817
Sink, ulegert	42	83	1 991	32	62	1 938	27	57	2 151
Nikkel, ulegert	35	584	16 487	30	489	16 162	26	520	20 312
I alt	4 665	3 311	..	3 386	2 538	..	3 354	2 673	..

Note: [1] I 1969 basis 45 pst. Si, i 1970 basis 75 pst. Si.

økte mest. Volumtallet for hele gruppen økte bare med 3 prosent.

For gruppen malmer og metallavfall økte utførselsverdien fra 225 mill. kr. i 1969 til 285 mill. kr. i 1970 (27 prosent). Økingen i verdien skyldtes vesentlig stigning i eksportvolumet (17 prosent); prisene økte med bare 8 prosent. Det var øking i eksportert kvantum av jernmalm til Storbritannia og Vest-Tyskland.

Verdien av utførselen for gruppen dyre- og plantefett økte med 42 mill. kr. eller med 23 prosent fra foregående år. Pristallet for gruppen økte med hele 47 prosent, mens volumtallet gikk ned med 17 prosent. Den sterke nedgangen i eksportvolumet skyldtes betydelig mindre eksport til Storbritannia av rå sildolje. Prisene for rå sildolje økte sterkt.

Verdien av eksporten for gruppen brenselsstoffer og mineralolje økte med 14 prosent. Pristallet økte med hele 38 prosent samtidig som volumtallet for gruppen gikk ned med 18 prosent.

Utførselen av kjemiske produkter (utenom kunstgjødsel) viste liten endring i verdi fra året før. Pristallet for gruppen viste en stigning på 8 prosent, mens eksportvolumet gikk ned med 4 prosent.

Utførselen av kunstgjødsel endret seg lite; både prisene og eksportvolumet sank med 1 prosent i forhold til 1.—3. kvartal 1969.

Tabell 21. *Utførsel av papirmasse, papir og papp og arbeider herav*

	1969			Januar—september 1969			Januar—september 1970		
	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.	Mengde 1000 t.	Verdi mill. kr.	Pris pr. tonn kr.
Mekanisk masse	596	301	504	446	225	505	474	258	544
Sulfatcellulose	14	11	800	11	9	781	9	8	925
Sulfittcellulose	298	309	1 036	219	224	1 024	224	266	1 192
Avispapir	434	373	859	320	275	860	344	305	885
Skrive- og trykkpapir	245	328	1 339	182	242	1 329	163	232	1 418
Sulfatpapir og -papp	91	120	1 320	67	88	1 312	67	96	1 421
Sulfittpapir	48	94	1 957	35	68	1 927	37	79	2 113
Falsekartong	26	32	1 250	19	24	1 248	20	27	1 362
Annet papir og papp og arbeider herav	148	251	1 694	110	183	1 670	128	225	1 760
I alt	1 901	1 819	..	1 410	1 338	..	1 467	1 496	..

Eksporten av ubearbeidd plast økte i verdi med 37 mill. kr. (23 prosent) fra januar—september 1969 til samme periode 1970. Pristallet for gruppen viste en mindre øking (5 prosent).

Papireksporten økte i verdi med 79 mill. kr. (9 prosent) fra foregående år. Stigningen skyldtes vesentlig at prisene steg med 8 prosent. Volumet viste liten endring. Det var øking i eksportert kvantum av avispapir, mens eksporten av skrive- og trykkpapir viste nedgang.

Utførselen av jern og stål steg i verdi fra 819 mill. kr. til 921 mill. kr., en stigning på 102 mill. kr., eller 12 prosent, fra foregående år. Eksportvolumet for hele gruppen viste en nedgang på 10 prosent, som må antas å kunne føres tilbake til at eksportkvantumet for ferrosilicium fra 1. januar 1970 ble omregnet fra et siliciuminnhold på 45 prosent til et siliciuminnhold på 75 prosent. Pristallet for hele gruppen under ett steg med hele 27 prosent.

Verdien av utførselen av andre metaller økte med 115 mill. kr., eller med 5 prosent. Verdiøkingen skyldtes vesentlig høyere priser (10 prosent); volumet for gruppen gikk ned med 5 prosent. Aluminium, nikkel og sink viste nedgang i eksportvolum.

Utførselsverdien for gruppen «varer av uedle metaller» økte i verdi med 60 mill. kr. (28 prosent) fra året før med om lag uendret prisnivå.

Eksporten av maskiner og apparater m.v. økte i verdi fra 1 065 mill. kr. i 1969 til 1 384 mill. kr. i 1970, en øking på 319 mill. kr. eller om lag 30 prosent. Verdien av utførselen av kraftmaskiner, maskiner for løfting, lasting og lossing, elektriske generatorer, motorer, omformere, transformatorer, telekommunikasjonsapparater og -utstyr og elektriske husholdningsapparater viste sterk øking, mens utførselsverdien for landbruksmaskiner gikk noe ned. Pristallet for hele gruppen under ett steg med 4 prosent, mens volumet økte med hele 26 prosent.

Utførselsverdien for gruppen klær steg med 18 mill. kr. eller om lag 28 prosent fra foregående år.

Utenrikshandelens fordeling på land

Utenrikshandelens fordeling på handelsområder og viktigere land fra 1965 fram til januar—september 1970 er vist i tabell 22.

De nordiske lands andel i innførsels- og utførselsverdien viste svak nedgang fra 1969 (27,4 prosent for innførselen og 25,7 prosent for utførselen) til januar—september 1970 (26,7 prosent for innførselen og 25,1 prosent for utførselen).

Andelen av innførselsverdien for handelen med EFTA-landene (Island er inkludert i tallene for januar—september 1970) gikk ned fra 44,2 prosent i 1969 til 43,1 prosent for 1.—3. kvartal 1970. Utførselsandelen gikk opp fra 45,0 prosent til 45,5 prosent i samme tidsrom.

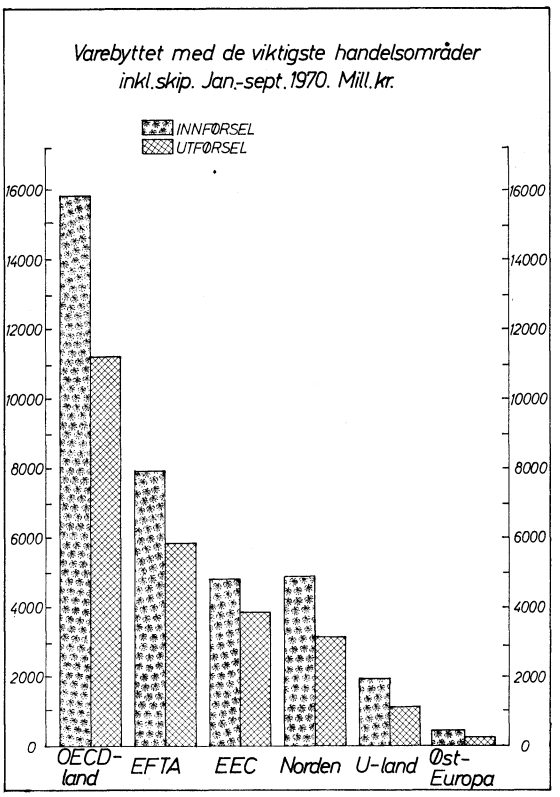

Fig. 14.

Importen fra Sverige var i 1970, som i de foregående år, større enn fra noe annet land. Den totale innførsel økte med 823 mill. kr. (32 prosent) i perioden januar—september 1969 sammenliknet med samme tidsrom i 1970. Skipsimporten økte med 239 mill. kr. og den rene vareimporten med 584 mill. kr. Størst verdiøking var det for gruppene tømmer og trelast, malmer m.v., varer av tre og kork, jern og stål, arbeider av uedle metaller og for maskiner og apparater. Eksporten til Sverige økte med 218 mill. kr. Det var øking i eksporten av bl. a. fisk og fiskevarer, plast, tekstilgarn, jern og stål, andre metaller, arbeider av uedle metaller og maskiner og apparater. Lavere utførselsverdi ble registrert for bl.a. brenselsstoffer.

Importoverskottet uten skip var 1 017 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1970, en stigning på 384 mill kr. fra samme periode året før. Medregnet skip gikk importoverskottet overfor Sverige opp fra 801 mill. kr. til 1 405 mill. kr.

Norges innførsel fra Danmark i de tre første kvartaler 1970 økte med 122 mill. kr. i forhold til samme periode i 1969. Skipsimporten gikk

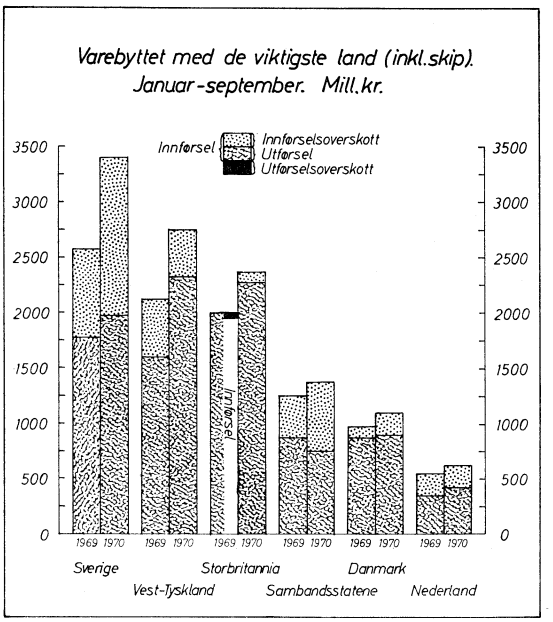

Fig. 15.

ned med 39 mill. kr. Økt importverdi viste bl.a. brenselsstoffer, jern og stål, varer av uedle metaller, maskiner og apparater, transportmidler (utenom skip) og klær. Utførselen til Danmark økte i verdi med bare 42 mill. kr. fra foregående år. Den svake eksportøkingen skyldtes for en stor del en nedgang i eksporten av nye skip på 146 mill. kr. Blant varegrupper som viste øking i utførselsverdien var fisk og fiskevarer, brenselsstoffer, jern og stål, varer av uedle metaller og maskiner og apparater. Innførselsoverskottet overfor Danmark, regnet uten skip, var 207 mill. kr. i januar—september 1970, en nedgang på 18 mill. kr. fra samme periode året før. Medregnet skip gikk importoverskottet opp fra 110 mill. kr. til 191 mill. kr.

Importen fra Finland gikk i januar—september 1970 opp med 145 mill. kr. sammenliknet med samme tidsrom året før. Holdes skip utenfor, økte importen med 80 mill. kr. Varegrupper som viste øking i importverdi var bl.a. sukker og sukkervarer, papirmasse, jern og stål, andre metaller, maskiner og apparater og klær. Den totale eksport til Finland økte bare med 27 mill. kr. Skipseksporten gikk ned med 26 mill. kr. (herav nye skip 3 mill. kr.), slik at økingen i verdien var 53 mill. kr. når skip holdes utenfor. Eksportverdien var høyere enn i perioden januar—september 1969 for fisk og fiskevarer, plast, tekstilgarn og -stoffer, metaller og maskiner og apparater, men viste nedgang for bl.a. malmer og kunstgjødsel. Regnet uten skip hadde Norge et eksportoverskott i handelen med Finland på 3 mill. kr. i januar—september 1969, mot et importoverskott på 22 mill. kr. i samme periode 1970. I den totale handel med Finland hadde Norge et eksportoverskott på 27 mill. kr. i de tre første kvartaler av 1969, mot et importoverskott på 91 mill. kr. i perioden januar—september 1970.

I Norges handel med Island gikk importverdien opp med 5 mill. kr. i januar—september 1970 i forhold til samme periode året før. Utførselen forandret seg ikke særlig fra foregående år.

For de nordiske land under ett gikk importverdien opp med 1 095 mill. kr. (29 prosent) fra januar—september 1969 til samme tidsrom i 1970, mens eksporten økte med 287 mill. kr. (10 prosent). Importoverskottet steg med 808 mill. kr. Holdes handelen med skip utenfor, var importøkingen 828 mill. kr. (23 prosent) og eksportøkingen 430 mill. kr. (16 prosent).

Verdien av importen fra Storbritannia i de tre første kvartaler 1970 var 2 381 mill. kr. Dette var 420 mill. kr., eller om lag 21 prosent mer enn i samme periode året før. Størst stigning i verdien var det for brenselsstoffer, tekstilgarn og -stoffer, metaller, varer av metaller, maskiner og apparater og klær. Skipsimporten økte med bare 13 mill. kr. Den totale eksportverdi økte med 277 mill. kr., dvs. en øking på 14 prosent, som først og fremst fordelte seg på varegruppene fisk og fiskevarer, papirmasse, brenselsstoffer, bearbeidd dyre- og plantefett og maskiner og apparater, mens bl.a. fôrstoffer og metaller viste nedgang i eksportverdien. I januar—september 1970 viste handelen med Storbritannia, når skip holdes utenfor, et importoverskott på 81 mill. kr., mens det for samme periode i 1969 var et eksportoverskott på 108 mill. kr. Regnes skip med var det et importoverskott i 1970 på 99 mill. kr. mot et eksportoverskott i 1969 på 43 mill. kr.

Norges handel med de øvrige EFTA-partnere — Sveits, Østerrike og Portugal — utgjorde i de tre første kvartalene i 1970 til sammen 8 prosent både av samlet norsk import fra området og av eksporten. Importen og eksporten viste sterk prosentvis stigning for de enkelte land.

Importen fra EFTA-landene under ett gikk opp i verdi med hele 1 655 mill. kr. (26 prosent) fra januar—september 1969 til samme tidsrom i 1970. Holdes skip utenfor, var det en stigning i importverdien på 1 376 mill. kr. (23 prosent). Verdien av eksporten til samme landområde økte med 670 mill. kr. eller om lag 13 prosent. Holdes skip utenfor, var stigningen 733 mill. kr. eller 15 prosent. Importoverskottet overfor EFTA-landene, når skip regnes med, gikk opp fra 1 092 mill. kr. i januar—september 1969 til 2 077 mill. kr. i samme tidsrom 1970, en stigning på 985 mill. kr. eller hele 90 prosent.

Vest-Tyskland (Norges viktigste handelspartner i EEC) er nest etter Sverige Norges

viktigste vareleverandør. Importen fra Vest-Tyskland (inkl. skip) steg fra 2 125 mill. kr. til 2 755 mill. kr. (30 prosent). Skipsimporten økte fra 149 mill. kr. til 426 mill. kr. Regnet uten skip var importøkingen 18 prosent. En vesentlig del av stigningen falt på maskiner og apparater, men også jern og stål viste høye og økende importtall. En stor nedgang i importen av personbiler må ses på bakgrunn av den forserte import av personbiler i 1969. Mens Storbritannia og Sverige har vært de største avtakere av norsk vareeksport i de nærmest foregående år, var Vest-Tyskland Norges største eksportkunde i januar—september 1970. Eksporten (med skip) til Vest-Tyskland var 2 316 mill. kr. i denne perioden, mot 1 603 mill. kr. i samme periode i 1969, dvs. en øking på 44 prosent. Skipseksporten steg fra 40 mill. kr. til 397 mill. kr., eller med 357 mill. kr. (herav nye skip 342 mill. kr.). Holdes skip utenfor, var eksportstigningen 23 prosent. Det var særlig stor eksportøking for aluminium, men også for sildemjøl og for jern og stål. Importoverskottet (uten skip) var 409 mill. kr. i de tre første kvartalene i 1970, eller omtrent som i samme periode i 1969. Regnes skip med var importoverskottet 439 mill. kr. i 1970 mot 522 mill. kr. i 1969.

Totalimporten fra Frankrike steg med 9 prosent i forhold til samme periode i 1969. Det var betydelig mindre levering av skip. Holdes skip utenfor, var importøkingen 22 prosent, og kan for en stor del føres tilbake til økt import av korn, jern og stål og maskiner. Eksporten til Frankrike viste sterk vekst fra januar—september 1969 til januar—september 1970, 31 prosent totalt, og 17 prosent når skip holdes utenfor. Av en øking på i alt 121 mill. kr. svarte skipseksporten for 67 mill. kr. (nye skip 75 mill. kr.) og aluminium for 22 mill. kr.

I Norges handel med de øvrige EEC-land steg importen fra Belgia med 27 prosent, fra Nederland med 14 prosent og fra Italia med 13 prosent. Importøkingen kan for Belgia for en vesentlig del føres tilbake til økt import av

Tabell 22. *Innførselen og utførselen (inkl. skip) etter landområder. Prosent*

	Innførsel						Utførsel					
	1965	1966	1967	1968	1969	Jan.-sept. 1970	1965	1966	1967	1968	1969	Jan.-sept. 1970
Nordiske land[1]	27,5	25,9	27,2	27,7	27,4	26,7	25,3	25,4	26,3	24,5	25,7	25,1
EFTA	42,1	42,1	44,1	43,1	44,2	43,1	44,7	45,4	47,0	45,4	45,0	45,5
Danmark	5,5	5,8	6,3	6,8	6,5	6,0	7,2	7,1	7,9	7,1	7,3	7,1
Island	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,5	0,9	0,7	0,5	0,3	0,3
Finland	0,7	1,1	1,4	1,7	1,8	2,1	1,9	2,1	2,1	1,8	2,5	2,3
Sverige	21,2	18,8	19,4	19,2	19,0	18,5	15,7	15,3	15,7	15,1	15,6	15,5
Portugal	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,5	0,5	0,5	0,6
Storbr. og N.-Irland	12,0	13,7	14,2	12,4	13,3	13,0	17,8	18,9	19,3	19,3	17,2	17,8
Sveits	1,7	1,7	1,7	1,8	2,1	1,9	1,1	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3
Østerrike	0,7	0,7	0,8	0,8	1,1	1,1	0,6	0,6	0,5	0,5	0,7	0,6
EEC	29,1	27,8	25,1	24,7	26,9	26,1	25,1	24,3	23,3	23,4	25,4	30,0
Belgia og Luxembourg	2,4	2,2	2,1	2,2	2,5	2,6	2,0	1,9	2,1	1,7	2,0	2,0
Frankrike	4,4	3,1	3,0	3,4	3,8	3,1	3,1	3,0	2,7	2,5	3,2	3,9
Italia	2,0	2,0	2,5	2,1	2,1	2,0	2,9	3,2	3,2	3,3	2,6	2,8
Nederland	4,5	4,4	3,9	3,2	3,6	3,4	3,4	2,8	2,8	2,8	3,1	3,3
Vest-Tyskland	15,8	16,1	13,6	13,8	14,9	15,0	13,7	13,4	12,5	13,1	14,5	18,1
OECD[2]	86,1	86,4	86,4	86,6	87,0	86,2	81,1	83,0	82,3	83,1	84,7	87,5
Europeiske OECD-land	71,7	70,2	68,9	68,8	72,2	70,3	70,9	72,3	72,3	73,4	76,4	80,2
Sambandsstatene	7,0	7,5	6,4	7,6	7,9	7,5	8,9	8,9	8,1	8,2	6,9	5,9
Canada	3,7	3,9	3,0	4,3	3,8	5,1	0,7	0,8	0,6	0,7	0,6	0,5
Japan	3,7	4,8	8,1	5,9	3,1	3,3	0,6	1,0	1,3	0,8	0,9	0,8
Øst-Europa[3]	3,1	3,0	3,2	2,8	2,4	2,2	4,7	3,7	3,1	2,7	2,6	2,2
Utviklingsland[4]	9,0	8,7	8,0	9,5	9,4	10,5	10,6	9,4	10,7	12,4	10,9	8,5

Noter: [1] Danmark, Finland, Island og Sverige. [2] Land tilsluttet Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. Omfatter Finland fra og med 1968. [3] Albania, Bulgaria, Polen, Romania, Sovjetunionen, Tsjekkoslovakia, Øst-Tyskland og Ungarn. [4] Afrika unntatt Sør-Afrika, Asia unntatt Japan og Kina, Nord- og Sør-Amerika unntatt Sambandsstatene og Canada, Oseania unntatt Australia og New Zealand.

jern og stål, for Nederland til mineralolje og jern og stål og for Italia til maskiner og apparater. Økingen i norsk eksport til de samme land var 14 prosent for Belgia, 22 prosent for Nederland og 12 prosent for Italia. Eksporten til Italia viste bare relativt svak vekst (4 prosent) når skip holdes utenfor.

I handelen med Fellesmarkedet (EEC) under ett økt Norges eksport mer enn importen. Verdiøkingen var 980 mill. kr. (34 prosent) for eksporten og 898 mill. kr. (23 prosent) for importen. Importoverskottet ble dermed redusert fra 1 020 mill. kr. i januar—september 1969 til 938 mill. kr. i samme periode i 1970. Områdets andel av Norges innførsel (med skip) gikk ned fra 27 prosent i 1969 til 26 prosent i januar—september 1970. Prosentandelen for utførselen økte sterkt, nemlig fra 25 prosent til 30 prosent.

Vel 86 prosent av Norges samlede import i januar—september 1970 kom fra land tilsluttet OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling), og vel 70 prosent fra europeiske OECD-land. Av den samlede eksport gikk nær 88 prosent til OECD-land og vel 80 prosent til europeiske OECD-land (se tabell 22).

Utenfor Europa er Sambandsstatene Norges viktigste handelspartner. Verdien av innførselen derfra i januar—september 1970 var 1 366 mill. kr. mot 1 242 mill. kr. i samme tidsrom i 1969, dvs. en øking på 10 prosent. Importen av korn og oljefrø steg relativt sterkt, mens det var sterk nedgang i importen av aluminiumoksyd og fly. Eksporten til Sambandsstatene viste i alt en nedgang på 117 mill. kr. (13 prosent), som for en vesentlig del kan føres tilbake til mindre eksport av aluminium og pelsskinn. Utførselen av fiskeprodukter var derimot betraktelig større enn i 1969.

Importen fra Canada økte med 208 mill. kr. (28 prosent), hovedsakelig som følge av større import av nikkelmatte. Også importen av korn steg betydelig. Norges utførsel til Canada var relativt liten, men økte med 14 prosent.

Av en totalimport fra Japan på 607 mill. kr. utgjorde skipsimporten 300 mill. kr., eller noe mindre enn i januar—september 1969. Vareimporten viste derimot en øking på hele 70 prosent, særlig som følge av stigning i importen av jern og stål fra 9 mill. kr. til 79 mill. kr. Mens det ikke var noen import av skipsplater fra Japan i de tre første kvartalene i 1969, var importen 55 mill. kr. i samme tidsrom i 1970. Det var også relativt sterk øking i importen av personbiler. Totaleksporten til Japan viste en nedgang på 9 prosent.

I handelen med de østeuropeiske land under ett (ikke medregnet Jugoslavia) steg importen med 9 prosent, mens eksporten samtidig gikk ned med 6 prosent. Importen fra Sovjetunionen, Norges viktigste handelspartner i dette området, steg med 15 prosent og eksporten med 45 prosent. Spesielt var eksportøkingen stor for papir.

Utviklingslandenes andel av Norges samlede import og eksport i de tre første kvartalene i 1970 utgjorde henholdsvis vel 10 prosent og vel 8 prosent. Det var stigning fra samme periode i 1969 for importen og nedgang for eksporten. Totalt steg importen fra utviklingslandene fra 1 472 mill. kr. til 1 921 mill. kr. (31 prosent), mens eksporten gikk ned fra 1 412 mill. kr. til 1 084 mill. kr. (23 prosent). Eksporten av eldre skip som utgjorde en vesentlig del av eksporten til utviklingslandene, gikk ned fra 835 mill. kr. til 430 mill. kr. Handelen med de enkelte land viser gjerne store forskyvninger fra år til år. Det var stigning i importen fra Brasil (rå kaffe), fra Jamaica og Surinam (aluminiumoksyd) og fra Nigeria, Iran, Trucial Oman-føderasjonen og Saudi-Arabia (mineralolje). Foruten den store nedgang i salg av eldre skip til flere av utviklingslandene ble det registrert nedgang i tørrfiskeksporten til Nigeria. Eksporten til Singapore og Chile økte som følge av større leveringer av eldre skip.

Produksjon og sysselsetting

Hovedtrekk av utviklingen

Etter foreløpige beregninger steg verdien av bruttonasjonalproduktet med 15,4 prosent fra 1969 til 1970, mot en stigning på 8,3 prosent fra 1968 til 1969. Det var uvanlig sterk prisstigning i 1970; bruttonasjonalproduktets prisindeks gikk opp med hele 11,5 prosent, mot 3,9 prosent året før. Regnet i faste priser økte bruttonasjonalproduktet svakere fra 1969 til 1970 (3,5 prosent) enn fra 1968 til 1969 (4,2 prosent). Holder en bruttoproduktet i sjøfart utenfor, økte det samlede bruttonasjonalprodukt med 3,8 prosent fra 1969 til 1970.

De foreløpige beregninger for utviklingen av bruttoproduktet i de ulike næringer, regnet i faste priser, viser nedgang bare for jordbruk (6,1 prosent) og personlig tjenesteyting (2,7 prosent). Også fra 1968 til 1969 gikk produksjonen ned i jordbruk (5,5 prosent).

Sterkest vekst i produksjonen fra 1969 til 1970 viste offentlig og privat tjenesteyting (10,3 prosent). Deretter fulgte finansinstitusjoner (banker m. v.) med 8,8 prosent og samferdsel utenom sjøfart med 7,8 prosent. Relativt bra vekst var det også for produksjonen i bygge- og anleggsvirksomhet med 4,7 prosent, i bergverksdrift med 4,9 prosent og i industri med 4,7 prosent. For de andre næringene var veksten i produksjonen fra 1969 til 1970 svak. For kraft- og vannforsyning økte produksjonen med 1,5 prosent, og for sjøfart var det, slik de foreløpige tall beregnes, en produksjonsoppgang på 1,2 prosent.

Sett fra anvendelsessiden var det fra investeringene det største bidraget til produksjonsøkingen i 1970 kom. Bruttoinvesteringene i fast kapital, utenom skip og båter, økte med 6,0 prosent fra 1969 til 1970 mot 6,1 prosent året før. Medregnet skip og båter kom veksten i bruttoinvesteringene opp i hele 15 prosent, etter en tilbakegang på 3,8 prosent fra 1968 til 1969. Det private konsumet økte derimot forholdsvis svakt fra 1969 til 1970 (2,5 prosent), etter en meget sterk oppgang (7,8 prosent) året før. Både den svake veksten i konsumet fra 1969 til 1970 og den sterke oppgangen året før henger sammen med omleggingen av skattesystemet fra årsskiftet 1969/1970. Også det offentlige konsumet økte noe svakere fra 1969 til 1970 (4,0 prosent) enn året før (6,5 prosent). Veksten i vare- og tjenesteeksporten fra 1969 til 1970 regnet i faste priser var svak (1,9 prosent). Fra 1968 til 1969 økte eksporten med 5,5 prosent. Den lave vekstraten for samlet eksport av varer og tjenester i 1970 henger sammen med at eksporten av skip gikk ned og at eksporten av skipsfartstjenester bare viste svak volumøking, slik den beregnes i det foreløpige nasjonalregnskap. Volumet av vareeksporten økte med 5,4 prosent fra 1969 til 1970.

Arbeidsmarkedet var svært stramt i 1970. Stramhetsindikatoren var i gjennomsnitt for de første 11 måneder av 1970 82, mot 63 og 60 i de samme perioder i 1969 og 1968. Det var en rekordartet vekst i sysselsettingen, og arbeidsløsheten var lavere enn på flere år.

Veksten i sysselsettingen var i 1970 sterkest i de tjenesteytende næringer, i industrien og i byggevirksomheten. I industrien gikk tallet på sysselsatte opp med 2,8 prosent fra januar—november 1969 til januar—november 1970, mot en øking på 1,0 prosent fra januar—november 1968 til januar—november 1969. Blant de enkelte industrigrupper var det sterk oppgang i sysselsettingen for skipsindustri, elektroteknisk industri, jern- og metallvareindustri og maskinindustri, mens det var nedgang for tekstil- og bekledningsindustri, kjemisk grunnindustri, gummivareindustri, olje- og fettindustri, lærindustri og næringsmiddelindustri. Sysselsettingen i byggevirksomheten økte med 3,2 prosent fra januar—november 1969 til samme periode i 1970, mens det for anleggsvirksomheten var en øking på 1,3 prosent. Sysselsettingen i jord- og skogbruk og i fiske fortsatte å synke i 1970, med henholdsvis 5,0 prosent og 4,9 prosent. I de tjenesteytende næringer under ett (unntatt utenriks sjøfart) var det i januar—november 1970 gjennomsnittlig 2,9 prosent flere sysselsatte enn i samme periode i 1969.

I jordbruket ble avlingene betydelig større i 1970 enn i 1969. Etter foreløpige oppgaver er avlingene i 1970 beregnet til 100 prosent av et middelsår, mot 85 prosent av et middelsår i 1969. Årets kornavling var rundt

Tabell 23. *Nasjonalproduktet etter anvendelse. Mill. kr.*

	I løpende priser				I 1961-priser			
	1969	1970	Endring 1969—70	Prosentvis endring 1969—70	1969	1970	Endring 1969—70	Prosentvis endring 1969—70
Bruttonasjonalprodukt	77 930	89 965	12 035	15,4	56 572	58 559	1 987	3,5
Av dette til:								
Bruttoinvestering (inkl. lager)	24 900	32 670	7 770	31,2	18 982	23 338	4 356	22,9
Privat konsum	40 704	45 851	5 147	12,6	29 983	30 746	763	2,5
Offentlig konsum	10 831	12 319	1 488	13,7	6 787	7 057	270	4,0
Eksportoverskott	1 495	— 875	— 2 370	.	820	— 2 582	— 3 402	.
Eksport	29 435	33 575	4 140	14,1	27 525	28 047	522	1,9
— Import	27 940	34 450	6 510	23,3	26 705	30 629	3 924	14,7

en fjerdedel høyere enn i 1969; etter foreløpige beregninger var kornproduksjonen 807 000 tonn i 1970, mot 642 000 tonn i 1969. Høyavlingene ble 4 prosent høyere enn året før. Potetavlingene er foreløpig beregnet til 815 000 tonn eller 104 prosent av et middelsår. Avlingene av grønnfôr og rotvekster er foreløpig beregnet til henholdsvis 102 prosent og 97 prosent av middelsåret. For grønnsaker kan en trolig regne med middelsårsavling for 1970, mens avlingene av frukt og bær foreløpig er beregnet å bli noe i underkant av et middelsår. Husdyrproduksjonen, som skaffer det meste av jordbrukets inntekter, var imidlertid mindre i 1970 enn i 1969.

I skogbruket var driftsforholdene i sesongen 1969/70 stort sett meget gode på Østlandet, men vanskelige ellers i landet. Avvirkingen av industrivirke er anslått til om lag 7,5 mill. m^3 i sesongen 1969/70, eller omkring 8 prosent mer enn i sesongen 1968/69.

I fiske blir fangsten i 1970 anslått til 2 550 000 tonn til en førstehåndsverdi av om lag 1 200 mill. kr. eller henholdsvis 350 000 tonn og 150 mill. kr. mer enn i 1969. Fisket i 1970 var det fjerde beste en har hatt når det gjelder oppfisket kvantum. Det var først og fremst rekordutbytte av lodde og gode resultater av torskefiskeriene som bidrog til det gode totalutbyttet i 1970. Sildefisket gav et noe bedre utbytte enn året før. Blant annet som følge av fangstregulering gav derimot snurpefisket etter makrell i Nordsjøen langt dårligere resultater enn i de foregående fem år.

I bergverksdrift, industri og kraftforsyning m. v. steg bruttoproduktet med 4,3 prosent fra 1969 til 1970 etter foreløpige nasjonalregnskapsberegninger. Dette er en svakere stigning enn fra 1968 til 1969, da produksjonen økte med 6,1 prosent, og også noe lavere enn de gjennomsnittlige årlige vekstrater for periodene 1957—1963 og 1963—1969 på henholdsvis 4,7 prosent og 5,6 prosent.

Innenfor de enkelte industrigrupper var produksjonsutviklingen — som i de foregående år — temmelig ujamn også i 1970. Det var størst stigning i produksjonen i kullgruver, malmgruver, kull- og mineraloljeforedling, elektroteknisk industri, tekstilindustri, treindustri, jern- og metallvareindustri og lærvareindustri. For disse grupper var veksten fra 1969 til 1970 mellom 8 og 18 prosent. For tobakksindustrien, bekledningsindustrien og gummivareindustrien var det til dels betydelig produksjonsnedgang, og for de øvrige industrigrupper var det en svært moderat øking. For elektrisitetsforsyningen lå produksjonen omtrent på samme nivå i de to årene.

Sett fra anvendelsessiden økte produksjonen med nærmere 2 prosent for konsumvarer, 5 prosent for varer til direkte investering, 4 prosent for eksportvarer, 9 prosent for varer til bygg og anlegg og 4 prosent for varer til vareinnsats ellers.

I bygge- og anleggsvirksomhet var det en betydelig øking i aktiviteten også fra 1969 til 1970. I perioden januar—november ble det satt i gang et byggeareal som var ubetydelig større enn i samme periode året før; samtidig økte samlet fullført areal med 10 prosent. Fullført boligareal steg med 12 prosent. Samlet areal under bygging var ved utgangen av november 1970 5 prosent større enn på samme tidspunkt i 1969. Fra 8. desember 1970 ble mengdereguleringsbestemmelsene for byggevirksomheten skjerpet.

I sjøfarten var så godt som hele den norske handelsflåte i fart i 1970. Høyeste opplagstall — 5 skip på til sammen 9 000 bruttotonn — hadde en ved utgangen av august. Ratene for tørrlastfrakter gikk betydelig opp i løpet av de første 8 månedene av 1970, men viste senere stort sett relativt små endringer. For perioden januar—november under ett lå fraktindeksen for turfrakt 42 prosent høyere enn i samme periode i 1969, mens tidsfraktindeksen viste en oppgang på 46 prosent. For tankfarten var stigningen enda sterkere; fraktindeksen for tankskip (World-scale) lå i november hele 118 prosent høyere enn i januar.

Det var en atskillig større tilgang på nye skip til handelsflåten i 1970 enn året før, og en betydelig mindre avgang. Etter en betydelig nedgang i den seilende tonnasje i 1969, nådde den i løpet av 1970 noe over 1968-nivået.

I annen samferdsel var det bare en ubetydelig endring i persontrafikken ved Norges Statsbaner (målt i passasjerkilometer) fra januar—juni 1969 til januar—juni 1970. Godstrafikken (utenom Ofotbanen og malmtransporten fra Rana gruver) — regnet i netto tonnkilometer — viste derimot en oppgang på om lag 10 prosent. I perioden januar—oktober 1970 ble det førstegangsregistrert 27 prosent færre personbiler enn i samme tidsrom 1969.

Arbeidsmarkedet

Arbeidsmarkedet var i 1970 for hele landet under ett svært stramt. Stramhetsindikatoren[1] var for de 11 første måneder 82 mot 63 og 60 i 1969 og 1968.

Note: [1] Tallet på ledige plasser registrert ved arbeidsformidlingen i løpet av perioden (inklusive beholdning ved periodens begynnelse) i prosent av det tilsvarende antall arbeidssøkere.

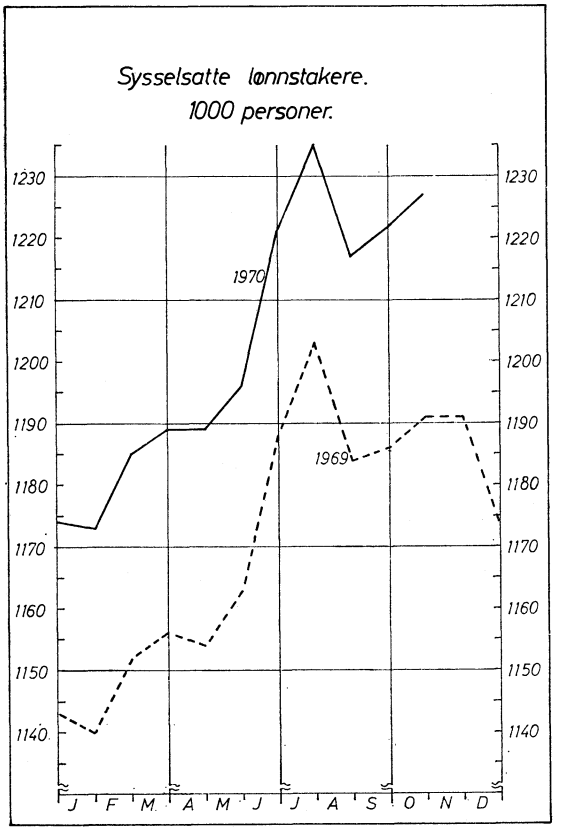

Fig. 16.

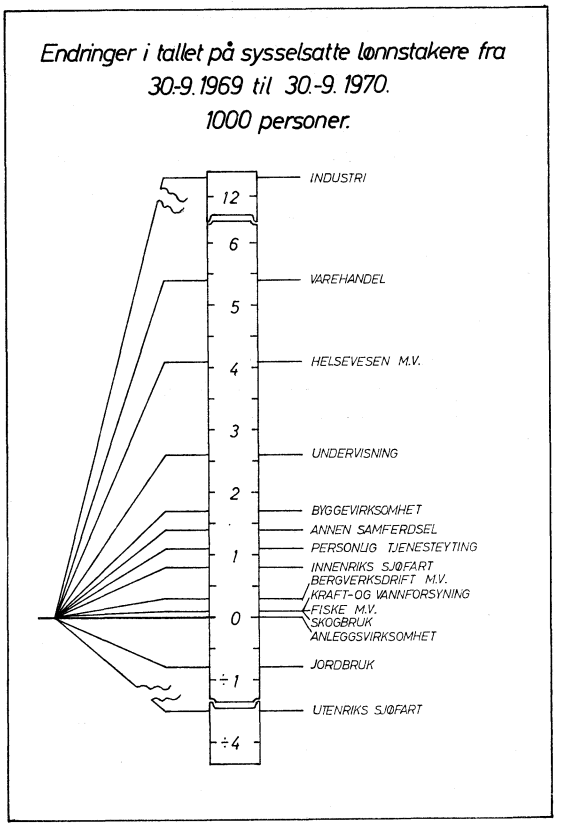

Fig. 17.

I de første tre kvartaler var det rekordartet vekst i sysselsettingen av lønnstakere, og selv om nedgangen i sysselsatte selvstendige var sterkere enn vanlig, har det vært meget høy vekst i den totale sysselsetting. Den registrerte ledighet var samtidig lavere enn i de to foregående år, mens driftsinnskrenkninger meldt til arbeidsformidlingen var av samme beskjedne omfang som i 1969.

Særlig i sommerhalvåret var det mangel på arbeidskraft i en rekke yrker, distrikter og næringer. I perioden januar—september ble

Tabell 24. *Sysselsettingen (utførte årsverk) etter næring 1950—1970. Prosentvis fordeling*

	1950	1964	1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
1. Jordbruk, skogbruk, fiske, fangst	30,3	19,6	19,0	18,0	17,3	16,5	15,7	14,8
2. Annen vareprod., transport	42,0	44,3	44,4	44,7	44,9	44,5	44,5	44,6
a. Bergverk, industri	24,0	25,3	25,5	25,8	25,7	25,5	25,5	25,9
b. Bygg og anlegg	7,5	7,9	7,9	8,0	8,3	8,2	8,3	8,4
c. Kraft- og vannforsyning	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0
d. Sjøfart	3,2	4,2	4,2	4,1	4,0	3,8	3,6	3,2
e. Annen samferdsel	6,4	6,0	5,9	5,9	6,0	6,1	6,1	6,1
3. Tjenester utenom transport	27,7	36,1	36,6	37,3	37,8	39,0	39,8	40,6
a. Boliger	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
b. Varehandel	9,2	12,1	12,2	12,5	12,5	12,8	12,9	13,0
c. Andre tjenester	18,4	23,9	24,3	24,6	25,1	26,0	26,7	27,4
4. Alle næringer	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

det ved arbeidskontorene anmeldt i alt 215 700 ledige plasser, dvs. henholdsvis 9 og 6 prosent flere enn i samme periode i 1969 og 1968. Det var særlig mange ledige plasser i ekspansjonsområdene, mens distrikter og fylker med relativt svakt utbygd næringsliv fortsatt hadde noe arbeidsløshet og undersysselsetting, særlig i vinterhalvåret og innen primærnæringene. Det var sannsynligvis også en del ikkeregistrerte arbeidsløse og undersysselsatte blant kvinner. Forholdsvis mange av de ledige var eldre.

Tallet på sysselsatte lønnstakere steg i gjennomsnitt for de ni første måneder i 1970 med hele 33 700, eller med 2,9 prosent, fra tilsvarende periode foregående år. Dette er den største vekst som noengang er registrert. Økingen i samme periode 1969 og 1968 var henholdsvis 18 300 og 12 500. Av oppgangen i 1970 falt 17 600 på menn og 16 100 på kvinner, dvs. en stigning på henholdsvis 2,2 prosent og 4,2 prosent.

Veksten i sysselsettingen av lønnstakere er for det meste blitt muliggjort ved den natur-

Tabell 25. *Årsverk utført av selvstendige og lønnstakere 1950—1970. Prosentvis fordeling*

	1950	1964	1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske	25	17	17	16	16	15	14	13
Andre selvstendige	9	7	7	7	7	7	7	7
Lønnstakere	66	76	76	77	77	78	79	80
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabell 26. *Sysselsatte lønnstakere etter næring*

Næring	Gjennomsnitt januar—september			
	1969	1970	Endringer	
			Antall	Prosent
Jordbruk	11 011	10 322	— 689	— 6,3
Skogbruk, jakt	9 670	9 555	— 115	— 1,2
Fiske m. v.	6 012	5 700	— 312	— 5,2
Hvalfangst	39	53	14	35,9
Bergverksdrift m. v.	7 998	8 329	331	4,1
Industri	365 078	376 753	11 675	3,2
Byggevirksomhet	68 861	71 813	2 952	4,3
Anleggsvirksomhet	37 863	38 614	751	2,0
Kraft- og vannforsyning	14 704	14 848	144	1,0
Varehandel	169 075	174 822	5 747	3,4
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	33 495	35 464	1 969	5,9
Innenriks sjøtransport	21 752	22 185	433	2,0
Utenriks sjøtransport	36 073	31 678	— 4 395	— 12,2
Annen samferdsel	75 833	76 842	1 009	1,3
Offentlig administrasjon	46 832	48 643	1 811	3,9
Forsvar	26 695	26 493	— 202	— 0,8
Undervisning	68 527	71 940	3 413	5,0
Helse- og veterinærvesen	56 421	60 048	3 627	6,4
Annen offentlig og privat tjenesteyting	62 431	67 385	4 954	7,9
Lønt husarbeid	11 175	11 548	373	3,3
Hotell- og restaurantdrift	28 067	28 108	41	0,1
Andre personlige tjenesteytinger	11 796	11 945	149	1,3
I alt	1 169 408	1 203 088	33 680	2,9

lige tilvekst av yrkesbefolkningen, overgang fra gruppen selvstendige (særlig i primærnæringene) til gruppen lønnstakere, økt yrkesdeltaking av kvinner, lavere ledighet og undersysselsetting, og bedre utnytting av marginale grupper av arbeidskraft, særlig blant eldre og handikapede.

Gjennom de tre første kvartaler av 1970 var det bare små endringer i veksten i sysselsettingen av lønnstakere sammenliknet med året før. Fra 1. kvartal i 1969 til 1. kvartal i 1970 økte tallet på lønnstakere med gjennomsnittlig 32 900 2,8 prosent), mens de tilsvarende tall for både 2. og 3. kvartal var 33 900 (2,9 prosent).

Høykonjunkturen i 1970 førte til at det var få driftsinnskrenkninger i dette år sammenliknet med tidligere. I de første ni måneder i 1970 mottok Arbeidsdirektoratet meldinger fra 28 bedrifter om oppsigelse av 951 personer. De tilsvarende tall for samme tidsrom i 1969 var 63 bedrifter og 1 748 personer. Det var dessuten 51 bedrifter som meldte om permittering eller innskrenkning av arbeidstiden i løpet av de tre første kvartaler i 1970. Dette berørte i alt 2 504 personer, mot 57 bedrifter og 1 623 personer i samme periode i 1969.

I gjennomsnitt for de ni første måneder av 1970 hadde alle fylker høyere sysselsetting av lønnstakere enn i samme tidsrom året før. Oppgangen var størst i Oslo med 5 050 (1,8 prosent), Akershus 3 300 (5,3 prosent), Møre og Romsdal 2 500 (4,5 prosent) og Sør-Trøndelag 2 400 (3,6 prosent).

Nærmere om utviklingen i de enkelte næringer

Den totale sysselsetting i jordbruk gikk ned også i 1970, og for året under ett er tilbakegangen beregnet til 6 500 årsverk (4,6 prosent). Nedgangen i den gjennomsnittlige sysselsetting av lønnstakere i jordbruket i de første tre kvartalene fra 1969 til 1970 var 700 (6,2 prosent). De tilsvarende tall for 1967 og 1968 var -350 (-3,0 prosent) og -1 000 (-7,5 prosent). I skogbruk var den tilsvarende nedgang 100 (1,2 prosent). Dette var betydelig mindre enn vanlig i de senere år. I fiske

Tabell 27. *Sysselsatte lønnstakere i industri*

Næring	Gjennomsnitt januar—september			
	1969	1970	Endringer	
			Antall	Prosent
Næringsmiddelindustri (ikke hermetikk og fisketilv.)	30 050	29 933	— 117	— 0,4
Fiske- og kjøtthermetikkindustri	5 262	5 203	— 59	— 1,1
Fisketilvirkning	9 101	9 888	787	8,6
Drikkevare- og tobakksindustri	5 922	6 017	95	1,6
Tekstilindustri	14 855	14 546	— 309	— 2,1
Skotøyindustri	3 624	3 381	— 243	— 6,7
Annen bekledningsindustri m. v.	17 648	17 408	— 240	— 1,4
Sagbruk og høvlerier	8 856	9 211	355	4,0
Annen treindustri	6 261	6 916	655	10,5
Møbel- og innredningsindustri	14 262	14 924	662	4,6
Treforedlingsindustri	26 002	26 258	256	1,0
Grafisk industri, forlag m. v.	23 445	24 086	641	2,7
Lærindustri	1 390	1 314	— 76	— 5,5
Gummivareindustri	4 272	4 166	— 106	— 2,5
Kjemisk grunnindustri	10 939	10 598	— 341	— 3,1
Olje- og fettindustri	4 203	4 082	— 121	— 2,9
Kjemisk industri ellers, kull- og mineraloljeforedling	8 016	8 081	65	0,8
Jord- og steinvareindustri	13 285	13 568	283	2,1
Primær jern- og metallindustri	26 296	27 286	990	3,8
Jern- og metallvareindustri	27 930	29 510	1 580	5,7
Maskinindustri (ikke elektrotekn. og for transport)	16 855	18 259	1 404	8,3
Elektroteknisk industri	18 996	20 842	1 846	9,7
Skipsindustri	35 187	37 299	2 112	6,0
Annen transportmiddelindustri	23 799	24 347	548	2,3
Diverse industri	8 622	9 630	1 008	11,7
Industri i alt	365 078	376 753	11 675	3,2

var det også nedgang i den totale sysselsetting (lønnstakere + selvstendige) fra 1969 til 1970. For året under ett er nedgangen beregnet til 800 årsverk (1,9 prosent), mens det fra 1968 til 1969 var nedgang på 600 (1,6 prosent).

I industri økte tallet på lønnstakere i gjennomsnitt for årets ni første måneder med 11 700 (3,2 prosent) mot + 2 450 (+ 0,7 prosent) i 1969. Innenfor industrien var det fortsatt nedgang i sysselsettingen i tekstil- og bekledningsindustri. Det var i 1970 også nedgang i kjemisk grunnindustri, olje- og fettindustri og gummivareindustri. Sterk oppgang i sysselsettingen var det i skipsindustri, jern- og metallvareindustri, elektroteknisk industri og maskinindustri.

Sysselsettingen i byggevirksomhet økte fra perioden januar—september 1969 til perioden januar—september 1970 med 2 950 (4,3 prosent), mot en stigning på 550 fra januar—september 1968 til januar—september 1969. I 1. kvartal 1970 var det hele 3 900 flere lønnstakere enn i samme kvartal ett år før, mens det i 2. og 3. kvartal var en tilsvarende oppgang på henholdsvis 3 000 og 1 900.

I anleggsvirksomhet var det i gjennomsnitt for de tre første kvartalene 1970 sysselsatt 750 (2,0 prosent) flere enn i samme periode 1969, mens det fra 1968 til 1969 var en øking på 900. Ved ekstraordinære arbeider var det i januar—mars 1970 sysselsatt gjennomsnittlig 2 750 personer, som var 1 200 færre enn i tilsvarende periode året før.

Tabell 28. *Sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet*[1]

	I alt	Av disse ved ekstraordinære off. hjelpearbeider
1968. 1. kvartal	100 162	3 332
2. »	104 085	283
3. »	111 560	—
4. »	105 708	108
1969. 1. kvartal	100 148	3 928
2. »	105 549	482
3. »	114 474	—
4. »	110 721	194
1970. 1. kvartal	105 070	2 726
2. »	109 580	431
3. »	116 630	62

Note: [1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

I gjennomsnitt for de ni første måneder av 1970 hadde de tjenesteytende næringer — inklusive samferdsel og forsvar — 19 100 (2,8 prosent) flere lønnstakere enn i samme periode året før. Dette var større øking enn fra 1968 til 1969, da økingen var

Tabell 29. *Endringer i sysselsettingen av lønnstakere i tjenesteytende næringer fra utgangen av september 1969 til utgangen av september 1970*

	Personer			Prosent		
	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt
Varehandel	3 163	3 264	6 427	3,5	4,2	3,8
Finansinstitusjoner og eiendomsdrift	810	1 430	2 240	4,6	8,8	6,6
Sjøtransport (inklusive utenriksfart)	— 2 718	51	— 2 667	— 5,5	0,9	4,8
Annen samferdsel (inkl. NSB)	782	626	1 408	1,4	3,3	1,8
Offentlig administrasjon ..	1 073	1 107	2 180	3,5	6,8	4,6
Forsvar	— 283	— 88	— 371	— 1,2	— 2,3	— 1,4
Undervisning	802	1 803	2 605	2,4	4,9	3,7
Helse- og veterinærvesen..	672	3 442	4 114	6,8	7,3	7,2
Annen offentlig og privat tjenesteyting	1 819	3 703	5 522	6,2	10,8	8,7
Lønt husarbeid	— 14	725	711	— 11,1	6,7	6,5
Annen personlig tjenesteyting	396	— 56	340	3,8	— 0,2	0,9
I alt	6 502	16 007	22 509	1,8	5,4	3,5

15 900. Sterkest oppgang innenfor de tjenesteytende næringer hadde varehandel, gruppen «annen offentlig og privat tjenesteyting», helse- og veterinærvesen og undervisning.

I utenriks sjøfart gikk sysselsettingen ned med 4 400 (12,2 prosent) nordmenn og 1 650 (19,4 prosent) utlendinger[1]. Tilsvarende nedgang i 1969 var 2 750 nordmenn og 1 650 utlendinger.

Arbeidsløsheten

Den gjennomsnittlige ledighet for de 3 første kvartaler i 1970 var 11 900, eller 0,8 prosent av arbeidsstyrken. Dette er gjennomsnittlig 3 600 færre arbeidsløse enn for samme periode året før. Enkelte fylker hadde store avvik fra den gjennomsnittlige arbeidsløshet (fig. 18). Størst var, som i tidligere år, arbeidsløshetsprosenten i de fire nordligste fylker og i Hedmark og Oppland, mens det særlig i Oslo, Akershus og Vestfold var liten arbeidsløshet. En stor del av arbeidsløsheten er fortsatt konsentrert i bygge- og anleggsvirksomheten.

Av de ledige var forholdsvis mange eldre; i januar 1970 var 46 prosent over 50 år og 14 prosent over 65 år. I juli var de tilsvarende prosentdeler henholdsvis 58 og 35.

Note: [1] Utenom asiater, som det ikke foreligger tilstrekkelig aktuell statistikk for.

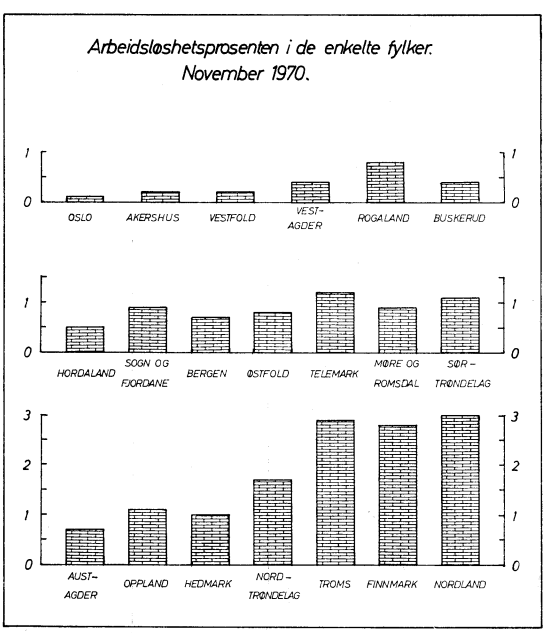

Fig. 18.

Tabell 30. *Meldte helt arbeidsløse ved arbeidsformidlingen*

	I alt	Industri-, bygge- og anleggs-arbeidere i alt
1969. 1. kvartal.....	26 202	15 741
2. »	11 507	6 499
3. »	8 680	3 360
4. »	16 030	8 775
1970. 1. kvartal.....	19 332	11 628
2. »	9 049	5 209
3. »	7 373	3 268

Arbeidsformidling

Tallet på arbeidssøkere meldt til arbeidsformidlingen lå i de tre første kvartalene i 1970 lavere enn i tilsvarende periode året før. Det var derimot øking i meldte ledige plasser og formidlenger (se tabell 31). Ved vurdering av disse tallene må det ta hensyn til at anslagsvis bare 15—20 prosent av den totale plassomsetning skjer gjennom den offentlige arbeidsformidling.

Tabell 31. *Arbeidssøkere, ledige plasser og formidlinger*[1]

	Arbeids-søkere	Ledige plasser	Formid-linger	Herav i sam-arbeid
1.–3. kv.				
1969 ...	248 649	198 340	153 759	10 450
1970 ...	236 994	215 663	156 730	11 869
Endringer 1969–70 ..	— 11 655	17 323	2 971	1 419

Note: [1] Antall ved årets begynnelse + tilgang i periodene.

Jordbruk

Areal og avling

Samlet kornareal på bruk med minst 5 dekar jordbruksareal viste en øking på vel 3 prosent fra 1969 til 1970. Arealet av bygg var om lag uendret fra året før, mens arealet av havre økte sterkt. I tillegg til samlet kornareal på

knapt 2,6 mill. dekar var det 36 000 dekar oljevekster til modning i 1970. Arealet av oljevekster ble redusert med over 50 prosent fra 1969 til 1970. Potetarealet gikk tilbake med vel 3 prosent. Også rotvekstarealet var mindre i 1970 enn i 1969, mens arealene av grønnfôr og grønnsaker på friland økte med 8 prosent hver. Samlet areal av åker og hage var litt større enn året før. Jordbruksareal i drift gikk ned med vel 3 prosent.

Vinteren 1969—70 var lang og kald med mye snø over store deler av landet. På Vestlandet og i Nord-Norge ble det til dels store overvintringsskader på enga. Hagebruket var på Sørlandet og i Sogn utsatt for betydelige skader som følge av gnagerangrep. Våronna kom i gang til normal tid og ble utført under gunstige forhold stort sett over hele landet. Ved utgangen av mai måned lå forholdene godt til rette for årsveksten. Men på Østlandet og Sørlandet kom det ikke nevneverdig nedbør før omkring 25. juni, og den lange tørkeperioden satte all plantevekst sterkt tilbake. Grasvekstene stagnerte, og førsteslåtten ble sterkt redusert der det var tørkesvak jord. Hardest gikk tørken utover Agderfylkene og deler av Telemark. Fylkene nordafjells hadde ikke den sterke forsommertørken. Utover i juli og første del av august ble værtypen kjøligere, og det kom til dels mye nedbør i hele Sør-Norge. Dette medførte vanskelige bergingsforhold for høyet og dårlig kvalitet. For kornet forårsaket regnværet i juli sterk busking og mye nyskudd. I Trøndelag og Nord-Norge var vekstforholdene relativt gode også utover sommeren. Værforholdene høsten 1970 var sterkt varierende. Det kom til dels mye regn i september og oktober, men det meste av årets avling var berget da snøen kom, selv om den kom tidligere enn vanlig over store deler av Sør-Norge.

Ved utgangen av oktober ble samlet avling av jordbruksvekster foreløpig beregnet til 2 300 mill. fôrenheter eller 100 prosent av et middelsår, dvs. en betydelig oppgang i forhold til 1 987 mill. fôrenheter og 85 prosent av middelsåret i 1969. (Gjennomsnittsprosenten i forhold til middelsåret for perioden 1959—1969 var 95.)

Endelige beregninger av høyavlingene for bruk med minst 5 dekar jordbruksareal viser en oppgang fra 2,52 mill. tonn i 1969 til 2,62 mill. tonn i 1970. I forhold til middelsåret var høyavlingene størst i Møre og Romsdal, Trøndelag og Finnmark og minst i Agderfylkene. Potetavlingene er foreløpig beregnet til 815 000 tonn, eller 104 prosent av et middelsår. Det var over middelsårsavlinger i alle fylker. Avlingene av grønnfôr og rotvekster er foreløpig beregnet til henholdsvis 102 prosent og 97 prosent av middelsåret. For hele landet er rotvekstavlingene beregnet til 337 000 tonn eller om lag det samme som i 1969. Årets kornavling er foreløpig beregnet til 807 000 tonn, mot 642 000 tonn året før.

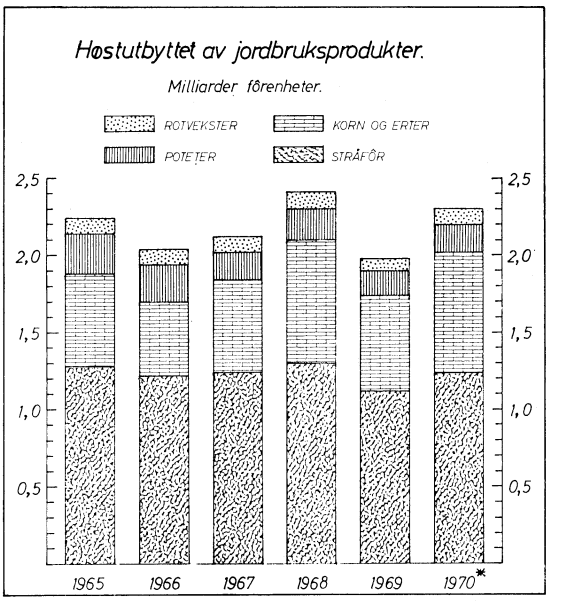

Fig. 19.

Den totale fruktavlinga i 1970 er foreløpig beregnet å bli noe i underkant av et middelsår. De største avlingene i forhold til middelsåret hadde Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Trøndelag, men i de beste fruktbygdene på Østlandet gav vintereplene bare om lag 90 prosent av et middelsår. De største avlingene av bær ble også notert på Vestlandet og i Trøndelag; tørkeperioden reduserte bæravlinga en del på Østlandet. Samlet bæravling antas å bli noe i underkant av et middelsår. Samlet gav grønnsakvekstene et tilfredsstillende avlingsutbytte, og kvaliteten ble bra. De foreløpige tallene viser at en kan regne med middelsårsavling av de fleste grønnsaker i 1970.

Husdyrhold og husdyrproduksjon

Hestetallet fortsatte å gå tilbake i 1970. Ved tellinga pr. 20. juni var det 34 000 hester i landet, vel 16 prosent færre enn året før. Tallet på storfe gikk ned med 3 prosent siste året. Den samme prosentvise nedgangen viste også tallet på kyr som nå er nede i 424 000. Saueholdet og geiteholdet gikk tilbake med henholdsvis 7 og 8 prosent fra 1969 til 1970, mens nedgangen i svine- og hønseholdet var noe mindre, 3 og 4 prosent.

Til meieriene ble det levert 1 206 mill. liter mjølk i månedene januar—september 1970,

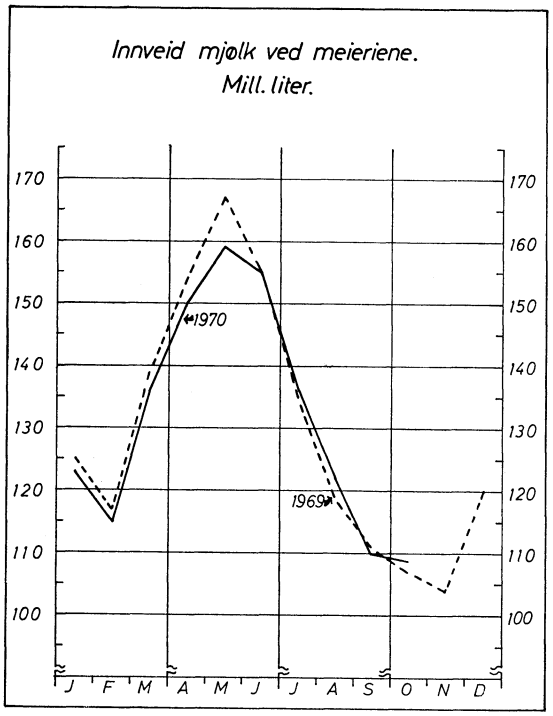

Fig. 20.

mot 1 222 mill. liter i tilsvarende tidsrom året før. Mjølkesalget økte med vel 1 prosent og osteproduksjonen med 5 prosent, mens smørproduksjonen gikk ned med 13 prosent.

Oppgaver fra den offentlige kjøttkontrollen viste at det ble kontrollert 79 808 tonn husdyrslakt (fjørfe ikke regnet med) i månedene januar—september 1970, mot 81 954 året før.

Det ble produsert 2,40 mill. skinn fra pelsdyrgårdene i sesongen 1969—70, eller 7 prosent mer enn i sesongen før.

Driftsmidler

Tallet på traktorer i jordbruket ble beregnet til vel 105 000 i juni 1970, eller om lag som ett år tidligere. Tallet på skurtreskere var vel 11 000, hvorav 6 000 var selvgående. Tallet på fôrhøstere steg med 2 500 fra juni 1969 til juni 1970, og var da for hele landet kommet opp i vel 14 500.

Forbruket av kunstgjødsel i 1969 er beregnet til 141 000 tonn — regnet som grunnstoff (N, P og K) — og en anslår forbruket i 1970 noe større. Forbruket av kraftfôr var i januar—september 1970 ca. 845 000 tonn, mot 815 000 tonn i samme tidsrommet året før.

Priser, lønninger m. v.

Jordbruksavtalen 1968—1970, med tilleggsavtale av mai 1969, løp ut 30. juni 1970. Den 29. mai 1970 ble det inngått en ny to-årig avtale for perioden fra 1. juli 1970 til 30. juni 1972. Avtalen forutsettes å gi jordbruket en inntektsøking på ca. 320 mill. kroner i første avtaleår og ytterligere 55 mill. kroner i annet avtaleår. Jordbruksavtalen har dessuten bestemmelser om regulering knyttet til utviklingen i konsumprisindeksen. Reguleringsklausulen samsvarer med tilsvarende bestemmelser i tariffavtalene for andre næringer og går ut på at jordbruket fra 1. juli 1971 skal ha en inntektsøking på 19 mill. kroner for hvert poeng konsumprisindeksen stiger fra 15. mars 1970 til 15. mars 1971. Nytt i avtalen 1970—1972 er at det ble avsatt 20 mill. kroner til gjennomføring av en trygdeordning på grassilo i de områdene som har 6 øre eller mer i distriktstilskott på mjølk. Nytt er det også at de viktigste investeringstilskott til jordbruket skal samles i et Landbrukets Utbyggingsfond. Fondet får en startkapital på om lag 150 mill. kroner og en årlig tilførsel av midler på snaut 70 mill. kroner. Avtalen bygger ellers stort sett på de samme prinsipper og ordninger som de foregående avtaler. Reglene for driftstilskott ble lagt noe om, idet næringsinntekt fra fiske nå kan regnes som landbruksinntekt med inntil samme beløp som brukerens jordbruksinntekt. Bruk i distrikt med 3 og 6 øre i tillegg på mjølk fikk hevet sine tilleggspoeng fra 20 til 30 og fra 40 til 50. Samlet tilskottsbeløp ble økt til 140 mill. kro-

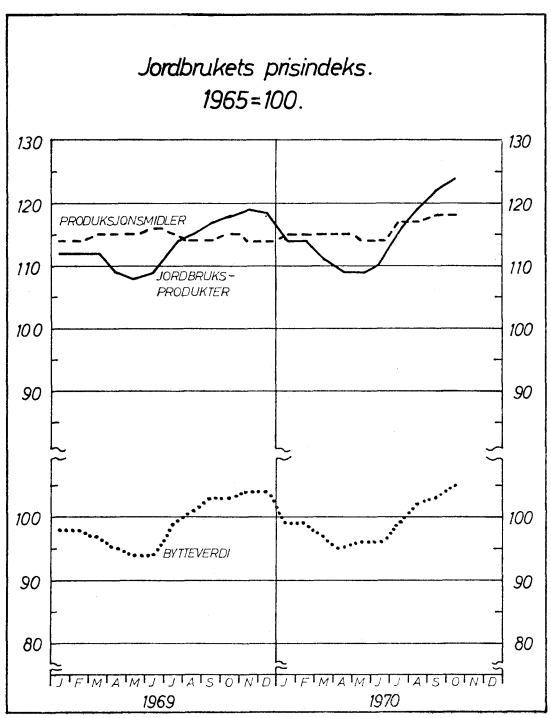

Fig. 21.

ner. Hovedlinjene i den någjeldende kraftfôrordningen ble opprettholdt. Prisen på proteinkraftfôr ble økt med 15 øre pr. fôrenhet. Kraftfôrrabatten ble satt opp med 10 øre pr. fôrenhet og rabattkvantumet for sau økt med 10 kg pr. vinterfôret sau.

Jordbrukets prisindeks (pris til produsent, 1965 = 100) for september 1970 var for jordbruksprodukter i alt 122, mot 117 for september 1969. Utviklingen går ellers fram av tabell 32.

For norsk korn av 1970-års avling ble grunnprisen økt med 4 øre for alle kornslag. Trygdesatsene for maling av eget korn ble fastsatt til 28 øre i grunntrygd og 12 øre i tilleggstrygd. Prisen på oljefrø ble satt opp med 10 øre pr. kg.

Markedsprisen for poteter og grønnsaker høsten 1970 lå på om lag samme nivå som året før eller litt høyere, og prisen på enkelte grønnsaker lå periodevis over den øvre prisgrense. Prisen på norsk frukt høsten 1970 lå noe over fjorårsnivået, men nådde ikke øvre prisgrense for eple eller pære.

For kjøtt, flesk og egg skal jordbruksorganisasjonene fortsatt sørge for å holde gjennomsnittsprisene for avtaleåret på eller under et fastsatt nivå. For avtaleåret 1969—70 ble de avtalte prisene oppnådd for flesk og egg, mens gjennomsnittsprisene for kjøtt ble noe lavere enn avtalen gav mulighet for. Oppstillingen nedenfor viser de avtalte gjennomsnittspriser for de siste årene.

Middelpris etter jordbruksavtalene	Kr. pr. kg Okse kl. I	Lam kl. I	Gris kl. I	Egg kl. A
1/7 1968—30/6 1969	9,45	10,20	6,75	6,35
1/7 1969—30/6 1970	9,45	10,20	6,99	6,35
1/7 1970—30/6 1971	9,75	10,50	7,50	6,50

Maksimalprisene ved salg av konsummjølk til forhandler ble etter den nye jordbruksavtalen økt med 14 øre pr. liter. Maksimalprisen på 35 prosent fløte til forhandler steg med 50 øre pr. liter, og i gjennomsnitt for ost var stigningen 45 øre pr. kg. Grensene for distriktstilskott på mjølk i Nord-Norge ble endret, samtidig som tilskottssatsene for hele landsdelen ble hevet med 1 øre pr. kg. Videre ble det for Sør-Norge i grensebygdene mot Nordland og i enkelte høyereliggende fjellbygder og grender opprettet en sone som får 9 øre i distriktstilskott. Utbetalingsprisen til produsent er etter den nye avtalen beregnet å øke med 6 øre pr. liter mjølk.

For alle typer av pelsskinn var det et betydelig prisfall vinteren og våren 1970. Prisene for blårev og mink nådde bunnen i mai, og gjennomsnittsprisene for disse typer ble vesentlig lavere i 1969—70 enn i foregående sesong. Septemberauksjonen viste ny stigning i prisene. For mutasjonsmink var prisen i flere tilfelle mellom 10 og 20 prosent høyere enn i mai, og middelprisen for blårev steg fra 124 kroner pr. skinn til 156 kroner i tidsrommet mai—september.

Arbeidslønnen for månedsbetalte menn i jordbruket steg etter Byråets statistikk med

Tabell 32. *Jordbrukets prisindeks. 1965 = 100*

	Jordbruksprodukter			Produksjonsmidler
	I alt	Planteprodukter	Husdyrprodukter	
1964	93	98	92	92
1965	100	100	100	100
1966	102	101	103	103
1967	105	105	104	106
1968	108	106	109	110
1969	113	115	112	115
1969:				
1. kvartal[1]	112	113	112	114
2. »	109	119	106	115
3. »	115	117	115	114
4. »	118	110	121	114
1970:				
1. kvartal[1]	113	116	112	115
2. »	109	122	105	114
3. »	122	107	126	118

Note: [1] Uveid gjennomsnitt av månedsindeks.

Tabell 33. *Regnskapsresultater i jordbruket. Kr. pr. dekar*

	Inntekter	Kostnader	Driftsoverskott I alt	Driftsoverskott Av dette familiens arbeidsfortjeneste
1964....	417,11	282,87	134,24	104,16
1965....	463,21	310,11	153,10	118,76
1966....	490,24	333,16	157,08	121,84
1967....	559,65	390,84	168,81	133,30
1968....	628,34	423,64	204,70	161,70
1969....	639,87	440,32	199,55	155,90

Tabell 34. *Totalregnskap for jordbruket. Mill. kr.*

	1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Levert jordbruksprodukter i alt ..	3 388	3 591	3 834	4 298	4 319	5 169
Av dette: Husdyrprodukter	2 613	2 796	2 899	3 092	3 214	3 892
Planteprodukter	775	795	935	1 206	1 105	1 277
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	199	198	216	248	292	315
Verdi av endring i husdyrbestand og fôrbeholdninger	— 22	— 23	— 27	31	— 34	— 17
Bruttoinntekt i alt	3 565	3 766	4 023	4 577	4 577	5 467
Kostnader[1]	2 174	2 314	2 505	2 646	2 691	3 142
Jordbrukets bidrag til nettonasjonalproduktet	1 391	1 452	1 518	1 931	1 886	2 325
+ Subsidier	268	259	315	343	374	398
— Indirekte skatter	5	5	5	5	6	528
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	1 654	1 706	1 828	2 269	2 254	2 195

Note: [1] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

6—8 prosent fra september 1968 til september 1969. Ny tariffavtale for jordbruksarbeidere ble inngått med virkning fra 1. juli 1970. For voksne arbeidere over 18 år ble det gitt et tillegg i timelønnen på kr. 1,25. Timefortjenesten for voksne jordbruksarbeidere over 21 år med 4 års praksis var fra 1. juli kr. 9,80.

Norges Landbruksøkonomiske institutt bearbeider driftsregnskap for vel 1 000 bruk fordelt over hele landet. Hovedresultatet går fram av tabell 33. Kostnadene pr. dekar steg relativt og absolutt sterkere enn inntektene i 1969. Driftsoverskottet pr. dekar sank med 2,5 prosent i forhold til 1968. Nettoinntekten av jordbruk, skogbruk og binæringer regnet under ett gikk ned med 371 kroner pr. familie siste året og var i 1969 30 405 kroner pr. familie.

Tabell 34 viser jordbruksnæringens samlede inntekter og kostnader. Beregningene omfatter jord- og husdyrbruk, hagebruk og gartneri og pelsdyravl. Under inntekter er tatt med prisreguleringstilskott, korn- og potettrygd og statsstønad til visse jordbruksformål. Etter fradrag av kostnader til driftsmidler, vedlikehold og nedskrivningen av realkapital får en det beløp som næringen har til å dekke renter på lånt og egen kapital og til godtgjøring for eget arbeid. Dette beløpet svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap.

Skogbruk

Driftsforholdene i skogen sesongen 1969—70 var stort sett meget gode på Østlandet. På Sørlandet kom det store mengder snø på etterjulsvinteren, og sammen med lite eller ingen tele i marken skapte dette store vansker for driften. I Trøndelag var det til dels svært vanskelige driftsforhold med mye snø på ufrossen mark, men i Nord-Trøndelag bedret forholdene seg noe på slutten av sesongen. Avsetningsmulighetene for skogsvirke var stort sett gode over hele landet.

Tabell 35. *Hogst av bar- og lauvtrevirke til salg og industriell produksjon*

Driftsår	Tømmer og kubb	Ved	I alt	Verdi Mill. kr.
	Mill. m³			
1965–66	6,6	0,2	6,8	687
1966–67	7,2	0,2	7,4	729
1967–68	6,5	0,2	6,7	580
1968–69	6,9	0,2	7,1	614
1969–70*	7,5	0,1	7,6	700

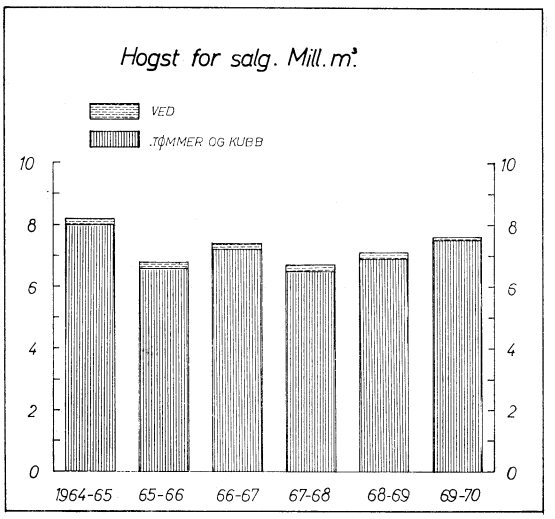

Fig. 22.

Etter Skogdirektoratets foreløpige rapport var det pr. 30. juni 1970 avvirket i alt 7,4 mill. m³ industrivirke (7,1 mill. m³ bartrevirke og 0,3 mill. m³ lauvtrevirke). En regner med at de endelige oppgavene for driftssesongen 1969—70 vil vise en samlet avvirking av industrivirke på 7,5 mill. m³. Dette er 0,6 mill. m³ eller 8 prosent mer enn i sesongen 1968—69. Det var til dels sterk øking i østlandsfylkene og i Rogaland og Troms. I de andre fylkene var det til dels sterk nedgang i avvirkingen.

Skogdirektoratets første rapport om avvirkingen i driftsåret 1970—71, som gjelder tiden inntil 15. november 1970, viser en øking i avvirkingen for hele landet på vel 100 000 m³, eller 8 prosent, i forhold til avvirkingen på samme tid sesongen før. Det var øking i fylkene Akershus, Hedmark, Oppland, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag. I de andre fylkene var det avvirket mindre enn på samme tid i 1969.

De endelige oppgaver for driftssesongen 1968—69 viste en avvirking av industrivirke på 6,92 mill. m³. Av dette gikk 3,21 mill. m³ til sagbruk og trevareindustri, 3,19 mill. m³ til cellulose- og tremasseindustri, 0,26 mill. m³ til trefiber- og sponplateindustri og 0,26 mill. m³ til andre kjøpere. Av det totale kvantum var 54,1 prosent toppmålt bartretømmer, 35,9 prosent midtmålt bartretømmer, 2,1 prosent spesialtømmer m.v. av bartre, 3,8 prosent bartrekubb og 4,1 prosent lauvtrevirke. Gran utgjorde 74,5 prosent av kvantumet og furu 21,4 prosent.

I 1969 ble det innmeldt til fløting 1,04 mill. m³, mot 1,33 mill. m³ i 1968. Fløtingsutgiftene var i alt 15,8 mill. kroner i 1969, dvs. kr. 16,19 pr. m³.

I de 10 første månedene av 1970 ble det innført i alt 2,93 mill. m³ rundtvirke av nordiske treslag til en verdi av 329 mill. kroner. Av dette var 2,68 mill. m³ kubb og cellulosetømmer til en verdi av 300 mill. kroner. I samme periode året før var innførselen av nordiske treslag i alt 2,18 mill. m³ til en verdi av 218 mill. kroner. Av dette var 2,09 mill. m³ kubb og cellulosetømmer til en verdi av 206 mill. kroner. I hele 1969 ble det innført 2,71 mill. m³ rundtvirke av nordiske treslag til en verdi av 272 mill. kroner, hvorav 2,56 mill. m³ til en verdi av 253 mill. kroner var kubb og cellulosetømmer. Det ble i de 10 første månedene av 1970 også ført inn 0,11 mill. m³ fast mål treavfall og 0,10 mill. m³ fast mål celluloseflis. Dette var for begge vareslag betydelig mer enn i samme tidsrom i 1969.

Tre- og treforedlingsindustriens totale virkesforbruk i 1968, som er det siste året en har tall for, var i alt 10,1 mill. m³ fast mål. Av dette ble 7,7 mill. m³ brukt i tresliperier og cellulose-, trefiberplate- og sponplatefabrikker. Av det totale virkesforbruket var 2,2 mill. m³ løst mål bakhon, celluloseflis og sag- og høvelflis. Omregnet etter fastmasseprosenter på henholdsvis 50, 38 og 35, utgjorde dette knapt 1 mill. m³ fast mål.

Tabell 36. *Sysselsatte menn i skogbruk og fløting. Etter Arbeidsdirektoratets og Byråets oppgaver over sysselsatte lønnstakere*

Ved utgangen av:	1966	1967	1968	1969	1970
Februar	12 900	14 100	11 500	10 900	10 500
Mai	12 100	11 200	9 800	9 000	8 900
August	11 600	10 600	9 000	7 900	8 200
November	14 300	12 000	10 700	10 100	..
Årsgjennomsnitt	12 400	11 600	10 000	9 300	..

Tabell 37. *Hoggere i arbeid*

	1966–67	1967–68	1968–69	1969-70	1970-71
Pr. 15. november	10 311	7 462	7 513	8 171	7 702
» 15. desember	11 995	9 082	9 714	10 214	..
» 15. februar	13 176	10 011	10 704	10 691	..
» 15. mars	13 402	10 688	10 764	10 124	..
» 15. april	9 508	7 661	7 302	8 540	..

Tallet på sysselsatte lønnstakere i skogbruket (tabell 36) var i første halvår 1970 noe lavere enn i tilsvarende tidsrom i 1969. I 3. kvartal 1970 var derimot sysselsettingen noe høyere enn i 3. kvartal foregående år.

Oppgavene fra Skogdirektoratet over tallet på hoggere i arbeid er gitt i tabell 37.

Forholdene for skogplantingen var stort sett normale i 1970. En antar at tallet på utsatte planter var noe større enn i 1969, da det ble satt ut 80 mill. planter. Det var godt frøår på gran i Trøndelag og Nord-Norge. Innsamling av grankongler ble satt i gang i trøndelagsfylkene og Helgeland.

Avtale om nye basispriser for lautrevirke levert til treforedling for sesongen 1970—71 ble inngått mellom Norges Skogeierforbund og Norges Treforedlingsråd og Wallboardfabrikkenes Felleskontor den 15. mai 1970. Avtalen gjelder for virke som er hogd i perioden 1. mai 1970—30. april 1971, hvis ikke annet er avtalt lokalt. Basispriser ble bare avtalt for bjørk målt i fast mål. For ubarket bjørk er prisen kr. 75,00 pr. m³, for slindbarket kr. 80,00 pr. m³, for rundbarket og maskinbarket kr. 89,00 pr. m³ og for sevjebarket kr. 93,00 pr. m³. For ubarket, rundbarket, maskinbarket og sevjebarket virke er prisen kr. 10,50 høyere pr. m³ enn i foregående sesong. For slindbarket virke er prisen kr. 11,00 høyere pr. m³. Det heter i avtalen at det for andre lauvtreslag og sortiment skal foretas omregninger på vanlig måte. I områder hvor det vesentligste av virket omsettes etter vekt, skal de relasjonstall som partenes felles vektutvalg for lauvtre har utarbeidd legges til grunn for prissettingen. Basispriser for de andre lauvtreslagene og sortimentene er ikke beregnet; prisene er her avtalt lokalt mellom kjøpernes og selgernes distriktsorganisasjoner og veksler en del fra distrikt til distrikt. Også bilveistrekk og andre leveringsbetingelser er ulike i de forskjellige distrikter.

Prisavtalen for bartrevirke for driftsåret 1969—70 gjaldt fram til 30. september 1970. På grunn av økende priser og lett avsetning på treforedlingsprodukter var det sommeren 1970 klart at det ville bli en betydelig øking i tømmerprisene for driftsåret 1970—71. For at avvirkingen skulle komme i gang tidligst mulig, ble kjøpernes og selgernes organisasjoner enige om at virke som ble hogd etter 1. august 1970 etter avtale kunne leveres til den pris som ville bli gjeldende fra høsten av. Forhandlingene om prisene for bartrevirke for sesongen 1970—71 tok til 21. august 1970. Selgernes organisasjoner førte denne gang separate forhandlinger med kjøperne av massevirke og med kjøperne av skurtømmer. Enighet om nye priser ble oppnådd 30. oktober. I gjennomsnitt for massevirke og skurtømmer ble prisene om lag 11 prosent høyere enn i foregående driftsår. På Østlandet og Sørlandet er prisen på midtmålt ubarket gran kr. 92,00 pr. m³ målt under bark. For toppmålt ubarket gran til treforedlingsindustrien, basisdimensjon 10 halvmeter lengde — 20 cm topp, er prisen kr. 104,50 pr. m³. Prisene for barket gran skal fastsettes ved forhandlinger mellom kjøpernes og selgernes distriktsorganisasjoner. Med samme tillegg for rundbarket og sevjebarket gran som i foregående driftsår, blir prisen for midtmålt rundbarket gran kr. 100,00 pr. m³, for midtmålt sevjebarket gran kr. 105,00 pr. m³, for toppmålt rundbarket gran kr. 106,00 pr. m³ og for toppmålt sevjebarket gran kr. 108,60 pr. m³. For midtmålt furu er prisen kr. 82,00 pr. m³ for ubarket og kr. 86,50 pr. m³ for barket virke. For toppmålt tømmer levert til sagbruk, basisdimensjon 10 halvmeter lengde — 20 cm topp, er det avtalt følgende priser: spesialtømmer av furu kr. 175,00 pr. m³, prima gran og furu kr. 119,50 pr. m³, sekunda gran og furu kr. 107,50 pr. m³ og gran og furu målt etter 1952/66-reglementet kr. 109,50 pr. m³. Prisene er de samme for barket og ubarket tømmer. Minste toppmål for prima gran 9 halvmeter og kortere er satt ned fra 18 cm til 16 cm. For andre lengder av prima gran og for prima furu er minste toppmål satt ned fra 15 cm til 13 cm.

Nordafjells er prisene kr. 91,00 pr. m³ for midtmålt ubarket gran og kr. 103,50 pr. m³ for toppmålt ubarket gran til treforedling. For

Tabell 38. *Utdrag av tariffene for hogst og kjøring*

	Driftsår			
	1967—68	1968—69	1969—70	1970—71
Hogst av barket tømmer .. pr. m³ kr.	15,25	15,50	15,50	[2] 17,66
tillegg pr. tre ..... »	1,15	1,35	1,35	[2] 1,88
Hogst av ubarket tømmer[1] pr. m³ kr.	8,35	8,35	8,35	[2] 9,35
tillegg pr. tre ..... »	0,70	0,83	0,83	[2] 1,17
Vedhogst:				
1 meters reis ..... kr.	4,65	4,93	4,93	5,75
Bjørk pr. favn (0,60 m) fra rot . »	59,90	63,49	63,49	74,03
Barved pr. favn (0,60 m) fra rot »	52,83	56,00	56,00	65,30
Kjøring med hest:				
Lunning av barket tømmer[1] pr. m³ kr.	7,84	8,31	8,31	9,47
Lunning av ubarket tømmer » » »	9,24	9,79	9,79	11,16
På- og avlessing ..... » » »	3,50	3,71	3,71	4,23
Kjøring pr. km ..... » » »	3,89	4,12	4,12	4,70
Kjøring med traktor, ferskt tømmer:				
Inntil 2 km ..... pr. m³ kr.	8,62	8,96	8,96	[3] 13,29
Lagsakkord, stammedrift:				
Høydeklasse 1,00–1,19				
Gran, grunnsats ..... pr. m³ kr.	8,00	8,20	8,20	9,25
» tillegg pr. tre ..... »	1,20	1,20	1,20	1,33
Timelønt arbeid:				
Mann over 18 år ..... kr.	7,76	9,00	9,20	11,00
Mann og hest ..... »	12,90	15,00	15,30	18,35

Noter: [1] Målt utenpå bark. [2] Gran høydeklasse 1,00—1,19. [3] Akkordsatsen er gått ut av tariffen. Tallet for 1970—71 gjelder snarekjøring uten forutgående lunning av kappet tømmer med jordbrukstraktor. Beregnet etter 3,5 trær pr. m³ og kjøreavstand 500—600 meter.

midtmålt ubarket furu er prisen kr. 81,00 pr. m³ og for midtmålt rundbarket furu kr. 85,35 pr. m³. For toppmålt tømmer levert til sagbruk er prisene for spesialtømmer av furu og for prima gran og furu de samme som på Østlandet/Sørlandet. For sekunda gran og furu er prisen kr. 106,50 pr. m³ og for gran og furu målt etter reglementet av 1952/66 kr. 108,50 pr. m³.

Generelt gjelder prisene for tømmer levert i vassdrag med kjøpmannsfløting, eller opplastet jernbane. Priser og betingelser for virke som leveres til bilvei avtales mellom kjøpernes og selgernes distriktsorganisasjoner. Uten slik avtale gjelder vassdragsprisen med fradrag av kr. 4,00 pr. m³.

Etter at et anbefalt forslag til ny lønnsavtale for skogbruket ble forkastet av arbeiderne ved avstemning, godtok partene etter mekling et nytt forslag den 19. oktober 1970. Avtalen gjelder fra 1. august 1970 til 31. august 1972. Den nye lønnsavtalen betyr en vesentlig omlegging av beregningen av hogst- og kjørepriser. Den gir en øking i hogstprisen på 10—13 prosent og en øking i prisen for traktorkjøring på 8—10 prosent. Prisen for hestekjøring er økt med 14 prosent. Avtalen har bestemmelser om indeksregulering og lønnsglidning.

På grunnlag av tariffen og visse valgte forutsetninger har Byrået beregnet driftsutgiften på Østlandet, Sørlandet og i Trøndelag. Beregningene omfatter ikke utgifter til bilkjøring og fløting. På grunn av omleggingen av tariffen er ikke tallene for driftsåret 1970—71 helt sammenliknbare med tallene for de foregående driftsår.

Beregnede driftsutgifter på Østlandet, Sørlandet og i Trøndelag

Driftsår	Barket tømmer	Ubarket tømmer målt på bar ved
1965—66..	54,57 kr. pr. m³	46,01 kr. pr. m³
1966—67..	59,32 »	49,79 »
1967—68..	60,10 »	50,40 »
1968—69..	63,64 »	53,14 »
1969—70..	63,64 »	53,14 »
1970—71..	73,33 »	60,25 »

Tabell 39. *Totalregnskap for skogbruket. Mill. kroner.*

	1966	1967	1968	1969*	1970*
Levert skogprodukter i alt	823	863	696	715	964
Inntekt av egne investeringsarbeider	91	95	95	105	105
Verdi av endring i trekapital og hogstkvantum	105	78	82	78	66
Bruttoinntekt i alt	1 019	1 036	873	898	1 135
Kostnader[1]	119	125	131	142	156
Skogbrukets bidrag til nasjonalproduktet (nettoprodukt)	900	911	742	756	979
+ Subsidier	28	41	49	54	54
— Indirekte skatter	6	6	7	8	167
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	922	946	784	802	866

Note: [1] Kostnader omfatter leie av hest og redskap, andre varer og tjenester og kapitalslit.

I 1969 ble det innbetalt 74,8 mill. kroner på skogavgiftskontoene hos skogrådene. Tilbakebetalt skogavgift til skogeierne var 82,4 mill. kroner. Av dette gikk 4 prosent til skogsgrøfting, 29 prosent til annet skogkulturarbeid, 37 prosent til skogsveier, 3 prosent til skogshusvær, 21 prosent til teknisk utstyr og rasjonaliseringstiltak og 5 prosent til andre formål, mens 1 prosent ble frigitt. Innestående skogavgift pr. 31. desember 1969 var 173 mill. kroner.

Det ble tatt opp 3 197 km skogsgrøfter i 1969. Grøftet areal var 52 500 dekar, og de samlede utgifter til grøftingen var 5,1 mill. kroner.

Det ble i 1969 bygd 2 411 km skogsveier for motorkjøretøyer. Anleggsutgiftene var i alt 46,4 mill. kroner.

Etter jaktstatistikkens oppgaver over regulær jakt ble det i 1969 felt om lag 6 600 elg, 8 300 villrein, 3 100 hjort og 3 800 rådyr. I 1968 var de tilsvarende tall 6 600, 7 800, 2 900 og 4 600.

Det ble utbetalt 1,4 mill. kroner i premier for felte rov- og skadedyr i 1969.

Etter oppgavene over skog- og utmarksbranner ble i alt 3 800 dekar produktiv skogmark og 19 400 dekar annen utmark brannherjet i 1969. Skadene ble taksert til i alt 390 000 kroner.

Tabell 39 viser totalregnskapet for skogbruket.

Fiske og fangst

Det samlede fangstresultat i fiske

Årsfangsten i 1970 anslås foreløpig til 2 550 000 tonn til en førstehåndsverdi av om lag 1 200 mill. kroner. Fangstmengden ventes å ligge ca. 350 000 tonn høyere enn i 1969. Førstehåndsverdien var trolig om lag 150 mill. kroner høyere enn i 1969. Fisket i 1970 var det fjerde beste en har hatt når det gjelder mengdeutbytte og det nest beste når det gjelder verdiutbytte.

Tabell 40. *Samlet fangstutbytte*

	Mengde i tonn	Verdi i 1000 kr.
Gj.snitt 1954—1958	1 670 159	619 547
Gj.snitt 1959—1963	1 268 836	677 270
1963	1 189 666	699 667
1964	1 414 013	798 013
1965	2 079 324	1 107 720
1966	2 655 747	1 337 267
1967	3 036 886	1 187 884
1968	2 607 136	1 063 465
1969*	2 206 450	1 053 066
1970*	2 550 000	1 200 000

Det var først og fremst rekordutbytte av lodde og gode resultater av torskefiskeriene som bidrog til det gode totalutbyttet i 1970. Også sildefiskeriene gav til sammen et noe bedre utbytte enn året før. Snurpefisket etter makrell i Nordsjøen gav blant annet på grunn av fangstregulering av fisket et langt dårligere resultat i 1970 enn i de foregående 5 år.

Sysselsetting i fiske

I 1969 var det ifølge oppgaver fra de kommunale fiskenemndene 44 230 fiskere i landet. Av disse hadde 21 137 fiske som eneste yrke, 11 452 hadde fiske som hovedyrke, og 11 641 hadde fiske som biyrke. I 1968 var tallet på fiskere i alt 47 797. Tall for 1970 foreligger ennå ikke.

Fiskefarkoster

Det var pr. 31. desember 1969 registrert 36 402 farkoster med maskin mot 36 286 farkoster ved utgangen av 1968. Tallet på farkoster i 1969 fordelte seg med 27 521 på åpne fiskefarkoster, 8 265 på dekte farkoster av tre og 616 på dekte stålfarkoster.

Torskefisket

Lofotfisket. I alt ble det oppfisket 52 709 tonn skrei i Lofoten i 1970. Det var hele 8 831 tonn mer enn året før og det beste utbytte siden 1956. Ved hovedopptellingen den 22. mars deltok i alt 1 744 fartøyer med en samlet besetning på 5 476 mann. Det var en øking på 125 fartøyer og 350 mann sammenliknet med året før.

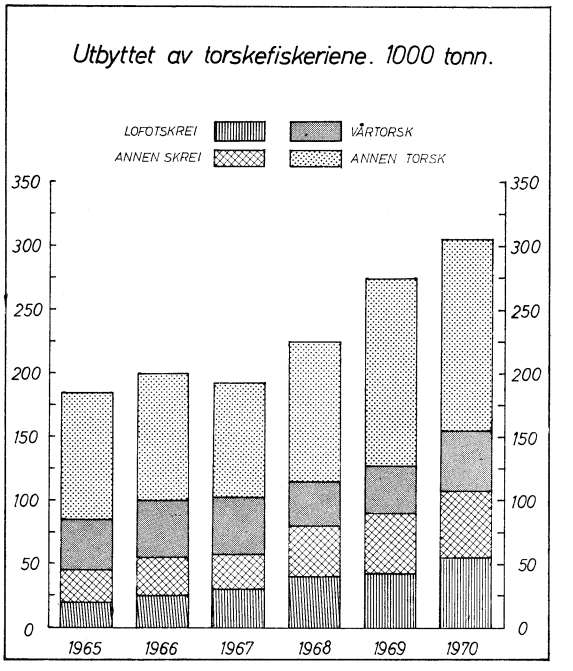

Fig. 23.

Av annen skrei ble det i Finnmark tatt 15 132 tonn, i Troms 14 746 tonn, i Nordland utenom Lofoten 15 111 tonn, i Trøndelag 1 045 tonn og i Møre og Romsdal 2 586 tonn. Fisket var stort sett som året før i alle distrikter.

Tabell 41. *Skrei og vårtorsk. Bruken av fangsten*

	Total fangst	Av dette brukt til:			Rogn	Lever	Tilvirket damptran
		Henging	Salting	Fersk og filet			
	Tonn	Tonn	Tonn	Tonn	Hl	Hl	Hl
Gj.sn. 1954–1958	125 682	61 102	45 861	18 719	41 964	120 411	51 411
Gj.sn. 1959–1963	117 407	65 997	21 560	29 850	43 502	100 413	43 697
1963	93 750	51 878	10 932	[1] 30 940	35 982	65 704	28 207
1964	66 901	27 022	17 692	[2] 22 187	26 475	52 195	24 838
1965	87 358	30 393	14 117	[3] 42 848	22 747	68 232	29 434
1966	105 407	38 016	23 737	[4] 43 654	27 499	87 591	37 529
1967	106 301	55 819	20 068	[5] 30 414	28 026	85 901	38 020
1968	121 208	39 510	30 939	[6] 50 759	31 928	85 851	39 335
1969*	137 938	52 003	24 972	[7] 60 963	37 684	93 973	43 867
1970*	150 389	30 852	39 943	[8] 79 594	37 060	120 720	53 698

Noter: [1] Inkl. 541 tonn hermetikk. [2] Inkl. 798 tonn hermetikk. [3] Inkl. 404 tonn hermetikk. [4] Inkl. 1 025 tonn hermetikk og 7 tonn oppmaling. [5] Inkl. 1 177 tonn hermetikk og 46 tonn oppmaling. [6] Inkl. 1474 tonn hermetikk og 359 tonn til oppmaling. [7] Herav 1 929 tonn til hermetikk. [8] 1 054 tonn til hermetikk og 102 tonn til oppmaling.

Vårtorskefisket i Finnmark gav et fangstutbytte på i alt 49 054 tonn, som er 11 434 tonn mer enn i 1969. I fisket deltok 1 829 farkoster med en samlet besetning på 5 144 mann. Det var 218 farkoster og 409 mann mer enn i 1969.

Samlet gav skrei- og vårtorskefiskeriene i 1970 et utbytte på 150 383 tonn mot 128 490 tonn året før. Utbyttet av skreifiskeriene er det beste siden 1956.

Utbyttet av fisket etter annen torsk, medregnet torskefisket i fjerne farvann, er beregnet til om lag 150 000 tonn i 1970, mot ca. 136 000 tonn i 1969. Det samlede fangstresultat for torskefiskeriene i 1970 kommer dermed opp i om lag 300 000 tonn, som er det beste utbytte i torskefiskerienes historie.

Sildefisket

Utbyttet av vintersildfisket i 1970 ble 218 000 hl mot 161 000 hl i 1969.

Feit- og småsildfisket gav trolig et fangstutbytte på om lag 450 000 hl, hvorav 300 000 hl feitsild og 150 000 hl småsild. I 1969 var kvantumet 228 000 hl feitsild og 156 000 hl småsild.

Tabell 42. *Fangsten av vintersild etter redskapenes art. 1 000 hl*

	1966	1967	1968	1969	1970*
Trål	58	26	—	—	—
Snurpenot	4 788	3 943	275	161	218
Garn	109	26	—	—	—
Landnot .	—	—	—	—	—
I alt	4 955	3 995	275	161	218

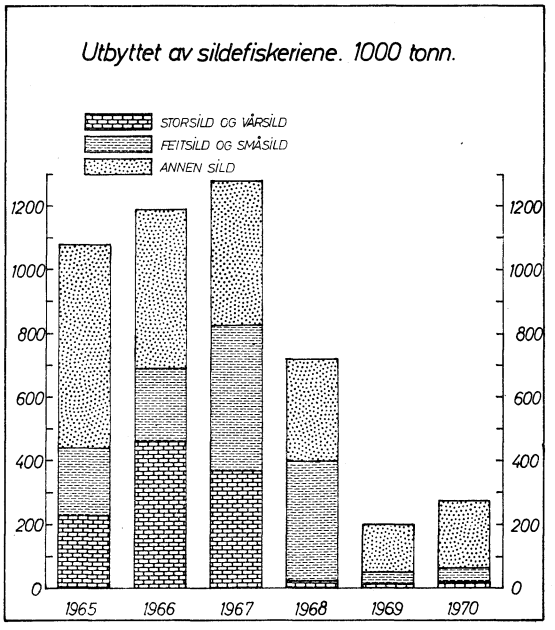

Fig. 24.

Fisket i Nordsjøen og Skagerak etter sild og makrell gav trolig 510 000 tonn i 1970, som er om lag 315 000 tonn mindre enn året før. Av nordsjøsild ble det tatt om lag 210 000 tonn, mot 135 000 tonn i 1969, og av makrell ca. 300 000 tonn, mot ca. 680 000 tonn i 1969.

Det ble ikke tatt islandssild i 1970.

Loddefisket

Loddefisket hadde veldig omfang i 1970. Ved utgangen av oktober var det i alt oppfisket 13 427 359 hl lodde. Det er det største utbytte som noen gang er registrert for en enkelt fiskesort i Norge. Det beste resultat tid-

Tabell 43. *Vintersild. Bruken av fangsten. 1 000 hl*

	Total fangst	Av dette brukt til:					
		Fersk og frossen til eksport	Salting	Mjøl og olje	Hermetikk	Agn	Fersk innenlands
Gj.sn. 1954–1958	9 343	1 026	1 044	7 047	126	51	49
Gj.sn. 1959–1963	2 002	488	430	812	108	117	47
Gj.sn. 1964–1968	2 945	346	164	2 316	66	19	34
1965	2 434	218	174	1 939	59	26	18
1966	4 955	623	207	3 981	91	19	34
1967	3 995	488	210	3 166	87	23	21
1968	275	101	37	30	22	8	77
1969*.....	161	69	44	2	19	4	23
1970*.....	218	81	103	1	10	13	10

Tabell 44. *Feitsild og småsild. Bruken av fangsten. 1 000 hl*

	Feitsild			Småsild		
	1968	1969*	1970*	1968	1969*	1970*
Frosset...	23	1	1	0	0	0
Fersk eksport ...	0	–	0	1	–	–
Salting ..	44	52	52	0	2	0
Mjøl og olje ...	3 391	116	162	95	83	96
Hermetikk	5	1	4	154	67	47
Agn	91	48	67	3	2	3
Fersk innenlands	13	10	14	3	2	3
Dyrefôr ..	0	–	0	1	0	1
I alt	3 567	228	300	257	156	150

ligere var utbyttet av vintersild i 1956 med 12 321 064 hl. Tidligere rekordår for loddefisket var 1969 med et oppfisket kvantum på 7 millioner hl.

Annet fiske

Annet industrifiske i 1970 gav ca. 110 000 tonn øyepål, mot ca. 80 000 tonn i 1969.

Seifisket antas å ha gitt et fangstutbytte på ca. 110 000 tonn, mot ca. 92 000 tonn året før.

Brislingfisket. En regner med et fangstkvantum på ca. 14 000 tonn, mot ca. 16 000 tonn i 1969.

Det antas at fisket etter makrell til konsum gav noe mindre utbytte i 1970 enn året før.

Tabell 45. *Makrell, pir og gyt. Tonn*

	1968	1969*	1970*
Hjemmeforbruk og røyking	4 829	4 013	3 300
Eksportert fersk.	2 422	3 651	3 000
Hermetikk	1 383	1 957	1 500
Agn	5 667	4 883	4 200
Salting	2 883	4 115	2 100
Frysing	14 921	13 194	16 400
Filet	942	851	..
Fôrmjøl	744 964	650 376	269 500
Annet	44	58	..
I alt	778 055	683 098	300 000

Fisket etter pigghå og hyse antas også å ha vært noe mindre enn året før.

Anvendelsen av fangsten

Skrei- og vårtorskefangsten fordelt på anvendelse går fram av tabell 41. I tabell 43 er gitt tall for anvendelsen av vintersild, i tabell 44 for anvendelsen av feit- og småsild og i tabell 45 for anvendelsen av makrell.

Oppgaver pr. 1. november 1970 viste at 88 prosent av nordsjøsilda ble anvendt til mjøl og olje.

Foreløpige totaloppgaver for 1970 viser at mengden av fisk som ble anvendt til fersk bruk, frysing og salting var større i 1970 enn i 1969. Derimot gikk kvantumet til henging og hermetikk tilbake i 1970 sammenliknet med året før.

På grunn av rekordfisket etter lodde ble mjøl- og oljeindustrien tilført mellom 300 000 og 400 000 tonn mer råstoff enn i 1969.

Priser og støttetiltak

Til støtte av torske- og sildefisket, som tilskott til fiskeredskaper og agn, til sosiale trygdeordninger og til effektiviseringstiltak i fiskerinæringen var det for 1970 bevilget 237,5 mill. kroner. Det ble 6. november 1970 fremmet forslag om en tilleggsbevilgning på 16 mill. kroner.

Tilskottsreglene for 1970 er fastsatt i avtaler mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag. For tiden 1. januar til 31. mai 1970 gjaldt avtalen av 5. juni 1969. Fra 1. juni 1970 gjelder avtalen av 3. juni 1970.

Etter avtalene får de enkelte salgslag støttemidler til disposisjon etter hvert som lagene trenger dem for gjennomføring av de godkjente støttetiltak som kanaliseres gjennom salgslagene.

Tabell 46. *Gjennomsnittspriser til fisker. Kr. pr. tonn*

	1964	1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Kveite .	4 102	4 485	5 074	5 387	4 830	5 411	5 707
Skrei ..	1 172	1 262	1 366	1 489	1 359	1 230	1 294
Vårtorsk ..	982	1 149	1 191	1 208	1 155	1 080	1 180
Sei	539	649	672	634	668	642	665
Makrell	498	468	378	233	233	321	..
Makrellstørje ..	2 301	2 292	3 096	2 898	3 039	3 063	3 137
Pigghå.	658	720	888	857	711	687	764

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsverdien av torsk, hyse, sei, lyr, lange, brosme, blåkveite, steinbit, pigghå, uer, makrellstørje, håbrann og brugdelever som fiskes av norske fartøyer, kan salgslagene etter den någjeldende avtale bruke et beløp som svarer til 7 øre pr. kg i sløyd og kappet råfiskvekt. Det blir ikke gitt tilskott til fisk til oppmaling eller dyrefôr eller til vesentlig kvalitetsforringet fisk og fisk som er under en fastsatt minstegrense. Videre er det gitt forskjellige fraktutjamningstilskott for nærmere angitte fiskesorter i prissonene 1—4 i Norges Råfisklags distrikt. Det er dessuten spesialbestemmelser om tilskott til særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av torsk m. v. Disse siste beløp skal ikke nyttes til pristilskott, men til stabiliseringstiltak og liknende formål. Fisk fra fjerne farvann — herunder også makrellhai og sverdfisk — kommer også inn under ordningen med fraktutjamningstilskott og tilskottsordningen til regulering av priser og kostnader. Det er dessuten en særskilt tilskottsordning til delvis dekning av merassuranseutgiftene ved fisket i fjerne farvann.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av reker fisket av norske fartøyer og ilandført for produksjon i Norge gis et beløp som svarer til 70 øre pr. kg. Tilsvarende ordning er innført for omsetningen av krabbe med et beløp som svarer til 50 øre pr. kg.

Til regulering av priser og kostnader ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild, brisling og makrell fisket av norske fartøyer og ilandført i Norge gis et tilskott beregnet på grunnlag av kr. 10,— pr. hl for slikt råstoff som går til annen anvendelse enn mjøl og olje. Beregningstilskottet skal ikke nyttes til direkte pristilskott for konsumråstoff når prisene til slik anvendelse er tilfredsstillende, men fortrinnsvis som tilskott til lavt betalt konsumråstoff eller til konsumfremmende formål. Tilskottsbeløpet for sjøltilvirket saltsild er satt til 23 øre pr. kg. Det er også bestemmelser om tilskott til særlige støttetiltak ved fisket og førstehåndsomsetningen av sild og makrell m. v.

Av statsbevilgningen til støtte for fiskerinæringen ble det også i 1970 brukt midler til forskjellige effektiviseringsformål, slik som tilskott til kondemnering av fiske- og fangstfartøyer og til motor i slike fartøyer. Videre ble det av disse midler gitt spesielle stønadslån for fiskere som ønsket å anskaffe fiskefartøy til bank- og havfiske. Det ble også stilt midler til rådighet for Fiskerinæringens Forsøksfond for tilskott til praktiske fiskeforsøk, fiskefartøyers søking etter nye fiskefelter og forsøksfiske på slike felter. Endelig ble en del av effektiviseringsmidlene nyttet til tiltak til effektivisering av tilvirkning og omsetning og til undersøkelse av rasjonaliseringsmulighetene innen tilvirkning og omsetning.

Av statsbevilgningen til støtte for fiskerinæringen disponeres dessuten i avtaleperioden det beløp som er nødvendig for å opprettholde økingen av ukelotten i minstelottgarantiordningen fra kr. 125,— til kr. 175,—.

Redskaps- og agnsubsidieringen opprettholdes i det vesentligste uforandret også i inneværende avtaleperiode, men med den endring at tilskottssatsene for agn er økt fra foregående periode med kr. 10,— pr. kasse à 50 kg.

Støtteavtalen inneholder også bestemmelser om tilskott til reduksjon av trygdepremier for utøverne i fiske- og fangstnæringen og om eventuell fornyelse av statsgarantien for sildolje og sildemjøl og av pris- og avsetningsgarantien for saltet sild og frossen vintersild til visse markeder.

Som følge av vanskene i tørrfisknæringen ble det i 1970 bevilget i alt 57 mill. kroner som ble brukt av staten til å overta tørrfisk produsert i 1967, 1968 og 1969. Videre ble det stilt statsgaranti for avsetning fra tilvirker av tørrfisk produsert i 1970, begrenset til et råstoffkvantum på 29 000 tonn.

Prisbevegelsene i de senere årene for en del fiskesorter går fram av tabell 46.

Selfangst

I selfangsten 1970 deltok 39 fartøyer. I alt ble det innklarert fangst fra 39 turer, mot 41 turer i 1969.

Tabell 47. *Utbyttet av selfangsten*

	1968	1969	1970*
Antall fartøyer...	39	41	39
Besetning.....	635	760	689
Innklarerte fangstturer.....	40	41	39
Fangst:			
Dyr i ialt Stk.	140 645	175 438	187 975
Av dette:			
Grønlandssel »	124 700	135 038	145 980
Klappmyss »	15 689	40 374	41 986
Storkobbe »	225	11	5
Snadd »	28	7	–
Isbjørn »	3	8	4
Spekk Tonn	2 486	3 613	3 990
Innklareringsverdi 1 000 kr.	10 397	16 760	22 000

Tabell 48. *Totalregnskap for fiske.*[1] *Mill. kr.*

	1966	1967	1968	1969*	1970*
Levert fisk m. v. i alt	1 432	1 281	1 121	1 135	1 499
Inntekt av bortleie av produksjonsfaktorer og egne investeringsarbeider	8	8	8	8	8
Bruttoinntekt i alt	1 440	1 289	1 129	1 143	1 507
Kostnader[2]	548	590	624	636	716
Fiskets bidrag til nettonasjonalproduktet	892	699	505	507	791
+ Subsidier	24	27	42	50	50
— Indirekte skatter	—	—	—	—	114
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	916	726	547	557	727

Noter: [1] Tall for selfangsten er inkludert i tabellen. [2] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Den samlede fangst utgjorde 187 975 dyr, mot 175 438 dyr i 1969. Førstehåndsverdien av fangsten utgjorde 22 mill. kroner, mot 16,8 mill. kroner i 1969.

Hvalfangst

I hvalfangsten i Sørishavet i sesongen 1969/70 deltok fra norsk side bare 1 kombinert fabrikkskip/hvalbåt i prøvedrift. Skipet deltar også i sesongen 1970/71.

Bergverksdrift m.v., industri og kraftforsyning

Produksjonen i bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning var etter foreløpige beregninger 4 prosent større i 1970 enn i 1969. Dette er litt svakere stigning enn fra 1968 til 1969, da produksjonen økte med nesten 5 prosent, og også noe lavere enn de gjennomsnittlige årlige vekstratene for periodene 1957 — 1963 og 1963 — 1969 på henholdsvis 4,7 prosent og 5,6 prosent.

Tallene på årsbasis for 1969 og 1970 dekker over en svak produksjonsutvikling gjennom 2. halvår 1969 og en sterkere vekst igjen gjennom 1970. Som følge av dårlig magasinfylling måtte produksjonen av elektrisk kraft settes ned fra høsten 1969. Dette hadde virkninger også for de kraftkrevende industrigrener. Blant annet av denne grunn viste den sesongkorrigerte produksjonsindeksen for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning nedgang fra sommermånedene 1969 til årsskiftet 1969 — 1970. Kraftmangelen påvirket produksjonstallene for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning også gjennom de tre første kvartaler av 1970, men ikke i samme grad som i siste halvår 1969. Fra det lave nivå ved inngangen til året og fram til oktober, som var den siste måned det forelå tall for da dette ble skrevet, viste den sesongkorrigerte produksjonsindeks igjen god vekst.

Trass i veksten gjennom 1970 lå den samlede produksjon i bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning i de tidlige høstmåneder bare om lag 4 prosent høyere enn ett år tidligere. Da tallet på sysselsatte lønnstakere i industrien i samme tidsrom økte uvanlig sterkt (3,3 prosent), synes produktivitetsutviklingen å ha vært meget svak. Årsakene til dette er ikke klarlagt.

Produksjonsutviklingen fra 1969 til 1970 var svært ulik for de enkelte industrigrupper. Størst produksjonsøking hadde kullgruver, malmgruver, tekstilindustri, treindustri, kull- og mineraloljeforedling, jern- og metallvareindustri og elektroteknisk industri. Det var produksjonsnedgang i tobakksindustri, bekledningsindustri og gummivareindustri.

Tabell 49 viser de gjennomsnittlige årlige vekstrater i periodene 1949 — 1957, 1957 — 1963 og 1963 — 1969 og for januar — oktober 1969 — 1970.

Tabell 49. *Produksjonsindeks for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Gjennomsnittlig vekstrate pr. år*

	1949—1957	1957—1963	1963—1969	Jan.—okt. 1969—1970*
Bergverksdrift m.v., industri og kraftforsyning i alt	5,1	4,7	5,6	3,9
Bergverksdrift m. v.	4,3	5,2	8,4	5,1
Kullgruver	—3,9	2,4	—0,8	21,3
Malmgruver	6,4	3,4	10,0	8,5
Mineralbrott og ekstraktiv virksomhet	2,7	10,7	7,0	—2,4
Industri	4,9	4,7	5,3	4,3
Næringsmiddelindustri	4,6	3,1	3,5	3,9
Drikkevareindustri	2,9	4,9	5,1	4,0
Tobakksindustri	0,3	1,6	—1,6	—8,4
Tekstilindustri	—0,1	0,9	—0,1	12,3
Bekledningsindustri	3,7	1,4	—2,0	—5,2
Treindustri Møbel- og innredningsindustri	3,8	5,1	6,8	6,5
Treforedlingsindustri	4,6	3,6	6,5	3,4
Grafisk industri, forlag m.v.	3,1	6,0	3,7	3,1
Lærindustri Gummivareindustri	—3,4	1,6	3,6	—1,3
Kjemisk industri Kull- og mineraloljeforedling	12,5	7,3	7,3	3,0
Jord- og steinvareindustri	6,9	4,3	4,9	2,8
Primær jern- og metallindustri	7,9	6,6	10,5	1,6
Jern- og metallvareindustri Maskinindustri	6,6	5,8	4,9	6,9
Elektroteknisk industri	9,6	11,0	6,5	12,9
Transportmiddelindustri	3,7	2,4	4,5	3,7
Diverse industri	7,5	7,1	10,1	20,1
Kraftforsyning	7,8	6,5	5,4	—0,4
Produksjon etter anvendelse:				
Eksport	8,4	7,1	9,2	3,4
Konsum	2,3	3,4	2,9	1,3
Investering	6,1	4,7	3,9	5,4
Vareinnsats i bygg og anlegg	4,3	9,1	5,4	9,0
Vareinnsats ellers	4,7	2,3	6,1	3,7

Bergverksproduksjonen var om lag 5 prosent større i 1970 enn året før. I perioden 1963 — 1969 var det en gjennomsnittlig årlig produksjonsvekst i denne næringen på 8,4 prosent. For industrien økte produksjonen med vel 4 prosent, dvs. svakere enn den gjennomsnittlige vekstrate for årene 1963 — 1969, som var 5,3 prosent. Produksjonen i kraftforsyning var om lag uendret fra 1969 til 1970, mot den gjennomsnittlige vekstrate for 1963 — 1969 på 5,4 prosent.

Tabell 50 viser prosentvis endring fra foregående kvartal i den sesongkorrigerte indeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning. Fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 gikk det samlede indekstall opp med 1,0 prosent. I 2. kvartal steg indekstallet med 1,8 prosent og i 3. kvartal med 1,1 prosent. Dette var en betydelig svakere vekst fra 4. kvartal til 1. kvartal og fra 2. kvartal til 3. kvartal enn året før, mens stigningen fra 1. kvartal til 2. kvartal var litt sterkere i 1970 enn i 1969.

Fordelingen av produksjonen etter anvendelse viste for eksportvarer en stigning fra 1969 til 1970 på 4 prosent, for konsumvarer nærmere 2 prosent, for varer til direkte in-

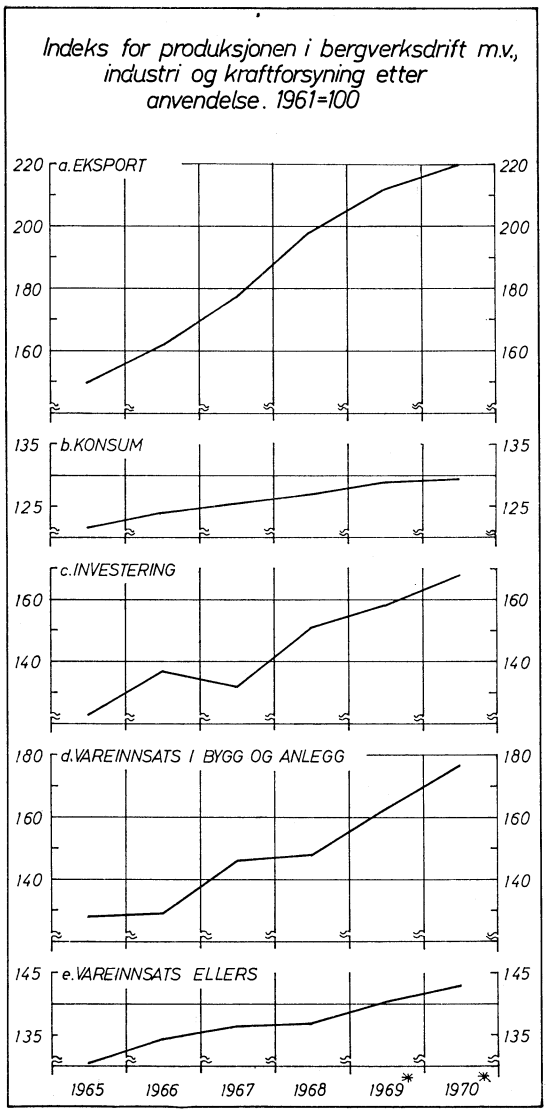

Fig. 25.

vestering vel 5 prosent, for varer til bygg og anlegg 9 prosent og for varer til vareinnsats ellers 4 prosent.

Siden våren 1970 har de sesongkorrigerte indekstall for eksportvareproduksjonen gjennomgående vist meget sterk stigning etter fallet i 4. kvartal 1969. I forhold til kvartalet før var det 0,8 prosent stigning fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970, 3,9 prosent stigning i 2. kvartal og 3,4 prosent stigning i 3. kvartal. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer for eksport var stigningen fra 1969 til 1970 størst for malmgruver, fisketilvirkning og tresliperier, mens det var nedgang for ferrolegeringsverk og oljeraffinerier og nærmest stagnasjon for kunstgjødselfabrikker.

Etter de sesongkorrigerte indekstall steg konsumvareproduksjonen i 1970 sterkt i løpet av vinteren og våren, men lå likevel for 1. kvartal under ett 1 prosent lavere enn i foregående kvartal. Utover forsommeren og høsten viste de sesongkorrigerte indekstallene til dels betydelige utslag fra måned til måned, men uten noen markert tendens til opp- eller nedgang. Blant de industrigrupper som vesentlig produserer for konsum var det produksjonsnedgang fra 1969 til 1970 for tobakksindustri, bekledningsindustri og møbelindustri, ubetydelig endring eller stagnasjon for blant annet slakterier, mjølkeforedling og margarinfabrikker, mens det var litt stigning for sjokolade- og dropsfabrikker, bryggerier og mineralvannfabrikker, såpe-, kosmetikk- og lysfabrikker og sterk stigning for tekstilindustrien.

Den sesongkorrigerte indeksen for produksjon av varer til direkte investering steg sterkt fra 4. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 (3,4 prosent), men senere var veksten relativt svak. Produksjonen av varer til innsats i bygg og anlegg svingte sterkt fra måned til måned, men stort sett med tendens til avflatning etter den sterke oppgangen i 1969. Produksjonen av varer til innsats i produksjonen ellers viste derimot stigende tendens. I april — juni nådde den opp på samme nivå som i 4. kvartal 1969. Stigningen var særlig sterk i høstmånedene.

Produksjonsutviklingen i bergverkene

Det ble i 1970 produsert om lag 460 000 tonn kull på Svalbard, eller 70 000 tonn mer enn i 1969. I alt ble det skipet 415 000 tonn, mot 394 000 tonn året før. Av skipningene gikk 88 000 tonn til Vest-Tyskland. Norsk Koksverk var den største innenlandske avtaker i 1970.

Produksjonen i malmgruvene var 8 prosent større enn i 1969. Stigningen skyldes blant annet at A/S Sydvarangers pelletsverk var kommet i full produksjon i 1970 og at det var sterk øking i produksjonen av titanmalm. A/S Bidjovagge Gruver, som kom i drift i september 1970, hadde en del innkjøringsvansker og kom først i full drift fra årsskiftet. Avsetningsforholdene for de fleste malmer var gode, og prisene var om lag som året før.

Produksjonen av jernmalm var 4,0 mill. tonn i 1970, mot 3,8 mill. tonn i 1969. I de tre første kvartaler av 1970 ble det eksportert 2,1 mill. tonn jernmalm, mot 1,9 mill. tonn i de tre første kvartaler av 1969. Avsetningsforholdene var gode.

Produksjonen av svovelkis var 760 000 tonn i 1970 eller om lag 10 000 tonn mindre enn

året før. Av sinkmalm ble det produsert om lag 20 000 tonn, det vil si ca. 2 000 tonn mindre enn i 1969. Produksjonen av koppermalm gikk ned med 3 000 tonn, til ca. 52 000 tonn i 1970. Nedgangen i produksjonen av svovelkis, koppermalm og sinkmalm skyldtes delvis at Vigsnes Kopperverk A/S var ute av drift hele 1970.

I stein-, sand- og grusdrift var produksjonen i 1970 omtrent like stor som i 1969, mens produksjonen gikk litt ned i mineralbrott og annen ekstraktiv virksomhet.

Produksjonsutviklingen i de enkelte industrigrupper

I næringsmiddelindustrien under ett var produksjonen i 1970 vel 3 prosent høyere enn i 1969. Det var sterkest stigning for fisketilvirkning, mens det var litt nedgang i produksjonen i slakterier og margarinfabrikker.

Ved hermetikkfabrikkene var produksjonen i 1970 omtrent 3 prosent høyere enn i 1969. Det ble pakket 110 000 kasser kippers i 1970, eller om lag halvparten av det kvantum som ble pakket året før. Produksjon av brislinghermetikk var om lag 495 000 kasser i 1970, mot 400 000 kasser i 1969. Av småsildhermetikk ble det pakket 790 000 kasser, eller 235 000 kasser mindre enn i 1969. Det ble ikke pakket vinterbrisling verken i 1970 eller i 1969.

I fisketilvirkning gikk produksjonen opp med 13 prosent fra 1969. I de tre første kvartaler av 1970 utgjorde eksporten av dypfryst fiskefilet 100 000 tonn til en verdi av 365 mill. kroner, mot 86 500 tonn til en verdi av 286 mill. kroner i samme periode i 1969. Det ble eksportert 23 000 tonn fryst rundfisk i 1970, mot 19 000 tonn i 1969.

I sjokolade- og dropsfabrikker var produksjonen 3 prosent høyere i 1970 enn i 1969.

Produksjonen i drikkevareindustrien var 3 prosent større i 1970 enn i 1969. I de tre første kvartaler av 1970 ble det produsert 125 mill. liter mineralvann og alkoholfritt øl og 112 mill. liter alkoholholdig øl. I tilsvarende tidsrom året før var produksjonen henholdsvis 119 mill. liter og 106 mill. liter.

Produksjonen i tobakksindustrien var 8 prosent mindre i 1970 enn i 1969. Nedgangen skyldes dels lavere totalforbruk og dels at importerte tobakksvarer, særlig sigaretter, tok en større andel av det innenlandske marked. Norsk produksjon dekker nå mindre enn halvparten av forbruket.

I tekstilindustrien var produksjonen i 1970 om lag 11 prosent høyere enn i

Tabell 50. *Sesongkorrigert produksjonsindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal*

	Bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning	Bergverksdrift m. v.	Industri	Kraftforsyning	Produksjon etter anvendelse				
					Eksport	Konsum	Investering	Vareinnsats i bygg og anlegg	Vareinnsats ellers
1968:									
1. kvartal	1,0	—3,0	0,6	5,9	—0,9	—0,4	0,9	—1,4	—0,6
2. kvartal	0,4	—4,1	0,9	—2,8	2,4	0,1	–	1,7	—0,1
3. kvartal	1,2	3,7	0,7	4,8	2,7	0,7	—1,3	—1,0	1,7
4. kvartal	0,2	—2,7	—0,2	3,8	2,7	—1,3	—1,7	2,0	1,9
1969:*									
1. kvartal	2,1	13,1	2,3	—1,4	0,7	2,4	2,6	—0,1	1,1
2. kvartal	1,6	—1,0	2,3	—5,6	2,8	2,1	4,1	4,3	—0,3
3. kvartal	1,9	2,1	2,7	—4,1	2,5	—0,4	1,5	2,2	2,1
4. kvartal	—0,7	0,5	—0,3	—4,7	—2,6	—0,3	—0,7	5,9	1,5
1970:*									
1. kvartal	1,0	—1,6	–	10,7	0,8	—1,1	3,4	—0,4	—2,0
2. kvartal	1,8	9,0	2,6	—6,6	3,9	3,8	—0,2	4,2	3,1
3. kvartal	1,1	—3,5	0,4	8,3	3,4	—1,8	1,4	—4,9	0,9

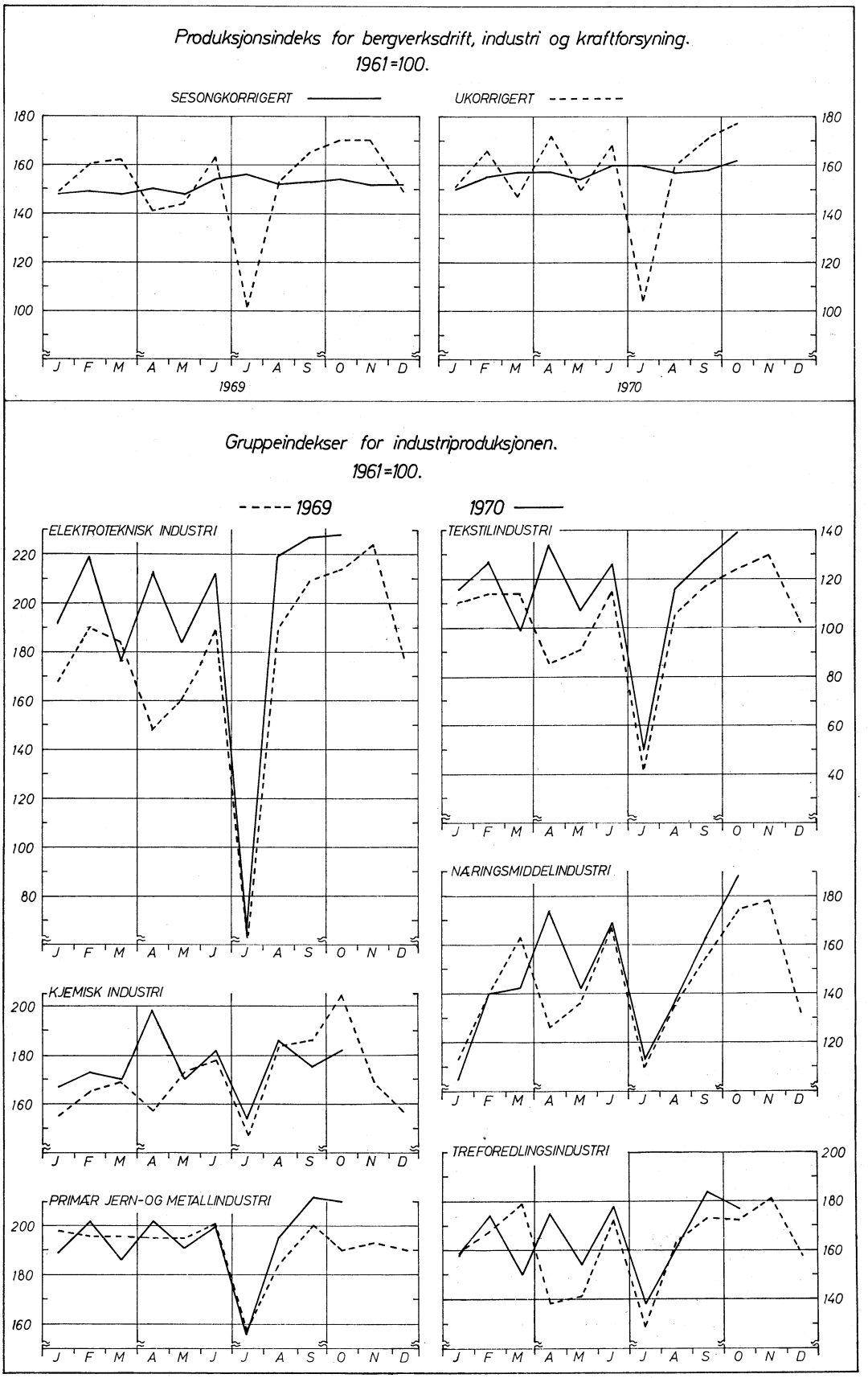
Produksjonsindeks for bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
1961=100.
SESONGKORRIGERT
UKORRIGERT
1969
1970
Gruppeindekser for industriproduksjonen.
1961=100.
1969
1970
ELEKTROTEKNISK INDUSTRI
TEKSTILINDUSTRI
NÆRINGSMIDDELINDUSTRI
KJEMISK INDUSTRI
TREFOREDLINGSINDUSTRI
PRIMÆR JERN-OG METALLINDUSTRI
J F M A M J J A S O N D

Fig. 26.

1969. I ullvarefabrikkene økte produksjonen med knapt 10 prosent, i annen tekstilindustri med vel 11 prosent og i reipslagerier og fiskegarnfabrikker med 27 prosent fra 1969 til 1970. Det var også stigning i produksjonen i trikotasjefabrikker og i bedrifter som produserer oljede og belagte tekstiler. Eksportverdien av vevnader av alle slags fibrer i de 3 første kvartaler av 1970 var vel 40 prosent større enn i samme periode i 1969.

Produksjonen i bekledningsindustrien gikk ned med 4 prosent i 1970. Det var særlig stor nedgang i produksjonen av skotøy. I de tre første kvartaler av 1970 var importverdien av skotøy 10 prosent høyere, og for andre bekledningsvarer vel 20 prosent høyere, enn i samme tidsrom i 1969.

I treindustrien gikk produksjonen opp med 9 prosent i 1970. Det var produksjonsstigning både i sagbruk, høvlerier og treimpregneringsanlegg og i annen treindustri.

I møbel- og innredningsindustri økte produksjonen med 4 prosent fra 1969 til 1970.

Produksjonen i treforedlingsindustrien økte med 3 prosent i 1970. Det var stigning i produksjonen både ved tresliperiene, cellulosefabrikkene og papir-, papp- og kartongfabrikkene, mens det bare var ubetydelig endring i produksjonen av wallboard og papir- og pappvarer. Avsetningsforholdene for tremasse holdt seg gode i første halvår, men i annet halvår endret tremassemarkedet seg, og markedssituasjonen ble mer bekymringsfull enn den har vært de tre-fire siste år. Bedriftene produserte vesentlig for lager i 4. kvartal 1970, og det vil antakelig bli produksjonsinnskrenking i januar 1971. Årsaken til omslaget på tremassemarkedet er den svakere utvikling på papirmarkedet. I begynnelsen av året var etterspørselen etter papir og papp tilfredsstillende, men papirmarkedet begynte å svekkes allerede i juni—juli, og forholdene forverret seg utover høsten 1970. Prisene var noe høyere i 1970 enn i 1969, men ikke tilstrekkelig til å dekke de økte omkostninger.

Det var gode avsetningsforhold for cellulose i 1970, med noe høyere priser enn i 1969. Markedet ble noe svakere utover høsten som følge av at Sambandsstatene økte celluloseeksporten til Europa.

Ved tremassefabrikkene var produksjonen i 1970 om lag 1 290 000 tonn, dvs. 95 000 tonn, eller 6 prosent, større enn i 1969. Eksporten av tremasse utgjorde 474 000 tonn til en verdi av 257,9 mill. kroner i de tre første kvartaler av 1970, mot 446 000 tonn til en verdi av 225,2 mill. kroner i samme tidsrom året før.

Produksjonen av cellulose og halvkjemisk masse var i 1970 om lag 940 000 tonn, eller 50 000 tonn større enn i 1969. Eksporten var 263 000 tonn i de tre første kvartaler av 1970, mot 256 000 tonn i tilsvarende tidsrom året før. Eksportverdien var 293 mill. kroner i de tre første kvartalene av 1970, mot 246 mill. kroner i samme tidsrom 1969.

Papirproduksjonen steg fra 1 363 000 tonn i 1969 til 1 430 000 tonn i 1970. I de tre første kvartaler av 1970 ble det eksportert 719 000 tonn papir og papp til en verdi av 869 mill. kroner, mot 694 000 tonn til en verdi av 795 mill. kroner i samme tidsrom året før.

I lærvareindustrien var produksjonen i 1970 om lag 8 prosent høyere enn i 1969, mens gummivareindustrien hadde 3 prosent mindre produksjon enn i 1969.

I kjemisk industri økte produksjonen med 3 prosent i 1970. Produksjonen av nitrogenprodukter omregnet til rent nitrogen var 520 000 tonn, eller litt mindre enn i 1969. Det var en mindre nedgang i produksjon og salg av kalksalpeter, mens produksjon og salg av fullgjødsel viste stigning. Fabrikkene har ennå en del ledig kapasitet som kan utnyttes, og stigningen i produksjonen av fullgjødsel ventes å fortsette. Det var noenlunde uforandret salg av ammoniumnitrat og urea i 1970,

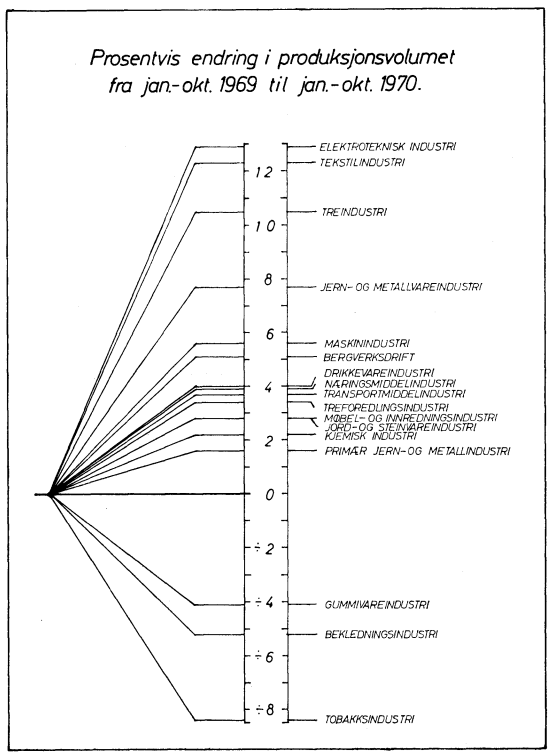

Fig. 27.

mens salg av kalkammonsalpeter gikk litt ned. Prisene på kunstgjødsel viste svakt fallende tendens. Dette skyldes dels nedgang i prisen på oversjøisk ammoniakk og dels skarp konkurranse på markedet for faste gjødselslag. Internasjonalt arbeider gjødselindustrien fremdeles tungt på grunn av overkapasitet og derav følgende presset prisnivå. — Det ble produsert 177 000 tonn kalsiumkarbid i 1970, eller om lag 4 prosent mer enn i 1969. I de tre første kvartaler av 1970 ble det eksportert 69 000 tonn eller samme mengde som i tilsvarende periode i 1969.

Produksjonen av kunstige fibrer og plastråstoffer økte med 14 prosent fra 1969 til 1970.

Produksjonen ved sildolje- og fiskemjølfabrikkene var 4 prosent høyere i 1970 enn i 1969. Det var bedre tilgang på råstoff (særlig lodde) i 1970. I de 10 første månedene av året fikk fabrikkene tilført 19,6 mill. hl råstoffer, mot 16,6 mill. hl i de samme månedene i 1969. Produksjonen i 1970 av sildemjøl var 335 000 tonn og av sildolje 178 000 tonn, mot 294 000 tonn og 203 000 tonn i 1969. I de tre første kvartaler av 1970 ble det eksportert 160 900 tonn sildemjøl. Prisen på mjøl, og særlig på olje, steg sterkt i løpet av året.

Ved maling- og lakkfabrikkene var produksjonen 9 prosent større i 1970 enn i 1969. Såpe-, kosmetikk- og lysfabrikkene økte produksjonen med om lag 5 prosent.

Produksjonen i kull- og mineraloljeforedling gikk opp med vel 9 prosent.

I jord- og steinvareindustrien under ett økte produksjonen med 3 prosent i 1970. Det var produksjonsnedgang i mineralmøller og steinhoggerier, ubetydelig endring i teglverk og kalkverk og produksjonsøking i glassindustri, keramisk industri og sement- og sementvarefabrikker. Produksjonen av sement i 1970 var 2,6 mill. tonn, mot 2,5 mill. tonn året før. I de tre første kvartaler av året ble det eksportert 765 000 tonn til en verdi av 51 mill. kroner, mot 850 000 tonn til en verdi av 50 mill. kroner i samme periode året før.

I primær jern- og metallindustri under ett var produksjonen 2 prosent høyere i 1970 enn i 1969. Avsetningsforholdene for jern, stål og aluminium var på langt nær så gode i siste halvår av 1970 som i 1969.

Etter at stålprisene på verdensmarkedet hadde nådd et topp-punkt våren 1970, falt de betydelig i 3. kvartal for en del produkter. Det var særlig kamstål og råjern som var utsatt for dette prisfallet. Aluminiumsprisen gikk ned i siste halvår, og kopperprisen var synkende fra mars—april. Blymarkedet var også svakt, med synkende priser helt fra topp-punktet i mars. Prisene på sink og tinn viste forholdsvis små endringer.

Ved ferrolegeringsverkene var produksjonen av ferrosilicium (omregnet til 75 prosent basis) 215 000 tonn i 1970 mot 200 000 tonn i 1969. Produksjonen av andre ferrolegeringer var 340 000 tonn i 1970 eller 70 000 tonn mindre enn året før. Nedgangen skyldtes svikt i krafttilførselen, streik og eksplosjonsuhell. I de tre første kvartaler av 1970 ble det eksportert ferrosilicium til en verdi av 213 mill. kroner, mens eksportverdien i samme periode i 1969 var 170 mill. kr. Av andre ferrolegeringer ble det eksportert for en verdi av 280 mill. kroner mot 286 mill. kroner i samme periode året før.

Råjern-, stål- og valseverkene under ett hadde 2 prosent større produksjon i 1970 enn i 1969. Det ble produsert 670 000 tonn råjern i 1970, mot 684 000 tonn året før. Produksjonen av råstål økte med 15 000 tonn til 870 000 tonn i 1970. Ved valseverkene ble det produsert om lag 600 000 tonn varmvalsede produkter og 62 000 tonn kaldvalsede produkter i 1970. Tilsvarende tall for 1969 var 607 000 tonn og 57 000 tonn.

Ved aluminiumsverkene økte produksjonen fra 512 000 tonn i 1969 til 530 000 tonn i 1970, eller med om lag 5 prosent. Produksjonskapasiteten for aluminium ved utgangen av 1970 var 575 000 tonn, mot 530 500 tonn ett år tidligere. Mangel på elektrisk kraft og vanskelige avsetningsforhold, som følge av blant annet overkapasitet på verdensmarkedet, hemmet produksjonen i siste kvartal og førte til lageropplegg.

I råmetallverk utenom aluminiumsverk var produksjonen 8 prosent høyere i 1970 enn i 1969. Nikkelproduksjonen gikk opp med 3 500 tonn til 38 000 tonn i 1970. Kopperproduksjonen økte med vel 3 000 tonn til om lag 31 000 tonn og sinkproduksjonen med vel 3 000 tonn til 62 000 tonn. Produksjonsøkingen for nikkel og kopper må ses på bakgrunn av at produksjonen i 1969 var uvanlig lav som følge av svikt i tilgangen på nikkelkoppermatte. Det var sterk stigning i produksjonen i støperiene, mens det var nedgang i produksjonen i metallvalseverk, raffineringsverk og omsmelterier.

For jern- og metallvareindustri var det 8 prosent stigning, for maskinindustri 5 prosent stigning og for elektroteknisk industri 12 prosent stigning i produksjonen fra 1969 til 1970.

I transportmiddelindustrien sett under ett var det 5—6 prosent produksjonsøking fra 1969 til 1970. De norske skipsverftene leverte en samlet tonnasje på om

lag 700 000 br. reg. tonn, mot 628 000 br.reg. tonn i 1969. Ved siste halvårsskifte hadde de norske verftene inne bestillinger på i alt 2 912 500 br.reg. tonn. Dette er en stigning i ordrereserven på 543 500 br.reg. tonn. Tilgangen på reparasjonsarbeider økte litt fra foregående år.

I gruppen diverse industri var det 20 prosent produksjonsstigning i 1970. Stigningen skyldtes vesentlig ekspansjon i plastvareindustrien.

Produksjonsutviklingen i elektrisitetsverkene

Elektrisitetsproduksjonen i 1970 var 57 500 GWh eller om lag den samme som i 1969. Fra 1968 til 1969 gikk produksjonen ned med 4,4 prosent. Svikten i produksjonsøkingen skyldtes unormale nedbørforhold i storparten av landet både i 1969 og i første halvår 1970.

Arbeid med utbygging av overførings- og samkjøringslinjer har pågått også i 1970.

Tabell 51 viser produksjonen i 1969 og i de 10 første månedene av 1970 i de enkelte elektrisitetsområdene. I Østlandet—Agder-området gikk produksjonen ned fra januar—oktober 1969 til samme tidsrom i 1970 med 600 GWh, i Helgeland-området med 386 GWh og i Ofoten—Lyngen-området med 230 GWh, mens produksjonen både i Rogaland—Hordaland-området og i Nordmøre—Trøndelag-området steg med 167 GWh, i Sogn og Sunnmøre-området med 362 GWh og i Salten-området med 327 GWh. I de øvrige områder var det bare ubetydelige endringer.

Reguleringsmagasinenes samlede energibeholdning pr. 30. september 1970 var 27 540 GWh, eller 7 prosent høyere enn på samme tid året før. Det kom svært lite nedbør i første halvår av 1970. Snøsmeltingen kom sent i gang, og magasinbeholdningene var små tidlig på sommeren. Store nedbørmengder i juli måned og rikelig nedbør og mildvær over Sør-Norge i november sikret den normale kraftleveranse for vinteren 1970—1971, og den

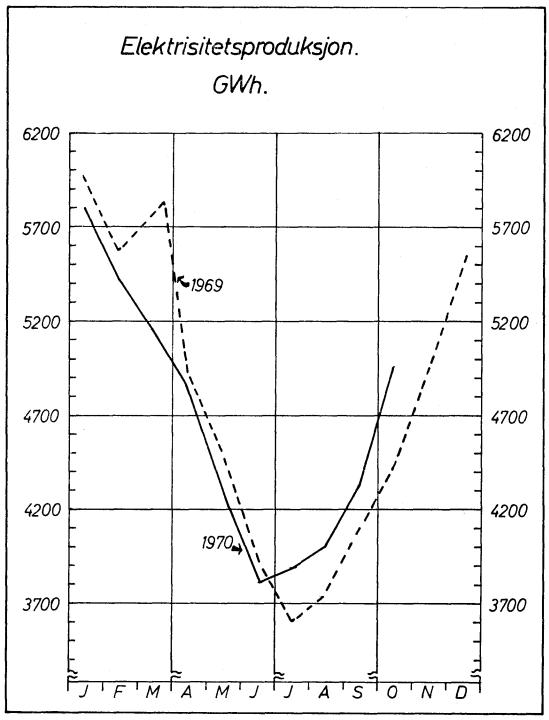

Fig. 28.

Tabell 51. *Elektrisitetsproduksjonen i de enkelte elektrisitetsområder. GWh*[1]

Elektrisitetsområder	1969	Januar–oktober 1969	Januar–oktober 1970[2]	Prosentvis endring
Østlandet—Agder	28 814	23 615	23 014	—2,5
Rogaland—Hordaland	9 341	7 465	7 632	2,2
Sogn—Sunnmøre	4 775	3 880	4 242	9,3
Nordmøre—Trøndelag	5 490	4 508	4 675	3,7
Helgeland	4 604	3 743	3 357	—10,3
Salten	1 975	1 596	1 923	20,4
Ofoten—Lyngen	1 599	1 342	1 112	—17,1
Lyngen—Porsanger	287	227	248	9,3
Øst-Finnmark	294	242	224	—7,4
Svalbard	18	15	12	—20,0
I alt	57 197	46 633	46 439	—0,4

Noter: [1] 1 GW (gigawatt) = 1000 MW (megawatt) = 1000000 kW. [2] Foreløpige tall.

Tabell 52. *Reguleringsmagasinenes energibeholdning pr. 30. september. GWh*

Ar	Østlandet-Agder-området	Landet ellers	I alt
1966	11 540	9 852	21 392
1967	15 160	14 028	29 188
1968	15 541	14 735	30 276
1969	11 815	13 813	25 628
1970	12 714	14 806	27 520

kraftkrevende industri i Sør-Norge fikk dekket det meste av sitt behov for tilleggskraft. Vannsituasjonen var derfor betydelig bedre enn året før. Reguleringsmagasinenes fyllingsgrad var i begynnelsen av november rundt 70—75 prosent i Østlandet—Agder-området, Rogaland—Hordaland-området og Sogn—Sunnmøre-området, mens den i Nordmøre—Trøndelag—Rana-området bare var rundt 50 prosent, slik at vannsituasjonen foran vinteren 1970—1971 ikke var helt god i dette område. Det er inngått avtale med Sovjetunionen om kjøp av kraft til Øst-Finnmark og med Sverige om kjøp av kraft til Narvik-området i 1970—1971.

I 1970 ble det installert nye primære kraftmaskiner med en kapasitet på 562 MW mot 400 MW i 1969. I gjennomsnitt pr. år for periodene 1959—1964 og 1964—1970 økte maskininstallasjonene årlig med henholdsvis 615 MW og 785 MW.

De samlede inntekter og utgifter i bergverksdrift, industri og kraftforsyning er tatt inn i tabell 53.

Tabell 53. *Totalregnskap for bergverksdrift m. v., industri og kraftforsyning. Mill. kr.*

	1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Leverte produkter i alt[1]	28 130	30 736	32 626	34 554	..	..
Av dette: Bergverksdrift m. v.	358	374	415	450	..	..
Industri	26 806	29 308	31 065	32 823	..	..
Kraftforsyning	966	1 054	1 146	1 281	..	..
Inntekt av egne investeringsarbeider	262	298	320	325	..	..
Bruttoinntekt i alt	28 392	31 034	32 946	34 879	..	..
Kostnader[2]	15 389	16 932	17 714	18 372	..	..
Bidrag til nettonasjonalproduktet	13 003	14 102	15 232	16 507	18 719	21 880
+ Subsidier	901	1 029	1 063	1 078	1 197	1 226
— Indirekte skatter	1 267	1 368	1 499	1 547	1 620	2 367
Godtgjøring til arbeid og kapital (Faktorinntekt)	12 637	13 763	14 796	16 038	18 296	20 739
Lønn	8 189	9 120	10 001	10 749	11 693	13 429
Eierinntekt	4 448	4 643	4 795	5 289	6 603	7 310

Noter: [1] Ekskl. kryssleveringer mellom de enkelte sektorer. [2] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Bygge- og anleggsvirksomhet

I de 3 første kvartalene av 1970 ble det satt i gang arbeid på et byggeareal som var 1 prosent mindre enn i samme periode 1969, mens fullført areal var 6,3 prosent større enn i tilsvarende periode året før. Utviklingen fra 1969 til 1970 må både for igangsatt og fullført byggeareal ses i sammenheng med den uvanlig høye igangsettingen i 1969 for alle typer av bygg; det samlede igangsatte areal økte med hele 25 prosent fra 1968 til 1969. I noen grad hadde den sterke økingen i 1969 og den etterfølgende avflatning i 1970 trolig sammenheng med innføringen av merverdiavgift fra 1. januar 1970. Økingen i fullført areal i 1970 var en

Tabell 54. *Sysselsatte lønnstakere i bygge- og anleggsvirksomhet*[1]

	Byggevirksomhet				Anleggsvirksomhet			
	Kommunal og fylkeskommunal	Statlig	Privat	I alt	Kommunal og fylkeskommunal	Statlig	Privat	I alt
1969. 1. kvartal .	876	262	64 129	65 267	13 011	13 836	8 035	34 882
2. » .	944	294	67 022	68 260	13 469	14 320	9 500	37 289
3. » .	997	325	71 733	73 055	14 719	15 600	11 100	41 419
4. » .	744	263	71 707	72 714	13 216	14 419	10 372	38 007
1970. 1. kvartal .	736	218	68 242	69 196	12 769	14 139	8 967	35 875
2. » .	786	218	70 282	71 286	13 602	14 324	10 368	38 294
3. » .	836	235	73 887	74 958	14 446	15 249	11 977	41 672

Note: [1] Gjennomsnitt av tallene ved utgangen av hver måned.

følge av den rekordhøye igangsetting året før. Det samlede areal under arbeid pr. 30. september 1970 var 6,30 mill. m², dvs. 8,6 prosent større enn på samme tidspunkt i 1969.

Økingen i sysselsettingen i byggevirksomhet for de 3 første kvartaler under ett var betydelig sterkere i 1970 enn i 1969. Fra de 3 første kvartaler i 1969 under ett til samme periode i 1970 økte tallet på sysselsatte lønnstakere med 2 952, eller 4,3 prosent, mot 0,8 prosent fra januar—september 1968 til samme periode i 1969. Sterkest var stigningen fra 1. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 (3 929), mens det i 2. kvartal var 3 026 og i 3. kvartal 1 903

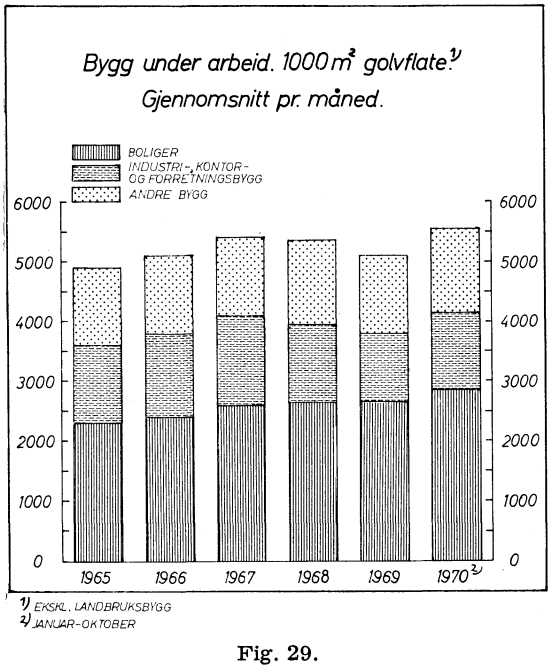

Fig. 29.

flere sysselsatte enn i de samme perioder i 1969.

I løpet av de 3 første kvartaler i 1970 ble det satt i gang arbeid med 26 124 leiligheter. Dette er 414, eller 1,6 prosent færre enn i samme tidsrom året før. Arealet av igangsatte boligbygg i de 3 første kvartaler i 1970 var ubetydelig mindre (0,2 prosent) enn i samme periode året før. For landbruksbygg økte igangsatt areal med 12,3 prosent og for industribygg med 9,6 prosent, mens arealet gikk ned med 15,3 prosent for kontor- og forretningsbygg og med 12,8 prosent for andre bygg i de 3 første kvartaler i 1970 i forhold til samme periode i 1969. (Se tabell 55.)

Tabell 56 viser det fullførte byggeareal til ulike formål. Fullført boligareal i de 3 første kvartaler 1970 var 10,9 prosent større enn i samme tidsrom i 1969. Tallet på fullførte leiligheter i denne perioden var 25 138, eller 11,7 prosent større enn i tilsvarende periode i 1969. I desember ble tallet for fullførte leiligheter for hele 1970 anslått til 36 000. Dette er 3 000, eller 9,1 prosent, flere leiligheter enn i 1969. For industribygg var det i de tre første kvartaler 1970 en stigning i fullført areal på hele 15,9 prosent fra samme periode i 1969. Sterkest var likevel stigningen for landbruksbygg (37,3 prosent). For kontor- og forretningsbygg og andre bygg gikk derimot fullføringstallene ned med henholdsvis 13,3 prosent og 15,4 prosent.

I tabell 57 er det gitt en oversikt over bygg under arbeid. Det samlede areal under bygging var som nevnt 8,6 prosent større ved utgangen av 3. kvartal 1970 enn på samme tidspunkt året før. Det var stigning for arealet under arbeid for alle typer bygg, bortsett fra kontor- og forretningsbygg som viste en nedgang på

Tabell 55. *Bygg satt i gang. Areal i 1 000 m²*

	1965	1966	1967	1968	1969	1.—3. kvartal 1969[1]	1.—3. kvartal 1970[1]
Boliger	2 577	2 634	3 123	2 657	3 280	2 350	2 345
Industribygg	704	848	731	638	833	575	630
Kontor- og forretningsbygg	328	323	385	303	457	321	272
Landbruksbygg	311	266	349	598	751	423	475
Andre	867	928	1 057	945	1 104	767	669
I alt	4 787	4 999	5 645	5 141	6 425	4 436	4 391
Leiligheter, antall	30 124	30 691	35 025	30 643	37 094	26 538	26 124

Note: [1] Ureviderte tall.

Tabell 56. *Fullførte bygg. Areal i 1 000 m²*

	1965	1966	1967	1968	1969	1.—3. kvartal 1969[1]	1.—3. kvartal 1970[1]
Boliger	2 363	2 459	2 669	2 930	2 902	1 999	2 217
Industribygg	639	739	814	751	682	522	605
Kontor- og forretningsbygg	223	287	341	413	428	316	273
Landbruksbygg	299	277	305	440	572	284	390
Andre	816	958	915	1 105	1 020	768	650
I alt	4 340	4 720	5 044	5 639	5 604	3 889	4 135
Leiligheter, antall	27 585	28 803	31 055	33 464	33 034	22 507	25 138

Note: [1] Ureviderte tall.

knapt 2 prosent. Sterkest stigning var det for industribygg og landbruksbygg med henholdsvis 15,7 prosent og 25,0 prosent. Boligarealet under arbeid ved utgangen av september 1970 var 5 prosent større enn på samme tidspunkt i 1969.

Anleggsvirksomheten viste fortsatt oppgang i 1970, særlig i de to første kvartaler av året. Det gjennomsnittlige tallet på sysselsatte lønnstakere i hvert av de 3 første kvartaler av 1970 var henholdsvis 993, 1 005 og 253 større enn i de tilsvarende kvartaler året før. For de 3 første kvartalene av 1970 under ett økte sysselsettingen i privat anleggsvirksomhet med 9,4 prosent fra samme periode året før. Sysselsettingen ved offentlige anleggsarbeider endret seg derimot lite, etter en stigning fra januar—september 1968 til samme periode i 1969 på 3,9 prosent, som i første rekke hadde sammenheng med investeringsveksten for offentlige veianlegg.

Omfanget av byggereguleringene i 1970 var stort sett det samme som året før. Den eneste endring fram til 8. desember var at løyveplikten for alders- og pleiehjem i visse distrikter, som tidligere hadde belastet Kommunaldepartementets kvote med om lag 25 000 m², ble opphevet. For de regulerte grupper av bygg ble det for 1970, som i tidligere år, fastsatt tre forskjellige kvoter. Byggekvotene under ett ble noe redusert fra 1969 til 1970, og fordelingen ble en del endret. I 1970 ble den samlede kvote (730 000 m²) fordelt med 455 000 m² til Kommunaldepartementet, 250 000 m² til Industridepartementet og 25 000 m² til Landbruksdepartementet. For Industridepartementets kvote innebar dette en reduksjon på 20 000 m², og bakgrunnen for

Tabell 57. *Bygg under arbeid.*[1] *Areal i 1 000 m²*

	1965	1966	1967	1968	1969	3. kvartal 1969[2]	3. kvartal 1970[2]
Boliger	2 269	2 388	2 831	2 526	2 886	2 864	3 007
Industribygg	802	902	823	696	838	780	902
Kontor- og forretningsbygg	387	434	473	356	382	410	402
Landbruksbygg	194	179	220	375	550	504	630
Andre	1 323	1 279	1 493	1 321	1 399	1 239	1 355
I alt	4 975	5 182	5 840	5 274	6 055	5 797	6 296
Leiligheter, antall	27 445	28 715	32 410	29 252	33 163	32 986	33 879

Noter: [1] Ved utgangen av perioden. [2] Ureviderte tall.

reduksjonen var ønsket om å begrense ekspansjonen i pressområdene. Kommunaldepartementets kvote ble redusert med 5 000 m², mens kvoten til Landbruksdepartementet ikke ble endret.

Fra 8. desember 1970 ble byggeløyveordningen skjerpet med øyeblikkelig virkning. Ordningen ble gjeninnført i sitt tidligere omfang i 12 kommuner. I 18 kommuner ble ordningen gjeninnført bare for bergverks-, industri- og verkstedbygg og for hotell- og pensjonatbygg.

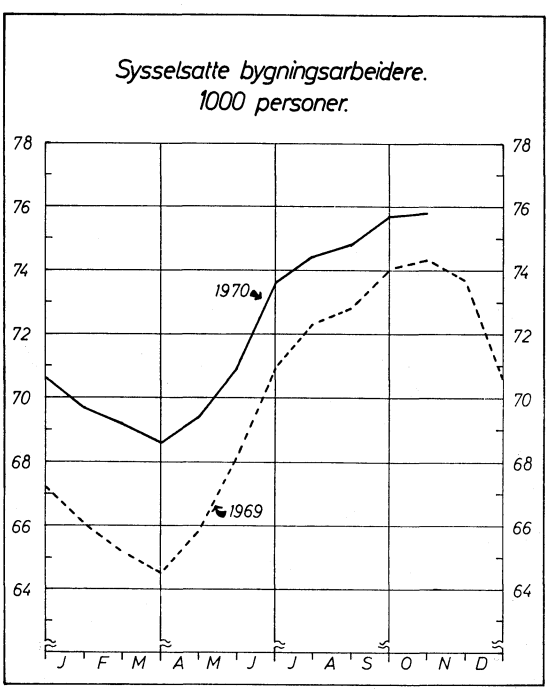

Fig. 30.

Den totale byggekvote for 1971 var i Nasjonalbudsjettet opprinnelig fastsatt til i alt 680 000 m², eller 50 000 m² mindre enn i 1969. Tiltakene av 8. desember 1970 omfattet en ytterligere reduksjon av byggekvotene på 10 prosent. Som følge av utvidelsen av byggereguleringenes omfang, ble den endelige totale byggekvote for 1971, 722 500 m², likevel større enn den byggekvote som opprinnelig var fastsatt. Den endelige byggekvoten for 1971 fordeler seg med 445 000 m² på Kommunaldepartementet, 255 000 m² på Industridepartementet og 225 500 m² på Landbruksdepartementet.

Tilgangen av tomter synes likevel fortsatt å være en begrensende faktor i boligbyggingen, selv om utlånene gjennom Kommunalbanken i forbindelse med ervervelse og opparbeiding av

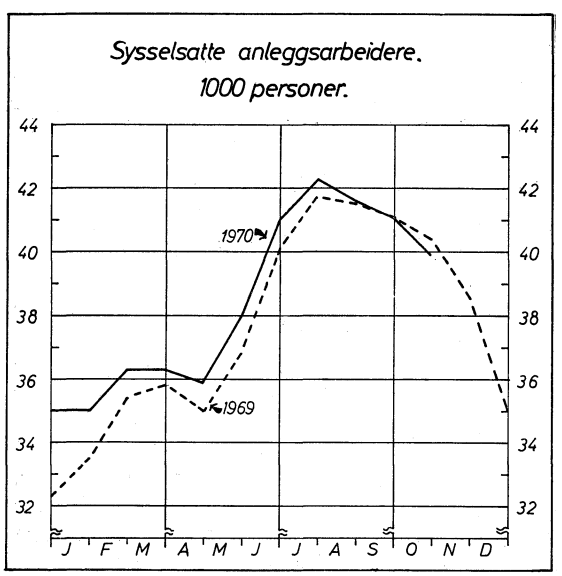

Fig. 31.

tomtefelter har økt i de senere år. Kommunalbankens kvote for lånetilsagn til tomtetekniske arbeider ble satt opp fra 80 mill. kr. i 1969 til 90 mill. kr. i 1970. Husbankens ramme for innvilgning av lån ble økt med om lag 180 mill. kr., eller 10 prosent, fra 1969 til 1970. Utlånsrammen for 1970 gjaldt stort sett de samme typer bygg som i 1969; den eneste endring var at det i 1970 ble ytt lån til gjennomgangsboliger. Som kompensasjon for overgangen fra omsetningsavgift til merverdiavgift er tilskottene til boligbygg stort sett blitt forhøyet i samsvar med avgiftsøkingen.

De samlede inntekter og utgifter for bygge- og anleggsvirksomheten er tatt inn i tabell 58.

Tabell 58. *Totalregnskap for bygge- og anleggsvirksomhet. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1965	9 150	5 932	3 218
1966	10 082	6 327	3 755
1967	11 544	7 187	4 357
1968	11 860	7 441	4 419
1969*	13 267	8 475	4 792
1970*	16 264	10 762	5 502

Sjøfart

De internasjonale sjøverts varetransporter — regnet i tonn — økte med om lag 10 prosent fra 1967 til 1968. Etter de oppgaver som foreløpig foreligger var stigningen trolig noe sterkere fra 1968 til 1969.

Verdensflåten (ekskl. Sambandsstatenes reserveflåte) økte fra juni 1969 til juni 1970 med 15,8 mill. bruttotonn.[1] Relativt steg verdensflåten med 7,7 prosent. De land som hadde størst absolutt tonnasjeøking var Liberia med 4,08 mill. bruttotonn, Japan med 3,02 mill. bruttotonn, Hellas med 2,37 mill. bruttotonn, Storbritannia med 1,98 mill. bruttotonn og Sovjetunionen med 1,13 mill. bruttotonn. Den norske flåte gikk ned med 332 000 bruttotonn.

Verdens tankflåte økte fra 1969 til 1970 med 8,75 mill. bruttotonn. Skip under Liberias flagg bidrog til stigningen med 2,59 mill. bruttotonn, Storbritannia med 1,85 mill. bruttotonn, Hellas med 1,49 mill. bruttotonn og Japan med 1,21 mill. bruttotonn.

Av en total tilvekst til verdensflåten av store malm- og bulkskip på i alt 4,86 mill. bruttotonn, falt 1,52 mill. bruttotonn på Liberia, 0,94 mill. bruttotonn på Japan, 0,50 mill. bruttotonn på Storbritannia, 0,48 mill. bruttotonn på Hellas og 0,44 mill. bruttotonn på Norge.

Nesten hele verdensflåten har vært i fart i de siste årene. Skip i opplag utgjorde pr. 1. august 1970 0,26 mill. bruttotonn[2] eller om lag 1 promille av verdenstonnasjen.

Handelsflåten

Den 1. januar 1970 bestod den norske handelsflåte av 2 199 skip på til sammen 18,4 mill. bruttotonn. Handelsskip på under 100 bruttotonn, fiske- og fangstskip og en del spesialskip er da ikke regnet med.

I alt 420 skip med en tonnasje på 9,1 mill. bruttotonn var tankskip. Resten — 1 779 skip på tilsammen 9,3 mill. bruttotonn — var tørrlastskip av forskjellig slag. Nedenfor er gitt en oversikt over handelsflåtens fordeling på de ulike skipstyper pr. 1. januar 1970.

Skipenes art	Skip	1000 brt.
Tankskip:		
Gasstankskip	34	198
Andre tankskip	386	8 905
Tørrlastskip:		
Malm/tankskip	10	277
Malmskip	24	362
Bulk/tankskip	19	894
Bulkskip	269	4 880
Kjøle- og fryseskip	40	101
Passasjerskip	358	320
Andre tørrlastskip	1 059	2 481
I alt	2 199	18 418

Handelsflåten hadde i de tre første kvartaler av 1970 en nettotilgang av tonnasje på 93 000 bruttotonn, eller 0,5 prosent av tonnasjen ved årets begynnelse. I samme periode året før var det en nettoavgang i tonnasjen på 800 000 bruttotonn. Ved utgangen av september 1970 bestod flåten av 2 169 skip på til sammen 18,5 mill. bruttotonn. Tankskipenes tonnasje var på 8,7 mill. bruttotonn, og 9,8 mill. bruttotonn var tørrlastskip (medregnet passasjerskip).

Note: [1] Tallene i dette og de to neste avsnittene er hentet fra Lloyd's Register of Shipping. Statistical Tables 1970.

Note: [2] Kilde: International Chamber of Shipping.

Tabell 59. *Handelsflåten 1966—1970.*[1] *Tilgang og avgang i 1.—3. kv. 1970. 1 000 bruttotonn*

	I alt	100—4 999 br.tonn	5 000—9 999 br.tonn	10 000—19 999 br.tonn	20 000—29 999 br.tonn	30 000—49 999 br.tonn	50 000—99 999 br.tonn	100 000 br.tonn og over
Flåten 1. januar 1966	15 536	1 239	2 825	5 510	2 593	2 950	419	–
—»— 1967	16 748	1 222	2 733	5 403	2 699	3 598	1 093	–
—»— 1968	18 733	1 159	2 541	5 372	2 937	4 662	1 959	103
—»— 1969	19 074	1 101	2 192	5 111	2 809	5 068	2 587	206
—»— 1970	18 418	1 049	1 937	4 853	2 418	4 557	2 843	761
Tilgang 1/1–1/10 1970:								
Nybygg i utlandet ..	775	2	35	136	–	37	565	–
» i Norge	221	27	13	56	42	–	83	–
Annen tilgang	210	7	11	91	69	32	–	–
Tilgang i alt	1 206	36	59	283	111	69	648	–
Avgang 1/1–1/10 1970:								
Solgt til utlandet	1 031	62	203	406	120	187	53	–
Forlist, kondemn., hogd opp innenl. ..	82	2	–	28	–	–	52	–
Avgang i alt	1 113	64	203	434	120	187	105	–
Netto tilgang i alt ..	93	—28	—144	—151	—9	—118	543	–
Flåten 1. oktober 1970	18 511	1 021	1 793	4 702	2 409	4 439	3 386	761
Av dette:								
Motor, tørrlastskip ..	9 409	891	1 616	2 934	1 614	1 433	921	–
Damp » ..	368	10	27	107	67	–	157	–
Motor, tankskip	6 852	116	150	1 559	563	2 476	1 782	206
Damp »	1 882	4	–	102	165	530	526	555

Note: [1] **Handelsskip på 100 br.tonn** og over. Ikke medregnet fiske- og fangstskip, hvalfangstskip og spesialskip som taubåter, bergingsbåter, isbrytere, kabelskip o. l.

Tankflåtens prosentvise andel av den samlede tonnasje hadde ved utgangen av september 1970 sunket til 47,2 prosent, fra 49,2 prosent på samme tid i 1969.

I løpet av de tre første kvartaler av 1970 fikk handelsflåten en bruttotilvekst på i alt 1 206 000 bruttotonn. I samme periode året før utgjorde bruttotilgangen 901 000 bruttotonn. Tilgangen i 1970 fordelte seg med 227 000 bruttotonn på tankskip og 979 000 bruttotonn på tørrlastskip. Nye skip fra utenlandske verft utgjorde 64 prosent av tilgangen, nybygginger fra norske verft 18 prosent, og resten — 18 prosent av bruttotilgangen — bestod av eldre skip kjøpt fra utlandet. De tilsvarende tall for samme periode i 1969 var henholdsvis 58 prosent, 39 prosent og 3 prosent.

I neste spalte er gitt en oversikt over nybyggingene i 1.—3. kvartal 1970 fordelt på leveringsland.

Leveringsland	Tankskip Skip	Tankskip 1000 brt.	Tørrlastskip Skip	Tørrlastskip 1000 brt.
Finland	–	–	2	20
Sverige	1	15	5	223
Italia	–	–	1	0
Jugoslavia	–	–	1	18
Nederland.....	1	2	–	–
Storbritannia og Nord-Irland ...	–	–	3	43
Vest-Tyskland ...	–	–	6	202
Øst-Tyskland	–	–	2	0
Japan	–	–	4	252
Utlandet i alt ...	2	17	24	758
Norge	7	100	40	121
I alt	9	117	64	879

Av nybyggingene i størrelsesgruppen 50 000 bruttotonn og over var 8 skip fra utenlandske verft og 1 skip fra norsk verft. Til sammen

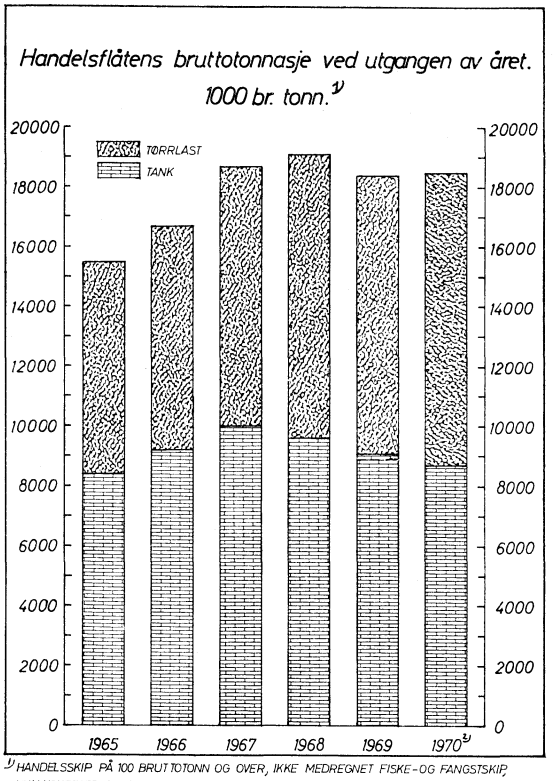

[1] HANDELSSKIP PÅ 100 BRUTTOTONN OG OVER, IKKE MEDREGNET FISKE- OG FANGSTSKIP, HVALKOKERIER OG ANDRE SPESIALSKIP.
[2] FOR 1970 PR 1. OKTOBER.

Fig. 32.

hadde disse skipene en tonnasje på 648 000 bruttotonn eller 65 prosent av hele bruttotilgangen på ny tonnasje.

Avgangen i handelsflåten i de tre første kvartaler av 1970 var på 1 113 000 bruttotonn. Av dette ble 1 031 000 bruttotonn solgt til utlandet. Resten var kondemnerte og forliste skip.

Tilgang og avgang av handelsskip i de tre første kvartaler av 1970 fordelte seg slik:

	Tilgang		Avgang	
	Skip	1000 brt.	Skip	1000 brt.
Motortørrlastskip ..	72	822	80	512
Damptørrlastskip ..	2	157	2	4
Motortankskip	14	203	35	545
Damptankskip	1	24	2	52
I alt	89	1 206	119	1 113

Endringen i handelsflåten i 1.—3. kvartal 1970 sammenliknet med endringen for tidligere år er tatt inn i tabell 60.

Tilgangen til handelsflåten i 1970 bestod vesentlig av store skipsenheter. Skip i størrelsesgruppen 50 000 bruttotonn og over utgjorde 54 prosent av den samlede tilgang, regnet i tonnasje. Om lag 25 prosent av avgangen falt på skip i størrelsesgruppen 30 000 bruttotonn og over, mens nær 40 prosent var skip i størrelsesgruppen 10 000—19 999 bruttotonn. Tabell 61 viser hvordan flåtens fordeling etter størrelse har endret seg siden 1965. Overgangen til større skip har vært særlig markert i tankflåten, hvor skip i størrelsesgruppen 50 000 bruttotonn og over ved utgangen av 1965 utgjorde 5 prosent av tonnasjen, og ved utgangen av september 1970 35 prosent av tonnasjen.

Tabell 62 viser fordelingen av flåten etter aldersgrupper ved utgangen av 1969 og tidligere år.

Det ble i de tre første kvartaler i 1970 kontrahert (netto) skip på i alt 2 669 000 bruttotonn ved utenlandske verft, mot 1 830 000 bruttotonn i samme periode i 1969, dvs. en øking på 46 prosent. Av den kontraherte tonnasje inntil 1. oktober 1970 gjaldt 44 prosent

Tabell 60. *Tilgang og avgang i handelsflåten. 1 000 bruttotonn*[1]

Ar	Tilgang i alt	Nybygd i Norge	Nybygd i utl.	Annen tilgang	Avgang i alt	Forlist, kondemnert etc.	Solgt til utl.	Annen tilgang og avgang. Netto	Nettoøking i alt	Av dette tanktonnasje
1965	2 149	366	1 686	97	1 009	121	888	8	1 148	612
1966	2 120	359	1 702	59	936	105	831	28	1 212	813
1967	3 068	304	2 700	64	1 184	12	1 172	101	1 985	709
1968	2 181	445	1 710	26	1 766	20	1 746	— 74	341	— 348
1969	1 512	503	933	76	2 163	37	2 126	— 5	—656	— 512
Jan.—sept.										
1969	901	353	523	25	1 701	28	1 673	..	—800	— 617
1970	1 206	221	775	210	1 113	82	1 031	..	93	— 370

Note: [1] Se note til tabell 59.

Tabell 61. *Bruttotonnasjen etter størrelse ved utgangen av året. Prosent*

Bruttotonn	1965	1966	1967	1968	1969	1/10 1970
100– 9 999 ..	26	24	20	17	16	15
10 000–19 999 ..	36	32	29	27	26	26
20 000–29 999 ..	16	16	16	15	13	13
30 000–39 999 ..	13	12	11	11	10	24
40 000–49 999 ..	6	9	13	15	15	
50 000–99 999 ..	3	7	10	14	16	18
100 000 og over.	–	–	1	1	4	4
I alt	100	100	100	100	100	100

Tabell 62. *Bruttotonnasjen etter alder ved utgangen av året. Prosent*

	1965	1966	1967	1968	1969
0— 4 år	52	52	53	55	55
5— 9 »	25	25	26	24	25
10—14 »	14	15	14	15	14
15—19 »	5	5	5	4	4
20—29 »	3	2	1	1	1
30 år og over	1	1	1	1	1
I alt	100	100	100	100	100

tankskip, mens tanktonnasjen utgjorde 31 prosent av nettokontraheringene i året 1969.

Pr. 1. oktober 1970 var den samlede kontraktsbestand for norsk regning 10,4 mill. bruttotonn, mot 7,2 mill. bruttotonn til samme tid ett år tidligere. Om lag 74 prosent av kontraktsbestanden falt på utenlandske verft. For 1971 er det foreløpig regnet med leveringer på i alt 2,7 mill. bruttotonn (se tabell 64).

Fordelingen av nybyggingskontraktene på land (se tabell 64) viser at de største bestillinger, regnet i tonnasje, er plassert i Norge, Japan og Sverige.

Fraktmarkedet

Om lag to tredjeparter av den norske tankflåte og en tredjepart av tørrlastflåten seiler vanligvis på fraktkontrakter av mer enn 12 måneders varighet. Resten av flåten — 35-40 prosent — er beskjeftiget i løsfart. De fleste av skipene i løsfart bortfraktes for én reise av gangen. Fraktratene i dette marked påvirkes raskt av endringer i forholdet mellom tilbud og etterspørsel etter tonnasje. For skip som seiler på langsiktige fraktkontrakter (tidscerteparti-

Tabell 63. *Inngåtte kontrakter (netto) for bygging av norske skip ved utenlandske verft. 1000 br. tonn*

År	I alt	Tørrlast-skip	Tank-skip
1961	1 515	510	1 005
1962	186	162	24
1963	2 318	151	2 167
1964	1 525	525	1 000
1965	2 825	1 700	1 125
1966	1 750	1 150	600
1967	928	252	676
1968	2 865	1 340	1 525
1969	2 696	1 856	840
1.–3. kv.			
1969	1 830	1 132	698
1970	2 669	1 489	1 180

Kilde: Handelsdepartementet.

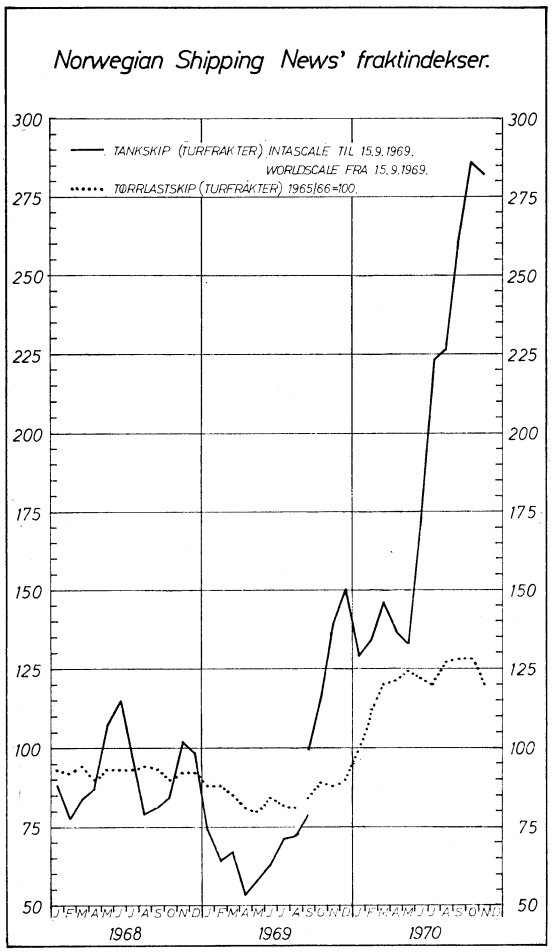

Fig. 33.

Tabell 64. *Norske nybyggingskontrakter etter byggeland og sannsynlig leveringsår. Beregnet etter kontraktbestanden pr. 1. oktober 1970. 1000 bruttotonn*

Land	I alt	4. kvartal 1970	1971	1972	1973 og senere
Danmark	542	25	55	–	462
Finland	82	11	11	27	33
Sverige	2 187	518	609	480	580
Belgia	17	–	–	17	–
Bulgaria	25	12	10	3	–
Frankrike	318	–	–	155	163
Hellas	13	–	13	–	–
Italia	24	–	24	–	–
Jugoslavia	607	–	307	–	300
Nederland	2	–	1	1	–
Polen	236	–	61	79	96
Romania	10	–	–	2	8
Spania	10	–	–	10	–
Sovjetunionen	90	33	57	–	–
Storbritannia	186	16	151	–	19
Tyskland, Vest-	428	40	68	38	282
Tyskland, Øst-	275	4	32	50	189
Japan	2 595	442	663	809	681
Sambandsstatene	1	–	1	–	–
Sum utland	7 648	1 101	2 063	1 671	2 813
Norge	2 730	270	610	700	1 150
Sum i alt	10 378	1 371	2 673	2 371	3 963

Kilde: Handelsdepartementet.

er over 12 måneders varighet og i kontraktsfart) påvirkes fraktratene bare i mindre grad av kortsiktige endringer i forholdet mellom transportbehov og transportkapasitet. Fraktene for skip i linjefart endres sjelden og lite av gangen.

Fraktratene på de kortsiktige fraktmarkeder var svakt fallende gjennom første halvår i 1969 både for tørrlastskip og tankskip. I løpet av annet halvår økte etterspørselen etter tonnasje, og fraktene tok seg opp både for tørrlastskip og tankskip. Ved inngangen til 1970 lå Norwegian Shipping News' fraktindeks for tankskip i løsfart 23 prosent høyere enn ett år tidligere. Fraktindeksen for tørrlastskip i løsfart var om lag den samme ved inngangen til 1970 som ved inngangen til 1969.

Etterspørselen etter tørrlast-tonnasje økte sterkt i de første måneder av 1970, og fraktindeksen for turfrakter steg 36 prosent fra slutten av desember 1969 til slutten av mai 1970. Etter en svak nedgang i juni og juli fortsatte fraktstigningen, og ved utgangen av oktober lå fraktindeksen for tørrlastskip i løsfart 45 prosent høyere enn ved samme tidspunkt i 1969.

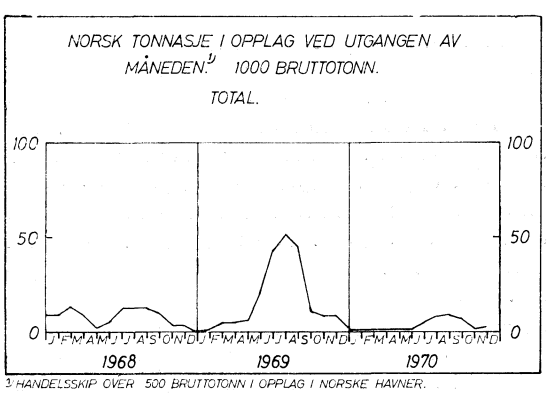

Fig. 34.

Tabell 65. *Totalregnskap for sjøfart. Mill. kr.*

	1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Valutafrakter	8 280	8 855	10 100	10 930	10 550	12 550
Fraktinntekter levert innenlands	471	470	539	566	622	735
Lønn til norske sjøfolk på utenlandske skip	75	80	84	88	90	95
Bruttoinntekt i alt	8 826	9 405	10 723	11 584	11 262	13 380
Kostnader[1]	6 300	6 766	7 518	8 189	8 243	9 325
Av dette:						
Driftsutgifter i utlandet	2 532	2 742	2 958	2 902	3 068	3 520
Bidrag til nettonasjonalproduktet fra sjøfart	2 526	2 639	3 205	3 395	3 019	4 055
+ Subsidier	77	69	78	100	109	130
— Indirekte skatter	13	13	14	16	16	77
Godtgjøring til arbeid og kapital (faktorinntekt)	2 590	2 695	3 269	3 479	3 112	4 108

Note: [1] Omfatter kapitalslit og forbruk av varer og tjenester.

Økingen av oljetransportene fortsatte i 1970. Selv ikke den sterke stigning i verdens tankskipstonnasje i de siste år har vært tilstrekkelig til å dekke etterspørselen. Dette har sammenheng med at Europas oljeforsyning i større grad enn tidligere må skaffes fra fjernere kilder. Omleggingen til bruk av olje istedenfor kull i industriproduksjonen har også hatt virkninger for oljebehovet. Fraktindeksen for tankskip, Worldscale, steg meget sterkt i de 10 første måneder av 1970. Bortsett fra en nedgang i månedene april og mai var stigningen ubrutt, og fraktindeksen lå ved utgangen av oktober 122 prosent høyere enn ved utgangen av januar.

	Tank %	Tramp %	Linje %	I alt %
På tidscertepartier og konsekutive reiser over 12 måneders varighet	62	39	–	49
Kontraktsfart ca.	3	21	–	10
Løsfart ca.	34	40	–	34
Linjefart	–	–	100	6
Opplegg, ombygging o. l.	1	0	–	1
I alt	100	100	100	100

Beskjeftigelsen av Norges flåte

Praktisk talt hele den norske handelsflåte var i fart i de første 10 måneder av 1970. Ved begynnelsen av året lå 2 skip på i alt 1 500 bruttotonn i opplag. Høyeste opplagstall — 5 skip på til sammen 9 000 bruttotonn — hadde en ved utgangen av august. Ved utgangen av oktober lå 2 skip på til sammen 2 000 bruttotonn i opplag.

Norges Rederforbund har utarbeidd en oversikt som viser hvordan norske skip i utenriksfart var beskjeftiget pr. 1. juli 1970:

Om lag 62 prosent av tankflåten var ved utgangen av 1. halvår 1970 sluttet på tidscertepartier og konsekutive reiser av mer enn 12 måneders varighet, mot 64 prosent ett år tidligere. For trampflåten (tørrlastskip unntatt linjeskip) var de tilsvarende tall 39 prosent i 1970 og 29 prosent i 1969.

Av hele Norges handelsflåte er 98 prosent av bruttotonnasjen beskjeftiget i utenriksfart, og av utenrikstonnasjen går 92 prosent bare mellom utenlandske havner. Av linjetonnasjen (passasjerskip medregnet) i utenriksfart går 72 prosent i fart mellom utenlandske havner og resten mellom Norge og utlandet.

Tabell 65 viser skipsfartens samlede inntekter og utgifter i innen- og utenriksfart. Etter fradrag av kostnader til løpende forbruk av varer og tjenester, vedlikehold og nedskrivning av realkapital, framkommer det restbeløp som skipsfarten har til dekning av renter og til godtgjøring til arbeid og egen kapital. Dette beløp svarer til faktorinntekten i Byråets nasjonalregnskap. I inntektene er regnet med tilskott til skip i rutefart på kysten, og i kostnadene er tatt med frakt-, laste- og fyravgifter. Fortjenester og tap ved kjøp og salg av eldre skip er ikke regnet med verken på inntekts- eller kostnadssiden.

Tabell 66 gir totalregnskap for utenriks sjøfart.

Tabell 66. *Totalregnskap for utenriks sjøfart. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1965	8 400	6 045	2 355
1966	8 982	6 514	2 468
1967	10 237	7 228	3 009
1968	11 075	7 876	3 199
1969*	10 699	7 921	2 778
1970*	12 707	8 963	3 744

Annen samferdsel

Veitransport

Lengden av de offentlige veier (gatenett i byene regnet med) var pr. 31. desember 1969 om lag 71 100 km. Av dette hadde 11 500 km fast dekke og 7 700 km oljegrusdekke. Den samlede veilengde økte med 1 500 km i 1969, mens lengden av veier med fast dekke og oljegrusdekke økte med henholdsvis 750 km og 1 800 km.

Ved utgangen av 1969 var det i Norge i alt 1 122 000 sivile motorkjøretøyer og tilhengere. Dette er 9,5 prosent flere enn ett år tidligere. Bestanden av personbiler (stasjonsbiler medregnet) økte med 13,0 prosent i 1969 og utgjorde ved utgangen av året 700 000. I månedene januar—oktober 1970 ble det førstegangsregistrert 59 000 nye og 2 000 brukte personbiler, dvs. henholdsvis 27 og 35 prosent færre enn i samme periode i 1969. Den sterke økingen i tallet på registrerte biler i 1969 og den store nedgangen fra januar—oktober 1969 til januar—oktober 1970 henger sammen med innføringen av merverdiavgift fra 1. januar 1970.

Av de nyregistrerte personbiler i januar—oktober 1970 var 31 prosent produsert i Vest-Tyskland. Dette er en betydelig lavere andel enn i samme tidsrom i 1969 (45,7 prosent). Storbritannias andel gikk derimot noe opp (fra 22,8 prosent til 26,1 prosent). Også Frankrikes og Japans andeler viste betydelig øking (henholds-

Tabell 67. *Sivile motorkjøretøyer og tilhengere ved utgangen av året*

	1965	1966	1967	1968	1969	Prosent endring 1968—69
Personbiler[1]	465 243	515 879	569 199	619 039	699 683	13,0
Busser	6 354	6 627	6 927	7 100	7 304	2,9
Varebiler	70 577	71 496	72 591	72 870	73 587	1,0
Lastebiler m. v.	57 893	60 459	61 343	63 572	68 905	8,4
Biler i alt	600 067	654 461	710 060	762 581	849 479	11,4
Traktorer m. v.	31 418	32 285	32 843	37 449	39 506	5,5
Motorsykler	60 543	54 157	50 148	46 244	43 748	— 5,4
Mopeder	128 245	128 758	128 329	127 830	128 978	0,9
Motorkjøretøyer i alt	820 273	869 661	921 380	974 104	1 061 711	9,0
Tilhengere	34 451	38 589	43 483	50 806	60 185	18,5
Kjøretøyer i alt	854 724	908 250	964 863	1 024 910	1 121 896	9,5

Note: [1] Medregnet stasjonsbiler.

Tabell 68. *Biler registrert første gang i Norge.*

Bilenes art og opprinnelsesland	Hele året			Januar—oktober				
	1967	1968	1969	Antall 1969	Antall 1970	Prosent endring	Prosentandel 1969	Prosentandel 1970
NYE BILER								
Personbiler[1]								
Vest-Tyskland ...	30 790	29 959	43 996	37 343	18 645	—50,1	45,7	31,4
Storbritannia	13 744	15 629	22 233	18 623	15 511	—16,7	22,8	26,1
Sverige	8 346	8 011	11 923	9 064	6 915	—23,7	11,1	11,7
Frankrike	5 009	4 928	8 875	7 019	7 571	7,1	8,6	12,8
Italia	2 793	2 227	3 144	2 759	2 373	—14,0	3,4	4,0
Japan	1 776	2 545	5 774	4 708	6 631	40,8	5,7	11,2
Tsjekkoslovakia...	1 305	929	1 244	1 124	667	—40,7	1,4	1,1
Sovjetunionen	611	319	278	213	377	77,0	0,3	0,6
Sambandsstatene .	410	335	326	279	214	—23,3	0,3	0,4
Øst-Tyskland	291	206	196	173	14	—91,9	0,2	–
Nederland.....	102	137	544	423	440	4,0	0,5	0,7
Andre land	4	3	17	13	–	–	–	–
I alt	65 181	65 228	98 550	81 741	59 358	—27,4	100,0	100,0
Varebiler								
Vest-Tyskland ...	3 671	4 361	5 153	4 361	2 609	—40,2	59,3	41,9
Storbritannia	1 678	1 466	1 537	1 266	1 096	—13,4	17,2	17,6
Japan	584	547	973	729	1 279	75,4	9,9	20,6
Sverige	494	458	336	313	274	—12,5	4,3	4,4
Frankrike	231	284	526	408	726	77,9	5,5	11,7
Andre land	183	234	335	277	237	—14,4	3,8	3,8
I alt	6 841	7 350	8 860	7 354	6 221	—15,4	100,0	100,0
Lastebiler[2]								
Vest-Tyskland ...	1 970	1 802	3 376	2 428	3 129	28,9	46,5	47,1
Storbritannia	1 367	1 288	1 741	1 345	1 611	19,8	25,8	24,2
Sverige	1 330	1 272	1 488	1 129	1 479	31,0	21,6	22,3
Sambandsstatene .	144	88	79	59	142	140,7	1,1	2,1
Italia	46	107	296	234	251	7,3	4,5	3,8
Andre land	79	67	31	24	32	33,3	0,5	0,5
I alt	4 936	4 624	7 011	5 219	6 644	27,3	100,0	100,0
Busser								
Sverige	377	369	398	314	264	—15,9	69,5	69,1
Vest-Tyskland ...	96	109	99	76	70	— 7,9	16,8	18,4
Nederland.....	39	44	41	33	28	—15,2	7,3	7,3
Storbritannia	22	18	34	28	13	—53,6	6,2	3,4
Andre land	3	1	1	1	7	.	0,2	1,8
I alt	537	541	573	452	382	—15,5	100,0	100,0
BRUKTE BILER								
Personbiler	6 245	4 578	3 659	3 079	2 015	—34,6	.	.
Varebiler.....	51	31	30	23	23	–	.	.
Lastebiler	240	197	320	232	277	19,4	.	.
Busser	3	2	2	1	–	–	.	.

Kilde: Opplysningsrådet for biltrafikken.
Noter: [1] Medregnet stasjonsbiler og drosjer. [2] Medregnet spesialbiler.

vis fra 8,6 prosent til 12,8 prosent og fra 5,7 prosent til 11,2 prosent). Se ellers tabell 68. Tallet på førstegangsregistrerte nye varebiler og busser gikk ned med henholdsvis 15 prosent og 16 prosent fra januar—oktober 1969 til januar—oktober 1970, mens tallet på førstegangsregistrerte lastebiler steg med 27 prosent.

For rutebilene gikk passasjertrafikken fra 1968 til 1969 opp med 1 prosent målt med tallet på passasjerer og med 3 prosent målt i passasjerkilometer. De absolutte tallene var 325 mill. passasjerer og 3 700 passasjerkilometer. Transportert godsmengde var 4,7 mill. tonn og transportarbeidet (netto) 219 mill. tonnkilometer, dvs. en øking på henholdsvis 8 prosent og 17 prosent fra 1968. En regner med at rutebilselskapene i 1970 vil transportere 330 mill. passasjerer og 5 mill. tonn gods. De fleste bilruter forhøyet takstene med 10 prosent fra 1. juli 1970.

Trafikken med de innenlandske bilferjeruter steg fra 1968 til 1969 både for biler og passasjerer. I alt ble det i 1969 transportert 6,2 mill. biler og 24,5 mill. passasjerer med ferjerutene. Sammenliknet med 1968 svarer dette til en øking på 16 prosent for biler og 12 prosent for passasjerer.

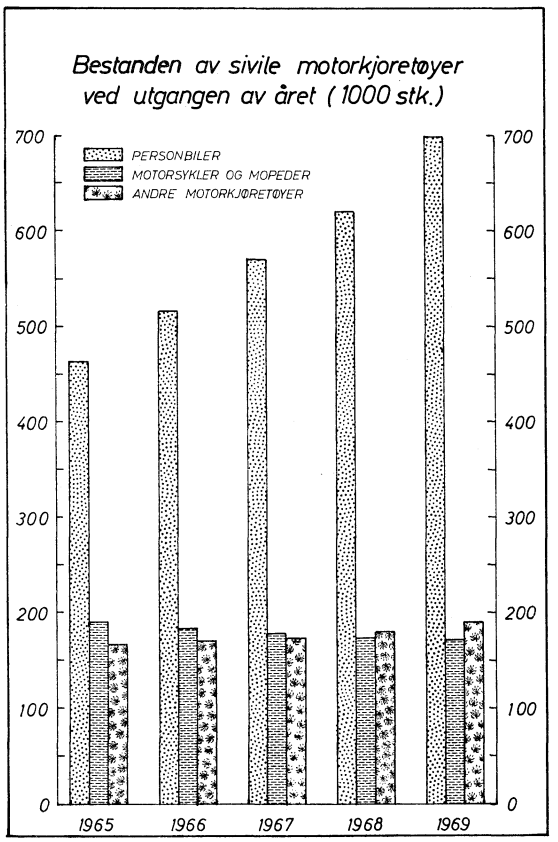

Fig. 35.

For 1969 er godsmengde transportert med lastebiler (biler i egen transport og i leietransport) anslått til 160 mill. tonn og transportarbeidet til 3 000 mill. tonnkilometer.

Jernbanetransport

Ved utgangen av 1969 utgjorde NSB's jernbanenett 4 242 km. Av dette var 2 269 km eller 53 prosent elektrifisert. Strekningen Otta—Trondheim (256 km) ble åpnet for elektrisk drift i november 1970.

Pr. 30. juni 1970 hadde NSB en vognpark på 1 031 personvogner (motorvogner ikke medregnet) og 10 226 godsvogner (medregnet 472 private vogner registrert i NSB's vognpark). Dette er 28 personvogner og 205 godsvogner færre enn på samme tidspunkt i 1969. I samme periode gikk tallet på damplokomotiver tilbake med 47, mens tallet på elektriske lokomotiver og diesellokomotiver gikk opp med henholdsvis 5 og 6. Tallet på motorvogner gikk tilbake med 14.

I de første 6 måneder av 1970 var de samlede driftsytelser målt i jernbanevogners løp i trafikktog 445 mill. akselkilometer, mot 459 mill. akselkilometer i samme tidsrom i 1969. Av driftsytelsene falt 69 prosent på elektriske lokomotiver, 21 prosent på diesellokomotiver og 10 prosent på trafikktog drevet med motorvogner (elektriske og diesel).

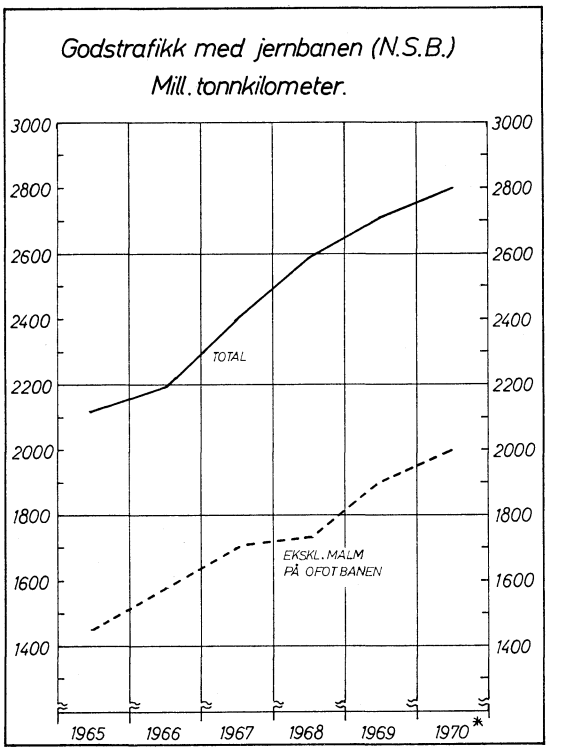

Fig. 36.

Tabell 69. *Jernbanetransport (Norges statsbaner)*

		Hele året			Januar—juni		
		1967	1968	1969	1969	1970	Prosent endring
Driftsytelser.[1]							
Vognakselkilometer i trafikktog[1]	Mill.	908,8	928,6	921,3	458,9	445,0	— 3,0
Med damplokomotiv	»	9,1	4,9	1,5	1,3	0,1	— 99,2
» elektrisk lokomotiv	»	559,7	624,8	631,5	314,9	306,1	— 2,8
» diesellokomotiv.....	»	240,8	204,3	199,3	97,8	95,8	— 2,0
» elektrisk motorvogn ...	»	86,7	82,2	77,4	38,9	37,7	— 3,1
» dieselmotorvogn	»	11,8	11,7	10,8	5,6	4,9	— 12,5
» traktorer	»	0,7	0,7	0,8	0,4	0,4	0
Trafikk.							
Antall passasjerer	Mill.	32,4	30,4	29,1	14,6	14,7	0,7
Passasjerkilometer	»	1 708	1 643	1 564	756	744	— 1,6
Tonn transportert							
I alt[2]	»	26,4	30,6	29,7	15,0	13,8	— 8,0
Malmtransporter ikke medregnet	»	6,9	6,9	7,2	3,4	3,7	8,8
Netto tonnkm							
I alt[2]	»	2 397	2 586	2 706	1 335	1 360	1,9
Malmtransporter ikke medregnet	»	1 651	1 674	1 839	887	973	9,7
Økonomiske resultater.							
Utgifter	Mill. kr.	906	964	991	494	498	0,8
Inntekter							
I alt	»	668	692	731	352	372	5,7
Passasjertrafikk	»	230	236	243	119	121	1,7
Godstrafikk	»	401	418	445	211	230	9,0

N o t e r : [1] Lokomotivenes og motorvognenes eget løp er ikke medregnet. [2] Medregnet malmtransporter på Ofotbanen og for Rana gruver.

Både passasjertallet og tallet på passasjerkilometer endret seg ubetydelig i januar—juni 1970 i forhold til samme tidsrom i 1969. De absolutte tallene for de første seks måneder i 1970 var 14,7 mill. passasjerer og 744 mill. passasjerkilometer.

Ser en bort fra malmtrafikken på Ofotbanen og malmtransportene fra Rana gruver, fraktet NSB i perioden januar—juni 1970 om lag 9 prosent mer gods målt i tonn og om lag 10 prosent mer målt i netto tonnkilometer enn i samme tidsrom 1969. De absolutte tallene var henholdsvis 3,7 mill. tonn og 973 mill. tonnkilometer. Malmtransportene på Ofotbanen utgjorde i januar—juni 9,1 mill. tonn og 362 mill. tonnkilometer, dvs. en nedgang på om lag 14 prosent i forhold til de samme måneder i 1969. Den sterke nedgangen henger for en stor del sammen med streiken i de svenske malmgruvene vinteren 1969/70. For Rana gruver fraktet NSB 1,0 mill. tonn malm i de første 6 måneder av 1970, dvs. en nedgang på om lag 11 prosent i forhold til samme periode i 1968.

I perioden januar—juni 1970 var de samlede inntekter av jernbanedriften 372 mill. kr., eller om lag 6 prosent høyere enn i samme periode i 1969. Passasjerinntektene utgjorde 33 prosent og godsinntektene — inntekter av malmtransportene på Ofotbanen ikke regnet med — 53 prosent.

De samlede utgifter (pensjonskassens underskott regnet med) ved jernbanedriften i januar —juni 1970 var 498 mill. kr. Det var om lag det samme som i tilsvarende periode i 1969.

Fra 1. juli 1970 ble takstene for passasjer- og godstrafikken forhøyet med 10 prosent.

By- og forstadsbanetrafikk

Ved sporveisselskapene i Oslo og Trondheim sank det samlede passasjertall fra 71,9 mill. i 1968 til 65,4 mill. i 1969, dvs. med om lag 9 prosent. Selskapenes bussdrift er da holdt utenfor, men tunnelbanetrafikken ved Oslo Sporveier er tatt med. Tallet på passasjerer ved forstadsbanene i Oslo og Trondheim gikk ned fra 31,2

mill. i 1968 til 30,9 mill. i 1969, eller med om lag 1 prosent.

Da dette ble skrevet, forelå ennå ingen oppgaver over by- og forstadsbanetrafikken i 1970.

I november 1970 ble en ny strekning av tunnelbanen i Oslo åpnet for trafikk.

Sjøtransport

Fartøyer i innenlandsk rutefart transporterte i 1969 til sammen 32,7 mill. passasjerer, eller 9 prosent flere enn i 1968. Av passasjertallet i 1969 var 751 000 reisende med kystruter, 24,5 mill. med ferjeruter og 7,4 mill. med andre lokalruter. Av tallet på passasjerer med kystrutene gjaldt 532 000 hurtigruten på Nord-Norge. Det var om lag like mange som i 1968.

Godstransportene med kyst- og lokalruter til sammen utgjorde 2,3 mill. tonn i 1969. Av godsmengden i 1969 transporterte kystrutene 1,3 mill. tonn og lokal- og bygderutene 1,0 mill. tonn. Både for kystrutene og lokal- og bygderutene var dette om lag like mye som i 1968.

For 1969 er godstransporten med fartøyer i løsfart anslått til 4,3 mill. tonn som i 1968.

Da dette ble skrevet, forelå ennå ingen oppgaver over innenlandsk sjøtransport i 1970.

I skipsfarten mellom Norge og utlandet var nettotonnasjen av norske og utenlandske skip som kom med last til Norge i januar—august 1970 om lag 3 prosent høyere enn i tilsvarende periode i 1969. Nettotonnasjen av skip som gikk med last til utlandet (skip med jernmalm fra Narvik ikke regnet med), steg ubetydelig i samme tidsrom. I januar—august 1970 ble det losset 12,5 mill. tonn og lastet 10,5 mill. tonn, utenom malm over Narvik.

Godsmengden økte med vel 7 prosent for tonn losset (innført) og knapt 4 prosent for tonn lastet (utført) når malmskipningen fra Narvik holdes utenfor.

Lufttransport

Tallet på registrerte sivilfly (seilfly ikke regnet med) pr. 30. juni 1970 var 535, mot 466 pr. 15. august 1969.

I 1969 ble det fraktet i alt 2,2 mill. passasjerer med norske flyruter (medregnet 2/7 av passasjertallet ved SAS's internasjonale ruter). Dette var en øking fra 1968 på 12 prosent i det totale passasjertall. Av passasjerene med norske flyruter reiste 1,5 mill. med innenlandsrutene og 0,7 mill. med ruter til utlandet. Dette er henholdsvis 20 prosent flere og om lag like mange som i 1968. Tallet på passasjerer i innenlandstrafikken lå i januar—september 1970 knapt 9 prosent over passasjertallet i tilsvarende periode i 1969. På utenlandsrutene lå passasjertallet i samme periode vel 10 prosent høyere enn ett år tidligere.

I juli ble Kvernberget flyplass ved Kristiansund åpnet for rutetrafikk.

Reiseliv

Etter at passkontrollen for reiser mellom de nordiske land opphørte i 1958 og statistikken over reisetrafikken med bil over svenskegrensen falt bort i 1962, kan bare en mindre del av reise-

Tabell 70. *Reiseliv*

	Hele året			Januar—oktober[1]		
	1967	1968	1969	1969	1970	Prosent endring
Utenlandsk reisetrafikk til Norge.						
Utlendinger innreist direkte fra ikke-nordiske land, i alt	215 626	218 410	254 261	238 383	272 667	14,4
Med skip	105 824	97 881	108 418	105 029	106 970	1,8
Med fly	109 802	120 529	145 843	133 354	165 697	24,3
Norges reisetrafikkinntekter (Mill. kr.)	732	774	914	[1] 750	[1] 903	19,3
Norsk reisetrafikk til utlandet.						
Nordmenn utreist direkte til ikke-nordiske land, i alt	194 048	229 365	238 475	208 697	236 182	13,2
Med skip	46 308	47 717	45 770	40 916	39 225	— 4,1
Med fly	147 740	181 648	192 705	167 781	196 957	17,4
Norges reisetrafikkutgifter (Mill. kr.)	647	691	824	[1] 646	[1] 743	15,0

Note: [1] For Norges reisetrafikkinntekter og Norges reisetrafikkutgifter: Januar—september.

Tabell 71. *Hotellbesøk*

	1967	1968	1969	Januar—april			Mai—september		
				1969	1970	Prosent endring	1969	1970	Prosent endring
Godkjente hoteller.									
Gjester 1 000	2 488	2 516	2 704	619	617	— 0,3	1 636	1 687	3,1
Gjestedøgn 1 000	5 008	5 048	5 353	1 491	1 501	0,7	2 974	3 072	3,3

trafikken til og fra utlandet belyses statistisk.

Tallet på utlendinger innreist med skip eller fly direkte til Norge fra ikke-nordiske land i januar—oktober 1970 steg med vel 14 prosent, sammenliknet med tilsvarende periode i 1969. For nordmenn som reiste med skip eller fly direkte til ikke-nordiske land var det en øking på vel 13 prosent i samme tidsrom.

Tallet på gjester og gjestedøgn i vintersesongen (januar—april) 1970 for de godkjente hoteller var om lag det samme som i vintersesongen 1969 (se tabell 71).

I sommersesongen (mai—september) 1970 var tallet på gjester og gjestedøgn om lag 3 prosent høyere enn i tilsvarende sesong i 1969.

Norges valutainntekter av den internasjonale reisetrafikk i 1969 er beregnet til 914 mill. kr. Utlendingers utgifter til reise med norske ruteskip og fly til og fra Norge er ikke med i dette tallet. I perioden januar—september 1970 gikk reisetrafikkinntektene opp med 19 prosent i forhold til samme måneder i 1969. Norges reisevalutautgifter utgjorde 824 mill. kr. i året 1969, og stigningen fra januar—september 1969 til samme tidsrom i 1970 var 15 prosent.

Postverket

Postverkets drift gav et overskott på 3,5 mill. kr. i 1969. I januar—oktober 1970 var inntektene 546,6 mill. kr. og driftsutgiftene 541,4 mill. kr. De tilsvarende tall for 1969 var 476,1 mill. kr. og 486,2 mill. kr. Renter av statens kapital er tatt med i utgiftene.

I løpet av månedene januar—oktober 1970 ble det bokført 60,0 mill. inn- og utbetalingskort og girokort, dvs. en øking på om lag 11 prosent fra tilsvarende periode i 1969. Tallet på innskott og uttak i Postsparebanken var 4,8 mill., eller om lag 11 prosent større enn i 1969 og tallet på andre sendinger 11,4 mill., dvs. om lag 3 prosent større enn i 1969.

Fra 1. april 1970 ble takstene satt opp for brev innenriks og til andre land. Videre ble takstene for enkelte andre postsendinger til land utenom Norden satt opp.

Televerket

Ved utgangen av 1969 var det installert om lag 1 090 000 telefonapparater i Norge. Det var 5 prosent flere apparater enn ved utgangen av 1968. Telefontettheten var 28 apparater pr. 100 innbyggere i 1969, mot 27 i 1968.

I månedene januar—september 1970 ble det ekspedert 42,8 mill. manuelt oppsatte rikstelefonsamtaler innenlands og 1,5 mill. samtaler til utlandet, dvs. en nedgang i forhold til samme periode i 1969 på 5 prosent for innenlandssamtalene og 6 prosent for utenlandssamtalene. Nedgangen henger sammen med en øking i den automatiserte avvikling av telefontrafikken. Tallet på telegrammer sendt innenlands og til utlandet i januar—september 1970 sank med 7 prosent i forhold til samme tidsrom i 1969. Samtidig økte telekstrafikken innenlands og til utlandet, målt i minutter, med henholdsvis 9 prosent og 10 prosent.

Televerkets driftsutgifter (avsetning til investeringsformål ikke medregnet) i de tre første kvartaler av 1970 beløp seg til 701 mill. kr., mens driftsinntektene utgjorde 737 mill. kr. Dette var en øking på henholdsvis 9 prosent og 6 prosent i forhold til samme periode i 1969.

De samlede inntekter og utgifter i annen samferdsel enn sjøfart er tatt inn i tabell 72. For innenriks sjøfart er de samlede inntekter og utgifter tatt med i tabell 65, totalregnskap for sjøfart.

Tabell 72. *Totalregnskap for annen samferdsel. Mill. kr.*

	Inntekter	Kostnader	Godtgjøring til arbeid og kapital
1964	3 832	1 804	2 028
1965	4 211	2 005	2 206
1966	4 613	2 168	2 445
1967	5 119	2 377	2 742
1968	5 621	2 555	3 066
1969*	6 115	2 850	3 265
1970*	7 416	3 845	3 571

Inntekter og inntektsnytting

Inntekter

Faktorinntekten er for 1970 foreløpig anslått til ca. 61,8 milliarder kroner. Av dette var om lag 60,5 milliarder kroner privat inntekt (privat inntekt av arbeid og kapital), mens resten tilfalt det offentlige og utlandet. Den private inntekten økte fra 1969 til 1970 med 12,6 prosent.

Byrået har anslått realverdien av de private ervervsinntekter ved å deflatere inntektene med nasjonalregnskapets prisindeks for privat konsum. Realverdien av ervervsinntektene økte fra 1969 til 1970 med 2,6 prosent, dvs. klart under gjennomsnittet for 60-årene (om lag 5 prosent pr. år.) Men endringen i realverdien av ervervsinntektene fra 1969 til 1970 må ses i sammenheng med omleggingen av skatte- og stønadssystemet, som innebar større bruk av indirekte skatter og økte offentlige stønader. Tallene for private ervervsinntekter i 1969 og 1970 er derfor ikke uten videre sammenliknbare. Senere i dette avsnitt blir det gitt tall for utviklingen i de private disponible inntekter.

Byrået har på samme måte som for de totale private ervervsinntekter anslått realverdien av samlet lønnssum, selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske og annen privat ervervsinntekt (medregnet selskapers inntekt). Den siste komponenten (som foruten eierinntekter også omfatter aksjeutbytte og netto renteinntekter) er i figur 37 kalt «selvstendiges inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske».

Oppgavene over lønnsutbetalingene omfatter foruten kontantlønn og naturallønn også sosiale tillegg, medregnet arbeidsgivernes andel av trygdepremier. Fra 1969 til 1970 økte realverdien av samlet lønnssum med 2,3 prosent, dvs. noe svakere enn de samlede private ervervsinntekter. Ved vurderingen av dette tallet, og også av tallene for utviklingen mellom 1969 og 1970 av realverdien av selvstendiges inntekter i de følgende avsnitt, må en ta hensyn til lettelsene i den direkte beskatning i 1970.

Realverdien av selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk og fiske gikk ned med 4,7 prosent fra 1969 til 1970. De nominelle eierinntekter i disse næringer steg med ca. 150 mill. kr. Dette skyldes i det vesentlige den sterke øking i eierinntekten i fiske.

Etter de foreløpige beregninger økte realverdien av de selvstendiges (og selskapenes) inntekter utenom jordbruk, skogbruk og fiske med 4,7 prosent fra 1969 til 1970. De nominelle

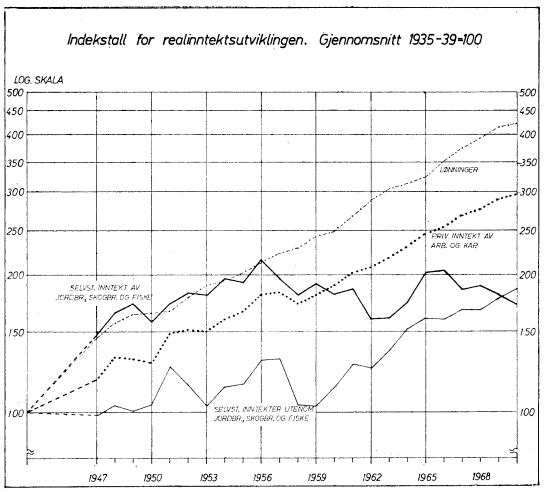

Fig. 37.

eierinntekter i disse næringer økte med om lag 2,2 milliarder kroner. I bergverk og industri gikk eierinntekten opp med 710 millioner kroner. I sjøfart økte eierinntekten med ca. 930 millioner kroner.

Beregnede indekstall med perioden 1935—1939 som basis viser at realverdien av de private ervervsinntekter (før skatt) i 1970 var om lag 3 ganger større, og regnet pr. årsverk 2,5 ganger større, enn gjennomsnittet for 1935—1939. Realverdien av de samlede lønnsutbetalinger har steget hvert år i hele etterkrigstiden og var i 1970 over 4 ganger større, og regnet pr. lønnstaker vel 2,5 ganger større, enn gjennomsnittet for 1935—1939 (figur 37).

En må være varsom med å trekke slutninger av figur 37 om utviklingen av gjennomsnittsinntekten pr. inntektstaker i de ulike sosialgrupper. I figuren er det ikke tatt hensyn til endringer i tallet på årsverk. Mens tallet på lønnstakere økte ganske sterkt i perioden fra 1946 til 1970, gikk tallet på selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske tilbake. Figuren gir ellers uttrykk for en funksjonell inntektsfordeling; lønn mottatt av selvstendige er således ikke med i selvstendiges inntekter, men i lønnssummen, og «selvstendig» inntekt opptjent av lønnstakere er med i selvstendiges inntekter. Selvstendiges inntekter omfatter dessuten selskapers inntekter.

For flere formål er det av interesse å kjenne de private disponible inntekter, dvs. de private erversinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige og utlandet, men med fradrag for betalte skatter. Tallene for den private

Tabell 73. *Privat disponibel inntekt*

	1966	1967	1968	1969*	1970*	Endring 1969–70
	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Mill. kr.	Pst.
Privat inntekt av arbeid og kapital	42 284	46 534	49 679	53 743	60 514	+ 12,6
+ Stønader fra det offentlige	5 469	6 374	7 357	8 491	11 015	+ 29,7
+ Stønader fra utlandet (netto)	149	142	207	182	181	— 0,5
I alt	47 902	53 050	57 243	62 416	71 710	+ 14,9
— Direkte skatter og trygdepremier	11 467	13 565	15 052	16 814	17 937	+ 6,7
Privat disponibel inntekt	36 435	39 485	42 191	45 602	53 773	+ 17,9
Privat konsum	31 128	34 017	36 533	40 704	45 851	+ 12,6
Privat kapitaltilvekst	5 307	5 468	5 658	4 898	7 922	+ 61,7

disponible inntekt og fordelingen av denne er av særlig interesse når det gjelder å belyse endringer i inntektsfordelingen fra 1969 til 1970, fordi det først er i disse tallene at de fulle virkninger av skatteomleggingen blir reflektert.

Stønadene fra det offentlige gikk opp med ca. 2,5 milliarder kroner eller 29,7 prosent fra 1969 til 1970. I disse stønader er medregnet trygdeytelser fra det offentlige, pensjonsutbetalinger fra statlige pensjonskasser og diverse andre offentlige stønader til private.

De nettostønader som private mottar fra utlandet utgjorde etter foreløpige beregninger ca. 180 mill. kr. i 1970.

Innbetalingene av direkte skatter (medregnet trygdepremier og premier til statlige pensjonskasser) økte fra 1969 til 1970 med 1,1 milliarder kroner eller 6,7 prosent.

Privat disponibel inntekt er for 1970 foreløpig anslått til ca. 53,8 milliarder kroner. Det svarer til en øking fra året før på 17,9 prosent. Dette er et uvanlig høyt tall, slik at de realdisponible inntekter trass i prisstigningen økte sterkt. Fra 1969 til 1970 økte de realdisponible private inntekter med ca. 7,4 prosent, mens gjennomsnittsøkingen i 60-årene var om lag 4,8 prosent.

En har grovt anslått fordelingen av de private disponible inntekter mellom to grupper, nemlig på den ene siden lønnstakere, pensjonister og trygdede og på den andre siden selvstendige jordbrukere, skogbrukere, fiskere og andre næringsdrivende, selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere. Etter disse anslag økte de disponible nominelle inntekter for gruppen lønnstakere m.v. fra 1968 til 1969 og fra 1969 til 1970 med henholdsvis 8,5 og 18,5 prosent, mens de selvstendiges og selskapenes inntekter økte med henholdsvis 7,1 og 16,8 prosent.

Det er naturlig å se endringene i inntekter og inntektsfordeling i sammenheng med utviklingen av privat konsum og sparing. I tabell 73 er det nyttet betegnelsen privat kapitaltilvekst for å markere at tallene ikke svarer til privat sparing etter vanlig bedriftsøkonomisk oppfatning. Tallene for kapitaltilveksten er blant annet upåvirket av eventuelle oppeller nedvurderinger av kapitalposter, og de er framkommet etter fradrag av beregnet kapitalslit basert på gjenanskaffelsespriser og ikke etter fradrag av bedriftenes faktiske avskrivninger.

Det private konsum økte i 1969 og 1970 med henholdsvis 11,4 og 12,6 prosent i forhold til året før, mens lønnstakernes, pensjonistenes og de trygdedes disponible inntekter i de samme år økte med 8,5 og 18,5 prosent. Når konsumet økte prosentvis sterkere enn lønnstakernes og de trygdedes inntekter i 1969, mens det motsatte var tilfelle i 1970, henger dette ganske sikkert sammen med forserte konsumkjøp foran innføringen av merverdiavgiften pr. 1. januar 1970.

Den private kapitaltilveksten gikk i 1969 ned med 13,4 prosent sammenliknet med året før. Fra 1969 til 1970 derimot økte den private kapitaltilveksten med hele 61,7 prosent. Det er for disse årene vanskelig å forklare endringen i kapitaltilveksten bare ved å vise til sammenhengen med endringen i de selvstendiges og selskapenes disponible inntekter. Det er rimelig å anta at den sterke nedgangen i privat kapitaltilvekst fra 1968 til 1969 hang sammen med de ekstraordinært store konsumkjøpene i 1969 foran overgangen til et nytt skattesystem og at dette til gjengjeld slo ut i økt kapitaltilvekst i 1970. Den meget sterke kapitaltilveksten i dette år må imidlertid også ses i sammenheng med den ekstraordinært store økingen i de private disponible inntekter.

Lønnsutviklingen

I 1970 var det tariffoppgjør for de langt fleste lønnstakergrupper. Landsorganisasjonen i Norge stilte visse krav overfor Regjeringen for å delta i et samlet oppgjør, og i begynnelsen av februar forelå Regjeringens svar.

Regjeringen meddelte at den var innstilt på å gå inn for at årets oppgjør med jordbruket skulle dekkes over statsbudsjettet med inntil 100 mill. kr. på årsbasis, og at de oppgjør staten medvirket i skulle tilpasses den ramme som LO og N.A.F. måtte komme fram til for sine avtaler. Forutsetningen for dette tilsagn var «et samordnet tariffoppgjør mellom LO og N.A.F. og at partene kommer fram til en samfunnsmessig sett tilfredsstillende avtale». I svaret ble det også avgitt en erklæring om at regjeringen ikke var innstilt på å fremme forslag om bruk av lønnsnemnd ved årets tariffrevisjon.

Umiddelbart etter at svaret var avgitt, kom forhandlingene om et samlet oppgjør i gang mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen i Norge. Det ble imidlertid ikke oppnådd enighet, og i mars begjærte LO forhandlingene brutt og underrettet Riksmeklingsmannen om dette. I begynnelsen av april satte Riksmeklingsmannen fram et forslag til ramme for de tariffmessige revisjoner innen de enkelte overenskomstområder. Forslaget ble anbefalt av partene, og det ble umiddelbart opptatt tilpasningsforhandlinger på forbundsplanet. Disse forhandlingene var stort sett sluttført i begynnelsen av mai. I de grafiske fag ble det ikke oppnådd enighet, og meklingen ble brutt. Riksmeklingsmannen nyttet sin adgang til å framsette forslag uten anbefaling av partene, og forslaget gikk inn under den samlede avstemning. Det var dessuten ført spesielle tilpasningsforhandlinger innenfor enkelte overenskomstområder som bakerier og konditorier, kjøttindustrien, hermetikkfabrikker, private elektrisitetsverk og landtransport. Den felles avstemning omfattet så å si alle avtaler mellom N.A.F. og LO som hadde utløpstid 1. juli 1970 eller tidligere (vårfagene). Meklingsforslaget ble sendt ut til uravstemning med svarfrist 29. mai, og LO og N.A.F. ble enige om at de nye tariffavtalene skulle gjelde fra 9. mai. Tariffrevisjonene for vårfagene berørte direkte om lag 250 000 arbeidstakere.

Meklingsforslaget ble vedtatt. Det inneholdt følgende hovedpunkter:

1. Alle voksne arbeidstakere fikk et generelt tillegg på 80 øre pr. time.
2. Det ble gitt et spesielt lavtlønnstillegg avhengig av fortjenestenivået innenfor det enkelte overenskomstområde. Lavtlønnstillegget ble beregnet med samme øretillegg for kvinner og menn, fra 0 til 45 øre pr. time. Ved de forbundsvise forhandlinger stod partene fritt ved anvendelsen av dette tillegget.
3. Det ble gitt en fortjenesteutviklingsgaranti knyttet til den gjennomsnittlige timefortjeneste (etter Norsk Arbeidsgiverforenings statistikk) innenfor det enkelte avtaleområde. Midt i avtaleperioden skal det gis et ekstra tillegg til de grupper som, regnet fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970, har hatt en mindre lønnsglidning enn 35 øre pr. time. Fordelingen av tillegget skal skje ved forbundsvise forhandlinger mellom partene i den enkelte tariffavtale.
4. Med virkning fra 1. lønningsuke etter 30. september 1970 settes arbeidstiden for døgnkontinuerlig og helkontinuerlig skiftarbeid ned, slik at den ordinære effektive arbeidstid i gjennomsnitt over skiftperioden blir 40 timer pr. uke. Det gis lønnskompensasjon for denne nedsettelsen.
5. Indeksreguleringsbestemmelsen er helautomatisk. Alle voksne arbeidstakere betales et tillegg svarende til 7,5 øre pr. time for hvert poeng som Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. mars 1971 overstiger indekstallet pr. 15. mars 1970.

Tilleggene i rammeforslaget ble ikke gitt på samme måte i alle overenskomster. I verkstedoverenskomsten ble det generelle tillegget gitt med 74 øre pr. time til alle arbeidere, mens de resterende 6 øre ble brukt til forbedring av skifttillegget og til forhøyelser av minstelønnssatser og personlige tillegg. De nye avtalene fikk 2 års varighet.

Avtalene i innenriksfarten ble holdt utenfor det samordnede oppgjør. Det ble oppnådd enighet mellom Norsk Sjømannsforbund og Redernes Arbeidsgiverforening om anbefalt forslag, mens forslaget til avtaler mellom Norsk Styrmandsforening, Det Norske Maskinistforbund og Redernes Arbeidsgiverforening ble nedstemt av arbeidstakerne. Tvisten ble brakt inn for Rikslønnsnemnda. I innenriksfarten ble det gitt et generelt tillegg på 80 øre pr. time og et lavtlønnstillegg på 45 øre pr. time fra 9. mai 1970. For matroser betyr dette en øking på om lag 20 prosent på hyresatsen. Dessuten ble det gitt et tillegg på 21 kroner pr. måned. Lønnsglidningsgarantien ble også gjort gjeldende for innenriksfarten. Indeksreguleringsbestemmelsen ble den samme som for vårfagene.

For ansatte i staten satte Riksmeklingsmannen fram forslag til ny avtale. Forslaget ble vedtatt ved avstemning og gav et lønns-

tillegg på 2 300 kroner pr. år fra lønnsklasse 4° til lønnsklasse 13°. De øvrige lønnsklasser i regulativet fikk en lønnsøking på 8,5 prosent fra 1. mai 1970. Fra 1. mai 1971 vil det bli gitt et ytterligere tillegg på 600 kroner pr. år i lønnsklasse 4° til 13° og 2,5 prosent tillegg på de øvrige lønnsklasser i regulativet. Dette siste tillegget ble gitt i stedet for en fortjenesteutviklingsgaranti. Indeksreguleringsbestemmelsen er helautomatisk, slik at det gis et tillegg til regulativlønnen pr. 30. april 1971 på 0,6 prosent for hvert poeng Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. april 1971 overstiger tallet for april 1970.

Ansatte i Oslo kommune og i kommunene utenfor Oslo fikk stort sett samme tillegg som statstjenestemennene. Det samme gjelder ansatte i bankvirksomhet og forsikringsvirksomhet. Også avtalene for disse lønnstakergrupper ble gjort gjeldende fra 1. mai 1970.

For ansatte i jordbruket gav den nye avtalen et tillegg til timelønnen på kr. 1,25 pr. time fra 1. juli 1970 og 20 øre pr. time fra 1. januar 1971. Bestemmelsene om indeksregulering og fortjenesteutviklingsgaranti følger rammeavtalen mellom N.A.F. og LO.

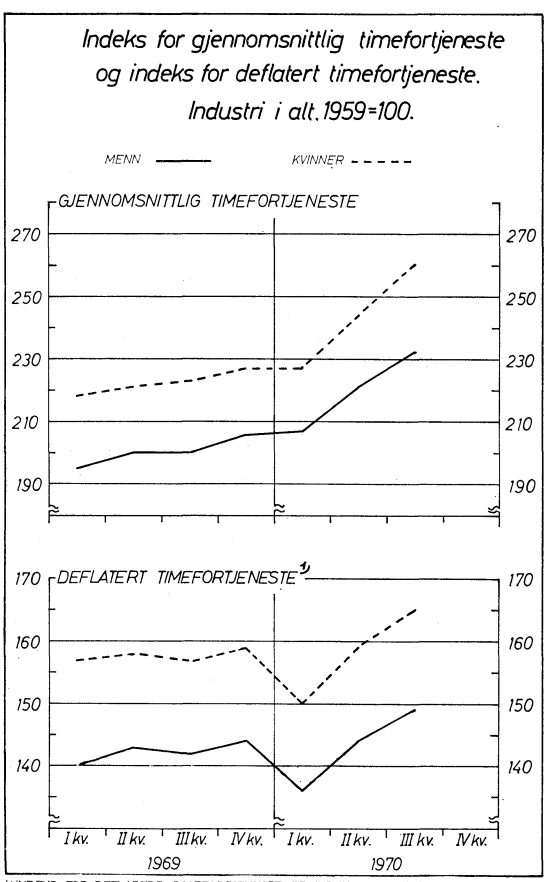

1) INDEKS FOR DEFLATERT TIMEFORTJENESTE ER INDEKS FOR GJENNOMSNITTLIG TIMEFORTJENESTE DEFLATERT MED KONSUMPRISINDEKSEN. FRA JANUAR 1970 ER MERVERDIAVGIFT MED I PRISGRUNNLAGET. DE ENDRINGER I DE DIREKTE SKATTER SOM BLE GJENNOMFØRT SAMTIDIG, KOMMER IKKE TIL UTTRYKK I INDEKSENE FOR TIMEFORTJENESTEN, SOM ER BASERT PÅ LØNN FØR SKATT.

Fig. 38.

Konsumprisindeksen pr. 15. juni var 113,1, og dermed var «Den røde streken» for om lag 64 000 LO-medlemmer passert. De største av disse gruppene er skogsarbeidere, sjøfolk i utenriksfart og ansatte i hotell- og restaurantvirksomhet.

For tariffområdene i N.A.F. kom hovedorganisasjonene til enighet om et generelt indekstillegg på 45 øre pr. time. Ved prosentvis regulering skal tillegget være 3,75 prosent. Indeksoppgjøret gav 70 prosent kompensasjon for prisstigningen.

I utenriksfarten ble det gitt et indekstillegg på 5,4 prosent på skalahyrene, overtidsgodtgjørelsen og kostgodtgjørelsen.

I skogbruket var lønnsforhandlingene i gang, og partene ble enige om å behandle spørsmålet om indeksregulering som et ledd i tariffoppgjøret. Overenskomsten ble revidert med virkning fra 1. august 1970. Det ble gitt et tillegg på timelønnen på 19,6 prosent. Grunnlaget for beregningen av hogstprisene ble endret, og den nye avtalen vil anslagsvis gi et tillegg på 13 prosent i gjennomsnitt. Fra 1. mai 1971 gis et tillegg på 35 øre på timelønnen og 3 prosent på akkordsatsene. Avtalen fikk for øvrig samme indeksreguleringsbestemmelse som vårfagene.

Avtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Norges Handels- og Kontorfunksjonærers Forbund ble revidert i 1969. «Den røde strek» var etter denne avtalen 114,5. Konsumprisindeksen pr. 15. september 1970 var 115,8, og det ble tatt opp forhandlinger. Fra 16. oktober ble det gitt et tillegg på 4,5 prosent.

For ansatte i hotell- og restaurantvirksomhet gav meklingsforslaget et tillegg på 12 til 16 prosent på minstelønnssatsene med virkning fra 1. november 1970. De personlige lønninger ble økt med 250 kroner pr. måned for faglært arbeidskraft og 200 kroner for de øvrige voksne arbeidere. Det ble også innført ansiennitetstillegg etter 5 og 10 års tjeneste i samme bedrift. For det prosentlønte serveringspersonalet ble den garanterte lønnen økt med ca. 15,5 prosent. Avtalen fikk lønnsutviklingsgaranti og indeksreguleringsbestemmelse som for vårfagene.

Overenskomstene for sjøfolk i utenriksfart var under revisjon ved årets utgang.

I midten av desember satte Regjeringen fram proposisjon om midlertidig lov om forbud mot lønnstillegg som ikke har hjemmel i tariffavtale eller regulativ. Loven ble gjort gjeldende fra 11. desember og inntil videre, men ikke utover 31. desember 1971.

Tabell 74. *Tariffbestemt lønnsøking og lønnsglidning for voksne mannlige arbeidere i bergverksdrift og industri*[1]

	Tariff-bestemte tillegg	Lønns-glidning	Lønns-øking i alt
	Pst.	Pst.	Pst.
1. kvartal 1955—1. kvartal 1956	–	5,0	5,0
1. » 1956—1. » 1957	3,7	4,8	8,5
1. » 1957—1. » 1958	–	4,0	4,0
1. » 1958—1. » 1959	5,3	2,8	8,1
1. » 1959—1. » 1960	3,2	3,1	6,3
1. » 1960—1. » 1961	–	4,2	4,2
1. » 1961—1. » 1962	6,6	2,8	9,4
1. » 1962—1. » 1963	3,2	2,7	5,9
1. » 1963—1. » 1964	3,1	2,6	5,7
1. » 1964—1. » 1965	4,8	3,7	8,5
1. » 1965—1. » 1966	3,1	3,3	6,4
1. » 1966—1. » 1967	4,6	4,2	8,8
1. » 1967—1. » 1968	3,0	3,6	6,6
1. » 1968—1. » 1969	[2] 8,1	4,0	12,1
1. » 1969—1. » 1970	–	6,0	6,0

Noter: [1] Beregnet på grunnlag av Norsk Arbeidsgiverforenings statistikk over gjennomsnittlig timefortjeneste ikke medregnet betaling for bevegelige helge- og høytidsdager. [2] Medregnet kompensasjon for arbeidstidsforkortelsen.

Den lønnsøking som finner sted utover de tariffbestemte endringer (lønnsglidningen), beregnes for industriarbeidere som differansen mellom den totale lønnsøking og den tariffbestemte øking. Lønnsglidningen vil være bestemt av faktorer som innføring av og endringer i personlige tillegg i minstelønnsfagene, fastsetting av akkordsatser, innføring av premielønnssystemer, endringer i omfanget av overtidsarbeid o. a. Tabell 74 viser den samlede årlige lønnsøking for industriarbeidere fra 1955, fordelt på tariffbestemte tillegg og lønnsglidning. Tabellen er beregnet på grunnlag av den gjennomsnittlige timefortjeneste, ikke medregnet betaling for bevegelige helge- og høytidsdager. Tariffbestemte tillegg omfatter derfor ikke den øking som har funnet sted i satsene for betaling av helgedager. Lønnsglidningen fra 1. kvartal 1969 til 1. kvartal 1970 var 6,0 prosent, altså vesentlig høyere enn i de foregående år.

Lønnsutviklingen for en del viktige lønnstakergrupper i årene 1968—1970 går fram av tabell 75. Tallene refererer seg imidlertid til ulike tidspunkter i året, og en må derfor være varsom med å jamføre lønnsnivået gruppene imellom.

Disponible ralinntekter

Anslag over utviklingen i de nominelle disponible inntekter (inntekter etter fradrag for skatt og med tillegg av offentlige stønader) for gruppen lønnstakere m.v. framgår av et tidligere avsnitt i dette kapitlet. Deflateres disse tallene med nasjonalregnskapets konsumprisindeks, finner en at disponibel realinntekt for denne gruppen sett under ett antakelig har steget med ca. 5,0 prosent fra 1968 til 1969 og ca. 7,9 prosent fra 1969 til 1970. Stigningen blir noe svakere enn disse tallene angir, hvis deflateringen skjer med den offisielle konsumprisindeks, som fra 1969 til 1970 viste litt sterkere stigning enn nasjonalregnskapets konsumprisindeks.

Den sterke veksten i disponibel realinntekt fra 1969 til 1970 fant sted trass i at prisene steg sterkt. Når dette var mulig, skyldtes det dels sterk vekst i sysselsettingen, dels uvanlig kraftig oppgang i inntektene før skatt og dels omleggingen av skatte- og trygdesystemet. Totalvirkningen av lønnsoppgjør, lønnsglidning, skatteomlegging m.v. gir imidlertid rom for store variasjoner mellom individer og sosiale grupper. Totaltall over inntektsutviklingen gir derfor et lite nyansert bilde.

Lønnsoppgjørene i 1970 tok sikte på inntektsutjamning ved at de tariffmessige tilleggene var størst for grupper med lave inntekter. Det foreligger foreløpig lite materiale som kan belyse om den faktiske lønnsutvikling har fulgt intensjonene. En vet imidlertid at den gjennomsnittlige månedslønn for funksjonærer i industrien etter N.A.F.'s statistikk har steget

Tabell 75. *Lønnsutviklingen for enkelte grupper av lønnstakere*

	Tids-enhet	Gjennomsnittsfortjeneste Kroner 1968	1969	1970	Prosentvis endring fra året før 1968	1969[1]	1970
Menn:							
Jordbruk:[2]							
Månedslønte ansatte	måned	1 570	1 700	..	..	8,3	..
Timelønte ansatte	time	8,38	8,77	..	..	4,7	..
Industri:							
Voksne arbeidere	»	11,22	12,28	[3] 13,50	8,0	9,4	[4] 10,0
Tekniske funksjonærer[5]	måned	3 146	3 321	3 605	6,5	5,6	8,6
Kontorfunksjonærer[5]	»	2 810	2 983	3 293	6,7	6,2	10,4
Arbeidere i privat bygge- og anleggsvirksomhet	time	14,70	15,95	[3] 17,35	6,4	8,5	[4] 10,2
Losse- og lastearbeidere	»	13,17	14,72	[3] 16,42	6,6	11,8	[4] 11,2
Utenriksfart, voksne sjømenn[6]	måned	3 024	3 362	3 431	6,5	11,2	2,1
Innenriksfart, voksne sjømenn[7]	»	2 201	2 272	..	9,4	3,2	..
Privat landtransport, voksne arbeidere	time	10,13	11,09	[3] 12,15	9,4	9,5	[4] 8,6
Varehandel:[5]							
Kontorfunksjonærer	måned	2 641	2 816	3 005	8,0	6,6	6,7
Butikkfunksjonærer	»	1 822	1 932	2 094	8,5	6,0	8,4
Lagerfunksjonærer	»	1 890	2 009	2 153	8,0	6,3	7,2
Kvinner:							
Jordbruk:[2]							
Månedslønte ansatte	måned	907	932	..	..	2,8	..
Timelønte ansatte	time	7,88	8,15	..	..	3,4	..
Industri:							
Voksne arbeidere	»	8,34	9,13	[3] 10,02	8,7	9,5	[4] 10,4
Kontorfunksjonærer[5]	måned	1 691	1 793	1 988	8,6	6,0	10,9
Varehandel:[6]							
Kontorfunksjonærer	»	1 571	1 695	1 841	8,6	7,9	8,6
Butikkfunksjonærer	»	1 259	1 325	1 463	10,9	5,2	10,4

Noter: [1] Tallene for timefortjeneste omfatter kompensasjon for arbeidstidsforkortelsen, mens månedsfortjenesten ikke er påvirket av denne endring. [2] September. [3] 2. kvartals oppgaver. [4] Stigningen fra 2. kv. 1969 til 2. kv. 1970. [5] Pr. 1. september. [6] Mars. [7] November.

noe mindre enn den anslåtte gjennomsnittlige årsfortjeneste for industriarbeidere, henholdsvis 9,3 prosent og 11,2 prosent. Bakgrunnen kan være den sterke lønnsglidningen i industrien i 1970. Men lønnsglidningen har neppe vært like sterk for alle grupper av industriarbeidere, og en må være forsiktig med å trekke for generelle konklusjoner av gjennomsnittstall. Også innen den offentlige sektor ble det gitt graderte tariffmessige tillegg, med større tillegg for de lavere lønnsklasser. Den gjennomsnittlige regulativlønn steg eksempelvis med vel 9 prosent fra 1969 til 1970 for en assistent i lønnsklasse 6 på det ordinære regulativ, mens veksten var bare vel 6 prosent for en ekspedisjonssjef i sjefsregulativet. Grunnytelsene under folketrygden har steget prosentvis sterkt i hele perioden siden folketrygden ble innført og vesentlig sterkere enn lønningene for de fleste lønnstakergrupper.

Utviklingen i realdisponibel inntekt bestemmes ikke bare av utviklingen i de nominelle inntekter, men også av endringer i skatte- og trygdesystemet. Virkningen av slike endringer vil være avhengig av den enkeltes økonomiske og sosiale situasjon. Særlig vil en kunne få store individuelle variasjoner når inngrepet i det eksisterende skattesystemet er såpass omfattende som i 1970. (I Artikkel nr. 33 «Inntektsfordelingsvirkninger av skattereformen av 1969» er disse problemene drøftet mer inngående.) Skatteomleggingen førte til at netto-

skatten fra 1969 til 1970 steg mindre enn normalt. Et karakteristisk trekk ved skatteomleggingen var ellers en skjerping av den indirekte beskatning kombinert med større fradrag og avdempet progresjon i inntekts- og formuesskattleggingen og høyere stønadssatser under trygdesystemet. Isolert sett trakk dette i retning av en inntektsomfordeling til fordel for inntektstakere på særlig høyt og særlig lavt inntektsnivå.

Når prisene på ulike varegrupper ikke stiger i takt, kan prisvirkningen slå ulikt ut for ulike sosiale grupper. Med utgangspunkt i forbruksundersøkelsen for 1967 har Byrået foretatt en del beregninger med sikte på å undersøke om prisvirkningen kan ha variert for familier på forskjellige utgiftsnivå og med forskjellig forsørgelsesbyrde. Disse beregninger viste ingen slike systematiske forskjeller mellom 1968 og 1969. Fra 1969 til 1970 steg derimot prisene på matvarer sterkere enn prisene på de fleste andre varegrupper. Beregningene viser at dette gav seg de sterkeste prisutslag for familiegrupper med lav inntekt og stor forsørgelsesbyrde, men utslagene er små. Selv om en således kan fastslå at prisvariasjonene ikke kan

Tabell 76. *Anslått utvikling i disponibel realinntekt for utvalgte husholdningstyper. Årlig endring i prosent*

	Disponibel inntekt i 1970 kr.	1966—67	1967—68	1968—69	1969—70
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 18 000 i 1970					
Enslig	13 552	0,5	2,1	2,8	7,0 (6,6)
Ektepar med 2 barn	16 351	1,6	2,1	2,8	5,5 (4,8)
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 29 000 i 1970					
Enslig	20 589	0,9	2,3	1,7	3,8 (3,8)
Ektepar med 2 barn	24 248	0,9	2,0	2,1	4,5 (4,5)
Ektepar med 4 barn	28 448	3,2	2,5	2,1	7,2 (6,5)
Husholdningstype med inntekt før skatt kr. 70 000 i 1970					
Enslig	42 557	0,8	4,2	1,5	2,3 (3,1)
Ektepar med 2 barn	48 136	0,7	3,4	1,5	5,6 (6,4)
Ektepar med 4 barn	52 336	1,2	2,9	1,3	4,0 (4,4)
Husholdningstype med trygdeinntekt kr. 11 970 i 1970					
Ektepar	11 970	14,8	5,5	10,5	7,3 (6,6)

Merknader: Tabellen bygger på bestemte forutsetninger om utviklingen i inntekter før skatt, om forhold som har betydning for skattleggingen og om prisutviklingen. Inntekt før skatt til husholdstyper med inntekter på kr. 18 000 og kr. 29 000 er forutsatt å ha steget i takt med anslått årsfortjeneste for voksne menn i industrien. For husholdstype med kr. 70 000 i inntekt er forutsatt en inntektsutvikling i takt med gjennomsnittlig månedsfortjeneste for funksjonærer (menn) etter N. A. F's statistikk. Trygdeinntektene er i alle år satt lik grunnytelsene under folketrygden eller alderstrygden. Følgende årlige endringsprosenter er brukt:

	1966—67	1967—68	1968—69	1969—70
Industriarbeider	7,4	5,8	5,8	11,2
Funksjonær	7,8	6,3	6,2	9,3
Trygdede	19,8	9,3	13,9	18,7

De direkte skatter, som omfatter inntektsskatter og trygdepremier, er beregnet ut fra den forutsetning at inntektstakeren bare har lønnsinntekt og ikke andre fradrag enn minstefradraget. Barna er forutsatt å være under 17 år og barnetrygden er regnet som negativ skatt.

Inntekten etter fradrag for direkte skatter er deflatert med den offisielle konsumprisindeks for vedkommende år. (Hadde deflateringen skjedd med nasjonalregnskapets konsumprisindeks, ville tallene for alle år ha blitt litt annerledes og bl. a. vist noe sterkere stigning fra 1969 til 1970.) For 1970 har en alternativt deflatert med prisindekser beregnet særskilt for vedkommende inntekts- og familiestørrelse; de alternative resultatene er gjengitt i parentes.

ha spilt noen vesentlig rolle så lenge en betrakter gjennomsnittstall for store grupper av inntektstakere, kan utslagene imidlertid ha vært forholdsvis betydelige for enkeltindivider med en unormal forbrukssammensetning.

For å illustrere den samlede virkning av lønnsutviklingen, skatteendringer og prisstigningen har en i tabell 76 gjengitt beregninger som viser hvordan den disponible realinntekt har utviklet seg fra 1966 til 1970 for utvalgte typer av hushold på ulike inntektstrinn og med en nærmere angitt nominell inntektsutvikling. Resultatene må oppfattes som eksempler. En kan ikke gå ut fra at den utvikling tabellen viser, har vært karakteristisk for alle husholdstyper på vedkommende inntektstrinn.

Tabellen viser at den unormalt sterke vekst i disponibel realinntekt fra 1969 til 1970 slo igjennom på alle inntektsnivå og for alle familiestørrelser. Men utviklingen var ikke helt den samme for alle familietyper. Variasjonene kan i stor utstrekning tilskrives skatteomleggingen, men gjenspeiler også de forutsetninger som er gjort om inntektsutviklingen før skatt. Eksempelvis viser tabellen ingen spesielt sterk vekst i disponibel realinntekt for hushold på inntektsnivået 70 000 kr., trass i at et karakteristisk trekk ved skatteomleggingen var dempningen av progresjonen for skattytere med høye inntekter. Forklaringen er dels at en må høyere opp på inntektsskalaen enn 70 000 kr. før progresjonslettelsen fikk vesentlig betydning, dels at en ved beregningene — i samsvar med hva gjennomsnittstallene i lønnsstatistikken for 1970 viser — har lagt til grunn en svakere vekst i inntekten før skatt for denne gruppen enn for husholdninger på industriarbeiderens inntektsnivå.

Privat konsum

Etter foreløpige beregninger var utgiftene til privat konsum, regnet i løpende priser, 45 851 mill. kr. i 1970 — en øking på 5 147 mill. kr. eller 12,6 prosent fra 1969. Den nominelle utgiftsøking var for matvarer 1 816 mill. kr., for drikkevarer og tobakk 389 mill. kr., for bolig, lys og brensel 769 mill. kr., for møbler og husholdningsartikler 262 mill. kr. og for klær og skotøy 641 mill. kr. For reiser og transport (inklusive kjøp av biler) var det en utgiftsnedgang på 65 mill. kr. Resten av utgiftsøkingen, som blant annet omfatter helsepleie, fritidssysler og utdanning, utgjorde 1 335 mill. kr.

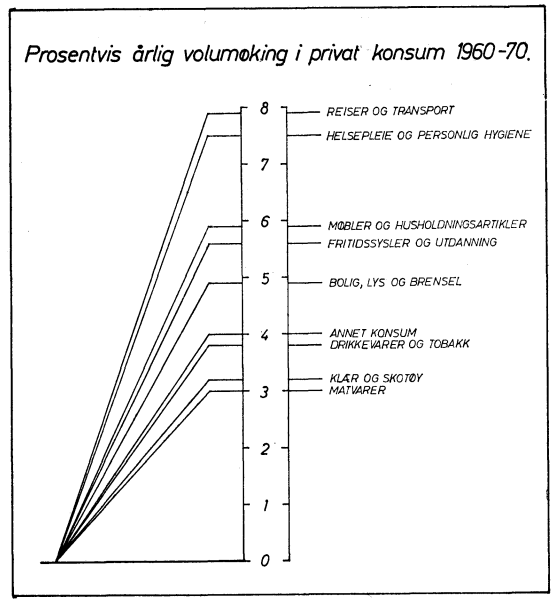

Fig. 39.

Den forholdsvis sterke nominelle øking i utgiftene for de fleste varegrupper har sammenheng med prisøkingen. Ifølge nasjonalregnskapet steg prisene på konsumvarer med 9,9 prosent fra 1969 til 1970. Selv når en tar hensyn til prisstigningen som følge av skatteomleggingen, er dette en sterkere øking enn i de to foregående år. Prisstigningen var sterkest for matvarer og bolig, lys og brensel og svakest for drikkevarer og tobakk, klær og skotøy samt reiser og transport.

I volum økte det private konsum med 2,5 prosent fra 1969 til 1970. (Anslagsvis 0,8 prosentpoeng av dette skyldes overføring av en del poster fra offentlig til privat konsum som følge av den nye sykehusloven.) Dette er en betydelig lavere vekstrate enn foregående år. Veksten var også svakere enn gjennomsnittet for etterkrigstiden. (Se tabell 77.) Dette må ses på bakgrunn av den sterke konsumøking i 1969 som for en vesentlig del hang sammen med forserte innkjøp særlig i månedene umiddelbart før skatteomleggingen. Regnet på årsbasis økte konsumet i to-årsperioden 1968—1970 med 5,1 prosent, som er en noe raskere årlig vekst enn gjennomsnittlig for etterkrigstiden.

Regnet i løpende priser har det private konsumets andel av nettonasjonalproduktet stort sett hatt en synkende tendens gjennom hele etterkrigstiden, fra 75 prosent like etter krigen til under 64 prosent i 1970. (Se tabell 78.) Konsumandelen av den private disponible inntekt har imidlertid i de fleste år holdt seg forholdsvis konstant.

Tabell 77. *Konsumets volumutvikling*

	Netto-nasjonal-produkt	Totalt konsum	Offentlig konsum	Privat konsum	Privat konsum pr. inn-bygger
	Gj.sn. årlig øking i prosent				
1900—1938	2,9	2,3	3,2	2,2	1,4
1938—1963	3,3	3,1	5,3	2,8	1,9
1946—1963	4,5	3,7	4,1	3,6	2,6
1963—1968	4,8	4,3	5,5	4,0	3,2
1969*	5,0	7,6	6,5	7,8	6,9
1970*	3,2	2,8	4,0	2,5	1,5

Tabell 78. *Sammenhengen mellom nasjonalproduktet, private disponible inntekter og privat konsum*

Ar	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)	Ar	Privat disp. innt. i pst. av netto-nasj.-prod.	Privat konsum i pst. av priv. disp. innt.	Privat konsum i pst. av netto-nasj.-prod. (1 × 2 : 100)
	(1)	(2)	(3)		(1)	(2)	(3)
Gj. sn. 1935—1939	87,2	87,4	76,2	1958	76,0	90,4	68,7
				1959	77,0	89,6	69,0
1946	83,3	90,1	75,0	1960	77,9	88,7	69,1
1947	81,4	92,1	74,9	1961	77,4	88,7	68,7
1948	80,9	89,1	72,1	1962	76,9	89,2	68,5
1949	80,9	92,4	74,7	1963	76,9	87,7	67,5
1950	80,0	92,3	73,8	1964	77,0	86,3	66,5
1951	79,4	83,9	66,6	1965	76,9	84,1	64,7
1952	78,9	85,8	67,7	1966	75,3	85,3	64,2
1953	78,6	89,9	70,7	1967	74,0	86,2	63,8
1954	80,8	86,2	69,6	1968	74,0	86,6	64,1
1955	80,2	86,1	69,1	1969*	73,3	89,3	65,5
1956	80,1	81,6	65,3	1970*	74,6	85,3	63,6
1957	77,7	84,2	65,4				

Volumendringen for det private konsum har vanligvis nær sammenheng med utviklingen av de private disponible realinntekter for lønnstakere (medregnet pensjonister og trygdede) og for selvstendig næringsdrivende (medregnet selskaper og andre ikke-personlige inntektstakere). De disponible realinntekter for gruppen lønnstakere m.v. steg i 1969 med 5,0 prosent og i 1970 med 7,8 prosent. For selvstendig næringsdrivende var stigningen i de disponible realinntekter 3,7 prosent i 1969 og 6,3 prosent i 1970. Ved å anslå endringene i det private konsum på grunnlag av endringene i disse to hovedtyper av disponibel realinntekt (og for visse poster som utgifter til bolig, biler m.v. bruke de faktiske endringstall ifølge nasjonalregnskapet) kommer en fram til en beregnet konsumøking i 1970 på 5,6 prosent, eller 3,1 prosent mer enn den faktiske øking ifølge det foreløpige regnskap (se tabell 79). En tilsvarende beregning viser til gjengjeld for 1969 et beregnet konsum som lå 1,5 prosent lavere enn det faktiske. De avvik som her er nevnt henger sammen med, men undervurderer antakelig de forskyvninger i det private konsum som skatteomleggingen førte med seg. Det ser således ut til at veksten i det private konsum i de to siste år til sammen var noe svakere enn det var grunn til å vente ut fra stigningen i de disponible realinntekter. Beregninger som er foretatt, tyder på at den svakere konsumveksten kan føres tilbake til en unormalt svak vekst for noen få av utgiftsgruppene (jfr. for øvrig ta-

Tabell 79. *Faktisk og beregnet utvikling av det private konsum. Prosentvis volumøking fra året før*

År	Faktisk øking (1)	Beregnet øking (2)	Avvik (2)—(1)
1960	6,4	4,9	—1,5
1961	6,2	4,7	—1,5
1962	3,3	4,3	1,0
1963	3,9	4,3	0,4
1964	4,0	3,4	—0,6
1965[1]	3,5	4,8	1,3
1966	4,4	4,6	0,2
1967	4,4	3,8	—0,6
1968	3,9	4,6	0,7
1969*	7,8	6,3	—1,5
1970*	2,5	5,6	3,1

Note: [1] Fra 1965 er det foretatt en mindre justering i grunnlaget for beregnet konsumøking. Beregningene for 1964 og tidligere år bygger på en konsumrelasjon, der endringer i lønnstakergruppens disponible realinntekt har en virkningsfaktor (marginal konsumtilbøyelighet) på 1,0 og endringer i selvstendiges disponible realinntekt en virkningsfaktor på 0,2. Fra 1965 er beregnet øking basert på konsumrelasjonen som benyttes i nasjonalbudsjettmodellen MODIS III. Denne har virkningsfaktorer 0,87 og 0,14, men benyttes bare til å bestemme størstedelen av konsumøkingen. Visse konsumposter, bl.a. bolig og nye biler og motorsykler, er holdt utenfor og anslås direkte.

bell 81 og kommentarene til denne nedenfor). Men da som før nevnt tallene for den faktiske øking er usikre, må det tas forbehold også om de beregnede tall.

De foreløpige tall for relative volumendringer viser, som i tidligere år, store variasjoner mellom utgiftsgruppene. (Se tabell 80.) Et særtrekk ved året 1970 var at hele tre av de åtte utgiftsgruppene viste nedgang, nemlig møbler og husholdningsartikler (-2,5 prosent), reiser og transport (som bl. a. omfatter bilkjøp) (-8,7 prosent) og fritidssysler og utdanning (-1,1 prosent). De to første av disse gruppene hadde en meget sterk forbruksøking i 1969, så en god del av forklaringen på reduksjonen i 1970 må åpenbart være at det som følge av skatteomleggingen ved årsskiftet fant sted en framskynding av innkjøpene av en del varige forbruksgoder fra 1970 til siste del av 1969. Tabell 81 viser endringer fra 1969 til 1970 i volumet av de enkelte konsumgrupper, anslått ut fra endringer i relative priser, disponibel realinntekt pr. innbygger og folketallet. For enkelte grupper er det store avvik mellom de anslåtte og de faktiske endringer. Særlig gjelder dette de tre utgiftsgruppene som hadde nedgang i 1970. Det viser seg imidlertid at anslåtte endringer for to-årsperioden 1968—1970 gir bedre samsvar med de faktiske endringer i samme periode for disse varegruppene.

Forbruket av matvarer, regnet i faste priser, økte med 4,4 prosent i 1970. Dette er en sterkere vekst enn i de to foregående år. Anslag for forbruket av enkelte matvarer er gitt i tabell 82, men de foreløpige anslag for siste år er usikre. Volumøkingen var sterkest for grønnsaker, særlig importerte, og sukker. Også forbruket av importert frukt hadde sterk vekst, men samtidig gikk forbruket av norsk frukt kraftig ned, slik at fruktforbruket alt i

Tabell 80. *Prosentvise endringer i volum og priser for det private konsum etter utgiftsgrupper*

	Prosentvise endringer i volum fra år til år			Prosentvise prisendringer fra år til år			Prosentvis endring i relative priser (gruppepriser i forhold til konsumpris) 1969—70
	1967–1968	1968–1969	1969–1970	1967–1968	1968–1969	1969–1970	
Matvarer	3,1	4,2	4,4	3,0	3,7	12,5	+2,6
Drikkevarer og tobakk	7,5	6,8	4,3	0,7	3,7	8,0	—1,9
Bolig, lys og brensel	6,7	5,2	4,5	3,0	3,9	12,2	+2,3
Møbler og husholdningsartikler	3,9	18,2	—2,5	2,0	1,5	10,6	+0,7
Klær og skotøy	2,0	6,7	5,2	2,5	1,4	8,0	—1,9
Reiser og transport	0,9	22,6	—8,7	3,8	1,8	7,9	—2,0
Fritidssysler og utdanning	3,1	4,1	—1,1	4,1	4,3	9,4	—0,5
Andre utgifter	5,1	5,0	8,2	5,2	6,2	7,3	—2,6
Spesifisert konsum i alt	3,8	8,0	2,6	3,4	3,3	10,0	+0,1
Privat konsum i alt	3,9	7,8	2,5	3,4	3,3	9,9	—

Tabell 81. *Anslåtte volumendringer 1969—70 i hovedposter for det private konsum som følge av relative prisendringer, endringer i disponibel realinntekt pr. innbygger og endring i folketallet. Prosent*

	Anslått endring som følge av:			Samlet anslått endring	Faktisk endring
	Relativ prisendring	Endring i disponibel realinntekt pr. innb.	Endring i folketallet		
Matvarer	—0,5	+ 4,4	+ 0,8	+ 4,7	+ 4,4
Drikkevarer og tobakk	+ 0,2	+ 3,4	+ 0,8	+ 4,4	+ 4,3
Bolig, lys og brensel	—1,0	+ 7,6	+ 0,8	+ 7,4	+ 4,5
Møbler og hush.artikler	—1,2	+ 7,6	+ 0,8	+ 7,2	—2,5
Klær og skotøy	+ 0,4	+ 5,4	+ 0,8	+ 6,6	+ 5,2
Reiser og transport	+ 0,7	+ 14,7	+ 0,8	+ 16,2	—8,7
Fritidssysler, utdanning	—0,2	+ 9,6	+ 0,8	+ 10,2	—1,1
Andre utgifter	+ 0,4	+ 6,9	+ 0,8	+ 8,1	+ 8,2

Tabell 82. *Forbruk av enkelte matvarer*

		1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Mjølk[1]	Mill. liter	649	655	661	676	681	686
Fløte, omregnet til helmjølk	» »	211	222	229	233	234	237
Smør	1 000 tonn	15,9	17,0	16,8	22,7	21,5	21,1
Margarin	» »	80,4	80,3	82,0	75,5	75,8	74,8
Hvit ost	» »	19,7	20,5	20,9	20,7	21,4	21,8
Brun ost	» »	14,2	13,7	13,3	12,8	12,8	12,8
Egg	» »	32,8	36,0	37,2	38,1	39,0	39,9
Kjøtt	» »	80,4	80,9	81,4	83,2	82,0	79,4
Flesk	» »	59,0	61,2	63,1	65,1	67,3	67,3
Sukker	» »	156,0	162,5	157,1	177,4	158,4	166,9
Kaffe, rå vekt	» »	31,9	34,3	35,0	34,7	35,9	37,3
Importert frukt	» »	139,3	147,7	141,4	141,4	139,0	146,4
Norsk frukt	» »	62,0	66,1	69,1	97,6	101,6	72,2
Tørket frukt, nøtter	» »	13,3	13,7	12,2	12,2	12,7	11,5
Importerte grønnsaker	» »	28,3	23,3	25,8	42,7	24,8	37,7
Norske grønnsaker	» »	135,4	150,3	136,0	138,4	143,7	147,4

Note: [1] Omfatter også forbruket av tørrmjølk og kondensert mjølk.

Tabell 83. *Forbruk av tobakk og drikkevarer*

		1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Sigarer	Tonn	..	99	118	130	127	98
Sigaretter	Mill. stk.	1 463	1 506	1 624	1 773	1 917	1 831
Røyketobakk, skrå, snus	Tonn	4 269	4 441	4 472	4 513	4 631	4 545
Alkoholfrie drikkevarer	Mill. liter	95,2	108,8	115,7	139,1	155,9	162,7
Alkoholholdig øl	» »	103,3	107,8	113,2	123,6	132,3	140,3
Vin	» »	5,6	6,2	7,0	7,6	8,4	9,0
Brennevin	» »	11,3	11,7	12,4	13,0	13,1	14,1
Ren alkohol i alt	» »	10,4	10,8	11,5	12,4	13,0	13,9

alt viste nedgang. Forbruket av mjølk, fløte og ost økte svakere enn forbruket av matvarer totalt, og for smør, margarin og kjøtt var det en svak nedgang, mens fleskeforbruket var uendret. De foreløpige tall tyder på at også forbruket av fisk og fiskevarer var omtrent som året før. Dette kan nok for en del tilskrives den forholdsvis sterke prisstigning for denne varegruppen i 1970.

Regnet i faste priser økte forbruket av drikkevarer og tobakk med 4,3 prosent, en vesentlig svakere vekst enn i de to foregående år. Forbruket av drikkevarer økte omtrent som foregående år. Veksten var sterkest for de alkoholholdige drikkevarene. (Se tabell 83.) Forbruket av tobakksvarer gikk derimot ned. Bortsett fra at sigarforbruket gikk svakt ned fra 1968 til 1969, var det en jamn vekst i forbruket av denne varegruppen de foregående år. Nedgangen i 1970 var særlig sterk for sigarer. Prisstigningen for tobakksvarer var noe svakere enn for gjennomsnittsforbruket. Dette tyder på at det foregikk en omlegging av forbruksvanene vekk fra tobakksvarer i 1970, men de foreløpige tall er, som nevnt, noe usikre.

I volum gikk forbruket av møbler og husholdningsartikler ned med 2,5 prosent fra 1969 til 1970. Dette må ses i sammenheng med den sterke vekst (18,2 prosent) for denne utgiftsgruppen i 1969. Vanligvis er forbruket av disse varene meget følsomt overfor endringer i den disponible realinntekt. Det som sterkest preger tallene for de to siste år, er den framskynding av innkjøpene fra første del av 1970 til siste del av 1969 som skatteomleggingen ved årsskiftet gav motiver for. For to-årsperioden 1968—1970 sett under ett svarer likevel den faktiske volumendring (7,4 prosent på årsbasis) bra til det en kunne vente ut fra endringer i relative priser, disponibel realinntekt og folketall. Veksten i denne perioden var omtrent like sterk som den gjennomsnittlige forbruksvekst for denne varegruppen siste 10-årsperiode. Tabell 84, som viser volumutviklingen for en del varige forbruksgoder, bekrefter dette; den sterke vekst i omsetningen i 1969 ble fulgt av en nedgang for de fleste av disse varene i 1970. Unntak var båndopptakere, varmtvannsbeholdere og strykejern, som alle hadde en sterk vekst i omsetningen i 1970. De foreløpige omsetningstall for 1970 ligger likevel stort sett høyere enn tallene for 1968. Utviklingen for fjernsynsapparater avviker en del fra dette mønster. Forbruksnedgangen begynte allerede i 1968, og den årlige omsetning i de to siste år lå på omtrent to tredjedeler av nivået i perioden 1965—1967. Dette har åpenbart sammenheng med at mesteparten av landet nå har fjernsynsdekning og at utskifting av eldre apparater ikke er begynt i større utstrekning.

Utgiftsposten reiser og transport hadde en liknende volumutvikling, men her slo virkningen av skatteomleggingen enda sterkere ut i forbrukstallene. Mens det i 1969 var en vekst

Tabell 84. *Tilgang av andre forbruksvarer*

		1965	1966	1967	1968	1969*	1970*
Kjøleskap	1 000 stk.	77	96	97	100	127	100
Dypfrysere	» »	64	70	75	74	103	85
Komb. kjøleskap og dypfrysere	» »	4	3	2	6	11	8
Vaskemaskiner	» »	56	60	70	72	93	76
Varmtvannsbeholdere	» »	40	33	31	32	46	68
Varmekolber for innbygging	» »	20	19	24	33	22	19
Strykejern	» »	70	90	77	92	93	125
Universale kjøkkenmaskiner	» »	15	14	13	15	22	16
Vispe- og røremaskiner	» »	66	72	72	66	71	63
Oppvaskmaskiner	» »	3	5	6	6	9	9
Støvsugere	» »	64	62	72	74	104	90
Båndopptakere	» »	20	26	42	50	84	106
Radiomottakere	» »	140	152	173	194	205	192
Fjernsynsapparat	1 000 lisenser	82	84	88	75	58	56
Sykler	1 000 stk.	75	82	82	91	103	114
Motorsykler[2]	» »	14	14	14	13	15	13
Personbiler[1], [2]	» »	63	66	71	70	102	72

Noter: [1] Inkl. stasjonsbiler og drosjer. [2] Førstegangsregistrerte.

Tabell 85. *Konsum av reiser etc.*

		1965	1966	1967	1968	1969	1970*
Jernbanereiser	Mill. personkm	1 712	1 745	1 708	1 643	1 565	1 500
Bussreiser	» »	3 263	3 426	3 452	3 600	3 707	3 800
Innenl. ruteflyging.	» »	326	385	481	538	620	700
Hotellbesøk (nordmenn)	1 000	1 487	1 567	1 581	1 631	1 689	1 750

på hele 22,6 prosent, gikk forbruket i 1970 ned med 8,7 prosent. Regnet på årsbasis viser de foreløpige tall for siste to-årsperiode en vekst på 5,8 prosent, som er betydelig lavere enn gjennomsnittet for de siste 10 år. Utgiftsposten omfatter dels bruk av offentlige befordringsmidler, som økte med 3,3 prosent, dels utgifter til egne befordringsmidler, som hadde en nedgang på 13,9 prosent i 1970. En vesentlig del av denne utgiftsposten er innkjøp av personbiler. Tilgangen av personbiler, som i 1969 økte med over 45 prosent, gikk i 1970 ned med nesten 30 prosent, slik at tallet i 1970 var omtrent som i 1967 og 1968. Nedgangen gjorde seg særlig gjeldende i de første månedene av 1970, senere tok omsetningen seg vesentlig opp. Tabell 85 viser bruk av de viktigste offentlige befordringsmidler. Tallene viser at tendensene fra de foregående år fortsetter: En sterk stigning i innenlandsk ruteflygning, en moderat stigning for bussreiser og en nedgang for jernbanereiser.

Investering

Oppgangen i den private investeringsetterspørsel, som tok til i 1969, fortsatte i 1970, og ble et sterkt ekspansivt element i den innenlandske økonomi. For bl.a. å dempe investeringspresset noe, ble det i løpet av høsten 1969 og i 1970 satt i verk en rekke tiltak for å begrense tilførselen av kreditt. Blant annet ble det ved kgl.res. av 16. januar 1970 gitt pålegg om øking i bankenes primærreserver og om øking i likviditetsreservesatsene. I løpet av 1970 lå utlånene fra forretningsbankene fortsatt på et høyt nivå, og likviditetsreservekravene ble hevet flere ganger i løpet av året (for detaljer se avsnittet om Kredittmarkedet). Den faktiske utlånsøking fra forretningsbankene i 1970 ble likevel vesentlig større enn anslått både i det opprinnelige og i det reviderte nasjonalbudsjett for 1970. For å aktivisere kommunenes tomte- og boligpolitikk og øke boligbyggingen ble Kommunalbankens kvote for lånetilsagn til tomteteknisk arbeid økt fra 80 mill.kr. i 1969 til 90 mill.kr. i 1970 og Husbankens ramme for innvilgning av lån ble økt med om lag 180 mill.kr., eller 10 prosent fra 1969 til 1970.

Utviklingen i påbegynt og fullført byggeareal fra 1969 til 1970 må ses i sammenheng med den høye igangsetting i 1969. I løpet av de tre første kvartaler 1970 ble det igangsatt et byggeareal som var 1 prosent mindre enn i samme periode 1969. Fullført boligareal i de tre første kvartaler 1970 var derimot 11 prosent større enn i samme tidsrom 1969. For hele 1970 regnes det igangsatt 37 600 leiligheter mot 37 400 i 1969, og fullført 36 000 leiligheter eller 3 000 flere enn året før.

Omfanget av byggereguleringene i 1970 var — fram til 8. desember — stort sett det samme som året før. Fra denne dato ble imidlertid byggeløyveordningen[1] gjeninnført i sitt tidligere omfang i 12 kommuner. I 18 kommuner ble ordningen bare gjort gjeldende for bergverks-, industri- og verkstedbygg og for hotell- og pensjonatbygg. For de regulerte grupper av bygg ble kvotene for 1970 under ett litt redusert fra 1969 til 1970. Likeledes ble det enkelte endringer i fordelingen.

Den private investeringsetterspørsel lå på et høyt nivå gjennom hele 1970 i de fleste næringer. I maskinindustrien, som vesentlig produserer investeringsvarer, var tilgangen på nye ordrer betydelig og ordrereservene store, særlig i de første kvartaler av 1970 (se tabell 86). Utførte investeringer i bergverksdrift,

Note: [1] Byggeløyveplikten omfatter i prinsippet alle bygg som ikke utelukkende skal brukes til helårsbolig, bygg under 60 m² brutto golvflate (unntatt bygg som skal nyttes som bensinstasjon eller servicestasjon for biler), bygg som oppføres for statens eller en statsetats regning, skogshusvære og skogstaller til bruk under skogsarbeid og fløting, driftsbygninger i tilknytning til gårdsbruk, veksthus, naust, rorbuer og egnebuer, skoler og bygg som skal nyttes som barnehjem eller daginstitusjoner for barn. I kommuner med begrenset byggeløyveplikt er byggeløyveplikten bortfalt for bergverks-, industri- og verkstedbygg og for hotell- og pensjonatbygg.

Tabell 86. *Investeringsindikatorer. Kvartalstall i prosent av tilsvarende periode året før*

	1969				1970			
	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
Utførte (og antatte) investeringer[1]								
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning	72	95	105	124	130	136	130	132
Bergverksdrift	117	117	87	121	79	97	126	99
Industri	60	83	106	125	154	156	143	147
Kraftforsyning	90	111	105	123	105	119	115	115
Ordrer i maskinindustri[2]								
Ordretilgang	132	86	128	146	107	140	98	..
Ordrereserver	122	114	113	148	130	129	124	..
Industriproduksjon:								
Investeringsvareproduksjon	100	104	107	108	100	112	104	[3] 105
Byggevirksomhet:								
Bygg under arbeid, total golvflate	92	95	99	110	116	113	110	[3] 106
Bygg satt i gang, total golvflate	130	112	129	134	103	103	93	[3] 106
Importverdi:								
Maskiner og apparater	93	115	123	131	123	139	118	[3] 138
Lastebiler, varevogner o. l.	124	128	142	182	92	133	103	[3] 111
Skip	57	24	54	150	166	217	113	[3] 327
Lager:								
Totalindeks	95	94	95	90	97	103	110	..

Noter: [1] Etter oppgaver fra bedriftene. For 4. kvartal antatt investering (i prosent av antatt investering for 4. kvartal året før) ellers utført investering. [2] Innenlandske og utenlandske ordrer. [3] Oktober—november.

industri og kraftforsyning var i 1. kvartal 1970 30 prosent høyere enn utførte investeringer i samme periode året før. Verdien av utførte investeringer lå for de samme grupper i de tre første kvartaler av 1970, 32 prosent høyere enn utførte investeringer i tilsvarende periode året før. Antatte investeringer i 4. kvartal 1970 var for industrien 47 prosent høyere enn antatte investeringer i 4. kvartal 1969, men det er ikke sannsynlig at de faktiske investeringer i kvartalet nådde helt opp til dette nivå.

De samlede bruttoinvesteringer i fast realkapital og lager viste i 1970 en sterk øking i forhold til året før. Etter foreløpige og usikre beregninger ble de samlede bruttoinvesteringer i 1970 på 32,7 milliarder kr., regnet i løpende priser, eller 7,8 milliarder kr. mer enn i 1969. Regnet i volum økte de samlede bruttoinvesteringer med 23 prosent i forhold til året før, mot en nedgang på 3 prosent fra 1968 til 1969.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital (uten lager) utgjorde i 1970 34 prosent av bruttonasjonalproduktet, regnet i løpende priser, mot 31 prosent i 1969. De foreløpige anslag for volumendringer i bruttoinvesteringene i fast kapital etter art fra 1969 til 1970 viser at mer enn 40 prosent av økingen falt på skip og båter. Disse investeringer økte med 72 prosent fra 1969 til 1970, mot en nedgang på 39 prosent fra 1968 til 1969 (se tabell 87). Regnet i løpende priser var investeringene i skip og båter 5 590 milliarder kr. i 1970, en øking på 2 630 mill.kr. fra 1969. Skipsinvesteringene står i en særstilling, idet variasjonene i disse ofte er kraftigere enn variasjonene for de andre grupper sett under ett slik at de betyr mye for utviklingen i investeringene totalt. Men investeringene i skip og båter betyr lite for aktiviteten i den indre økonomi. Fra 1969 til 1970 var volumøkingen i bruttoinvesteringene uten skip og båter 15 prosent, mot 8 prosent fra 1968 til 1969.

De foreløpige og usikre anslag for endringer i bruttoinvesteringer etter næring gir et varierende bilde (se tabell 88). Sterkest øking fra

Tabell 87. *Bruttoinvestering i fast kapital fordelt etter art (1961-priser, 1961 = 100)*

	1966	1967	1968	1969*	1970*
Bygninger og anlegg	124	136	136	144	152
Skip og båter	140	159	123	74	128
Annet transportmateriell	138	139	148	173	170
Maskiner og annet utstyr	138	152	150	155	171
I alt	132	145	137	132	152

1969 til 1970 hadde naturlig nok sjøtransport med 2 614 mill.kr. (96 prosent), regnet i løpende priser eller 78 prosent regnet i volum. De to foregående år var det kraftig nedgang i sjøtransport både regnet i volum og verdi. I 1968 og største delen av 1969 var det svikt i industriinvesteringene. Ved slutten av 1969 og i 1970 tok industriinvesteringene seg på nytt sterkt opp. Fra 1969 til 1970 økte investeringene i industrien med 34 prosent regnet i løpende priser og 22 prosent regnet i faste priser. Andre næringer som hadde betydelig

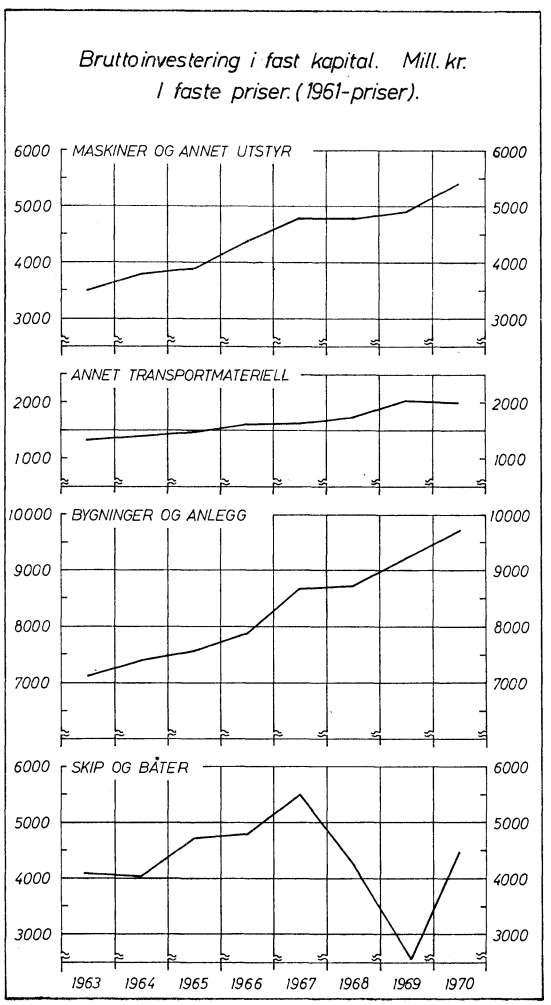

Fig. 40.

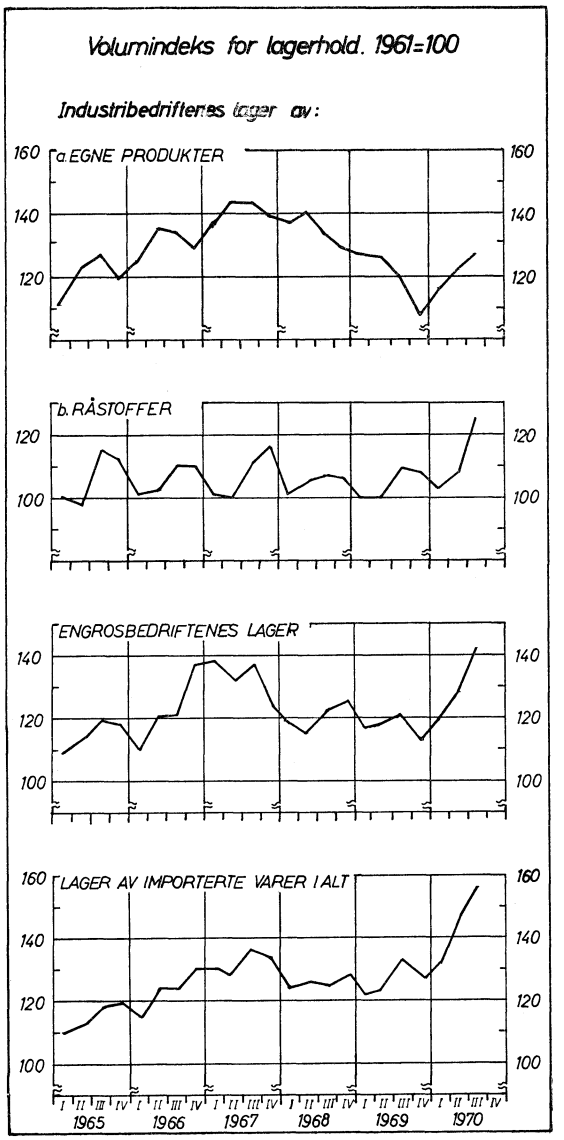

Fig. 41.

Tabell 88. *Bruttoinvestering i fast kapital etter næring*

	I løpende mill. kr. Endringer fra år til år		
	1967–1968	1968–1969	1969–1970
Jordbruk og skogbruk	111	211	144
Fiske og fangst	— 93	— 10	23
Bergverksdrift m. v.	97	— 17	2
Industri	— 544	22	1 235
Bygge- og anleggsvirksomhet	— 4	93	158
Elektrisitetsforsyning og gassforsyning	28	96	273
Varehandel	49	203	200
Forretningsbygg	42	35	115
Boliger	349	359	684
Sjøtransport	— 523	—1747	2 614
Annen samferdsel	166	339	110
Andre tjenesteytende næringer	40	57	73
Offentlig konsumkapital	208	617	401
I alt	— 74	258	6 032

øking i investeringsvolumet fra 1969 til 1970 var bygge- og anleggsvirksomhet (15 prosent), elektrisitetsforsyning (8 prosent), og boliger (6 prosent).

Bruttoinvesteringene i offentlig konsumkapital regnet i volum gikk litt ned fra 1969 til 1970. Dette er et brudd med utviklingen fra tidligere år hvor investeringene i offentlig konsumkapital har økt relativt sterkt. Men utviklingen må ses i sammenheng med at Regjeringen i 1970 ønsket å motvirke den ekspansive finanspolitikk ellers ved å moderere utgiftene til investeringer i statlig konsumkapital, særlig undervisningsbygg og veier.

Som følge av gode avsetningsmuligheter både innenlands og utenlands ble lagrene redusert til et meget lavt nivå fram til slutten av 1969 (se fig. 41). I 1970 bygde bedriftene opp lagerbeholdningen igjen. Verdien av de samlede lagerbeholdninger økte, etter foreløpige tall, med 2 236 mill. kr. fra 1969 til 1970, mens det var en oppgang på 498 mill. kr. fra 1968 til 1969. Særlig markert var oppgangen i lagerbeholdningen av importvarer. Lagerbeholdningen av eksportvarer økte også sterkt i løpet av 1970. Trass i dette må lagrene av eksportvarer ved slutten av året fortsatt betegnes som relativt små.

Fra 1969 til 1970 økte de private bruttoinvesteringer i fast kapital med hele 32 prosent regnet i løpende priser, mot en nedgang både fra 1967 til 1968 og fra 1968 til 1969 på henholdsvis 3 prosent og 5 prosent. De offentlige bruttoinvesteringer økte fra 1969 til 1970 med 10 prosent regnet i løpende priser. Som andel av de totale bruttoinvesteringer sank de offentlige bruttoinvesteringer fra det rekordmessige tall 33,4 prosent i 1969 til 29,5 prosent i 1970.

Det samlede kapitalslit i 1970 er foreløpig beregnet til 17,9 milliarder kr. i løpende priser,

Tabell 89. *Offentlig og privat bruttoinvestering i fast kapital ekskl. lager i løpende priser*

	1966	1967	1968	1969*	1970*
Privat bruttoinvestering mill. kr.	15 520	17 570	17 023	16 246	21 447
Offentlig bruttoinvestering » »	5 970	6 648	7 121	8 156	8 987
Av dette:					
Offentlige bedrifter » »	2 827	3 001	3 266	3 684	4 114
Offentlig konsumkapital » »	3 143	3 647	3 855	4 472	4 873
I alt mill. kr.	21 490	24 218	24 144	24 402	30 434
Prosentvis fordeling:					
Privat bruttoinvestering	72,2	72,5	70,5	66,6	70,5
Offentlig bruttoinvestering	27,8	27,5	29,5	33,4	29,5
Av dette:					
Offentlige bedrifter	13,2	12,4	13,5	15,1	13,5
Offentlig konsumkapital	14,6	15,1	16,0	18,3	16,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

eller 2,2 milliarder kr. mer enn i 1969. Nettoinvesteringene i 1970 ble dermed 14,8 milliarder kr., mot 9,2 milliarder kr. i 1969 og 9,1 milliarder kr. i 1968. (Se tabell 90.) Uttrykt i prosent av nettonasjonalproduktet gikk nettoinvesteringene opp fra 14,8 i 1969 til 20,5 i 1970. Ved vurdering av tallene må de lave skipsinvesteringer i 1968 og 1969 tas i betraktning. Nettoinvesteringskvoten i 1969 var den laveste som er registrert i etterkrigsperioden. I gjennomsnitt for perioden 1962—1969 utgjorde nettoinvesteringene 18,8 prosent av nettonasjonalproduktet.

Den innenlandske sparing (kapitaltilvekst) i 1970 utgjorde omtrent 90 prosent av nettoinvesteringene. Resten ble dekket ved en øking på 1 450 mill.kr. i landets nettogjeld til utlandet. Av den samlede kapitaltilvekst i 1970 utgjorde den private sparing 60 prosent mot 48 prosent i 1969. Ved beregninger av disse tallene er — som ellers i nasjonalregnskapet — all merverdiavgift som påløp i 1970, også beløp som først skal innbetales i 1971, regnet som inntekt for det offentlige, og tallene både for offentlig og privat sparing i 1970 må vurderes i lys av dette. Etter foreløpige og usikre oppgaver økte den private sparing med 3 024 mill.kr. fra 1969 til 1970. Det er sannsynlig at en stor del av økingen kan tilskrives gode konjunkturer for en del av eksportnæringene. Men en må også ta i betraktning at den private sparing i 1969 var uvanlig lav, fordi overgangen til merverdiavgift førte til forsert kjøp. Den samlede offentlige sparing steg etter nasjonalregnskapets definisjoner med 139 mill. kr. etter foreløpige oppgaver.

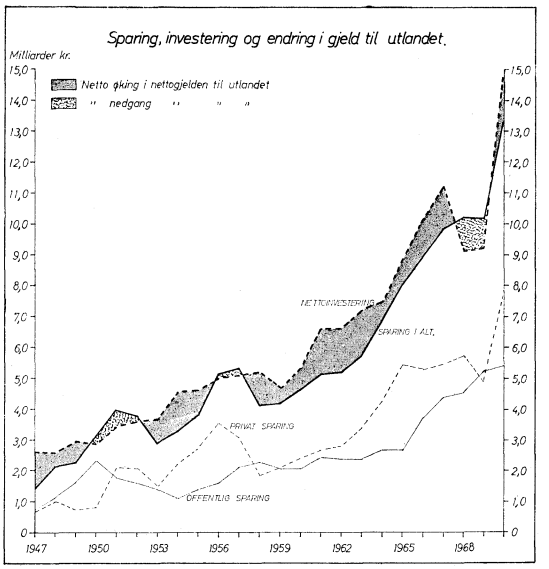

Fig. 42.

I 1970 hadde den offentlige del av økonomien høyere sparing enn nettoinvesteringer, mens det motsatte var tilfelle for den private sektor (se tabell 90). (De foreløpige tall for 1970 — som ligger til grunn for investeringsavsnittet — er mer usikre enn vanlig. Særlig gjelder dette tallene for 1970 i tabell 90 på grunn av stor usikkerhet i anslagene på merverdiavgiften.)

Tabell 90. *Investering, kapitaltilvekst og nettoøking i lån. Mill. kr.*

	1966	1967	1968	1969*	1970*
A. Bruttoinvestering (inkl. lager)	22 462	24 841	23 988	24 900	32 670
B. Kapitalslit	12 367	13 542	14 889	15 714	17 911
C. Nettoinvestering (A—B)	10 095	11 299	9 099	9 186	14 759
1. Offentlig	3 133	3 561	3 802	4 468	4 739
2. Privat	6 962	7 738	5 297	4 718	10 020
D. Kapitaltilvekst i alt[1]	9 029	9 869	10 182	10 146	13 309
1. Offentlig	3 722	4 401	4 524	5 248	5 387
2. Privat	5 307	5 468	5 658	4 898	7 922
E. Nettoopplåning (C—D)[2]	1 066	1 430	—1 083	— 960	1 450
1. Offentlig	— 589	— 840	— 722	— 780	— 648
2. Privat	1 655	2 270	— 361	— 180	2 098

Noter: [1] Medregnet netto gaver fra utlandet. [2] Samlet nettoopplåning svarer til underskottet på driftsbalansen overfor utlandet.

Finanser, kredittmarked og priser

Offentlige finanser

Finanspolitikken

En kan stort sett skille mellom to hovedgrupper av finanspolitiske virkninger: de direkte budsjettvirkningene og de konjunkturpolitiske virkningene.

Med de direkte virkningene menes de bidrag de enkelte utgifts- og inntektsposter yter til fremme av spesielle offentlige formål (undervisningsformål, forsvarsformål, virkningene på inntektsfordelingen m.v.).

De konjunkturpolitiske virkningene av finanspolitikken kan hensiktsmessig analyseres under følgende inndeling:

1. Virkningene av den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester.
2. Virkningene av inntektsoverføringer mellom den private sektor og den offentlige forvaltning.
3. Virkningene av de offentlige lånetransaksjoner (utlån, opptak av lån, aksjetegning m. v.)

Som en grov indikator for den samlede konjunkturpolitiske virkning av den offentlige forvaltnings utgifter og inntekter er det vanlig å bruke netto fordringsøkingen («overskott før lånetransaksjoner»), som er lik nettoresultatet av inntektsoverføringene mellom den offentlige forvaltning og publikum, fratrukket den offentlige forvaltnings netto utgifter til varer og tjenester. Men denne størrelsen kan ikke gi mer enn en grov orientering, da den blant annet ikke tar hensyn til de offentlige lånetransaksjonene og til virkningene av totalnivået for de offentlige utgifter og inntekter.

Ved vurderingen av regnskapene for den offentlige forvaltning for 1970 er det kommet til et nytt moment som gjør at en til dels må legge vekt på andre faktorer enn tidligere. Dette skyldes innføringen av merverdiskatten fra 1. januar 1970. De endringer som dette har ført med seg, er så gjennomgripende at en har funnet det hensiktsmessig å gi en samlet redegjørelse for hovedtrekkene i den nye skatteordningen.

Hovedtrekkene i den nye skatteordningen

De offentlige budsjetter for 1970 var i sterk grad preget av at skatte- og avgiftssystemet ble lagt om fra 1. januar 1970. Omleggingen, som bygde på en innstilling av 30. desember 1967 fra Skattekomitéen av 1966 (Sandberg-komitéen), innebærer en økt andel av indirekte skatter og en redusert andel av direkte skatter i den samlede skattlegging; den generelle omsetningsavgift er forhøyet og utskrevet på et nytt og utvidet grunnlag, satsene for direkte stønader er økt, og satsene for inntekts- og formuesskattene er satt ned. Hovedtrekkene i den nye skatteordningen er:

1. Ved lov av 19. juni 1969 ble det bestemt at den alminnelige omsetningsavgift skulle avløses av en merverdiavgift. Dette kan til dels betraktes som en teknisk omlegging. Mens den tidligere omsetningsavgift i sin helhet ble innkrevd på siste ledd i omsetningskjeden, blir merverdiavgiften innkrevd på alle ledd. Avgiftsgrunnlaget er den merverdi eller verditilvekst som skapes på hvert produksjons- eller omsetningsledd. Men denne tekniske siden var bare en del av omleggingen. Flere varer og tjenester som tidligere var fritatt for avgift, blir skattlagt under det nye systemet. Det gjelder eksempelvis elektrisk kraft, hotell- og restauranttjenester og ukeblad. Videre ble avgiftssatsen hevet fra 13,64 prosent til 20 prosent.

Merverdiavgiften tar bare sikte på å ramme konsumvarer og -tjenester, mens den tidligere omsetningsavgift også ble pålagt salg av investeringsvarer. For investeringsvarer m. v. er det innført en særavgift som skal betales av kjøperen etter en sats på 13 prosent.

Betalingsterminene er endret, slik at de beløp som er innkrevd fra konsumentene, men ikke innbetalt ved årsskiftet, er blitt betydelig større.

2. Også for de direkte skatter ble det foretatt en viktig teknisk omlegging. Tidligere ble graderingen av skattleggingen etter forsørgelsesbyrde gjennomført ved et system av klassefradrag og graderte progresjonstabeller. Skillet mellom enslige og familier er opprettholdt under det nye systemet, men klassefradragene for forsørgede barn er opphevet og erstattet med økte direkte stønader. Klassefradrag som tidligere ble gitt til eldre, uføre etc., er blitt erstattet med spesielle inntektsfradrag. Samtidig ble stønadene under folketrygden, syketrygden etc. hevet. Denne omleggingen var likevel mer enn en teknisk revisjon; de nye skatte- og stønadssatser og klasse- og inntektsfradrag førte til en omfordeling av nettoskattene mellom grupper av skattytere.

3. Den nye skatteordningen har bare to skatteklasser, som gjelder både for stats- og kommuneskattelikningen. Inntektsfradragene i de to klasser er like for alle kommuner og utgjør kr. 3 400 i klasse 1 og kr. 6 800 i klasse 2.

4. De tidligere klassefradrag for forsørgelse av barn under 17 år er blitt erstattet av kontanttilskott i form av barnetrygd. Det blir også gitt barnetrygd for første barn, og det er blitt en betydelig øking av de tidligere satser for øvrige barn. Fra 1. januar 1970 utgjorde stønaden pr. år for familier med:

ett barn		500 kr.
to barn	i alt	2 000 kr.
tre barn	i alt	4 000 kr.
fire barn	i alt	6 200 kr.
fem barn	i alt	8 600 kr.

For hvert stønadsberettiget barn utover fem ytes ytterligere kr. 2 400 pr. år. Enslig forsørger vil få barnetrygd tilsvarende ett barn mer enn det faktiske antall.

Ved forsørgelse av barn fra 17 til 24 år vil forsørgeren få såkalt forsørgerstønad i stedet for de tidligere klassefradrag. Forsørgerstønaden fastsettes av likningsmyndighetene og tas i betraktning ved utskriving av forskottstrekk og forskottsskatt. Det endelige oppgjør gjennomføres ved den påfølgende skatteavregning etter inntektsårets utløp. Skattyteren får hele beløpet utbetalt, selv om skatten er mindre enn stønadsbeløpet. Forsørgerstønaden for barn i gruppen 17 til 24 år utgjør kr. 700 for første barn i denne aldersgruppe, kr. 800 for annet og kr. 1 200 for hvert av de følgende barn. Dersom vedkommende samtidig forsørger barn under 17 år, fastsettes forsørgerstønaden etter samlet antall barn, uavhengig av aldersgruppe. Eksempelvis vil en person som forsørger 2 barn under 17 år og ett barn mellom 17 og 24 år få til sammen kr. 3 200 i stønad (kr. 2 000 i barnetrygd og kr. 1 200 i forsørgerstønad.)

5. Minstefradraget ved inntektsskattelikningen, som tidligere utgjorde 8 prosent (minimum kr. 700, maksimum kr. 1 800), ble økt til 10 prosent (minimum kr. 1 000, maksimum kr. 2 400).

6. Som et ledd i skattereformen ble kommunene gitt adgang til å heve inntektsskatten til 20 prosent, mot tidligere maksimalt 19 prosent. For å oppveie inntektstap ved endringene i skattelovene og på grunn av økte utgifter ved innføring av merverdiavgiften ble kommuneskatten i de aller fleste kommuner forhøyet til 20 prosent i 1970.

7. I tillegg til den vanlige inntektsskatt ble det for 1970 oppkrevd en 3 prosent fellesskatt til Skattefordelingsfondet. Skatten beregnes på samme grunnlag som inntektsskatten til kommunene. For 1970 var det vedtatt at 203 mill. kr. av fellesskatten skulle gå til staten, mens kommunene skulle få vel 700 mill. kr., blant annet til kompensasjon for merutgifter på grunn av merverdiavgiftsloven. Når det gjelder kommunenes del av fellesskatten, viser en ellers til avsnittet om «Kommuneforvaltningens regnskaper».

8. Formuesskatt skal etter den nye ordningen bare betales til kommunene, og da etter en sats som fastsettes av den enkelte kommune innenfor grensene 4 og 10 promille. Det betales ikke skatt av formue under kr. 40 000. Bankinnskott, obligasjoner og aksjer for til sammen kr. 10 000 i skatteklasse 1 og kr. 20 000 i klasse 2 er fortsatt fritatt for formuesskatt. Den tidligere progressive formuesskatt til staten er falt bort.

9. Minstegrensen for inntektsskatt til staten ble hevet til kr. 18 000 i klasse 1 og til kr. 27 000 i klasse 2. Dette førte til at tallet på skattytere ved statsskattelikningen for inntektsåret 1970 gikk ned med over 500 000 i forhold til året før. Det ble dessuten foretatt en demping i progresjonen i inntektsskatten til staten.

10. Selskapsskattene ble vesentlig redusert. Den tidligere formuesskatt til kommunene og formuesavgift til Skattefordelingsfondet er opphevet. Selskapsskatten av inntekt til staten er blitt redusert, dels ved at skattesatsen er blitt redusert og dels ved at utdelt utbytte er blitt fradragsberettiget i inntekten. Endringene i selskapsskattene, som er blitt endelig vedtatt høsten 1970, får ikke konsekvenser for budsjettåret 1970. Dette henger sammen med betalingsterminene.

11. Som kompensasjon for prisstigning som følge av merverdiavgiften ble det gitt et tillegg til folketrygden på kr. 500 for enslige og kr. 750 for ektepar. Når det gjelder folketrygdens ytelser ellers, viser en til avsnittet om «Trygdeforvaltningens regnskaper».

De direkte budsjettvirkninger
Den offentlige forvaltnings regnskaper.

Statens bevilgningsregnskap

Omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970 gjør det på mange måter vanskelig å sammenlikne budsjett-tallene for dette året med regnskapstallene for tidligere år.

Budsjettforslaget for 1970 var basert på en netto fordringsnedgang eller et underskott før lånetransaksjoner på 1 215 mill. kr. Til sammenlikning kan nevnes at regnskapene for hvert av de to foregående år viste overskott før lånetransaksjoner på rundt 135 mill. kr.

Endringene i skattesystemet førte til en gjennomgripende forandring i sammensetningen av både utgifter og inntekter i 1970 sammenliknet med de nærmest foregående år. For utgiftene gjaldt dette først og fremst overføringene, idet tilskottene til barnetryg-

den og folketrygden steg meget sterkt. På inntektssiden viste inntekts- og formuesskattene etter budsjettforslaget en nedgang fra foregående år på nesten 1,2 milliarder kroner. På den annen side var inntektene av merverdiavgiften (inkl. investeringsavgift) budsjettert til 7 700 mill. kr. eller 2 140 mill. kr. mer enn omsetningsavgiften innbrakte i 1969. Under behandlingen i Stortinget høsten 1969 av budsjettet for 1970 ble det foretatt en del endringer som blant annet førte til at underskottet før lånetransaksjoner ble økt til 1 350 mill. kr.

I løpet av året 1970 ble det gitt en rekke tilleggsbevilgninger, bl. a. i forbindelse med lønnsreguleringen for offentlige tjenestemenn som medførte en tilleggsbevilgning på 217 mill. kr. Videre ble det gitt økte bevilgninger på 102 mill. kr. i forbindelse med jordbruksavtalen. Alt i alt var det en netto utgiftsøking i form av tilleggsbevilgninger i 1970 på ca. 652 mill. kr. Av dette ble 460 mill. kr. dekket ved reduksjon av reserveposten «Tilfeldige utgifter».

På inntektssiden viste de reviderte anslagene for skatter og avgifter i 1970 en øking i forhold til vedtatt budsjett på 768 mill. kr. Av dette falt 500 mill. kr. på merverdiavgiften og 156 mill. kr. på inntekts- og formuesskatter, ifølge anslag som Finansdepartementet gjorde før årsskiftet 1970—71 (St.prp. nr. 49, 1970—71).

På samme måte som i tidligere år regnet en ved årsskiftet 1970—71 med innsparinger i forhold til det bevilgede budsjett som følge av ubesatte stillinger og forskyvninger i statens bygge- og anleggsvirksomhet. Anslagene for merverdiavgiften var usikre, blant annet på grunn av usikkerhet om størrelsen av innbetalingene for siste termin i 1970. Alt i alt tydet anslag ved årsskiftet på at underskottet før lånetransaksjoner for 1970 ble på rundt 750 mill. kr. (mot som nevnt 1 350 mill. kr. i det vedtatte budsjett). Dette betyr en endring i overskottet, slik det er definert i tabell 91, på ca. 885 mill. kr. sammenliknet med året før da det som før nevnt var et overskott før lånetransaksjoner på ca. 135 mill. kr.

I tabell 91 er hovedpostene i statens bevilgningsregnskap gruppert etter nasjonaløkonomisk art (se kolonne 2 b). Tallene for 1968 og 1969 er endelige regnskapstall, mens tallene for 1970 bygger på anslag. I denne tabellen er bevilgningsregnskapet satt opp noe annerledes enn i de oppstillinger som vanligvis brukes i de trykte statsregnskaper og statsbudsjetter. Av større avvik kan nevnes at tabellen ikke omfatter utgifter eller inntekter i forbindelse med lån, gjeldsavdrag m. v. Videre er underskott på statens forretningsdrift i tabell 91 ført til fradrag under posten «formuesinntekt» på inntektssiden, mens det i vanlige oppstillinger er tatt med blant utgiftene. Bruk av varer og tjenester for konsum- og forsvarsformål er regnet netto (utgifter minus inntekter), mens de vanligvis regnes brutto. I Statistisk Sentralbyrås oppstillinger blir utgifter til nybygg og nyanlegg ved offentlig forretningsdrift — i likhet med aksjetegning i offentlige aksjeselskaper — regnet som fordringsøking for den offentlige forvaltning og som investering for vedkommende næring. I tabell 91 er beløpet ført opp som egen post under betegnelsen «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak». På denne måten vil posten «Annen netto fordringsøking» svare til det som i statens bevilgningsregnskap kalles «Overskott før lånetransaksjoner».

Med de forbehold som er nevnt foran, var de samlede *utgifter* over statens bevilgningsregnskap for 1970 ved årsskiftet 1970—71 anslått til 15 975 mill. kr., eller rundt 20 prosent mer enn i 1969 (jfr. tabell 91). I disse tallene har en holdt utenfor postene 13 «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og 14 «Overskott før lånetransaksjoner». I 1969 var den tilsvarende øking vel 16 prosent. Av utgiftene i 1970 gikk 43 prosent (6 915 mill. kr.) med til å dekke statens nettokjøp av varer og tjenester. Av dette gikk 1 700 mill. kr. til bruttoinvestering i veianlegg, skoler, administrasjonsbygninger og andre former for statlig konsumkapital (postene 11 c og 12 i tabell 91). Fra 1969 til 1970 var det en stigning i investeringsutgiftene på 5,7 prosent, mot hele 16,3 prosent året før. Utgiftene til varer og tjenester til forsvaret (post 11 a) utgjorde i 1970 anslagsvis 2 744 mill. kr. og til sivile konsumformål (post 11 b) 2 471 mill. kr. Sammenholdt med 1969 var dette en stigning på henholdsvis 8,9 prosent og 13,8 prosent. (Tilsvarende tall for økingen fra 1968 til 1969 var henholdsvis 11,1 prosent og 10,5 prosent.) Økingen i utgiftene i 1970 til forsvarsformål og til sivile komsumformål skyldtes for en stor del lønnsoppgjøret våren 1970, men var også til dels en følge av prisstigning og av en viss øking i omfanget av den statlige virksomhet.

I tabell 94 er det gitt en oversikt over den offentlige forvaltnings nettoutgifter til varer og tjenester, spesifisert etter formål og etter art. Av stats- og trygdeforvaltningens totale utgifter i denne tabellen falt det aller meste på statens bevilgningsregnskap. Fra 1969 til 1970 var det særlig sterk stigning i utgiftene til undervisning, til forsvarsformål og til veier.

Av utgiftene på bevilgningsregnskapet for 1970 falt 9 060 mill. kr. på forskjellige former for overføringer til private, til andre offentlige

Tabell 91. *Den offentlige forvaltnings inntekter og utgifter etter art. Mill. kr.*

	1. I alt			2. Stats- og trygdeforvaltningen						3. Kommuneforvaltningen		
				a. I alt			b. Av dette statens bevilgningsregnskap					
	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*
Inntekter												
1. Formuesinntekt	924	1 012	1 130	751	873	1 014	498	575	667	173	139	116
a. Renter og utbytte	1 153	1 292	1 487	1 005	1 136	1 328	752	838	981	148	156	159
b. Inntektsført overskott av offentlige foretak	— 229	— 280	— 357	— 254	— 263	— 314	— 254	— 263	— 314	[2] 25	[2] — 17	[2] — 43
2. Skatter[1]	24 262	27 442	31 295	18 390	21 011	24 160	11 344	13 065	14 640	5 872	6 431	7 135
a. Trygde- og pensjonspremier	5 901	6 532	7 458	5 901	6 532	7 458	–	–	–	–	–	–
b. Andre direkte skatter	9 213	10 345	10 544	3 492	4 086	3 609	3 020	3 522	2 397	5 721	6 259	6 935
c. Indirekte skatter	9 148	10 565	13 293	8 997	10 393	13 093	8 324	9 543	12 243	151	172	200
3. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	739	805	976	192	211	222	1 822	2 061	2 589
4. Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	183	190	430	–	–	–
5. Inntekter i alt	25 186	28 454	32 425	19 880	22 689	26 150	12 217	14 041	15 959	7 867	8 631	9 840
Utgifter												
6. Renteutgifter	827	910	1 112	602	658	797	602	657	796	225	252	315
7. Overføringer til private	10 219	12 044	15 011	9 410	11 131	14 185	2 412	3 067	3 359	809	913	826
a. Trygde- og pensjonsstønader	6 389	7 385	10 162	6 237	7 220	9 982	–	–	–	152	165	180
b. Andre stønader til konsumenter	968	1 106	853	417	486	337	400	472	323	551	620	516
c. Subsidier[3]	2 862	3 553	3 996	2 756	3 425	3 866	2 012	2 595	3 036	106	128	130
8. Overføringer mellom stats- og kommuneforvaltningen	–	–	–	1 822	2 061	2 589	1 558	1 758	1 864	739	805	976
9. Overføringer fra bevilgningsregnskapet til annen statsforvaltning	–	–	–	–	–	–	1 146	1 358	2 848	–	–	–
10. Stønader til utlandet (netto)	166	245	246	166	245	246	138	192	193	–	–	–
11. Konsum (netto)	9 763	10 831	12 319	4 999	5 544	6 182	4 759	5 287	5 896	4 764	5 287	6 137
a. Bruk av varer og tjenester til forsvarsformål	2 271	2 522	2 748	2 267	2 519	2 744	2 267	2 519	2 744	4	3	4
b. Bruk av varer og tjenester til sivile konsumformål	6 114	6 751	7 761	2 206	2 429	2 757	1 966	2 172	2 471	3 908	4 322	5 004
c. Beregnet kapitalslit på konsumkapital	1 378	1 558	1 810	526	596	681	526	596	681	852	962	1 129
12. Nettoinvestering i sivil konsumkapital	2 477	2 914	3 064	877	1 042	1 048	857	1 013	1 019	1 600	1 872	2 016
13. Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak	687	623	791	610	573	741	610	573	741	77	50	50
14. Annen netto fordringsøking («Overskott før lånetransaksjoner»)	1 047	887	— 118	1 394	1 435	362	135	136	— 757	— 347	— 548	— 480
15. Utgifter i alt	25 186	28 454	32 425	19 880	22 689	26 150	12 217	14 041	15 959	7 867	8 631	9 840
16. Disponibel inntekt (5 ÷ (6 + 7 + 8 + 9 + 10))	13 974	15 255	16 056	7 880	8 594	8 333	6 361	7 009	6 899	6 094	6 661	7 723
÷ Konsum (11)	9 763	10 831	12 319	4 999	5 544	6 182	4 759	5 287	5 896	4 764	5 287	6 137
= Kapitaltilvekst (12 + 13 + 14)	4 211	4 424	3 737	2 881	3 050	2 151	1 602	1 722	1 003	1 330	1 374	1 586

Noter: [1] For de direkte skattene omfatter tallene også øking i arbeidsgivernes og de kommunale skatteoppkreveres beholdninger. For de indirekte skattene omfatter tallene ikke øking i produksjons- og omsetningsleddenes beholdninger av merverdiavgift (omsetningsavgift). [2] Omfatter også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). [3] Omfatter bare utbetalte subsidier.

regnskaper og til utlandet (postene 6—10 i tabell 91. Sammenliknet med 1969 var dette en stigning på 2 028 mill. kr. eller nesten 29 prosent, mens den tilsvarende øking fra 1968 til 1969 utgjorde 1 176 mill. kr. eller 20 prosent. En vesentlig del av stigningen i 1970 gjaldt overføringer til trygdeforvaltningen og hadde sammenheng med gjennomføringen av den nye skatteordningen fra 1. januar 1970. Statens premietilskott til barnetrygden økte således med hele 766 mill. kr. og til folketrygden med 300 mill. kr. Dessuten steg tilskottene til syketrygden med 322 mill. kr. Stigningen her skyldtes bl. a. gjennomføringen av den nye sykehusloven fra 1. januar 1970. En viser ellers til avsnittene om «Hovedtrekk fra den nye skatteordning» og «Trygdeforvaltningens regnskaper». Av økingen i overføringene fra statens bevilgningsregnskap i 1970 gikk ellers 441 mill. kr. til subsidier (pristilskott, drifts- og investeringstilskott m. v.), 139 mill. kr. til renteutgifter og 106 mill. kr. til kommunene.

Inntektene på bevilgningsregnskapet for staten steg ifølge anslag like før årsskiftet 1970—71 fra 14 041 mill. kr. i 1969 til 15 959 mill. kr. i 1970. (Se tabell 91). Det vil si en øking på 13,7 prosent, mot 14,9 prosent fra 1968 til 1969. Inntektene består i det alt vesentlige av direkte og indirekte skatter. Da omleggingen av skattesystemet, bl. a. på grunn av faseforskyvning i innbetalingen av de indirekte skattene, har medført store vanskeligheter med å lage anslag for skattetallene for 1970, er disse tall gitt med sterke forbehold (se bl.a. note 1 til tabell 91). I første rekke som følge av omleggingen viste de indirekte skatter på statens bevilgningsregnskap (kolonne 2 b) en uvanlig sterk øking. Etter de foreløpige anslag steg de fra 9 543 mill. kr. i 1969 til 12 243 mill. kr. i 1970, eller med vel 28 prosent. Av samme årsak gikk de direkte skattene ned fra 3 522 mill. kr. i 1969 til 2 600 mill. kr. i 1970, dvs. en nedgang på 26 prosent. (Som direkte skatt er her også tatt med 203 mill. kr. i fellesskatt. Dette beløp var for 1970 budsjettert som overføring til statskassen fra Skattefordelingsfondet. I tabell 91 er beløpet tatt med under post 4 «Overføringer til bevilgningsregnskapet fra annen statsforvaltning».)

Av de indirekte skattene på 12 243 mill. kr. i 1970 utgjorde merverdiavgiften (inkl. alminnelig omsetningsavgift påløpt i 1969, men innbetalt i 1970), og investeringsavgiften anslagsvis 8 200 mill. kr. Til sammenlikning kan nevnes at omsetningsavgiften i 1969 innbrakte i alt 5 560 mill. kr., se tabell 95.

De utgifter og inntekter for statskassen som er drøftet ovenfor, viser for 1970 omtrent balanse. Tar en dessuten med økingen i kapitalinnskott i statens forretningsdrift på 741 mill. kr. (post 13 i tabell 91), viser foreløpige anslag et underskott før lånetransaksjoner på 757 mill. kr. (post 14).[1] Til dekning av utlån, gjeldsavdrag m. v. gikk det med anslagsvis 3 600 mill. kr. som er forutsatt dekket ved bruk av kontantbeholdning og lånemidler.

Trygdeforvaltningens regnskaper

I 1970 ble det gjennomført en rekke endringer i satsene for premier og stønader for enkelte trygdeordninger. Noen av endringene hadde sammenheng med omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970. I folketrygden ble grunnbeløpet fra 1. januar 1970 hevet fra 6 400 til 6 800 kroner, og satsene for grunnstønad, hjelpestønad m. v. ble økt. Som tidligere nevnt ble det dessuten gitt et tillegg på kr. 500 for enslige og kr. 750 for ektepar som kompensasjon for prisstigning som følge av merverdiavgiften.

Fra 1. januar 1970 ble videre arbeidsgiverpremien til folketrygden hevet fra 8,2 til 8,8 prosent og medlemspremien for inntekt av selvstendig næringsvirksomhet fra 7,2 til 7,8 prosent. Medlemsavgiften av lønnsinntekt utgjorde fortsatt 4 prosent.

I syketrygden ble sykepengesatsene og forsørgelsestillegget hevet fra 1. januar 1970. Samtidig ble det som følge av den nye sykehusloven foretatt en vesentlig utvidelse av stønadsrammen (lov om sykehus m. v. av 19. juni 1969). Ifølge denne lov skal syketrygden dekke 75 prosent av driftsutgiftene ved helseinstitusjonene. Merutgiftene ved disse tiltakene skal dekkes bl.a. ved at staten øker sitt tilskott til syketrygden fra 20 prosent av

---

Note: [1] En bør være varsom med å trekke slutninger om finanspolitikkens etterspørselsvirkninger bare ut fra tallene i tabell 91 for underskottet før lånetransaksjoner i 1970 sammenliknet med tilsvarende tall i tidligere år, fordi de offentlige regnskaper i 1970 var sterkt preget av virkningene av skatteomleggingen. Blant annet utgjorde merverdiavgift som ved utgangen av 1970 ennå ikke var innbetalt til den offentlige sektor, (anslått til om lag 2 200 mill. kr.) og som altså befant seg i produksjons- og omsetningsleddene, et betydelig større beløp enn tilsvarende omsetningsavgift ved utgangen av 1969 (om lag 1 150 mill. kr.) Tallene i tabell 91 vil for 1970 derfor undervurdere nettoinndragningen fra konsumentene med et beløp av størrelsesordenen 1 050 mill. kr. På den andre siden kan produksjons- og omsetningsleddene i betydelig grad ha nyttet beløpet til etterspørsel.

Tabell 92. *Trygdeforvaltningens inntekter og utgifter. Mill. kr.*

	Inntekter																		Utgifter								
	I alt			Medlems-premie			Premietilskott fra									Andre inntekter			I alt			Stønader			Andre utgifter		
							Arbeidsgivere			Staten			Kommuner														
	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*
Folketrygden[1]	4125	4760	5740	1362	1516	1746	2182	2581	3017	272	323	623	259	291	301	50	49	53	3280	3993	5148	3133	3823	4832	147	170	316
Folketrygdfondet[2]	41	85	128	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	41	85	128	1	2	2	–	–	–	1	2	2
Syketrygden[3]	1829	1949	2754	899	948	1052	499	526	629	170	198	520	242	253	401	19	24	152	1761	1957	2814	1694	1882	2729	67	75	85
Barnetrygden	321	427	1193	–	–	–	–	–	–	321	427	1193	–	–	–	–	–	–	324	340	1187	322	338	1179	2	2	8
Arbeidsløysetrygden[4]	165	176	195	47	49	52	47	48	52	14	17	27	26	24	26	31	38	38	162	174	184	120	127	135	42	47	49
Yrkesskadetrygden	145	143	147	3	3	3	116	112	112	7	8	11	–	–	–	19	20	21	155	156	156	144	145	145	11	11	11
Pensjonstrygden for sjømenn	176	180	180	39	36	34	70	63	59	35	42	46	–	–	–	32	39	41	120	161	158	117	[5] 157	154	3	4	4
Pensjonstrygden for fiskere	16	13	13	4	3	3	–	–	–	–	–	–	–	–	–	12	10	10	12	13	15	12	12	14	–	1	1
Pensjonstrygden for skogsarbeidere	6	7	7	1	1	1	4	5	5	–	–	–	–	–	–	1	1	1	5	5	12	4	4	11	1	1	1
I alt	6824	7740	10357	2355	2556	2891	2918	3335	3874	819	1015	2420	527	568	728	205	266	444	5820	6801	9676	5546	6488	9199	274	313	477

Noter: [1] Omfatter alderstrygd, attføringshjelp, uføretrygd, enke- og morstrygd, forsørgertrygd for barn og krigspensjoneringene. [2] Inntektsbeløpene omfatter bare renter. [3] Inkl. Syketrygdens reguleringsfond. [4] Inkl. Arbeidsløysetrygdens riksreservefond og Arbeidsløysetrygda for sjømenn i utenriksfart. [5] Inkl. etterbetalinger for 1968.

den premie som medlemmet selv betaler, til 46 prosent og ved at kommunetilskottet økes fra 25 til 46 prosent. Videre skal arbeidsgiverne betale et tilskott til syketrygden på 75 prosent av de ansattes medlemspremie. For medlemmene medførte den nye ordning en nedgang i premien for inntekter under kr. 25 000 og en øking for inntekter over dette beløp.

I barnetrygden ble det i forbindelse med det nye skattesystemet innført nye satser. En viser her til avsnittet foran om «Hovedtrekkene i den nye skatteordningen».

I yrkesskadetrygden ble høyeste trygdede arbeidsinntekt hevet med 6 000 kroner til 30 000 kroner fra 1. januar 1970.

Tabell 92 viser tall for trygdeforvaltningens inntekter og utgifter. Tallene for 1968 og 1969 er endelige regnskapstall, mens de for 1970 bygger på anslag. De samlede utgifter for trygdeforvaltningen i 1970 er anslått til 9 676 mill. kr. eller 2 875 mill. kr. mer enn i 1969. Av utgiftene til stønader i 1970, 9 199 mill. kr., falt 4 832 mill. kr. på folketrygden (1 009 mill. mer enn i 1969), 2 729 mill. kr. på syketrygden (+ 847 mill.) og 1 179 mill. kr. på barnetrygden (+ 841 mill.)

Trygdeforvaltningens inntekter steg etter de foreløpige anslag fra 7 740 mill. kr. i 1969 til 10 357 mill. kr. i 1970, dvs. med 2 617 mill. kr. Av inntektene i 1970 utgjorde medlemspremier 2 891 mill. kr. (+ 335 mill. kr.), tilskott fra arbeidsgivere 3 874 mill. kr. (+ 539 mill. kr.), fra staten 2 420 mill. kr. (+ 1 405 mill. kr.) og fra kommunene 728 mill. kr. (+ 160 mill. kr.). Statens og kommunenes utgifter til trygdeforvaltningen som arbeidsgivere er tatt med under «Premietilskott fra arbeidsgivere».

Av den anslåtte inntektsøking for trygdeforvaltningen i 1970 på 2 617 mill. kr. falt 980 mill. kr. på folketrygden, 805 mill. kr. på syketrygden og 766 mill. kr. på barnetrygden.

Anslagene over trygdeforvaltningens inntekter og utgifter i 1970 gir et inntektsoverskott på 681 mill. kr., mens det i nasjonalbudsjettet for 1970 var regnet med et overskott på nærmere 1 000 mill. kr. Avviket skyldes bl.a. at tallet på stønadsberettigede ble større enn en opprinnelig regnet med. Dette gjaldt særlig for folketrygdens stønader til uføre.

Folketrygdfondet hadde ved utgangen av 1970 en forvaltningskapital på anslagsvis 2 814 mill. kr., dvs. en øking på 590 mill. kr. i løpet av året. I 1969 steg fondets forvaltningskapital med 913 mill. kr. I disse beløp inngår ikke den del av folketrygdens midler som forvaltes av Rikstrygdeverket. Ved utgangen av 1969 utgjorde denne del 973 mill. kr.

Regnskapene for Annen statsforvaltning

Tabell 93 viser inntekter og utgifter for sektoren Annen statsforvaltning (den offentlige forvaltning eksklusive statens bevilgningsregnskap og trygde- og kommuneforvaltningen). Tallene for 1968 og 1969 er endelige (bortsett fra tallene for Kraftfôrfondet for 1969), mens de for 1970 dels bygger på anslag og dels på regnskapstall for 1969.

Av inntektene i 1970 på i alt 2 840 mill. kr. utgjorde etter foreløpige beregninger i Finansdepartementet før årsskiftet 1970—71 ca. 1 milliard kroner fellesskatt innbetalt til Skattefordelingsfondet (i tabellen ført under direkte skatter). Når det gjelder Skattefordelingsfondets inntekter og utgifter i 1970, viser en ellers til avsnittene «Hovedtrekkene i den nye skatteordningen» og «Kommuneforvaltningens regnskaper». De indirekte skattene på i alt 830 mill. kr. består bl.a. av avgifter til Kraftfôrfondet og til Prisdirektoratets fond. Dessuten er her tatt med overskottet i Norsk Tipping A/S, korntrygden og stempelavgift på radio- og TV-materiell. Disse beløp er av regnskapsmessige grunner tatt med under offentlig forvaltning på inntektssiden som indirekte skatter og på utgiftssiden som subsidier med samme beløp. Pensjonspremier innbetalt til statens pensjonskasser utgjorde i 1970 anslagsvis 693 mill. kr. I dette beløp er også statens tilskott tatt med.

Av utgiftene i 1970 utgjorde anslagsvis 830 mill. kr. subsidier, 783 mill. kr. pensjonsstønader og 715 mill. kr. overføringer til kommuneforvaltningen fra Skattefordelingsfondet.

Kommuneforvaltningens regnskaper

Kommuneforvaltningens (kommunekassenes) samlede inntekter og utgifter er gruppert etter nasjonaløkonomisk art i tabell 91. Tallene for 1968 og 1969 bygger på de endelige regnskaper, mens de for 1970 er anslag basert på kommunenes budsjettoppgaver. Ved vurdering av inntekts-/utgiftstallene for 1970 bør en være oppmerksom på at anslagene er usikre. Dette skyldes bl.a. den nye sykehusloven og lovene om merverdiavgift og investeringsavgift, som alle trådte i kraft den 1. januar 1970. Sykehusloven har bl.a. ført til at kommunenes tilskott til syketrygden i 1970 er økt betraktelig (jfr. tabell 92). På den annen side har kommunene fått større tilskott enn før fra Skattefordelingsfondet. For 1970 var det forutsatt at følgende beløp skulle overføres til kommunene fra Skattefordelingsfondet:

1. 302,0 mill. kr. som ordinære tilskott til skatteutjamning,

Tabell 93. *Annen statsforvaltnings*[1] *inntekter og utgifter etter art. Mill. kr.*

	I alt			Statsforvaltningens fond m. v.[2]			Statens pensjonskasser[3]			Skatteoppkrevere[4]			Annet[5]		
	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*
Inntekter:															
1. Formuesinntekt	81	79	79	58	57	57	18	16	16	–	–	–	5	6	6
2. Pensjonspremier	628	641	693	–	–	–	628	641	693	–	–	–	–	–	–
3. Direkte skatter	472	564	1 212	260	292	1 006	–	–	–	212	272	206	–	–	–
4. Indirekte skatter	660	830	830	377	511	511	–	–	–	–	–	–	283	319	319
5. Overført fra kommuneforvaltningen	20	26	26	4	4	4	–	–	–	–	–	–	16	22	22
6. Inntekter i alt	1 861	2 140	2 840	699	864	1 578	646	657	709	212	272	206	304	347	347
Utgifter:															
7. Pensjonsstønader	691	732	783	–	–	–	691	732	783	–	–	–	–	–	–
8. Subsidier	744	830	830	478	535	535	–	–	–	–	–	–	266	295	295
9. Overført til kommuneforvaltningen	264	303	725	255	293	715	–	–	–	–	–	–	9	10	10
10. Netto overføring til bevilgningsregnskapet og trygdeforvaltningen	—210	—225	— 85	—159	—169	— 7	— 59	— 64	— 86	–	–	–	8	8	8
11. Stønader til utlandet	28	53	53	28	53	53	–	–	–	–	–	–	–	–	–
12. Andre utgifter (netto)	70	65	66	39	38	38	9	1	2	–	–	–	22	26	26
13. Netto fordringsøking	274	382	468	58	114	244	5	— 12	10	212	272	206	— 1	8	8
14. Utgifter i alt	1 861	2 140	2 840	699	864	1 578	646	657	709	212	272	206	304	347	347

Noter: [1] Den offentlige forvaltning eksklusive statens bevilgningsregnskap, trygde- og kommuneforvaltningen. [2] Omfatter Finansdepartementets, Kirkedepartementets og Prisdirektoratets fond, Kraftförfondet, Arbeidsløysetrygdas tiltaksfond for fylkene og Direktoratet for utviklingshjelp. Distriktenes utbyggingsfond er ikke med. [3] Omfatter også Pensjonsordningen for apoteketaten, Pensjonsordningen for statens arbeidere og Statsbanenes pensjonskasse. [4] Se note 1, tabell 91. [5] Omfatter forskott og deposita og beløp som en av regnskapsmessige grunner har tatt med under offentlig forvaltning som indirekte skatter, resp. subsidier, med samme beløp. Dette gjelder bl. a. overskottet i Norsk Tipping A/S, korntrygden og stempelavgift på radio- og TV-materiell.

Tabell 94. *Den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål og art. Beløp i mill. kr.*

A. Bruttoinvestering.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*
Administrasjon	103	103	96	54	55	47	49	48	49
Rettspleie, politi	20	38	29	20	38	29	–	–	–
Kirker og religiøse formål	26	25	27	9	9	9	17	16	18
Undervisning m. v.	895	999	1 091	169	166	186	726	833	905
Helsevern	275	343	425	51	48	53	224	295	372
Sosiale formål	126	124	172	27	7	22	99	117	150
Veier	1 697	2 061	2 179	939	1 164	1 228	758	897	951
Andre offentlige arbeider	503	581	631	92	116	121	411	465	510
Uspesifisert	210	198	224	42	35	34	168	163	190
I alt	3 855	4 472	4 874	1 403	1 638	1 729	2 452	2 834	3 145

B. Andre utgifter til varer og tjenester (netto).

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*
Administrasjon	1 446	1 593	1 834	741	816	934	705	777	900
Forsvar	2 271	2 522	2 748	2 267	2 519	2 744	4	3	4
Rettspleie, politi	342	366	409	337	361	403	5	5	6
Kirker og religiøse formål	132	141	159	56	59	67	76	82	92
Undervisning m. v.	2 750	3 051	3 520	526	595	708	2 224	2 456	2 812
Helsevern	645	750	760	153	174	106	492	576	654
Sosiale formål	428	473	583	223	237	265	205	236	318
Veier	133	149	183	54	63	83	79	86	100
Andre offentlige arbeider	46	23	23	— 20	— 20	— 25	66	43	48
Uspesifisert	192	205	290	136	144	216	56	61	74
I alt	8 385	9 273	10 509	4 473	4 948	5 501	3 912	4 325	5 008

C. Nettokjøp av varer og tjenester i alt.

	I alt			Stats- og trygdeforvaltningen			Kommuneforvaltningen		
	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*	1968	1969	1970*
Administrasjon	1 549	1 696	1 930	795	871	981	754	825	949
Forsvar	2 271	2 522	2 748	2 267	2 519	2 744	4	3	4
Rettspleie, politi	362	404	438	357	399	432	5	5	6
Kirker og religiøse formål	158	166	186	65	68	76	93	98	110
Undervisning m. v.	3 645	4 050	4 611	695	761	894	2 950	3 289	3 717
Helsevern	920	1 093	1 185	204	222	159	716	871	1 026
Sosiale formål	554	597	755	250	244	287	304	353	468
Veier	1 830	2 210	2 362	993	1 227	1 311	837	983	1 051
Andre offentlige arbeider	549	604	654	72	96	96	477	508	558
Uspesifisert	402	403	514	178	179	250	224	224	264
I alt	12 240	13 745	15 383	5 876	6 586	7 230	6 364	7 159	8 153
I prosent av bruttonasjonalproduktet	17,0	17,6	17,1	8,2	8,5	8,0	8,8	9,2	9,1

2. 67,5 mill. kr. som tilskott til avlastning av budsjettene,
3. 200,7 mill. kr. som tilskott til kompensasjon for merutgifter i forbindelse med innføringen av merverdiavgiften (foreløpig tilsagn pr. 25/9-70),
4. 108,2 mill. kr. som tilskott til kompensasjon for virkningene av endringer i den direkte skattlegging (foreløpig tilsagn),
5. 25,0 mill. kr. som ekstraordinære tilskott til kompensasjon av merutgifter som følge av gjennomføringen av sykehusloven og
6. 13,0 mill. kr. som ekstraordinære tilskott til kommuner i Nord-Norge.

De samlede utgifter for kommuneforvaltningen (eksklusive postene 13 «Øking i kapitalinnskott i offentlige foretak» og 14 «Annen netto fordringsøking») var for 1970 anslått til 10 270 mill. kr. Det vil si en øking på 1 141 mill. kr. eller 12,5 prosent i forhold til året før, mot en øking på 12,2 prosent fra 1968 til 1969. Utgiftsøkingen for kommuneforvaltningen i 1970 var således betydelig lavere enn for statens bevilgningsregnskap, hvor stigningen fra foregående år var anslått til rundt 20 prosent. Bruttoinvesteringene i kommunal konsumkapital (veier, skoler, sykehus, administrasjonsbygninger m. v., postene 11 c og 12 i tabell 91) er anslått til 3 145 mill. kr. Det svarer til en øking på 11,0 prosent i 1970, mot 15,6 prosent i 1969. Anslagene for kommunenes investeringsutgifter i 1970 er imidlertid meget usikre.

Det løpende forbruk av varer og tjenester knyttet til administrasjon, skolevesen, helsestell m. v. (postene 11 a og b i tabell 91) er for 1970 anslått til 5 008 mill. kr. eller 15,8 prosent mer enn i 1969. Fra 1968 til 1969 var den tilsvarende øking 10,6 prosent. Den sterkere stigningen i 1970 har for en stor del sammenheng med lønnsoppgjøret våren 1970, men skyldes også prisstigning og en viss øking i omfanget av den kommunale virksomhet.

I tabell 94 er det gitt en oversikt over kommuneforvaltningens nettokjøp av varer og tjenester fordelt etter formål og art. Av de samlede nettoutgifter til varer og tjenester i 1970 gikk anslagsvis 46 prosent til undervisning, 13 prosent til veier, 13 prosent til helsevern og 12 prosent til administrasjon.

Overføringene fra kommuneforvaltningen til andre sektorer (postene 6—8 i tabell 91) er for 1970 anslått til 2 117 mill. kr., eller 147 mill. kr. mer enn i 1969. I denne posten inngår overføringer til stats- og trygdeforvaltningen (bl. a. kommunenes lovbestemte tilskott til trygdeforvaltningen) med 976 mill. kr. Det vil si en stigning på 171 mill. kr. fra året før, mot 66 mill. kr. fra 1968 til 1969. En vesentlig del av økingen i 1970 falt på kommunenes tilskott til syketrygden. Overføringene fra kommuneforvaltningen omfatter også diverse tilskott til private (bl. a. kommunale tilleggspensjoner) med 826 mill. kr. og renteutgifter med 315 mill. kr.

Kommuneforvaltningens samlede inntekter i 1970 er anslått til 9 840 mill. kr. Det vil si en stigning på 1 209 mill. kr., eller 14,0 prosent fra foregående år. Den største inntektsposten er skattene, som økte med 704 mill. kr. til 7 135 mill. kr. i 1970. Dette tall er imidlertid meget usikkert. I 1969 økte skatteinntektene for kommunene med 559 mill. kr. Overføringene til kommunene fra statsforvaltningen steg i 1970 med 528 mill. kr. til 2 589 mill. kr. I dette tallet inngår også overføringene fra Skattefordelingsfondet, som er omtalt foran i dette avsnitt. Alt i alt var det således i 1970 en netto overføring til kommunene fra staten på 1 613 mill. kr., mot 1 256 mill. kr. i 1969.

De beregnede inntekter og utgifter for kommuneforvaltningen i 1970 balanserte med et underskott på 430 mill. kr., mot 498 mill. kr. året før. Underskottet i 1970 består av en anslått øking i kapitalinnskottet i kommuneforetak[1] på 50 mill. kr. og en netto fordringsnedgang («underskott før lånetransaksjoner») på 480 mill. kr. Størrelsen av underskottet er imidlertid meget usikker, da dette i sterk grad er avhengig av de anslag som er gjort for de enkelte inntekts- og utgiftsposter.

Den offentlige etterspørsel etter varer og tjenester

I kolonne 1 i tabell 91 er det gitt tall for de samlede utgifter og inntekter for hele den offentlige forvaltning sett under ett. Utgiftene til bruttoinvesteringer (summen av postene 11 c og 12) er for 1970 anslått til 4 874 mill. kr. Utgiftene til forsvaret og til nybygg og nyanlegg i offentlige bedrifter er ikke tatt med her. Da anslagene over investeringene for den offentlige forvaltning i 1970 for en stor del bygger på budsjettoppgaver, må de anses som usikre. Tallet for 1970 viser en øking fra foregående år på 9,0 prosent, mot hele 16,0 prosent i 1969. Stigningen i 1970 skyldes for størstedelen økte priser og lønninger, men det har også vært en viss øking i volumet av de offentlige investeringer.

Note: [1] Kapitalinnskottet i kommuneforetakene er satt lik egenkapitalen i kommuneforetakene (ekskl. kommunale aksjeselskaper). Økingen i kapitalinnskottet omfatter da også den selvfinansierte delen av økingen i egenkapitalen.

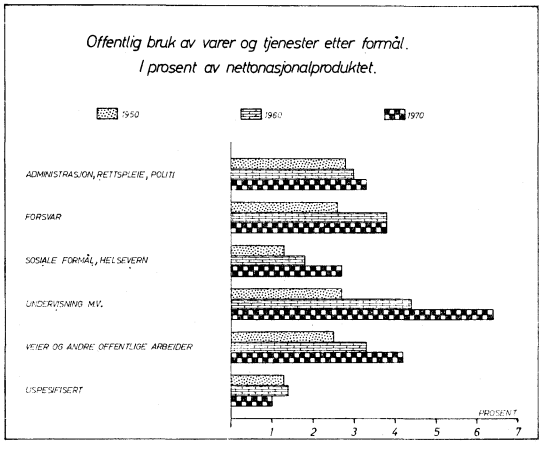

Fig. 43.

Den offentlige forvaltnings samlede nettoutgifter til konsumformål (postene 11 a og b i tabell 91) er for 1970 anslått til 10 509 mill. kr. Denne posten omfatter foruten lønninger til offentlige tjenestemenn (inkl. offentlig ansatte lærere, leger m. v.) bl.a. også bygge- og anleggsutgifter til forsvaret. Sammenliknet med 1969 var det en øking i utgiftene til konsumformål på 13,3 prosent, mot en øking på 10,6 prosent året før. Stigningen i 1970 skyldes for en stor del lønnsoppgjøret våren 1970, men er også en følge av prisstigning og av en viss øking i den offentlige virksomhet.

Den offentlige forvaltnings samlede nettokjøp av varer og tjenester til investerings- og konsumformål (postene 11 og 12 i tabell 91) er for 1970 anslått til 15 383 mill. kr., eller 11,9 prosent mer enn i 1969.

I figur 43 er det gitt en grafisk framstilling av den offentlige forvaltnings nettokjøp av varer og tjenester etter formål, regnet i prosent av nettonasjonalproduktet for årene 1950, 1960 og 1970. Figuren viser at det har skjedd en øking i dette tidsrommet i prosentandelen for alle formål og dermed også en stigning i den totale andel som det offentliges samlede nettokjøp av varer og tjenester utgjør av nettonasjonalproduktet. Stigningen har vært særlig stor når det gjelder utgifter til undervisning og til veier og trafikkformål.

Inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning

Endringene i skatte- og trygdesystemet i 1970 har ført til en omfattende strukturendring for inntektsoverføringene mellom den private sektor og den offentlige forvaltning i 1970 sammenliknet med tidligere år.

De samlede inntektsoverføringer i 1970 fra publikum til den offentlige forvaltning slik de er definert i tabell 91, er anslått til 32 425 mill. kr. I forhold til foregående år var dette en øking på 3 971 mill. kr. eller 14,0 prosent, mot en stigning på 13,0 prosent fra 1968 til 1969. I disse inntektsoverføringer inngår direkte og indirekte skatter, trygde- og pensjonspremier, renter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (netto) av offentlige foretak.

De indirekte skattene for hele den offentlige forvaltning utgjorde i 1970, etter foreløpige beregninger ved årsskiftet 1970—71, 13 293 mill. kr., det vil si en øking på 2 728 mill. kr. eller 25,8 prosent fra foregående år. Fra 1968 til 1969 var det en stigning i de indirekte skattene på 15,5 prosent. I tabell 95 er det gitt en oversikt over innbetalte indirekte skatter. Av disse skattene utgjorde i 1970 merverdiavgiften og investeringsavgiften etter de foreløpige anslag 8 200 mill. kr. eller nær 62 prosent. Tallet omfatter også alminnelig omsetningsavgift, påløpt i 1969 men innbetalt i 1970. Til sammenlikning kan nevnes at den alminnelige omsetningsavgift i 1969 utgjorde 5 560 mill. kr., eller nesten 53 prosent av de samlede indirekte skatter. De reviderte anslag over merverdiavgift m. v. i 1970 på 8 200 mill. kr. (sammenliknet med anslaget på 7 700 mill. kr. i vedtatt budsjett) bygger på oppgaver over faktisk avgiftsinngang minus refusjoner i månedene januar—oktober og anslag over netto avgiftsinngang i de to siste måneder av året.

Merverdiavgiften har, i likhet med den alminnelige omsetningsavgift, en generell etter-

Tabell 95. *Innbetalte indirekte skatter. Mill. kr.*

	1968	1969	1970*
Merverdiavgift og avgift på investeringer m. v.[1]	4 796	5 560	8 200
Avgifter på bensin og motorvogner m. m.[2]	1 223	1 637	1 554
Avgifter på alkohol	840	942	1 030
Avgifter på tobakk	522	484	525
Tollavgifter	408	380	385
Avgifter på sjokolade m. v.	162	165	155
Andre indirekte skatter	1 197	1 397	1 444
Indirekte skatter i alt	9 148	10 565	13 293

Noter: [1] Før 1970 alminnelig omsetningsavgift. Se ellers note 1, tabell 91. [2] Omfatter ikke årsavgiften, da denne avgift er regnet som en direkte skatt.

spørselsreduserende virkning, som gjelder de aller fleste varer og tjenester. Ved sammenlikning av tallet for 1970 med tallet for omsetningsavgiften for tidligere år må en ha klart for seg at merverdiavgiften dekker et langt videre spektrum av varer og tjenester enn den alminnelige omsetningsavgiften gjorde.

Også de andre indirekte skattene reduserer publikums realinntekter og har derfor sett under ett en generell etterspørselsdempende effekt. Men de har også spesielle prisvirkninger som gjør at de kan forskyve etterspørselens retning. De viktigste indirekte skatter utenom merverdiavgiften (jfr. tabell 95) er avgiftene på bensin og motorvogner (ekskl. årsavgiften, som regnes som en direkte skatt). Disse avgifter utgjorde anslagsvis 1 554 mill. kr. i 1970, mot 1 637 mill. kr. i 1969. Videre var alkoholavgiftene ventet å innbringe 1 030 mill. kr. i 1970 (942 mill. i 1969), tobakksavgiftene 525 mill. kr. (484 mill.) og tollavgiftene ca. 385 mill. kr. (380 mill.). Sammenlagt steg de indirekte skattene, utenom merverdiavgiften, med 88 mill. kr. i 1970.

De direkte skattene, utenom trygde- og pensjonspremiene, er for 1970 anslått til 10 544 mill. kr., dvs. 199 mill. kr. mer enn i 1969. I tabell 96 er det gitt en oversikt over de direkte skattene. Tallene omfatter også medlemsavgift til folketrygden, idet det ikke er mulig å skille denne ut fra de innbetalte skatter i den oppstilling som er gitt i tabell 96.

De samlede utgifter for publikum til trygde- og pensjonspremier er for 1970 anslått til 7 458 mill. kr., det vil si en øking fra foregående år på 926 mill. kr. eller 14,2 prosent. Fra 1968 til 1969 steg trygde- og pensjonspremiene med 10,7 prosent. Av det samlede anslåtte beløp i trygde- og pensjonspremier som ble innbetalt til det offentlige fra medlemmer og arbeidsgivere i 1970, falt 4 763 mill. kr. på folketrygden og 1 681 mill. kr. på syketrygden. Sammenlagt utgjorde andelen fra disse to trygdene vel 95 prosent av de totale trygde- og pensjonspremier i 1970.

Tabell 96. *Innbetalte direkte skatter*[1]. *Mill. kr.*

	1968	1969	1970*
Forskottstrekk[2]	7 913	8 908	9 237
Forskottsskatt	1 396	1 534	1 570
Etterskottsskatt	964	1 047	1 183
Restskatt ÷ tilbakebetalinger	— 378	— 344	— 282
Andre direkte skatter..	680	716	582
Direkte skatter i alt ...	10 575	11 861	12 290

Noter: [1] Inklusive medlemsavgift til folketrygden. [2] Omfatter også øking i arbeidsgivernes beholdninger av forskottstrukket skatt.

I inntektsoverføringene fra publikum inngår også det offentliges formuesinntekter i form av renter, aksjeutbytte og inntektsført overskott (underskott —) av offentlige foretak. Disse postene steg fra 1 012 mill. kr. i 1969 til 1 130 mill. kr. i 1970 ifølge de foreløpige anslag (post 1 i tabell 91).

De samlede overføringer fra den offentlige forvaltning til publikum (postene 6 og 7 i tabell 91) er for 1970 anslått til 16 123 mill. kr., det vil si en stigning på 3 169 mill. kr., eller 24,5 prosent, fra foregående år. Fra 1968 til 1969 steg disse overføringer med 17,3 prosent. Som på inntektssiden kan en også for utgiftene skille mellom direkte overføringer (trygde- og pensjonsstønader, andre stønader til konsumenter og renteutgifter) og indirekte overføringer (prissubsidier på mjølk, korn og kraftfôr, ulike former for investeringstilskott m. v.). Overføringene til publikum består av subsidier, trygde- og pensjonsstønader, andre stønader til konsumenter og av renteutgifter. Etter de anslag for 1970 som tabellene 91—93 bygger på, var det en øking i trygde- og pensjonsstønadene på 2 777 mill. kr. fra 1969 til 1970, mot 996 mill. fra 1968 til 1969. Den sterke økingen i 1970 i forhold til foregående år har, som nevnt tidligere,, sammenheng med omleggingen av skattesystemet fra 1. januar 1970. Av de samlede trygde- og pensjonsstønader som ble utbetalt i 1970, falt etter de foreløpige anslag 4 832 mill. kr. på folketrygden, 2 729 mill. kr. på syketrygden og 1 179 mill. kr. på barnetrygden (se tabell 92).

Alt i alt førte overføringene mellom publikum og den offentlige forvaltning, slik de er definert i tabell 91, etter de foreløpige anslag til en nominell netto inntektsinndragning fra publikum til det offentlige på 16 302 mill. kr. (postene 5 ÷ 6 ÷ 7 i tabell 91, kolonne 1). Dette var 802 mill. kr. eller 5,2 prosent større nominell netto inntektsinndragning enn i 1969. I 1969 var de tilsvarende tall henholdsvis 1 360 mill. kr. og 9,6 prosent.

De offentlige lånetransaksjoner

Den offentlige forvaltnings underskott før lånetransaksjoner (post 14, tabell 91) er anslått til 118 mill. kr. i 1970, mot et overskott

på 887 mill. kr. i 1969, det vil si en endring på 1 005 mill. kr. En netto fordringsnedgang for det offentlige representerer en tilførsel av likvider til publikum. Spesielle forhold i forbindelse med overgangen til den nye skatteordning fra 1. januar 1970 (bl. a. forlengede betalingsterminer ved overgangen til merverdiavgift) gjør at en bør være særlig varsom med å trekke slutninger om likviditetsvirkningen av det offentliges utgifter og inntekter i dette året. Forlengelsen av betalingsterminene innebar at næringslivet i egenskap av skatteoppkrever fikk et likviditetstilskott med til dels de samme virkninger som en permanent, rentefri kredittilførsel. Men dette likviditetstilskottet til næringslivet representerte samtidig en inndragning av likviditet fra konsumentene, som heller ikke er kommet til uttrykk i tallene ovenfor.

Likviditetsvirkningen av det offentliges virksomhet vil også påvirkes av de offentlige lånetransaksjoner. Det virker således til å øke likviditeten hos publikum når stat og kommuner yter lån, tegner aksjer eller øker sine kapitalinnskott i offentlige foretak. På den annen side skjer det en inndragning av likvider fra publikum når det offentlige tar opp lån innenlands.

I 1970 var det ifølge de foreløpige anslag en forholdsvis sterk øking i kapitalinnskottet i offentlige foretak (791 mill. kr. i 1970 mot 623 mill. kr. i 1969). For ihendehaverobligasjonslån, opptatt innenlands av statskassen og av kommunekasser, var det ifølge anslag ved årsskiftet 1970—71 en netto øking i 1970 på vel 1 700 mill. kr., mot 1 348 mill. kr. i 1969. I disse tallene er innenlandske avdrag trukket fra. Når det gjelder øking i utlån fra og i vanlige lån (utenom ihendehaverobligasjonslån) til det offentlige, var det ved årsskiftet 1970—71 ikke mulig å gi pålitelige tall for 1969 og 1970. Statskassens utlån til statsbankene har imidlertid vist omtrent samme stigning i 1970 som i året før. Det er vanskelig på grunnlag av dette å si noe sikkert om den samlede likviditetsvirkning av de offentlige lånetransaksjoner.

De offentlige lånetransaksjoner kan imidlertid også ha andre, indirekte virkninger utenom likviditetsvirkningen. Dette gjelder særlig for utlånene, idet en vesentlig del av utlånsøkingen fra staten faller på statsbankene. Disse midler blir for størstedelen brukt til å finansiere privat investeringsvirksomhet (boligbygging m. v.). Økingen i kapitalinnskott i statens forretningsdrift[1] blir i sin helhet brukt til realinvesteringer (statsbanene, statens kraftverker m. v.). Økingen i 1970 var, som nevnt foran, betydelig større enn i 1969. De anslag som forelå ved årsskiftet 1970—71, tyder alt i alt på at virkningen på publikums investeringsvirksomhet av de lånetransaksjoner som er nevnt ovenfor, har vært noe mer ekspansiv i 1970 enn i året før.

Kredittmarkedet

Kredittbudsjettet for 1970

Kredittbudsjettet i Nasjonalbudsjettet bygger på den definisjonsmessige sammenheng at de samlede nettorealinvesteringer er lik summen av total innenlandsk sparing og resultatet på driftsbalansen overfor utlandet. Sparing som ikke blir direkte investert i realkapital av sparerne, kommer til uttrykk i en tilsvarende øking i finansielle fordringer som seddelbeholdninger, bankinnskott, forsikringskrav, aksjer og obligasjoner, kapitalinnskott m. v. I oppstillingen i tabell 97 er gjengitt Nasjonalbudsjettets anslag for investering, sparing og kredittilførsel m. v. Den definisjonsmessige sammenheng mellom komponentene framgår av tabellen. Tabellens nedre del viser hvordan myndighetene har tenkt seg at kredittilførselen bør fordele seg på tilførsel fra utlandet og på utlånsøking fra de ulike innenlandske finansieringskilder.

En sentral målsetting i kredittpolitikken er å holde denne kredittilførsel innenfor den ramme som anslagene over nettorealinvesteringene i Nasjonalbudsjettet forutsetter.

Etter Regjeringens vurdering av utviklingen i realinvesteringene og sparingen m. v. ifølge Nasjonalbudsjettet for 1970 (se tab. 97), ble det regnet med at den samlede kredittilførsel til kommuner og private (post F) burde holdes innenfor en ramme av vel 8,9 milliarder kroner i dette år, dvs. om lag 2 750 mill. kr. mer enn anslått for 1969 i samme budsjett. Av økingen på 2 750 mill. kr. var det regnet med at den alt overveiende del, dvs. 2 500 mill. kr., ville komme som en øking i nettolåneopptak i utlandet for finansiering av skipsimport, avdrag på tidligere skipslån, forskottsbetalinger o. l., og ca. 100 mill. kr. som en øking i kreditter til kommuner og andre private utenom sjøfarten (post G). Etter dette ville det i

Note: [1] Økingen i kapitalinnskottet i kommuneforetakene er i stor utstrekning finansiert av foretakene selv og representerer ikke noen tilsvarende finansiering av realinvesteringene over kommuneregnskapene.

Tabell 97. *Anslag for kredittbudsjett*[1] *og kredittilførsel til kommuner og private*[2] *1969—1970. Mill.kr. Løpende priser*

	St. meld. nr. 1 (1969—70)[3]		St. meld. nr. 83 (1969—70)[4]		St. meld. nr. 1 (1970—71)[5]	
	1969	1970	1969	1970	1969	1970
A. Nettorealinvesteringer i alt (= B + E)	8 825	12 570	8 660	12 840	8 660	13 200
1. Staten	1 700	1 845	1 616	1 800	1 623	1 805
2. Kommuner og private	7 125	10 725	7 044	11 040	7 037	11 395
B. Sparing i alt (C + D)	9 795	11 700	9 320	11 490	9 320	12 200
1. Staten	3 045	1 700	2 961	1 450	3 073	1 785
2. Kommuner og private	6 750	10 000	6 359	10 040	6 247	10 415
C. Direkte nettorealinvesteringer i alt	2 650	3 645	2 080	3 840	2 110	3 620
1. Staten	1 700	1 845	1 616	1 800	1 623	1 805
2. Kommuner og private[6]	950	1 800	464	2 040	487	1 815
D. Innenlandske sektorers fordringsøking i alt (B — C)	7 145	8 055	7 240	7 650	7 210	8 580
1. Staten	1 345	— 145	1 345	— 350	1 450	— 20
2. Kommuner og private	5 800	8 200	5 895	8 000	5 760	8 600
E. Driftsunderskott overfor utlandet (overskott —)	— 970	870	— 660	1 350	— 660	1 000
F. Samlet kredittilførsel til kommuner og private (D + E = G + H)	6 175	8 925	6 580	9 000	6 550	9 580
G. Kredittilførsel fra utlandet (netto) til kommuner og private	—1 000	1 600	— 901	1 400	— 901	1 000
1. Av dette: Sjøfart	—1 400	1 100	—1 571	600	—1 571	200
H. Innenlandsk kredittilførsel til kommuner og private i alt fra:	7 175	7 325	7 481	7 600	7 451	8 580
1. Statsbanker[7]	1 860	2 080	1 851	2 150	1 855	2 270
2. Forretningsbanker	1 350	1 100	1 675	1 000	1 675	1 200
3. Sparebanker	850	950	1 251	900	1 251	1 000
4. Forsikringsselskaper[8]	675	550	560	600	560	620
5. Private finansieringsselskaper	200	200	260	200	265	250
6. Kredittforeninger o. l.	900	1 200	489	1 200	489	1 260
7. Obligasjonsmarkedet			379		379	
8. Andre lånytere (restpost)	1 340	1 245	1 016	1 550	977	1 980

Noter: [1] Tabelloppstillingen er laget av Byrået. [2] Kommuner og private svarer til Kredittmarked-statistikkens sektorer A.4 Kommuneforvaltningen og C. Andre innenlandske sektorer. [3] Nasjonalbudsjettet for 1970. [4] Revidert nasjonalbudsjett for 1970. [5] Nasjonalbudsjettet for 1971. [6] Omfatter også interne fordringsposter. [7] Ekskl. Norges Bank, men inkl. lån ved grunnkjøpsobligasjoner. [8] Medregnet private pensjonskasser og -fond, FTP og annen forsikring.

1970 bare bli behov for en øking i kredittilførselen fra innenlandske finansieringskilder til kommuner og private på ca. 150 mill. kr. (post H). I Regjeringens langtidsprogram er det tatt sikte på en endring i investeringssammensetningen med større vekt på langsiktige investeringer som er forutsatt finansiert ved en økt tilgang av kredittmidler fra statsbanker og obligasjonsmarkedet. For 1970 ble det regnet med en utlånsøking fra statsbanker, kredittforeninger og via obligasjonsmarkedet (postene H.1, 6 og 7) på ca. 3 300

mill. kr., eller vel 500 mill. kr. mer enn i 1969. Utlånsøkingen fra de øvrige utlånskilder måtte da bli ca. 350 mill. kr. lavere enn i 1969 dersom rammen for den samlede kredittilførsel i 1970 ikke skulle bli sprengt.

Våren 1970 la Regjeringen fram et revidert Nasjonalbudsjett for 1970 (St. meld. nr. 83). Selv om de opplysninger som da forelå om den realøkonomiske utvikling i investering, sparing etc. (postene A—E) viste at de forutsetninger som det opprinnelige budsjett bygde på var endret, ble det fortsatt regnet med at det samlede behovet i 1970 for kredittfinansiering ville bli om lag som tidligere anslått, dvs. om lag 9 000 mill. kr. (post F). Anslagene for kredittilførselens sammensetning ble imidlertid noe endret. I forhold til det opprinnelige budsjett ble det regnet med en redusert tilførsel av kreditt fra utlandet (post G). Dette burde da gi rom for en noe større utlånsøking fra innenlandske lånekilder enn tidligere forutsatt (post H). Hele utlånsøkingen ble forutsatt å falle på andre lånytere enn forretnings- og sparebanker. Anslagene for utlånsøkingen fra forretnings- og sparebanker ble til og med justert ned med til sammen 150 mill. kr. (postene H.2 og 3). Begrunnelsen var at det ikke skulle være nødvendig med en så sterk utlånsøking fra disse bankene som regnet med i Nasjonalbudsjettet, fordi en stor del av den sterke økingen i utlån i 1969 skyldtes midlertidige konsumlån som en ventet ville bli betalt tilbake i 1970. Av samme grunn ble det også tatt sikte på å holde igjen på utlånsøkingen fra de private finansieringsselskapene (post H.5).

Da Nasjonalbudsjettet for 1971 ble utarbeidd, viste oppgaver for 1. halvår 1970 at kredittilførselen tegnet til å bli en god del større enn forutsatt både i det opprinnelige og i det reviderte budsjett for 1970. Etter det som da forelå av opplysninger om utviklingen i realøkonomien så det ut til at den kommunale og private sparing hadde økt noe kraftigere enn antatt, og at denne sparing hadde slått ut i en tilsvarende øking i bankinnskott og andre finansielle fordringer. Regjeringen regnet med at dette ville kunne bidra til et redusert behov for kapitaltilgang fra utlandet og samtidig til en større kredittilførsel fra innenlandske kilder. I tabell 97 er vist de justeringer som var foretatt i kredittbudsjettet for 1970 da Nasjonalbudsjettet for 1971 ble lagt fram. Måltallet for samlet kredittilførsel (post F) ble satt opp med rundt 600 mill. kr. i forhold til tilsvarende tall i de to foregående budsjetter. Kredittbehovet fra utlandet (post G) ble redusert med 400 mill. kr. i forhold til det reviderte Nasjonalbudsjett for 1970. Samtidig ble tallene for tilførsel av kreditt fra innenlandske lånytere (post H) justert opp med om lag 1 milliard kr. Oppjusteringen fordelte seg på alle finansieringskilder (post H).

Kredittpolitikken

Kredittpolitikken ble i 1970 komplisert av skatteomleggingen fra 1. januar 1970. Omleggingen til merverdiskatt og forskyvningen i betalingsterminene medførte at den private sektor i 1970 ble sittende inne med langt større beløp enn året før i innkrevde, men ennå ikke forfalne avgiftsbeløp. Disse beløp regnes som en del av den private sektors sparing inntil de er innbetalt til staten. Dette forklarer for en stor del den sterke økingen i anslagene for sparingen fra 1969 hos kommuner og private (post B. 2 i tabell 97). For staten betydde forskyvningen i innbetalingsterminene en reduksjon i inntektene i 1970. I tillegg kom at statens inntekter ble redusert ved de reelle skattelettelser som ble gitt i sammenheng med omleggingen av skattesystemet. Med den utgiftsøkingen som var foreslått i Statsbudsjettet for 1970 ble det regnet med at statens egen sparing ville bli redusert til et beløp som neppe ville dekke dens egne realinvesteringer (post A.1 og B.1, tabell 97). En regnet høsten 1969 med at statens lånebehov på det norske marked i 1970 ville bli om lag fordoblet i forhold til året før. Dette kredittbehov måtte dekkes bl. a. ved bruk av kredittlovens bestemmelser om plasseringsplikt. Samtidig var myndighetene forberedt på en øking i den private kredittetterspørsel. Denne øking viste seg i løpet av 1970 å bli så sterk at den alvorlig truet den realøkonomiske balanse.

På denne bakgrunn ble det i løpet av høsten 1969 og i 1970 satt i verk en rekke tiltak for å regulere tilførselen av kreditt til kommuner og private i 1970.

De kredittpolitiske tiltak som ble gjennomført høsten 1969, og som fikk virkninger for kredittmarkedet i 1970, blir her bare kort referert (mer utførlige opplysninger om tiltakene er å finne i Økonomisk utsyn 1969, side 106—108):

1. Kgl. res. 26. september 1969 om plassering av midler i norske ihendehaverobligasjoner for banker, livsforsikringsselskaper og pensjonskasser og pensjonsfond.
2. Forhøyelse av Norges Banks diskonto fra 3½ til 4½ prosent fra 27. september 1969.
3. Forhøyelse av rentesatsene for ulike utlåns- og innskottsarter med ½ til 1 prosentpoeng.

4. Regjeringens resolusjon av den 6. november 1969 om øking av likviditetsreservesatsen for forretnings- og sparebanker.

Ved kgl. res. av 19. desember 1969 ble utgangspunktet for beregningen av den plasseringsplikt som forretningsbankene var pålagt ved kgl. res. av 26. september 1969 endret til forvaltningskapitalens størrelse pr. 31. desember 1969 (se Norges Banks rundskriv til forretningsbankene av 2. januar 1970). Begrunnelsen for denne endring er nærmere omtalt i Økonomisk utsyn 1969, side 108. Virkningene av dette tiltak kom imidlertid først i løpet av 2. halvår 1970, fordi forretningsbankenes forvaltningskapital også i desember 1969 viste en uvanlig sterk øking. Et forslag om å endre Kredittlovens § 9 slik at utgangspunktet for beregningene settes til et tidspunkt som det allerede foreligger data for, ble varslet i det reviderte Nasjonalbudsjett for 1970, og vil ventelig bli lagt fram for Stortinget våren 1971. Etter den nåværende ordning kan utgangspunktet ikke settes tidligere enn den dag Kongen treffer bestemmelse om anvendelse av paragrafen. Samtidig er det ventet at Kredittlovens § 10 vil bli foreslått endret, slik at utgangspunktet kan være forvaltningskapitalen ved et hvilket som helst månedsskifte og ikke bare som nå, forvaltningskapitalen ved et kvartalsskifte.

Skatteomleggingen og den forlengede frist for innbetaling av innkrevd merverdiavgift til staten var ventet å bidra med en særlig stor tilførsel av likvider til bankene i 1. kvartal 1970. Med sikte på å hindre at denne likviditetstilførsel skulle danne grunnlag for en uønsket øking i bankenes utlån, ble det i kgl. res. av 16. januar 1970 gitt pålegg om primærreserver og om øking i likviditetsreservesatsene:

1. Primærreservene. Fra og med 1. februar 1970 skulle forretningsbanker holde en reserve av primære likvider[1] på minst 4 prosent av beregningsgrunnlaget[2]. For sparebanker med forvaltningskapital over 10 mill. kr. ble primærreservesatsen satt til 3 prosent. Fra 1. mars skulle primærreservesatsen heves med ytterligere 1 prosentpoeng til henholdsvis 5 og 4 prosent.
2. Likviditetsreservesatsene. For forretningsbanker med forvaltningskapital over 1 000 mill. kr. ble den kombinerte likviditetsreservesatsen[3] hevet fra 13 til 14 prosent og for de andre forretningsbankene fra 12 til 13 prosent. Regnet fra 1. mars skulle satsene for begge bankgrupper settes opp med ytterligere 1 prosentpoeng.

Bestemmelsene under pkt. 1 og 2 skulle gjelde til og med 20. april 1970. Denne dato falt sammen med forfallsdagen for første innbetaling av innkrevd merverdiavgift i 1970. Etter dette tidspunkt skulle bestemmelsene om likviditetsreservekravene i medhold av Regjeringens res. av 6. november 1969 (med satser for de kombinerte likviditetsreserver på henholdsvis 13 og 12 prosent) igjen gjelde.

For å lette tilpassingen til primærreservekravene fikk bankene i perioden 26/1—6/4 anledning til plassering i statskasseveksler med fast forfall den 20. april 1970. Rentesatsene var fallende etter gjenstående løpetid. Da bankenes regnskaper for desember 1969—januar 1970 og nye beregninger for skatteinngangen til staten viste at likviditetstilførselen til banksystemet ville bli mindre enn opprinnelig anslått, ble bestemmelsen i kgl. res. av 16. januar 1970 om forretnings- og sparebankenes reservesatsprosenter for perioden 1. mars—20. april opphevet. Likviditetsreservene skulle etter dette fram til 20. april holdes på samme nivå som i februar. (Etter 20. april gjaldt bestemmelsene gitt i Regjeringens res. av den 6. november 1969).

Utover høsten 1970 ble likviditetsreservekravene for forretningsbankene strammet til i flere etapper:

Med virkning fra 1. august ble satsene satt opp til 14 prosent for banker med forvaltningskapital over 1 000 mill. kr. og til 13 prosent for de mindre banker og fra 11. september med ytterligere 1 prosentpoeng for begge bankgrupper (Kronprinsregentens res. av 19. juni 1970). Fra 15. oktober ble satsene hevet til henholdsvis 16 og 15 prosent for de to bankgrupper (Kgl. res. av 25. september 1970). For forretningsbankene betyr en oppgang på 1 prosentpoeng i reservekravene at likviditetsreservene må økes med ca. 225 mill. kr. Bakgrunnen for tilstrammingstiltakene var at forretningsbankenes utlånsøking var sterkere enn forutsatt i kredittopplegget, og at en utover høsten måtte vente en sesongmessig øking i statens tilførsel av likvider til kredittsystemet. I tillegg bidrog skjerpingen av reservekravene til at bankene måtte øke sine beholdninger av obligasjoner.

En siste tilstramming ble varslet 12 november 1970. Ved en regjeringsresolusjon av denne dato ble forretningsbanker med forvaltningskapital over 500 mill. kr., og med utlån som pr. 31. desember 1970 lå mer enn

Noter: [1] Kassebeholdning, innskott på folio i Norges Bank og på Postgiro og statskasseveksler. [2] Passiva fratrukket rembursforpliktelser og iliknede, men ikke betalte skatter. [3] Primære og sekundære likviditetsreserver. Sekundære reserver er beholdning av norske stats- og statsgaranterte obligasjoner til bokført verdi.

9 prosent over nivået pr. 31. desember 1969, pålagt å holde en tilleggsreserve på folio i Norges Bank. Reserven skulle svare til 50 prosent av overskridelsen. For andre forretningsbanker skulle en tilsvarende bestemmelse gjelde for større utlånsøking enn 13 prosent.

Bankene har i en viss utstrekning kompensert likviditetsinndragningen ved såkalte likviditetslån i Norges Bank og i utlandet. Når det gjelder likviditetslån i Norges Bank, er regelen at bankene bare kan ta opp slike lån for å utjamne tilfeldige eller sesongmessige reduksjoner i den likviditetsreserve bankene skal holde av sikkerhetsmessige hensyn. Nye bestemmelser om bankenes adgang til likviditetslån i Norges Bank kan ventes i begynnelsen av 1971. For låneopptak i utlandet har Norges Bank i et rundskriv av 10. juli 1970 bestemt at den enkelte banks nettotilgodehavende i utenlandsk valuta ikke må øke utover stillingen ved utgangen av januar 1970. Banker med nettogjeld i utenlandsk valuta kan dog opparbeide en positiv balanse, men banker med urimelig store nettofordringer må redusere disse. Innskott fra og lån i utenlandske banker i utenlandsk valuta kan ikke uten samtykke fra Norges Bank økes utover stillingen ved utgangen av første kvartal 1970.

Da utlånene fra de private finansieringsselskapene i løpet av de første måneder i 1970 tydet på at utlånsøkingen også her ville bli vesentlig større enn måltallet i Nasjonalbudsjettet, ble det i kgl. res. av 17. juli 1970 bestemt at selskapenes utlån ved utgangen av 1970 ikke måtte ligge mer enn 8 prosent over utlånsnivået pr. 31. mars 1970. Selskaper som overskrider utlånsgrensen skal betale renter til statskassen av det overskytende beløp for et tidsrom av tre måneder. Den årlige rente er fastsatt til 3 prosentpoeng over Norges Banks diskonto pr. 31/12 1970. I Regjeringens resolusjon av 12. november 1970 er det gitt bestemmelser som regulerer utlånsøkingen i 1971 for de private finansieringsselskaper.

Den 26. mai 1970 ble Det kredittpolitiske utvalg avløst av to nye samarbeidsorganer, nemlig Den kredittpolitiske samarbeidskomité og Det kredittpolitiske råd, begge med representanter fra Finansdepartementet, Norges Bank, Den norske Bankforening, Sparebankforeningen og De norske Livsforsikringsselskapers forening. Samarbeidskomitéen er sammensatt av representanter på tjenestemannsnivå og har som oppgave å drøfte løpende spørsmål om gjennomføringen av kredittpolitikken og å forberede saker til Rådet. Det kredittpolitiske råd består av representanter fra ledelsen i de nevnte organisasjoner.

Kredittilførsel i 1970 til kommuner og private

Utlån

For å kunne sammenlikne forretnings- og sparebankenes faktiske utlånsutvikling i løpet av budsjettåret med kredittbudsjettets måltall, beregner Norges Bank såkalte «veiledende» månedstall for utlånsøkingen. De «veiledende» månedstall er anslått ved å legge en normal månedlig sesongkomponent til en lineær fordeling av kredittbudsjettets måltall for bankenes utlånsøking over årets måneder.

Tabell 98. *Forretnings- og sparebankenes utlån*[1]. *«Veiledende» og faktisk utlånsøking*[2] *i 1970. Mill. kr.*

	Jan.	Febr.	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Forretningsbanker												
«Veiledende» utlånsøking[4]	98	334	646	742	1 045	1 139	1 096	1 215	1 395	1 227	1 444	[3]1 200
Faktisk utlånsøking	86	260	625	893	1 165	1 390	1 120	1 431	1 670	1 543	..	[5]1 400
Avvik	— 12	— 74	— 21	151	120	251	24	216	275	316	..	200
Sparebanker												
«Veiledende» utlånsøking[4]	57	152	277	354	477	565	592	646	753	787	900	[3]1 000
Faktisk utlånsøking	114	208	269	367	465	559	625	702	846	901	..	[5]1 100
Avvik	57	56	— 8	13	— 12	— 6	33	56	93	114	..	100

Noter: [1] Til kommuner og private utenom finansinstitusjoner. [2] Kumulerte tall. [3] Kredittbudsjettets målsettingstall iflg. Nasjonalbudsjettet 1971. [4] Kilde: Norges Bank. Tallene er beregnet på grunnlag av kredittbudsjettets målsettingstall etter Nasjonalbudsjettet 1971 og normale sesongvariasjoner. [5] Anslag.

I tabell 98 er kumulerte tall for forretnings- og sparebankenes «veiledende» utlånsøking stilt sammen med tall for den faktiske utlånsøking i 1970. Oppgavene over bankenes faktiske utlånsøking er hentet fra Byråets månedsstatistikk for bankene, aktivapost VII 3. Tabellen viser at den faktiske utlånsøking i forretningsbankene i 1. kvartal 1970 var svakere enn den «veiledende» utlånsøking. I april kom imidlertid et omslag, og siden har utlånsøkingen — bortsett fra i et par måneder — ligget over de «veiledende» utlånstall. I oktober lå de faktiske utlån 316 mill. kr. høyere enn de «veiledende» utlån. Forutsetter en at forretningsbankene for å unngå å bli rammet av bestemmelsene i Regjeringens res. av 12. november 1970 (se avsnittet om kredittpolitikken), søker å holde utlånsøkingen innenfor de fastsatte grenser, vil utlånsøkingen i løpet av hele 1970 bli om lag 1 400 mill. kr., eller 200 mill. kr. større enn det siste reviderte måltall for utlånsøkingen i 1970.

For sparebankene fulgte utlånsøkingen i 1. halvår i 1970 — bortsett fra i januar og i februar — stort sett de «veiledende» utlånstall. Takten i utlånsøkingen tok seg imidlertid opp i løpet av tredje kvartal, og ved utgangen av oktober utgjorde utlånsøkingen fra årsskiftet 901 mill. kr., dvs. et avvik fra det «veiledende» utlånstall på 114 mill. kr.

Statsbankenes samlede innvilgningsbudsjett for 1970 var ifølge Nasjonalbudsjettet for samme år fastsatt til 3 386 mill. kr. Enkelte statsbanker har i løpet av året fått utvidet sin utlånsramme, slik at de samlede innvilgninger på statsbankbudsjettet kom opp i 3 485 mill. kr., dvs. nær 370 mill. kr. mer enn de faktiske innvilgninger for 1969. Etter utvidelsen av utlånsrammen er utbetalingene av lån fra statsbankene i 1970 anslått til

Tabell 99. *Kredittilførsel til kommuner, næringslivet og privatpersoner. Mill. kr.*

	1966	1967	1968	1969		1970*	
				1.—3. kv.	Hele året	1.—3. kv.	Hele[1] året
Kredittilførsel i alt[1]	7 003	8 161	5 743	..	6 471	..	10 500
Kredittilførsel fra utlandet[2]	1 352	2 504	— 238	— 1 697	— 901	369	1 500
Innenlandsk kredittilførsel	5 651	5 657	5 981	..	7 372	..	9 000
Utlån	3 733	3 669	4 134	4 649	5 994	5 073	6 240
Norges Bank	33	–	2	— 12	— 30	— 17	— 20
Postgiro	–	–	5	–	–	–	–
Postsparebanken	19	25	30	33	35	75	75
Statsbanker (inkl. Distriktenes utbyggingsfond)	798	1 138	1 446	1 194	1 816	1 638	2 200
Forretningsbanker	[3]1 065	775	861	2 005	1 675	1 670	1 400
Sparebanker	[3] 706	804	926	872	1 251	846	1 100
Kredittforeninger o. l.	369	302	353	197	490	333	600
Private finansieringsselskaper	67	34	135	154	263	273	250
Livsforsikringsselskaper	385	302	330	230	514	260	620
Private pensjonskasser og -fond	130	127	— 19	— 80	— 108	— 80	— 100
Fellesordningen for tariffestet pensjon	50	46	26	6	13	15	25
Skadeforsikringsselskaper	111	116	39	50	75	60	90
Annen innenlandsk kredittilførsel	477	633	786	537	723	762	1 150
Obligasjonsmarkedet (netto)	221	212	439	275	377	335	650
Aksjemarkedet	256	421	[4]347	[4]262	[4]346	[4]427	[4]500
Annen gjeldsøking	1 441	1 355	1 061	..	655	..	1 610

Noter: [1] Delvis anslag i Byrået, delvis Nasjonalbudsjettets målsettingstall. [2] Ifølge Finanstellingen. For 1.—3. kv. 1969 og for 1970 er brukt tall fra utenriksregnskapet. [3] Fra 1966 ekskl. utlån til «Andre finansinstitusjoner». [4] Ekskl. fondsemisjoner.

2 780 mill. kr. og utlånsøkingen til 2 170 mill. kr. I 1969 var utlånsøkingen om lag 1 800 mill. kr.

I løpet av de 10 første måneder i 1970 steg de samlede utlån fra statsbankene (inkl. Postgiro og Postsparebanken) med 1 901 mill. kr. mot en øking på 1 374 mill. kr. i samme periode året før. Utlånsøkingen fra statsbankene er vanligvis sterkest i årets siste kvartal.

Andre kredittinstitusjoner, som omfatter kredittforeninger o. l. og private finansieringsselskaper, hadde ved utgangen av 1969 utestående lån til kommuner og private for i alt 6 110 mill. kr., dvs. vel 750 mill. kr. mer enn på samme tid året før. I løpet av de tre første kvartaler 1970 steg utlånene med 591 mill. kr. mot 351 mill. kr. i samme periode 1969. For kredittforeninger o. l., hvis utlånsvirksomhet reguleres gjennom adgang til emisjoner av ihendehaverobligasjoner, var utlånsøkingen i 1.—3. kvartal 1970 333 mill. kr. mot 197 mill. kr. i samme periode 1969. Private finansieringsselskaper utgjør en heterogen gruppe av kredittinstitusjoner. Den omfatter factoringselskaper som vesentlig finansierer driftskreditter, avbetalingsselskaper som gir konsumlån og regulære finansieringsselskaper, som vanligvis gir lån til investeringsformål. For disse selskaper utgjorde utlånsøkingen i de tre første kvartaler 1970 273 mill. kr. mot 154 mill. kr. i samme periode 1969. Under forutsetning av at de private finansieringsselskapene for å unngå å bli rammet av bestemmelsene i kgl. res. av 17. juli

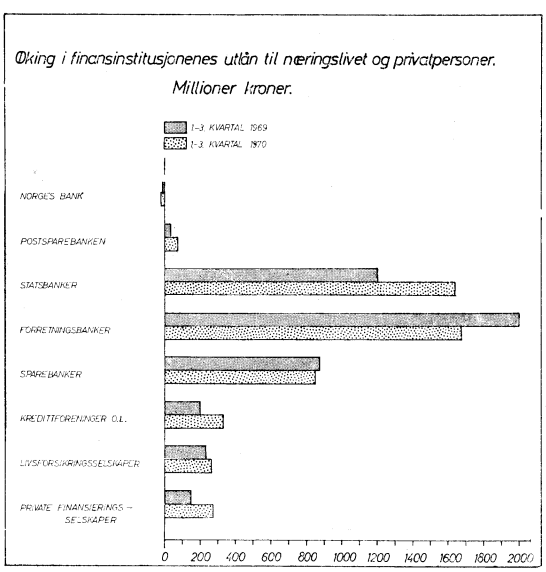

Fig. 44.

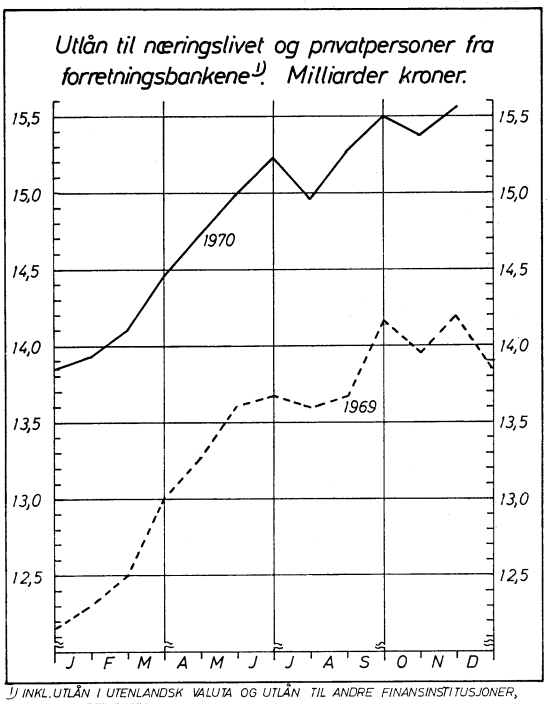

[1] INKL. UTLÅN I UTENLANDSK VALUTA OG UTLÅN TIL ANDRE FINANSINSTITUSJONER, EKSKL. ANDELSBEVIS.

Fig. 45.

(se avsnittet om kredittpolitikken) vil holde utlånsøkingen innenfor de grenser som der er fastlagt, er en kommet fram til at utlånsøkingen for slike selskaper for hele 1970 vil være på rundt 240 mill. kr. Etter grove anslag regner en for hele 1970 med en utlånsøking fra andre kredittinstitusjoner i alt på 800—900 mill. kr.

Livsforsikringsselskapenes utlån til kommuner og private utgjorde pr. 31/12 1969 5 496 mill. kr. I de første ni måneder av 1970 økte utlånene med nær 260 mill. kr. For hele 1970 er utlånsøkingen anslått til rundt 550 mill. kr.

Skadeforsikringsselskapene hadde ved utgangen av 1969 utestående lån til kommuner og private på 913 mill. kr. I 1970 vil utlånene anslagsvis øke med rundt 90 mill. kr.

Kommunenes og næringslivets netto gjeld (inkl. ihendehaverobligasjoner) til utlandet utgjorde pr. 31/12 1969 13 000 mill. kr. Det var i 1969 en nettoutgang av kapital til utlandet på 900 mill. kr. I de tre første kvartaler av 1970 var det en netto inngang av kapital fra utlandet på ca. 370 mill. kr. I samme periode 1969 reduserte kommunene og næringslivet sin gjeld til utlandet med nær 1 700 mill. kr. For hele 1970 går anslagene ut på en øking i nettogjelden på rundt 1 500 mill. kr.

Tabell 100. *Utlån fra innenlandske finansinstitusjoner*[1]. *Endringstall. Mill. kr.*

Låntakere	1968		1969		1970
	1. halvår	2. halvår	1. halvår	2. halvår	1. halvår
A. Offentlig forvaltning	89	217	490	131	901
1. Statskassen	23	— 7	379	11	711
2. Sosiale trygder	–	–	–	–	35
3. Kommunekasser	66	224	111	120	155
B. Finansinstitusjoner	560	— 563	717	— 473	709
1. Statsbanker	6	–	26	— 25	10
2. Forretnings- og sparebanker	526	— 601	681	— 492	658
3. Kredittforeninger o. l. og forsikring	–	— 3	— 3	— 6	— 1
4. Andre[2]	28	41	13	50	42
C. Andre innenlandske låntakere[3]	2 204	1 574	3 048	2 738	3 436
1. Jordbruk og skogbruk	83	160	103	162	122
2. Fiske m. v.	58	— 2	40	— 2	33
3. Industri og bergverksdrift	424	167	644	428	895
4. Bygge- og anleggsvirksomhet	146	21	118	23	157
5. Kraft- og vannforsyning	67	— 2	38	139	150
6. Varehandel	417	— 113	383	214	493
7. Boliger,forretningsbygg til utleie[4]	891	1 304	1 451	1 645	1 576
8. Sjøtransport, inkl. hvalfangst	— 6	— 105	169	— 64	— 116
9. Annen samferdsel	30	29	38	30	58
10. Annen tjenesteyting	95	116	65	161	70
11. Andre næringer	— 1	— 1	— 1	2	— 2
D. Utenlandske låntakere	20	36	63	21	28
E. Utlån i alt	2 873	1 264	4 318	2 417	5 074

Noter: [1] Omfatter foruten banker også kredittforeninger o. l. og livsforsikringsselskaper, f. o. m. 1967 også private finansieringsselskaper. [2] Før 1967 med under C. 11, Andre næringer. [3] Inkl. statsforetak og kommuneforetak. [4] Omfatter også lån til private forbrukere.

Ihendehaverobligasjoner

Kommunenes og næringslivets samlede innenlandske ihendehaverobligasjonsgjeld utgjorde ved utgangen av 1969 5 015 mill. kr. Obligasjonsgjelden til utlandet var på 2 988 mill. kr. For statskassen var de tilsvarende tall henholdsvis 10 252 mill. kr. og 1 186 mill. kr. Kommunenes og næringslivets innenlandske obligasjonsgjeld gikk i løpet av 1.—3. kvartal 1970 opp med 335 mill. kr. og obligasjonsgjelden til utlandet med 395 mill. kr. Statens innenlandske obligasjonsgjeld økte i samme periode med 666 mill. kr., mens obligasjonsgjelden til utlandet ble redusert med 54 mill. kr.

I de tre første kvartaler 1970 emitterte kommuner og private obligasjoner for 521 mill. kr. på det innenlandske marked og for 511 mill. kr. i utlandet. Statskassens emisjoner utgjorde 1 275 mill. kr. i norske obligasjoner. Staten la i denne periode ikke ut noen obligasjoner i utenlandsk valuta.

Aksjer

Det ble i 1969 emittert aksjer for i alt 477 mill. kr., fordelt med 101 mill. kr. på finansinstitusjoner og 376 mill. kr. på næringslivet. Av emisjonene fra private utgjorde ca. 30 mill. kr. aksjer finansiert av selskapenes fonds («fondsemisjoner»), slik at den reelle

Tabell 101. *Ihendehaverobligasjonsgjelden. Emisjoner og total gjeld. Mill. kr.*

Låntakere	Emittert 1969 Hele året	Emittert 1969 1/1—30/9	Emittert 1970 1/1—30/9	Obligasjonsgjeld i alt[1] 31/12—68	Obligasjonsgjeld i alt[1] 31/12—69	Obligasjonsgjeld i alt[1] 30/9—70
A. Obligasjoner i norske kroner	3 332	2 119	2 803	17 940	20 223	22 004
1. Statskassen	1 681	1 051	1 275	9 031	10 252	10 918
2. Kommunekasser	175	119	115	729	856	935
3. Statsbanker	189	98	197	499	642	804
4. Forretningsbanker	–	–	–	6	6	6
5. Andre kredittinstitusjoner	826	506	810	3 766	4 308	4 926
6. Statsforetak	15	15	30	933	906	905
7. Kommuneforetak	234	168	204	1 367	1 518	1 665
8. Andre norske sektorer	212	162	172	1 609	1 735	1 845
B. Obligasjoner i utenlandsk valuta	170	–	608	4 362	4 403	4 826
1. Statskassen	–	–	–	1 256	1 186	1 132
2. Kommunekasser	155	–	250	1 236	1 363	1 545
3. Statsbanker	–	–	97	154	146	235
5. Andre kredittinstitusjoner	15	–	–	75	83	76
6. Statsforetak	–	–	–	242	239	237
7. Kommuneforetak	–	–	241	903	900	1 108
8. Andre norske sektorer	–	–	20	496	486	493
C. Obligasjoner i alt	3 502	2 119	3 411	22 302	24 626	26 830

Note: [1] Inkl. oppkjøpte egne obligasjoner.

kredittilførsel til selskapene ved nytegninger utgjorde om lag 350 mill. kr.

I de tre første kvartaler av 1970 ble det emittert aksjer for i alt 519 mill. kr. Finansinstitusjoner la ut for 129 mill. kr. og det private næringsliv for 390 mill. kr. Fondsemisjonene i næringslivet utgjorde i denne periode ca. 21 mill. kr., slik at tilførselen av ny kapital ble 369 mill. kr.

Likviditet

En prinsipiell beskrivelse av sammenhengen mellom de ulike komponenter i likviditetsoversikten (tabell 104) og av virkningene av statens og Norges Banks transaksjoner på bankenes og publikums likviditet er gitt i Økonomisk utsyn 1969.

Som nevnt under avsnittet om kredittpolitikken, var det ventet at skatteomleggingen isolert sett ville føre til en øking i kredittsystemets og publikums likvide beholdninger. Ved ulike tiltak tok myndighetene sikte på å suge opp denne likviditeten og kanalisere den til bl. a. langsiktige investeringsformål. Videre ville en søke å hindre at virkningene av likviditetsinndragningen ble svekket av at banksystemet kompenserte denne ved låneopptak i utlandet. I Nasjonalbudsjettet for 1970 ble det

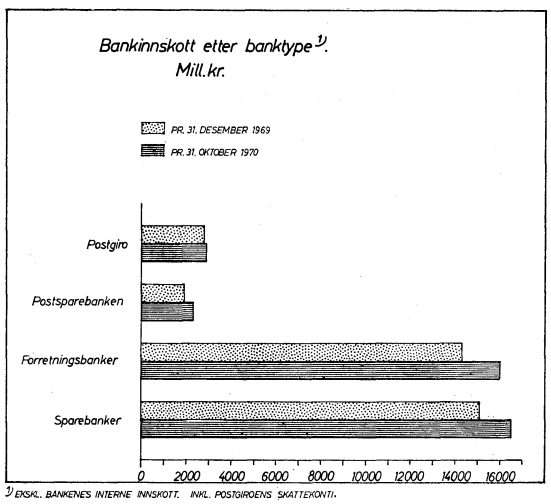

Fig. 46.

Tabell 102. *Enkelte større obligasjonsemisjoner i tiden 1. november 1969—31. oktober 1970*

Utsteder	Ar	Beløp	Rente-sats	Løpe-tid	Emisjons-kurs
		Mill. kr.	Pst.	Ar	Pst.
A. *Emisjoner i norske kroner:*					
1. Statskassen	1970	473,3	5¾	15	100
Statskassen	1970VI	459,9	5¼	5	100
Statskassen	1969II	75,0	6	35	100
Statskassen	1970II	49,5	6	35	100
2. Kommunekasser:					
Møre og Romsdal fylke	1970	23,0	6½	17	100
3. Statsbanker:					
Norges Kommunalbank	1970	160,0	5½	12	100
4. Kredittforeninger:					
A/S Forretningsbankenes Finansierings- og Eksportkredittinstitutt	1969I,II	115,0	6½	10	99
De Norske Bykredittforeninger	1969	88,2	6¼	32	100
A/S Låneinstituttet for skipsbyggeriene	1970II	75,0	5¼	5	100
Redernes Skibskreditforening	1970	60,0	6½	10	99½
A/S Låneinstituttet for strukturrasjonalisering	1970	40,0	6½	18	99
5. Statsforetak:					
Selskapet for industrivekstanlegg	1970	15,0	5½	10	100
6. Kommuneforetak:					
Kraftlaget Opplandskraft	1969	35,0	6½	21	99
» »	1970	30,0	6½	20	99½
7. Andre norske sektorer:					
A/S Alnor	1970	35,0	6½	17	99
A/S Borregaard	1969	30,0	6½	18	99
B. *Emisjoner i utenlandsk valuta:*					
1. Kommunekasser:					
Oslo kommunes lån i Tyskland	1969	155,3	7½	15	98½
» » $-lån i Europa	1970	143,0	9	15	100
2. Kommuneforetak:					
Sira-Kvina Kraftselskaps lån i Tyskland	1970	155,2	8½	15	97¾
Sira-Kvina Kraftselskaps $-lån i London	1970	85,8	9	15	97

også gitt uttrykk for at likviditetstilførselen fra det offentlige ikke lenger burde skje ved en reduksjon av statens kontantbeholdning, men måtte finne sted ved at Norges Bank kjøpte ihendehaverobligasjoner. Et slikt engasjement fra Norges Banks side er et nytt trekk for å påvirke likviditetsutviklingen.

I de første ti måneder av 1970 har staten netto tilført bankene og næringslivet likvider for i alt 115 mill. kr. (tabell 104, post A), mot 44 mill. kr. i samme periode året før. Statens transaksjoner over driftsregnskapet (post A.1) viste i januar—oktober 1970 et underskott på vel 800 mill. kr. mot bare 20 mill. kr. i samme tidsrom 1969; underskottet i 1970 må ses i sammenheng med skatteomleggingen. Statens utlån til statsbankene (post A.2) var i de første ti måneder nær 240 mill. kr. større, og avdragene på den innenlandske statsgjeld 190 mill. kr. større, i 1970 enn i 1969. Likviditetstilførselen via statens kontantmessige transaksjoner, utlån til statsbanker og avdrag, som utgjorde i alt 2 651 mill. kr., ble imidlertid mer enn kompensert ved en inndragning av likvider ved statens låneopptak (post A. 4). Sett under ett bidrog således statskassens transaksjoner inklusive lånetransaksjoner til en inndragning av likvider fra bankene og publikum på nær 150 mill. kr., men samtidig foregikk det en nettotilførsel av likvider på i alt 260 mill. kr. som følge av transaksjoner over andre offentlige konti (post A.5). — Av likviditetsinndragningen ved statens innenlandske låneopptak i 1970 utgjorde vel 1 000 mill. kr. likvider som bankene i henhold til bestemmelsene om plasseringsplikt har plassert i

Tabell 103. *Netto endring i beholdningene av innenlandske ihendehaverobligasjoner. Mill. kr.*

Långiversektorer	Jan.—des. 1969			Jan.—sept. 1969			Jan.—sept. 1970		
	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt	Stats- og statsgaranterte obligasjoner	Andre obligasjoner	Obligasjoner i alt
1. Folketrygdfondet	555	235	790	374	161	535	241	114	355
2. Norges Bank ...	144	— 13	131	35	7	42	197	41	238
3. Postgiro	— 38	14	— 24	— 20	7	— 13	— 35	21	— 14
4. Norges Postsparebank	11	120	131	29	120	149	— 22	94	72
5. Statsbanker	— 1	–	— 1	2	–	2	— 8	— 1	— 9
6. Forretningsbanker	687	110	797	439	— 11	428	773	98	871
7. Sparebanker	147	3	150	78	— 8	70	224	146	370
8. Livsforsikringsselskaper	— 26	213	187	— 28	168	140	11	166	177
9. Kredittforeninger o. l.	–	5	5	–	–	–	–	— 3	— 3
10. Private finansieringsselskaper ...	1	— 3	— 2	–	9	9	1	— 6	— 5
I alt	1 480	684	2 164	909	453	1 362	1 382	670	2 052

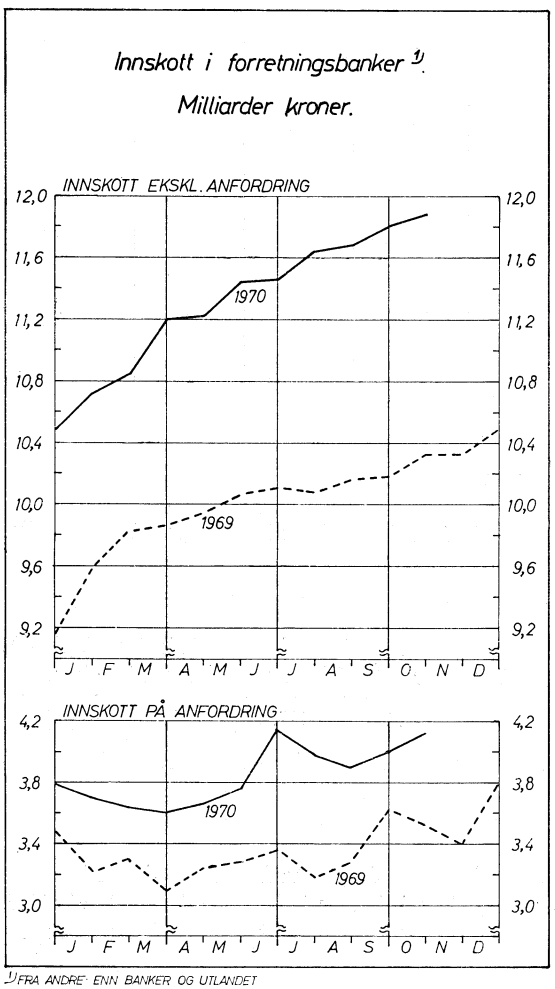

1) FRA ANDRE ENN BANKER OG UTLANDET

Fig. 47.

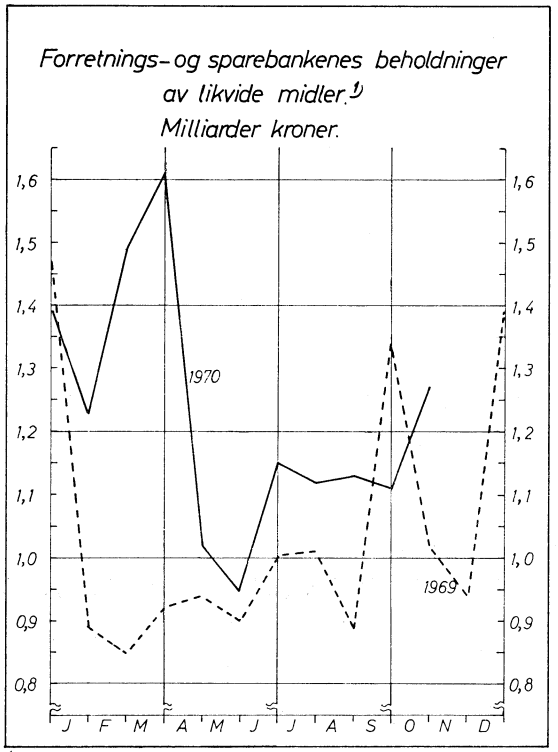

1) OMFATTER KASSEBEHOLDNING, INNESTÅENDE I NORGES BANK, POSTGIRO-INNSKOTT OG STATSKASSEVEKSLER.

Fig. 48.

Tabell 104. *Likviditetstilførsel. Mill. kr.*

Tilførsel (inndragning —)	1967	1968	1969	Jan.–okt. 1969	Jan.–okt. 1970
Likviditetstilførsel fra:					
A. Staten og andre offentlige konti i alt	— 985	92	— 243	44	115
1. Statskassens transaksjoner ekskl. lånetransaksjoner[1]	— 361	— 299	— 189	20	804
2. Utlån til statsbanker	1 113	1 315	1 751	1 079	1 321
3. Avdrag på innenlandsk statsgjeld	291	371	460	337	526
4. Statens innenlandske låneopptak	— 1 975	— 1 317	— 2 074	— 1 392	— 2 797
5. Transaksjoner over andre off. konti	— 53	22	— 191	–	261
B. Norges Bank i alt	1 273	326	180	— 497	202
1. Norges Banks netto valutakjøp fra banker og publikum	1 184	385	192	— 688	50
2. Netto øking i utlån etc.	81	— 119	165	467	63
3. Netto øking i beholdning av norske verdipapirer	42	2	147	54	427
4. Andre transaksjoner[2]	— 34	58	— 324	— 330	— 338
C. Annen netto likviditetstilførsel	30	6	183	125	1
D. Likviditetstilførsel fra staten og Norges Bank m.v. til banker og publikum i alt (A + B + C)	318	424	120	— 328	318
E. Annen tilførsel av likvider til banker og publikum[3]	441	719	565	349	519
F. Forretnings- og sparebanker i alt	2 408	3 742	3 510	3 173	3 760
1. Innskott fra publikum	2 124	3 053	2 751	2 034	3 156
2. Endring i ikke disponerte kassekreditter	189	820	674	682	486
3. — Øking i bankenes primære likvider[4]	— 95	131	— 85	— 457	— 118
G. Publikums likvide beholdninger i alt	3 167	4 885	4 195	3 194	4 597
1. Beholdning av sedler og skillemynt	415	303	376	140	410
2. Bankinnskott[5]	2 563	3 762	3 145	2 372	3 701
3. Endring i ikke disponerte kassekreditter	189	820	674	682	486

Noter: [1] Kontantmessig over- eller underskott på driftsregnskapet. [2] Vesentlig endring i skattefrie fondsavsetninger. [3] Fra Postgiro og Postsparebanken. Omfatter også statistiske differanser. [4] Kassebeholdning, folioinnskott i Norges Bank, innskott i Postgiro og statskasseveksler. [5] Innskott i Norges Bank, på Postgiro, Postsparebanken og forretnings- og sparebanker.

statsobligasjoner. For samme periode i 1969 ble det plassert for i alt 450 mill. kr. i statsobligasjoner.

Ved Norges Banks transaksjoner med bankene og næringslivet ble disse sektorer i januar—oktober 1970 tilført likvider for ca. 200 mill. kr. (post B). I samme periode året før, ble bankenes og publikums likvider redusert med nær 500 mill. kr. Likviditetstilførselen i 1970 hang for en stor del sammen med Norges Banks kjøp av statsobligasjoner for vel 400 mill. kr. (post B. 3). Bankenes låneopptak i Norges Bank (post B.2) var i 1970 vesentlig lavere enn i året før. Dette skyldtes ikke at Norges Bank holdt igjen på yting av likviditetslån (se avsnitt om kredittpolitikken), men at bankenes likviditet var rommeligere i 1970 enn i 1969.

Den samlede likviditetstilførsel til bankene og publikum fra staten og Norges Bank var i

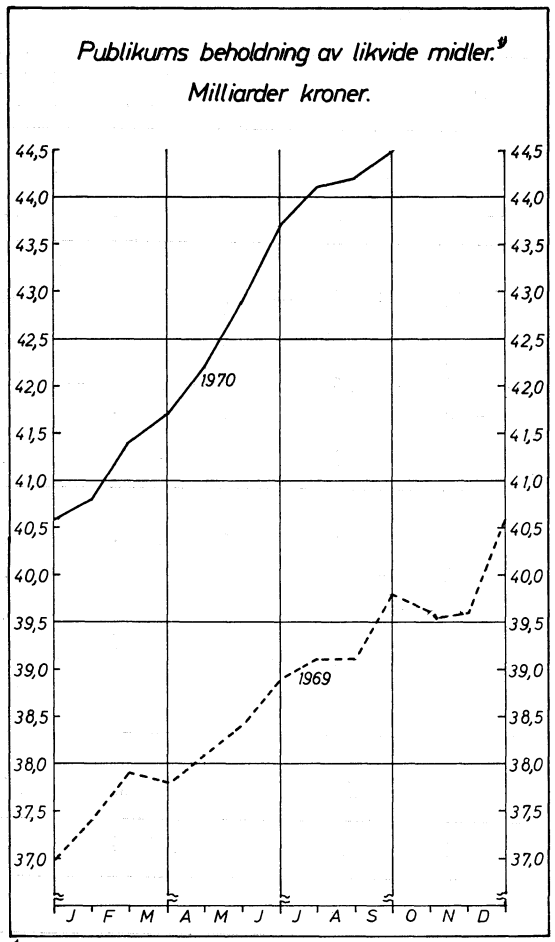

[1] OMFATTER SEDDEL- OG SKILLEMYNTOMLØPET, FRATRUKKET BANKENES KASSEBEHOLDNING, PLUSS BANKINNSKOTT FRA NÆRINGSLIVET INKL. POSTGIROENS SKATTEKONTI.

Fig. 49.

januar—oktober 318 mill. kr., mens staten og Norges Bank i samme periode året før trakk inn likvider for 328 mill. kr. (post D).

Publikums disponible midler i forretnings- og sparebankene (post F) økte i de første ti måneder av 1970 med 3,8 milliarder kr., mot en øking på 3,2 milliarder i samme tidsrom året før. Den sterkere øking i 1970 gav seg først og fremst uttrykk i en kraftig stigning i publikums innskott i bankene (post F.1). Økingen i publikums innskott kan ikke uten videre tas som en indikator på en større reell sparing idet en ikke kjent andel av innskottsøkingen består av innkrevde, men ennå ikke forfalne skattebeløp som senere skal overføres til statlige konti. Den svakere reduksjon i bankenes primære likvider (post F. 3) i 1970 enn i 1969 kan henge sammen med at publikums likvide beholdninger var rommeligere i 1970 enn i 1969. Bankenes beholdninger av sekundære likvider (stats- og statsgaranterte obligasjoner) økte i de første ti måneder 1970 med nær 1 250 mill. kr. mot en øking på ca. 630 mill. kr. i samme tidsrom året før. Den sterke øking i 1970 henger sammen med tilstrammingen av kravet om plasseringsplikten og gjentatte skjerpinger av likviditetsreservekravet for forretningsbankene. Bankenes pliktige reserver av primære og sekundære likvider steg i januar—oktober 1970 med nær 1 500 mill. kr. mot 1 000 mill. kr. i samme periode året før. Bankenes samlede pliktige reserver utgjorde ved utgangen av oktober i alt 6,8 milliarder kr. Av dette falt 3,8 milliarder kr. på forretningsbankene og resten på sparebankene. For forretningsbanker med forvaltningskapital over 1 000 mill. kr. utgjorde de pliktige reserver ved utgangen av oktober 16,3 prosent (2,8 milliarder kr.) av beregningsgrunnlaget[1], for forretningsbanker under 1 000 mill. kr. 15,0 prosent (1,0 milliarder kr.), for sparebanker over 50 mill. kr. 18,6 prosent (2,0 milliarder kr.) og for sparebanker under 50 mill. kr. 17,4 prosent (1,0 milliarder kr.). De tilpliktede reservekravsatser var på dette tidspunkt henholdsvis 16 prosent, 15 prosent, 18 prosent og 16 prosent.

Publikums samlede likvide beholdninger økte i januar—oktober 1970 med nær 4,6 milliarder kr. sammenliknet med en øking på ca. 3,2 milliarder kr. i samme periode året før. Ved utgangen av oktober 1970 utgjorde publikums likvide beholdninger i alt 50,9 milliarder kr. Av dette falt 6,9 milliarder kr. på sedler og skillemynt, 37,8 milliarder kr. på innskott i banker, Postgiro og Postsparebanken og 6,2 milliarder kr. på disponible kassekreditter.

Prisutviklingen

Både konsumprisindeksen og engrosprisindeksen har vist uvanlig sterk stigning det siste året. Fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970 steg konsumprisindeksen med 11,1 prosent. En stor del av denne stigningen — ca. 5,8 prosentpoeng — kan tilskrives innføringen av merverdiavgift fra 1. januar 1970. Men prisstigningen var også ellers sterkere i denne perioden enn i de tilsvarende perioder de siste 5—6 år. I de to foregående år, fra 3. kvartal 1967 til 3. kvartal 1968 og i samme periode fra 1968 til 1969, var stigningen i konsumprisindeksen henholdsvis 2,7 prosent og 3,2 prosent, mot 5,1 prosent fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970, om en ser bort fra den

Note: [1] Se note 2, side 121.

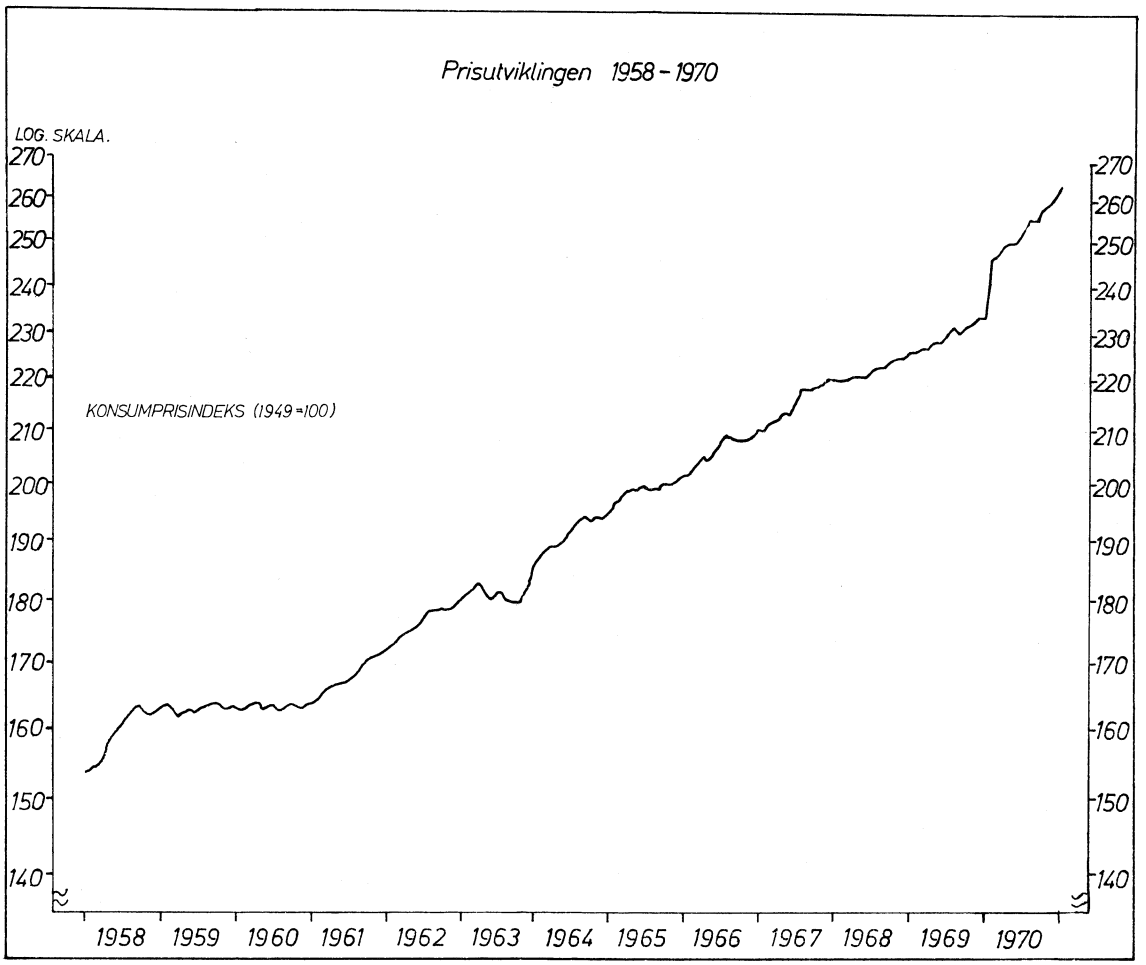

Fig. 50.

anslåtte prisstigning som følge av innføringen av merverdiavgift.

Engrosprisindeksen, som beregnes på grunnlag av priser eksklusive merverdiavgift, steg med hele 7,5 prosent fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970 mot henholdsvis 0,6 prosent og 3,4 prosent i de tilsvarende perioder fra 1967 til 1968 og fra 1968 til 1969.

Tabell 105. *Prisindeks for importvarer (uten skip) etter handelsstatistikken. 1961 = 100*

Ar	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	Gjennomsnitt
1967	101	101	101	101	101
1968	100	98	98	99	99
1969	100	101	100	102	101
1970	105	108	109	..	..

Importprisnivået har også vist en sterkt stigende tendens det siste året. Fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970 steg indeksen for importvarer (uten skip) med om lag 9 prosent.

Importpriser

Byråets prisindeks for importvarer etter handelsstatistikken, som kan være påvirket av endringer i importens sammensetning, steg ca. 7 prosent i løpet av de tre første kvartalene av 1970. Prisutviklingen var svært forskjellig for de ulike varene (se tabell 106). Prisene for flere av importvarene viste meget sterk stigning fra september 1969 til september 1970. Bl. a. gikk importprisen på kaffe opp med 47,7 prosent i denne perioden, på råtobakk med 24,1 prosent, på kopra med 20,4 prosent, på sukker med 19,7 prosent og på fyringsolje med 17,6 prosent. For kamgarn falt prisen 4,3 prosent og for hvete 2,3 prosent.

Tabell 106. *Gjennomsnittlige importpriser etter handelsstatistikken. Kr. pr. kg*

	Hvete	Mais	Sukker (farin)	Kaffe, rå	Råtobakk, usauset	Kopra	Ull, vasket, ikke kardet	Råbomull	Kamgarn, ufarget	Bomullsgarn, ubleikt, unnt. til fiskeribruk	Fyringsolje nr. 1	Steinkull[1]
1964	0,50	0,44	1,84	6,72	11,17	1,41	15,48	4,27	28,01	9,66	0,20	128,28
1965	0,46	0,46	0,89	7,25	10,98	1,56	13,50	4,17	27,75	9,96	0,18	120,03
1966	0,47	0,46	0,56	6,91	10,95	1,49	12,79	4,11	26,63	9,89	0,17	120,72
1967	0,49	0,46	0,54	6,36	11,41	1,31	10,94	4,13	25,29	9,86	0,19	113,31
1968	0,45	0,41	0,51	6,15	11,12	1,70	9,18	4,18	23,66	9,16	0,20	108,07
1969	0,43	0,42	0,66	6,19	11,44	1,42	9,54	4,06	25,18	9,65	0,19	109,72
1969. 1. kv.	0,44	0,42	0,59	6,09	11,12	1,44	9,89	4,36	24,26	9,24	0,20	107,83
2. »	0,43	0,42	0,67	6,05	12,33	1,48	9,45	4,05	25,83	9,68	0,19	111,23
3. »	0,44	0,41	0,69	6,06	11,45	1,41	9,31	3,98	26,08	9,76	0,18	107,59
4. »	0,39	0,43	0,66	6,47	11,00	1,40	9,60	3,79	24,86	9,92	0,18	112,74
1970. 1. kv.	0,39	0,43	0,71	7,42	11,78	1,73	8,96	3,84	25,28	9,91	0,18	131,71
2. »	0,42	0,44	0,72	8,52	13,13	1,70	9,06	3,93	24,38	9,96	0,17	125,69
3. »	0,43	0,48	0,78	8,77	13,00	1,68	9,00	3,94	24,00	9,72	0,19	143,03
September	0,43	0,49	0,79	8,98	12,82	1,65	9,02	3,97	25,64	9,87	0,20	143,54
Prosentvis endring:												
Jan.—sept. 1969—1970	—6,8	7,1	12,1	35,7	10,3	18,9	—5,3	—5,1	—2,7	3,5	—5,3	21,9
Sept. 1969–sept. 1970	—2,3	8,9	19,7	47,7	24,1	20,4	0,3	1,3	—4,3	2,1	17,6	3,9

Note: [1] Prisen pr. tonn.

Engrospriser

I løpet av de 9 første månedene av 1970 (fra 15. desember 1969 til 15. september 1970) steg engrosprisindeksen, som beregnes på grunnlag av priser uten merverdiavgift, med 5,4 prosent. Det tilsvarende tallet året før var 3,4 prosent. Stigningen siste året, regnet fra september 1969 til september 1970, var 7,3 prosent. Dette er den sterkeste stigning i engrosprisindeksen, regnet fra september til september hvert år, på bortimot 20 år. Til og med juni 1969 viste engrosprisindeksen en relativt svakt stigende tendens, men fra juli samme året har en mer markant prisstigning gjort seg gjeldende. Også i 1970 var prisstigningen aller sterkest i 3. kvartal. Stigningen i 3. kvartal 1969 skyldtes for en stor del den kraftige oppgang i prisene på jern og metaller, mens virkningene av årets jordbruksoppgjør, som slo ut i indeksen pr. 15. juli, og de sterkt stigende importpriser, var de vesentligste årsaker til prisstigningen i 3. kvartal 1970.

Alle varegruppene i engrosprisindeksen viste stigning fra september 1969 til september 1970, men stigningen var svært ulik fra gruppe til gruppe (se tabell 107). Sterkest stigning viste indekstallet for varegruppen animalske og vegetabilske oljer og fett, som i nevnte tidsrom gikk opp med 56,8 prosent. Det var prisene på sildolje, hvalolje, pigghåtran, soyaolje og herdet spisefett som viste særlig sterk stigning. Indekstallet for gruppen råvarer steg med 10,9 prosent, vesentlig som følge av høyere priser på malmer, cellulose, tremasse, trelast og oljefrø. De nye tømmerprisene for sesongen 1970/71 var ikke fastsatt da beregningen av indeksen for september 1970 ble foretatt. Virkningen av disse prisendringer slo derfor ut i indeksen for råvarer først i oktober 1970. Indeksen for matvarer steg med 9,2 prosent fra september 1969 til september 1970. De varer i denne gruppen som viste sterkest prisstigning var kaffe med 31,5 prosent, margarin og matfett med 27,9 prosent, fisk og fiskevarer med 26,0 prosent og sukker og sukkervarer med 17,9 prosent. For mjølk og meieriprodukter var stigningen 9,2 prosent og for egg 10,7 prosent. Indeksen for gruppen maskiner og transportmidler steg med 6,6 prosent fra september 1969 til september 1970 og indeksen for forskjellige ferdigvarer med 5,1 prosent. I samme periode

Tabell 107. *Engrosprisindeks. 1961 = 100*

	Totalindeks	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Råvarer	Brensel, brenselolje og elektrisk kraft	Animalske og vegetabilske oljer og fett	Kjemikalier	Bearbeidde varer	Maskiner og transportmidler	Forskjellige ferdigvarer
1963	103	106	109	100	101	93	102	100	101	103
1964	107	113	114	104	105	114	102	104	102	106
1965	110	115	115	109	103	125	105	108	105	110
1966	112	117	119	108	103	119	108	112	108	111
1967	114	121	123	108	110	96	110	113	109	114
1968	115	123	123	106	113	83	111	115	111	116
1969	119	127	127	111	112	88	111	120	113	118
1969. 1. kvartal[1]	117	126	126	109	113	83	111	116	112	118
2. »	117	124	127	109	113	84	112	118	112	118
3. »	119	128	128	111	112	85	111	122	114	118
4. »	122	131	128	114	112	99	112	125	115	119
1970. 1. kvartal	124	131	129	123	111	119	112	128	117	121
2. »	125	131	129	122	113	133	114	129	121	122
3. »	128	139	130	124	115	137	114	129	122	124
September	129	141	131	124	117	135	116	129	122	125
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1969—3. kv. 1970	7,5	9,1	2,0	12,1	2,0	60,0	3,1	5,3	6,9	5,2
Sept. 1969—sept. 1970	7,3	9,2	1,8	10,9	4,3	53,8	4,5	4,4	6,6	5,1

Noter: [1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 108. *Engrosprisindeks. Grupper etter varenes anvendelse og fordeling på norskproduserte og importerte varer. 1961 = 100*

	Konsumvarer		Varige produksjonsmidler	Ikke-varige produksjonsmidler		Norskproduserte varer	Importerte varer
	I alt	Av dette: Matvarer		I alt	Av dette: Byggematerialer		
1963	106	107	102	101	101	103	102
1964	111	116	103	106	104	107	107
1965	111	115	105	110	110	111	106
1966	113	116	107	112	116	113	109
1967	117	120	109	113	116	115	108
1968	119	123	110	114	119	117	109
1969	122	128	111	118	125	120	113
1969. 1. kv.[1]	122	127	110	116	120	119	110
2. »	122	128	110	116	123	118	111
3. »	122	128	111	119	127	121	114
4. »	124	131	112	122	130	123	116
1970. 1. kv.	126	134	114	125	134	126	117
2. »	128	136	117	125	135	126	121
3. »	130	140	118	129	136	130	120
September	130	140	119	130	136	131	121
Prosentvis endring:[2]							
3. kv. 1969—3. kv. 1970	6,3	9,7	6,5	8,1	7,0	8,0	5,5
Sept. 1969—sept. 1970	6,4	9,7	6,3	7,9	6,3	7,8	5,3

Noter: [1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

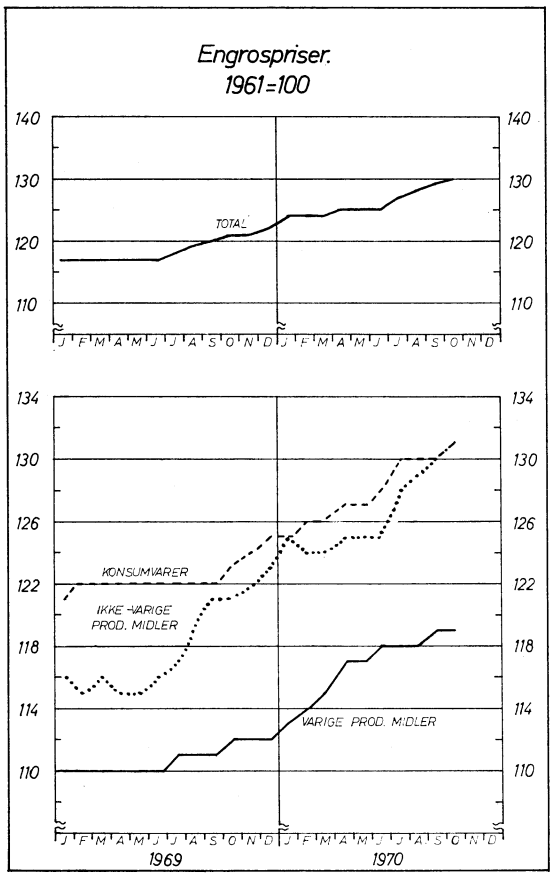

Fig. 51.

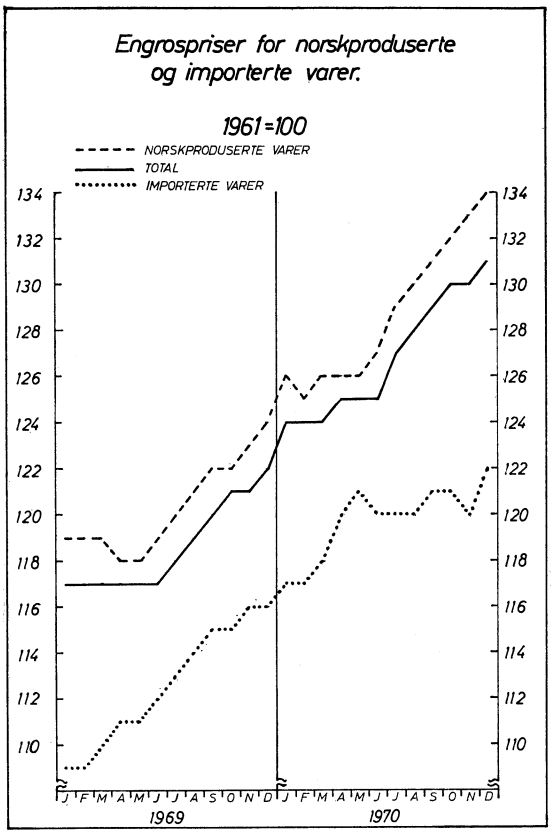

Fig. 52.

steg indeksen for kjemikalier med 4,5 prosent, for bearbeidde varer med 4,4 prosent og for brensel, brenselolje og elektrisk kraft med 4,3 prosent. Stigningen for den siste gruppen skyldtes en betydelig oppgang i prisene på kull, koks, sinders og råolje, mens engrosprisen på elektrisitet var uendret fra september 1969 til september 1970. Prisstigningen for jern og stål i gruppen bearbeidde varer, som tok til i juli 1969, fortsatte til og med våren 1970. Senere har prisene på disse varer vist en fallende tendens. For kopper har prisene vært fallende fra og med våren 1970.

En gruppering av varene etter anvendelse viser at prisene på konsumvarer og varige produksjonsmidler viste noenlunde lik stigning fra september 1969 til september 1970, med henholdsvis 6,4 og 6,3 prosent (se tabell 108). For ikke-varige produksjonsmidler var prisstigningen 7,9 prosent.

Engrosprismaterialet er også gruppert på norskproduserte og importerte varer. Alle varer som har gjennomgått en produksjonsprosess her i landet er registrert som norskproduserte. Fra september 1969 til september 1970 var det en prisstigning på 7,8 prosent for norskproduserte og på 5,3 prosent for importerte varer.

Konsumprisindeksen

Konsumprisindeksen steg også uvanlig sterkt i 1970. I løpet av de 9 første månedene av året (fra 15. desember 1969 til 15. september 1970) steg indeksen med 10,7 prosent, mot 2,4 prosent i tilsvarende periode året før. Av stigningen på 10,7 prosent kom over halvparten — ca. 5,6 prosent — i januar 1970, vesentlig som følge av overgangen til merverdiavgift fra 1. januar 1970. Så å si hele den beregnede prisstigning på 5,8 prosent som følge av omleggingen av skatte- og avgiftssystemet antas å ha slått ut i indeksen i mai —juni. Ellers var stigningen i indeksen sterkest i juli og september. Stigningen i juli var delvis sesongbestemt og skyldtes ellers hovedsakelig oppgang i prisene på en rekke matvarer etter at den nye jordbruksavtalen hadde trådt i kraft 1. juli 1970. Stigningen i september var derimot fordelt på flere varegrupper og kan sannsynligvis føres tilbake både til kostnadsøking etter årets inntekts-

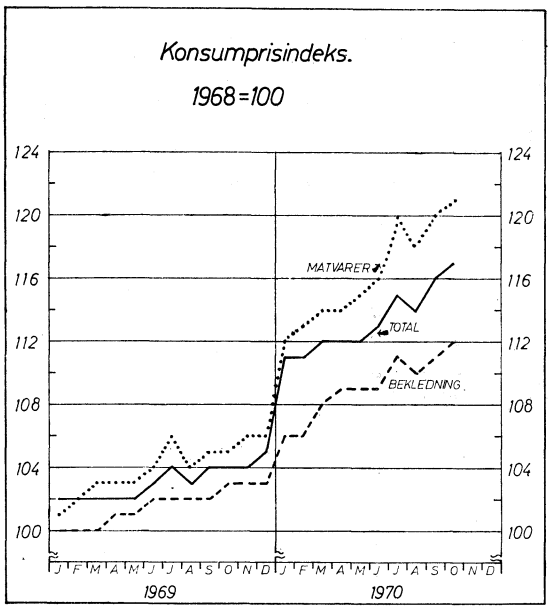

Fig. 53.

oppgjør og til den sterke stigning i importprisene på flere varer. En må ellers regne med at det sterke kjøpepresset i økonomien har hatt betydning for inntekts- og prisutviklingen i 1970.

Fra september 1969 til september 1970 steg konsumprisindeksen med 11,7 prosent, mot 3,3 prosent i samme periode året før. Regnet i indekspoeng var stigningen siste året 12,1 poeng, hvorav 6,1 poeng svarer til den beregnede virkningen av overgangen til 20 prosent merverdiavgift (se tabell 109). Av den samlede stigningen på 12,1 poeng falt 4,6 poeng på gruppen matvarer. Gruppen bolig, lys og brensel trakk totalindeksen opp knapt 1,7 poeng, reiser og transport vel 1,5 poeng og hver av gruppene klær og skotøy og møbler og husholdningsartikler vel 1,1 poeng. Andre grupper som også bidrog til å trekke indeksen opp var «andre varer og tjenester» med knapt 0,9 poeng og fritidssysler og utdanning med vel 0,7 poeng.

Prisstigningen for matvarer i alt fra september 1969 til september 1970 var 14,9 prosent. For de enkelte grupper av matvarer var prisbevegelsen forskjellig (se tabell 111). Sterkest prisstigning viste gruppen kaffe, te, kakao og kokesjokolade under ett med 35,1 prosent, vesentlig som følge av stigning i verdensmarkedets priser på kaffe. Prisutviklingen på verdensmarkedet for sukker, oljer og fett var også medvirkende årsak til at indeksen både for sukker og gruppen spisefett og spiseoljer gikk opp med 20,3 prosent fra september 1969 til september 1970. Prisen på meieri-

Tabell 109. *Endring i poeng i konsumprisindeksen september 1969—september 1970*

Konsumgruppe	Indekspoeng
Matvarer	*4,61*
Mjøl, gryn og bakervarer	0,49
Kjøtt, kjøttvarer og flesk	1,08
Fisk og fiskevarer	0,46
Mjølk, fløte, ost og egg	1,00
Spisefett og spiseoljer	0,28
Grønnsaker, frukt og bær	0,34
Poteter og varer av poteter	0,08
Sukker	0,09
Kaffe, te, kakao og kokesjokolade	0,59
Andre matvarer	0,20
Drikkevarer og tobakk	*0,32*
Drikkevarer	0,17
Tobakk	0,15
Klær og skotøy	*1,14*
Bekledningsartikler	0,69
Tøyer og garn m. v.	0,16
Skotøy og skoreparasjoner	0,29
Bolig, lys og brensel	*1,65*
Bolig og vedlikeholdsutgifter	0,71
Lys og brensel	0,94
Møbler og husholdningsartikler	*1,11*
Møbler og golvtepper m. v.	0,27
Tekstiler og utstyrsvarer m. v.	0,15
Komfyrer, kjøleskap og annet elektrisk utstyr	0,29
Kjøkkenredskap, glass, dekketøy m. v.	0,15
Diverse husholdningsartikler og tjenester	0,18
Leid hjelp til hjemmet	0,07
Helsepleie	*0,12*
Helsepleie	0,12
Reiser og transport	*1,54*
Kjøp av egne transportmidler	0,91
Drift og vedlikehold av egne transportmidler	0,20
Bruk av offentlige transportmidler	0,24
Porto, telefon og telegrammer	0,19
Fritidssysler og utdanning	*0,73*
Utstyr og tilbehør, inkl. reparasjon	0,36
Offentlige forestillinger og andre tjenester	0,03
Bøker, aviser og tidsskrifter	0,26
Skolegang	0,08
Andre varer og tjenester	*0,87*
Personlig hygiene	0,20
Andre varer, ikke nevnt foran	0,08
Utgifter på restauranter, hoteller, selskapsreiser m. v.	0,59
Total	*12,09*

Tabell 110. *Konsumprisindeks. 1968 = 100*

	Total	Matvarer	Drikkevarer og tobakk	Klær og skotøy	Bolig, lys og brensel	Møbler og husholdningsartikler	Helsepleie	Reiser og transport	Fritidssysler og utdanning	Andre varer og tjenester
1962	79,3	80	80	82	80	83	71	80	79	72
1963	81,3	81	85	84	83	84	76	82	83	75
1964	85,9	88	88	87	86	86	79	83	86	80
1965	89,6	91	92	92	89	90	84	87	91	86
1966	92,5	93	96	95	92	94	93	90	94	90
1967	96,6	97	99	98	96	97	99	94	97	95
1968	100,0	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1969	103,1	104	103	102	103	102	104	102	105	104
1969. 1. kvartal[1]	101,8	102	102	100	101	101	104	102	103	103
2. »	102,6	103	103	101	102	101	104	102	104	104
3. »	103,5	105	103	102	103	102	104	102	105	105
4. »	104,4	106	104	103	104	103	105	103	107	106
1970. 1. kvartal	111,1	113	110	107	111	109	109	110	113	116
2. »	112,5	115	110	109	114	111	109	110	113	117
3. »	115,0	120	111	111	117	112	110	111	114	119
September	115,8	120	111	111	118	113	111	112	114	119
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1969—3. kv. 1970	11,1	14,1	7,5	8,4	13,1	10,4	5,2	8,7	8,0	13,6
Sept. 1969—sept. 1970	11,7	14,9	7,6	9,0	13,9	11,2	5,9	9,3	8,1	13,5

Noter: [1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

Tabell 111. *Konsumprisindeks. Gruppeindekser for matvarer. 1968 = 100*

	Mjøl, gryn og bakervarer	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	Fisk og fiskevarer	Mjølk, fløte, ost og egg	Spisefett og spiseoljer	Grønnsaker, frukt og bær	Poteter og varer av poteter	Sukker	Kaffe, te, kakao og kokesjokolade	Andre matvarer
1962	84	74	71	78	105	80	79	109	90	87
1963	84	75	74	73	103	86	79	164	87	91
1964	90	79	78	84	123	84	77	235	106	97
1965	91	86	85	84	114	92	91	139	110	96
1966	93	89	92	88	112	97	84	104	105	96
1967	96	94	99	95	105	99	94	103	101	97
1968	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1969	107	106	102	101	99	104	110	120	103	104
1969. 1. kvartal[1]	106	104	100	100	97	100	103	110	101	103
2. »	106	104	101	102	97	103	110	124	101	104
3. »	107	105	102	101	98	107	122	126	102	105
4. »	107	109	104	103	103	105	104	121	108	103
1970. 1. kvartal	113	114	111	109	115	109	131	127	125	110
2. »	116	114	113	109	118	110	151	135	135	112
3. »	123	118	119	117	119	114	131	146	138	114
September	123	121	122	119	119	115	106	147	139	115
Prosentvis endring:[2]										
3. kv. 1968—3. kv. 1969	15,1	12,8	17,0	16,3	21,3	6,6	6,9	16,1	35,2	8,9
Sept. 1968—sept. 1969	15,3	13,3	18,8	17,6	20,3	7,1	7,2	20,3	35,1	9,4

Noter: [1] Alle kvartalsindekser er beregnet på grunnlag av månedsindekser med 1 desimal. [2] Den prosentvise endring er beregnet på grunnlag av indekstall med 1 desimal.

smør ble ikke endret etter at den nye jordbruksavtalen trådte i kraft. Derimot er mye av prisstigningen i gruppene mjølk, fløte, ost og egg på 17,6 prosent og kjøtt, kjøttvarer og flesk på 13,3 prosent en følge av bestemmelsene i den nye jordbruksavtalen. Prisindekstallet for konsumgruppen fisk og fiskevarer steg med 18,8 prosent fra september 1969 til september 1970. Prisstigningen for denne gruppen henger sammen med liten tilgang på råvarer. Gruppen mjøl, gryn og bakervarer viste en prisstigning på 15,3 prosent. De matvaregrupper som viste minst prisstigning i perioden fra september 1969 til september 1970 var poteter og varer av poteter (7,2 prosent), og grønnsaker, frukt og bær (7,1 prosent).

De varegrupper som ved siden av matvarer steg mest i pris fra september 1969 til september 1970 var «bolig, lys og brensel» med 13,9 prosent og «andre varer og tjenester» med 13,5 prosent (se tabell 110). Stigningen i gruppen «bolig, lys og brensel» skyldtes særlig stigning i prisene på ved, kull, koks og på elektrisitet. For elektrisitet som tidligere ikke var belagt med omsetningsavgift, steg prisen gjennomsnittlig med 18 prosent ved innføringen av merverdiavgift. De tre nordlige fylker er fritatt for merverdiavgift på elektrisk strøm. Omleggingen av skattesystemet er også den vesentligste årsaken til den sterke prisstigningen i gruppen «andre varer og tjenester», idet prisene på mat og drikke på restauranter og andre serveringssteder ble belagt med merverdiavgift. Disse tjenester var tidligere bare delvis belagt med omsetningsavgift. Prisstigningen for gruppen møbler og husholdningsartikler i tidsrommet fra september 1969 til september 1970 var 11,2 prosent. I samme tidsrom gikk indekstallet for gruppen reiser og transport opp 9,3 prosent, bl. a. som følge av stigning i delindeksene for kjøp, drift og vedlikehold av bil, høyere takster på offentlige transportmidler og på porto, telefon og telegrammer. Prisene på klær og skotøy steg med 9 prosent fra september 1969 til september 1970 og indeksen for fritidssysler og utdanning med 8,1 prosent. Den forholdsvis svake prisstigning i sistnevnte konsumgruppe skyldes dels at en rekke varer og tjenester i denne gruppen, bl. a. aviser og bøker, ikke ble berørt av avgiftsendringen 1. januar 1970. På den annen side ble ukeblader belagt med 20 prosent merverdiavgift.

For om mulig å kaste noe mer lys over årsakene til stigningen i konsumprisene i den senere tid er de varer og tjenester som går inn i konsumprisindeksen gruppert etter leveringssektor. Jordbruksvarer og fiskevarer er skilt ut som egne grupper, og en har også prøvd å skille mellom varer som er lite bearbeidd (f. eks. ferskt kjøtt, fersk fisk, mjølk og friske grønnsaker), og mer bearbeidde varer (som kjøtt- og fiskehermetikk, smør, ost og hermetiske grønnsaker). Resten av konsumvarene er delt i to grupper, «andre norskproduserte konsumvarer» og importvarer. Disse to gruppene er videre splittet opp etter graden av konkurranse på hjemmemarkedet mellom norskproduserte og utenlandske varer. Tjenestene er delt i to hovedgrupper, husleie og «andre tjenester». Innenfor den siste gruppen har en søkt å skille mellom tjenester med arbeidslønn som dominerende kostnadsfaktor (som hårpleie, tannpleie og undervisning), og tjenester der også andre kostnadsfaktorer er viktige (f. eks. transporttjenester, hotell- og restauranttjenester og post-, telefon- og telegraftjenester. Grupperingen bygger i betydelig grad på skjønn.[1]

For disse grupper er beregnet prosentvis prisstigning for fire perioder fra og med januar 1968 til og med november 1970 (se tabell 112). Periodene følger stort sett kalenderåret, bortsett fra perioden desember 1969—januar 1970, da prisstigningen var ekstraordinær som følge av overgangen til merverdiavgift ved årsskiftet.

Det framgår av tabell 112 at mønsteret i utviklingen av konsumprisene har vært til dels svært ulikt i disse fire periodene. En skal her peke på de viktigste ulikhetene.

I de to årene 1968 og 1969 sett under ett (fra januar 1968 til desember 1969) steg prisene for gruppene jordbruksvarer og andre tjenester sterkest i pris, med henholdsvis 7,7 og 11,5 prosent. For gruppen andre tjenester var stigningen særlig sterk i 1968. I denne perioden steg prisene for gruppene fiskevarer, andre norskproduserte varer og importvarer svakere enn gjennomsnittet. Særlig svak var stigningen for importerte konsumvarer, bare 2,1 prosent mot 5,7 prosent for totalindeksen.

Prisstigningstallene for perioden 15. desember 1969—15. januar 1970 ble, som nevnt, sterkt preget av omleggingen til merverdi-

Note: [1] Betegnelsen importvarer må ikke oppfattes slik at denne gruppen omfatter alle konsumvarer som importeres. For det første er det vanskelig å trekke skarpe grenser mellom varegruppene, f. eks. etter kjennetegnet norsk produksjon/import. Av denne grunn omfatter eksempelvis gruppen jordbruksvarer også varer som i en viss utstrekning importeres, f. eks. grønnsaker. For det andre vil det i alminnelighet kreves import av innsatsvarer for å øke leveransene fra de innenlandske produksjonssektorene. De viktigste varer som dekkes av betegnelsen importvarer i tabell 112, er i undergruppen varer uten norsk konkurranse: sydfrukter, sukker, kaffe, te, biler og en del varige forbruksgoder, og i undergruppen varer med norsk konkurranse: enkelte tekstilvarer og toalettartikler.

Tabell 112. *Konsumprisindeksen. Varer og tjenester etter leveringssektor. Prosentvis endring*

Vare- eller tjenestegruppe	Vekt	Jan. 1968—jan. 1969 (12 mnd.)	Jan. 1969—des. 1969 (11 mnd.)	Des. 1969—jan. 1970 (1 mnd.)	Jan. 1970—nov. 1970 (10 mnd.)
1. *Jordbruksvarer*	0,1760	3,2	4,4	5,3	6,8
1.1. Mindre bearbeidde	0,1192	3,1	6,2	4,9	7,3
1.2. Mer bearbeidde	0,0568	3,4	0,5	6,1	5,6
2. *Fiskevarer*	0,0244	1,4	3,0	6,0	13,3
2.1. Mindre bearbeidde	0,0159	1,8	3,3	5,2	11,9
2.2. Mer bearbeidde	0,0085	0,6	2,4	7,4	15,8
3. *Andre norskproduserte konsumvarer*	0,4128	2,0	2,5	5,9	5,1
3.1. Lite påvirket av verdensmarkedets priser	0,1486	4,1	2,8	8,4	5,2
3.2. Påvirket av verdensmarkedet p. g. a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	0,0537	3,5	4,4	4,6	5,8
3.3. Påvirket av verdensmarkedets priser p. g. a. konkurranse fra utlandet	0,2105	0,2	1,9	4,4	4,9
4. *Importerte konsumvarer*	0,1792	0,2	1,9	7,9	6,7
4.1. Uten norsk konkurranse	0,1451	— 0,1	2,6	8,4	7,6
4.2. Med norsk konkurranse	0,0341	1,3	— 0,8	5,6	2,6
5. *Husleie*	0,0562	–	5,0	–	8,7
6. *Andre tjenester*	0,1510	7,8	3,4	5,0	3,7
6.1. Med arbeidslønn som dominerende kostnadsfaktor	0,0435	7,6	4,4	3,2	7,7
6.2. Også med andre viktige kostnadsfaktorer	0,1075	7,9	3,0	5,8	2,0
Total	0,9996	2,6	3,0	5,7	5,9

avgift. For varer som tidligere var belagt med alminnelig omsetningsavgift, og som fra 1. januar 1970 ble pålagt merverdiavgift, representerte omleggingen en beregnet prisstigning på 5,6 prosent. For enkelte varegrupper avvek stigningen mellom desember og januar vesentlig fra dette. Det gjaldt særlig gruppene andre norske varer (gruppe 3.1), som antas lite påvirket av verdensmarkedets priser, og importvarer uten norsk konkurranse (gruppe 4.1). Begge grupper hadde en prisstigning på 8,4 prosent. Mesteparten av denne sterke stigningen kan for gruppe 3.1 forklares ved økte elektrisitetspriser som følge av skatteomleggingen. For gruppe 4.1 var årsaken økte importpriser på biler fra årsskiftet. Det er vanskeligere å finne årsaken til at prisstigningen for mer bearbeidde fiskevarer (gruppe 2.2) ble såpass høy som 7,4 prosent. Sannsynligvis var det økingen i råstoffprisene i siste del av 1969 som slo ut i økte listepriser fra nyttår. Den lave prisstigning på tjenester med arbeidslønn som viktigste kostnadsfaktor kan forklares ved at en vesentlig del av disse tjenestene ikke ble pålagt merverdiavgift.

Ellers er det grunn til å regne med at en del av prisutslaget som følge av overgangen til merverdiavgift for noen varer først kom etter 15. januar. Det kan være forklaringen på de forholdsvis lave prisstigningsratene for gruppene 3.2 og 3.3. Alt i alt gir ikke prisstigningstallene for tidsrommet desember 1969—januar 1970 grunnlag for å hevde at prisutslagene av innføringen av merverdiavgift ble vesentlig annerledes enn hva en kunne vente.

I tidsrommet januar—november 1970 steg konsumprisindeksen med nesten 5,9 prosent. Også i denne perioden steg prisene på jordbruksvarer sterkere enn gjennomsnittet. Prisstigningen var sterkest for de mindre be-

arbeidde jordbruksvarene; i denne gruppen finner vi flertallet av de varer som ble satt mest opp i pris ved den nye jordbruksavtalen som trådte i kraft 1. juli, bl. a. mjølk, fløte, egg, kjøtt og flesk. Bare fra 15. juni til 15. juli steg prisene for de mindre bearbeidde jordbruksvarene med over 5 prosent.

For gruppen fiskevarer viste derimot 1970 et annet bilde enn tidligere. For det første var prisstigningen uvanlig sterk, over 13 prosent fra januar til november. Dette bidrog imidlertid ikke til å heve totalindeksen med mer enn 0,36 poeng. For det andre steg de mer bearbeidde fiskevarene sterkere i pris enn de mindre bearbeidde. Den sterke prisstigning for denne gruppen kan derfor ikke bare skyldes økte råstoffpriser, men trolig også høyere lønninger og økt avanse i foredlingsindustrien og omsetningsleddene.

Et annet karakteristisk trekk ved året 1970 var at tjenestene (utenom husleie) steg betydelig svakere i pris enn gjennomsnittsforbruket, mens det motsatte pleier å være tilfelle. Gruppe 6.2 viste en prisstigning på bare 2,0 prosent. Prisen på tjenester med arbeidslønn som dominerende kostnadsfaktor økte imidlertid med 7,7 prosent, altså sterkere enn den totale konsumprisindeksen. Dette henger åpenbart sammen med inntektsoppgjøret.

I gruppen andre norskproduserte konsumvarer var det sterkest prisstigning for varer der produksjonen i stor utstrekning er basert på importert råstoff eller varer med råstoffpris bestemt på verdensmarkedet. Stigningsraten, 5,8 prosent, var likevel ikke høyere enn endringen i totalindeksen, men vesentlig større enn i de to foregående år.

For de importerte konsumvarene var derimot prisstigningen i 1970 — i motsetning til i 1968 og 1969 — sterkere enn endringen i totalindeksen. Dette henger sammen med en prisoppgang på 7,6 prosent for importvarer uten norsk konkurranse (som bl. a. omfatter sydfrukter, kaffe, sukker, te og biler). Alene bidrog denne gruppe til å trekke konsumprisindeksen opp med 1,23 poeng i perioden januar —november 1970. I den forrige toårsperioden (januar 1968—desember 1969) var prisstigningen for denne gruppen bare 2,5 prosent, eller 1¼ prosent pr. år i gjennomsnitt. For importvarer med norsk konkurranse (bl. a. en del tekstilvarer) var stigningen 2,6 prosent fra januar til november 1970.

Skal en prøve å peke på de viktigste årsakene til stigningen i konsumprisene i 1970, står en overfor det problem at det ikke lar seg gjøre å beregne særskilt hvor stor del av økingen i detaljprisene som skriver seg fra økte produsentpriser, og hvor mye som kan tilskrives høyere avansesatser i omsetningsleddene. Hvis det er riktig å anta at produsentpriser og kjøperpriser har beveget seg noenlunde parallelt, skulle det være grunnlag for å si at sett fra kostnadssiden har de viktigste impulsene til prisstigningen i 1970 kommet fra tre kilder. For det første har jordbruksavtalen gitt betydelige utslag i prisene på jordbruksvarer, særlig de mindre bearbeidde. Prisstigningen for denne gruppen representerer ca. 1 indekspoeng. For det andre har inntektsoppgjøret slått ut i prisene på en del tjenester, og også gitt en stigning i prisene på en del industrivarer ved at produksjonskostnadene i industrien har økt. Det er vanskelig å anslå hvor mange indekspoeng dette representerer. Den tredje viktige prisstigningsimpuls er kommet via utenriksøkonomien. Her kan det største bidraget tilskrives prisoppgangen på importerte komsumvarer uten norsk konkurranse, som har slått ut med 1,2 poeng i totalindeksen. Prisene på slike norskproduserte varer som er sterkt avhengig av importert råstoff har også steget betydelig. Det er vanskelig å trekke fram ett av disse tre kostnadselementene som det viktigste. Det er sannsynlig at de har påvirket hverandre gjensidig, uten at det lar seg gjøre å analysere dette nærmere, men det er liten tvil om at den økte prisstigningsraten for importvarer gir en god del av forklaringen på at stigningen i konsumprisindeksen i 1970 har vært betydelig høyere enn i de to foregående år.

Prisstigningen kan imidlertid ikke forklares ensidig som et kostnadsfenomen. Det sterke etterspørselspresset i 1970 må også antas å ha spilt en viktig rolle, både via arbeidsmarkedet og ferdigvaremarkedet.

Prispolitikk og prisregulering

I lov av 19. juni 1969 ble den alminnelige omsetningsavgift erstattet av merverdiavgift fra 1. januar 1970. Avgiftssatsen ble forhøyet fra 13,64 til 20 prosent. Dette svarer til en prisstigning på 5,6 prosent. For en del varer og tjenester som tidligere ikke var belagt med omsetningsavgift, ble stigningen om lag 20 prosent. Dette gjaldt bl. a. elektrisitet, telefon- og telegraftakster, ukeblader, reparasjon av skotøy og flytteutgifter.

Samtidig med merverdiavgiften ble det innført en særskilt avgift på investeringsvarer for de næringsdrivende. Som investeringsvarer regnes i denne sammenheng ikke bare varige driftsmidler, men også vanlige forbruksartikler som forbrukes under produksjonsprosessen, og som ikke gjenfinnes i det ferdige produkt.

Midlertidige forskrifter i samband med gjennomføring av merverdiavgift, fastsatt ved

kongelig resolusjon av 31. oktober 1969, ble opphevet 22. januar.

Forbudet mot forhøyelse av leverandørregulerte priser og forskriftene om prisstopp for enkelte varige forbruksvarer, fastsatt ved kongelig resolusjon av 26. september 1969, ble opphevet fra 1. januar 1970. Forbudet mot forhøyelse av priser på elektrisk energi, fastsatt ved kongelig resolusjon av 26. september 1969, ble opphevet fra 1. oktober 1970. Ved innføring av merverdiavgiften ble det gjort unntak fra forbudet mot forhøyelse av priser på elektrisitet.

Ved kongelig resolusjon av 27. februar 1970 ble det vedtatt retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1970. De retningslinjer som gjaldt i 1969 ble stort sett også gjort gjeldende for 1970. Prismyndighetene var imidlertid blitt pålagt å være særskilt på vakt i 1970 for å motvirke unødig prisstigning i forbindelse med skatteomleggingen fra 1. januar 1970. Da prisene utover sommeren og høsten steg mer enn ventet, ble prismyndighetene i oktober av Stortinget på ny pålagt å intensivere prisovervåkingen.

Den 8. desember la Regjeringen fram en tilråding «om prisdempende tiltak». Det vises i tilrådingen bl. a. til «den betydning det uvanlig stramme arbeidsmarkedet har hatt for lønns- og prisutviklingen i 1970; presset på arbeidsmarkedet kan forklare en del av den ekstraordinært sterke lønnsstigningen en har hatt i det siste året. Lønnsøkingen har igjen ført til kostnads- og prisstigning. Dette er bakgrunnen for at flere av de forslag som Regjeringen legger fram i denne proposisjonen, spesielt tar sikte på å holde igjen på økingen i bygge- og anleggssektoren for derved å lette presset på arbeidsmarkedet».

De foreslåtte tiltak omfattet:

1. En selektiv forskyvning og utsettelse av igangsettingen av bygge- og anleggsarbeider på statsbudsjettet i 1971 og reduksjon av kjøp av utstyr innenfor en samlet ramme på 150 mill. kroner av bevilgningene til disse formål. Regjeringen vil samtidig vurdere om det kan være hensiktsmessig å begrense utnyttelsen av noen av de tilsagns- og bestillingsfullmakter som er foreslått for 1971. Regjeringen tar videre sikte på å begrense forslag om tilleggsbevilgninger i 1971 til maksimum det beløp som er ført opp under kap. 2309, Tilfeldige utgifter.
2. Henstilling til statsbankene om å holde tilsagnene i 1971 innenfor 90 prosent av de tidligere tildelte tilsagnskvoter.
3. Spørsmålet om eventuelle ytterligere tiltak overfor kredittinstitusjonene i tillegg til den tilstramming av kredittpolitikken som ble gjennomført ved Regjeringens resolusjon av 12. november 1970 (se avsnittet om kredittmarkedet) vil bli overveid i samband med den videre utforming av kredittpolitikken for 1971. Ellers vil Regjeringen i forbindelse med behandlingen av emisjonsreguleringen i henhold til kredittlovens § 15 ta sikte på en viss reduksjon i forhold til det beløp som er ført opp i nasjonalbudsjettet 1971.
4. Regjeringen vil foreløpig holde tilbake inntil 10 prosent av byggekvotene i 1971, og dessuten utvide byggereguleringen geografisk og på annen måte.
5. Gjennomføring av midlertidig prisstopp for varer og tjenesteytelser ved kongelig resolusjon av 8. desember, med tilbakevirkende kraft fra 20. november.
6. Midlertidig stopp av lønnsglidning som ikke er hjemlet i tariffavtaler.
7. Forhandlinger mellom staten og de respektive interesseorganisasjoner om stopp av annen ekstraordinær inntektsglidning.
8. Henstilling til fylker og kommuner om å forskyve igangsetting av bygge- og anleggsarbeider.

Det ble inngått ny jordbruksavtale for tidsrommet 1. juli 1970 — 30. juni 1972. For det første avtaleåret, 1. juli 1970 — 30. juni 1971, ble det fastsatt priser og tilskott som skal gi jordbruksnæringen en inntektsøking på ca. 340 mill. kroner, vesentlig ved økte priser på en rekke jordbruksvarer. Maksimalprisen uten merverdiavgift for helmjølk og mager mjølk til forhandler økte med 14 øre pr. liter, for 20 prosent fløte med 30 øre pr. liter og for 35 prosent fløte med 50 øre pr. liter. Osteprisene gikk gjennomsnittlig opp med 45 øre pr. kg. For kjøtt av storfe, sau og lam økte prisene med 30 øre pr. kg og for flesk med 50 øre pr. kg. Eggprisen økte med 15 øre pr. kg, og prisene på ull ble satt opp med kr. 1,— pr. kg. Normalprisen for matpoteter ble satt opp med 20 prosent og for gulrøtter og tomater med 3 prosent. For frukt og grønnsaker skal normalprisene justeres innen en ramme på 3,5 mill. kroner.

For 2. avtaleår, 1. juli 1971 — 30. juni 1972, skal det gjennomføres tiltak som beregningsmessig gir jordbruket en inntektsøking på 55 mill. kroner med tillegg av et beløp til dekning av beregnede økte arbeidskostnader for meieriene. Hvilke tiltak som skal gjennomføres fastsettes ved senere forhandlinger.

Til jordbruksavtalen er knyttet følgende reguleringsbestemmelse: For hvert poeng Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks pr. 15. mars 1971 (det tall som offentliggjøres i april

1971) overstiger indekstallet pr. 15. mars 1970 (111,7) skal det gjennomføres tiltak som beregningsmessig gir jordbruket en inntektsøking på 19 mill. kroner pr. poeng i annet avtaleår. Hvilke tiltak som skal settes i verk fastsettes ved senere forhandlinger.

Mellom Fiskeridepartementet og Norges Fiskarlag ble det 3. juni 1970 inngått avtale om støttetiltak for fiskerinæringen i tiden 1. juni 1970 — 31. mai 1971. Støtteordningen er av omtrent samme størrelse som i foregående år.

I statsbudsjettet for 1971 ble det foreslått avgiftsforhøyelser for en rekke varer. Enkelte av dise forhøyelser ble gjort gjeldende fra 16. november 1970. Stempelavgiften på tobakksvarer ble økt med 25 øre pr. 10 sigaretter og 75 øre pr. 50 gram røyketobakk. Kvantumsatsen for brennevin ble forhøyet med kr. 1,60 pr. liter og for sterk vin med kr. 1,70 pr. liter. Ølavgiften ble hevet med 10 øre pr. liter for øl i kl. 2 og 3. Avgiftssatsen for bensin ble hevet fra 65 til 80 øre pr. liter. På mineralolje ble det innført en ny avgift på 1 øre pr. liter med tillegg av 0,2 øre for hver 0,5 prosent svovelinnhold i oljen. Registreringsavgiften for biler ble hevet med 100 prosent.

I lov av 19. juni 1970 ble gyldighetstiden for loven av 7. juli 1967 om regulering av leie for husrom m. v. forlenget til 1. juli 1971.

Prisene på mjølk og fløte ble forhøyet fra 1. januar 1970 som følge av overgangen til merverdiavgift. I forbindelse med den nye jordbruksavtalen ble disse prisene som nevnt igjen satt opp fra 1. juli. Den samlede forhøyelse (inkl. merverdiavgift) var for vanlig helmjølk 19 øre pr. liter, for 20 prosent fløte 20 øre pr. ½ liter og for 35 prosent fløte 35 øre pr. ½ liter, alt i engangsemballasje.

Som følge av overgangen til 20 prosent merverdiavgift fra 1. januar 1970 ble prisene på mineraloljeprodukter ved salg til forbruker satt opp. Prisforhøyelsen ble imidlertid mindre enn 5,6 prosent, da kostprisen på disse produkter gikk ned. Prisen for vanlig bensin økte med 5,5 øre pr. liter, for super bensin med 6,0 øre pr. liter, for fyringsolje nr. 1 med 0,1 øre pr. liter, for autodiesel med 1,0 øre pr. liter og for gassolje (solarolje) med 0,3 øre pr. liter inklusive 20 prosent merverdiavgift. Bensinprisen ble endret igjen 5. mars 1970 etter at oljeselskapene og Prisutvalget var blitt enige om at det ved fastsettelse av maksimalprisene for bensin skal legges større vekt på tilbudene fra europeiske raffinerier enn hittil. På denne bakgrunn gikk maksimalprisen for vanlig bensin ned med 0,5 øre pr. liter og for super bensin med 1,5 øre pr. liter. Fra 27. juli 1970 gikk prisene til forbruker opp igjen — både for vanlig bensin og super bensin — med 1 øre pr. liter som følge av forhøyelse av forhandlernes avanse. På grunn av øking i kostprisene gikk prisene for autodiesel, fyringsolje nr. 1 og gassolje (solarolje) ved salg til forbruker opp med 1 øre pr. liter inklusive merverdiavgift fra 4. september 1970.

Maksimalprisene for transport med lastebil ble satt opp med 20 prosent fra 1. januar 1970 i forbindelse med innføring av merverdiavgift. Fra 23. februar ble det igjen fastsatt nye takster, og fra 27. juli ble takstene satt ytterligere opp, vesentlig på grunn av årets lønnsoppgjør.

Som følge av innføring av merverdiavgift og økte driftsomkostninger ellers ble takstene for kjøring med drosjebil forhøyet med 5 prosent fra 23. april 1970. Fra 10. desember ble tillegget forhøyet til 15 prosent.

Fra 1. januar 1970 trådte loven av 19. juni 1969 om sykehus m. v. i kraft, og fra 1. januar 1970 ble også bestemmelsene om kurpriser ved offentlige sykehus opphevet.

Med virkning fra 27. april 1970 godkjente Prisdirektoratet nye forhøyede priser på margarin. Stigning i råvareprisene var årsak til denne prisforhøyelsen.

På grunn av økte produksjonskostnader ble prisen på sement forhøyet med kr. 6,00 pr. tonn fra 3. august 1970.

Oppstillingen nedenfor gir en oversikt over gjennomsnittlige pristilskott pr. enhet for mjølk, mjølkeprodukter, margarin og matmjøl i annet halvår 1970. De spesielle forbrukertilskott til Nord-Norge, som er satt i verk i 1970, er holdt utenfor. Sammenliknet med 2. halvår 1969 har det vært ca. 18 prosent nedgang i tilskott til matmjøl. For margarin var tilskottet i annet halvår 1970 det samme som i annet halvår 1969, mens det har vært en svak oppgang i tilskottene til mjølk, fløte, smør og ost.

	Mengde-enhet	Tilskott i kroner utenom avanse og omsetn.-avgift Kr.
Helmjølk	l	0,62
Fløte	»	2,10
Meierismør	kg	7,54
Gudbrandsdalsost, G 35	»	4,23
Jarlsbergost	»	4,16
Gaudaost, F 45	»	4,13
Margarin	»	0,60
Matmjøl i gj.snitt	»	0,62

Sluttord

Konjunkturbildet

Konjunkturutviklingen i 1970 i den vestlige verden var preget av relativt svak produksjonsvekst, og av en uvanlig sterk pris- og lønnsstigning.

For Vest-Europa under ett, som i 1969 hadde et av etterkrigstidens mest utpregede høykonjunkturår, ble produksjonsveksten betydelig svekket allerede i vintermånedene 1970. Trass i dette skjøt prisstigningen ytterligere fart i første halvår 1970 og fortsatte i høyt, men noe avdempet tempo i annet halvår. Noen demping i takten i lønnsstigningen kunne det likevel ennå ikke konstateres tydelige tegn til så sent som ved årsskiftet 1970—71. Lønns- og prisstigningen i Vest-Europa i 1970 må ses på bakgrunn av den sterke produksjonsveksten i 1969, som førte til en markert tilstramming av arbeidsmarkedet med sterk lønnsstigning og økende prispress som resultat. De tilstrammingstiltak som var satt i verk for å motvirke pris- og kostnadsstigningen gav ingen merkbare utslag i 1969, og heller ikke i første halvår 1970. Derimot ble prisstigningstendensene i annet halvår til en viss grad motvirket av lavere priser på importerte råvarer som siden våren 1970 stort sett har vist synkende tendens etter å ha steget sterkt fra 3. kvartal 1968 og gjennom hele 1969.

I Sambandsstatene kom konjunkturavslappingen tidligere og sterkere enn i Vest-Europa. Konjunkturtoppen ble passert allerede sommeren 1969; senere har produksjonen stort sett stagnert, og periodevis vist direkte nedgang. Prisstigningen har fortsatt, trass i en høy arbeidsløshet.

Volumet av bruttonasjonalproduktet for OECD-landene under ett — Sambandsstatene, Canada og Japan medregnet — steg med bare om lag 2¾ prosent fra 1969 til 1970. Fra 1968 til 1969 var stigningen 4,9 prosent og i perioden 1958—1968 5,3 prosent som årlig gjennomsnitt. Den svake veksten i 1970 kan i første rekke føres tilbake til utviklingen i Sambandsstatene hvor bruttonasjonalproduktet regnet i volum etter foreløpige anslag gikk litt ned fra 1969 til 1970 etter en stigning på 2,8 prosent året før. For OECD-landene i Vest-Europa (dvs. praktisk talt hele Vest-Europa) steg volumet av bruttonasjonalproduktet med 5 prosent fra 1969 til 1970 mot 6,1 prosent året før. Når veksten fra 1969 til 1970 kunne bli så høy som 5 prosent trass i den relativt svake utvikling i løpet av året 1970, henger dette i første rekke sammen med den sterke produksjonsveksten i løpet av annet halvår 1969. Blant de store vesteuropeiske industrilandene hadde Frankrike og Italia sterkest vekst fra 1969 til 1970 med henholdsvis 5¾ prosent og 5½—6 prosent. I Vest-Tyskland økte produksjonen siste år med 4½ prosent og i Storbritannia med litt under 2 prosent. I Japan fortsatte de senere års sterke produksjonsvekst; regnet i volum økte bruttonasjonalproduktet med 12,3 prosent fra 1968 til 1969 og med 11,5 prosent fra 1969 til 1970.

I Norge vil 1970 bli stående som et år med et uvanlig sterkt etterspørselspress og en kraftig pris- og kostnadsstigning. Den markerte internasjonale prisstigning, som sterkt bedret fortjenesteutsiktene i de konkurranseutsatte næringer, sammen med den kombinerte virkning av en ekspansiv finans- og kredittpolitikk bidrog til denne utvikling. Året ble innledet med gjennomføringen av skatteomleggingen. Avgiftsøkingene førte umiddelbart til et sprang i konsumprisene. Slik skatteomleggingen var lagt opp betydde den — relativt — et redusert nivå for netto inntektsoverføringene fra den private sektor til staten og i denne forstand et ekspansivt element i den økonomiske politikken. En sterk oppgang i investeringene i fast realkapital, en uvanlig kraftig lagerøking og i første del av året også en oppgang i eksportvolumet gav de viktigste vekstimpulsene i 1970.

Særlig på arbeidsmarkedet var presset siste år sterkt. Gjennom største delen av året var det stor pågang etter arbeidskraft i de fleste næringer og de fleste distrikter, og tallet på ledige lå enda lavere enn i foregående år. Sysselsettingen av lønnstakere viste rekordartet stigning (2,7 prosent fra 1969 til 1970); særlig sterkt økte tallet på kvinnelige arbeidstakere. Selv om tallet på selvstendige gikk noe sterkere ned enn året før, steg tallet på utførte årsverk i alt med 25 000 eller 1,6 prosent etter foreløpige overslag. Mens sysselsettingen vanligvis øker mest i de tjenesteytende næringer, var stigningen siste år, målt med tallet på årsverk, om lag like sterk i industri (2,8 prosent) og i byggevirksomhet (3,2 prosent) som i de tjenesteytende næringer samlet (2,9 prosent). Dette var langt sterkere stigning enn fra 1968 til 1969; likevel var det udekte behov for arbeidskraft høsten 1970 betydelig i begge næringer, og i industrien var det vesentlig større enn på samme tid året før.

Bruttonasjonalproduktet i faste priser økte, etter foreløpige oppgaver, med 3,5 prosent fra 1969 til 1970. For andre året på rad var veks-

ten i bruttoproduktet i sjøfart, som beregnes på grunnlag av tonnasjen i handelsflåten, uvanlig svak. For primærnæringene i jordbruk, skogbruk og fiske samlet viste bruttoproduktet etter foreløpige tall en svak nedgang. Blant de vareproduserende næringer økte bruttoproduktet i faste priser med om lag 5 prosent i bergverksdrift, i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet. For de tjenesteytende næringer var økingen i bruttoproduktet særlig sterk i finansinstitusjoner (9 prosent), i samferdsel utenom sjøtransport (8 prosent) og i offentlig og privat tjenesteyting (10 prosent).

Stigningen i volumet av bruttonasjonalproduktet i de to siste år har ligget noe i underkant av den gjennomsnittlige stigning for 1960-årene. Dette må ses i sammenheng med utviklingen i handelsflåten. Holder en sjøfarten utenfor, og ser en de to siste år under ett, var stigningen i volumet av bruttoproduktet om lag som gjennomsnittlig for 1960-årene (4,8 prosent pr. år). Stigningen i bruttoproduktet på 3,8 prosent siste år når sjøfarten holdes utenfor var likevel bemerkelsesverdig svak sett på bakgrunn av at sysselsettingen økte med 1,9 prosent målt med tallet på utførte årsverk. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig øking i arbeidsproduktiviteten på bare rundt 2 prosent. Et liknende bilde gir industrien med en stigning på 4,7 prosent for bruttoproduktet sammenliknet med en øking på 2,8 prosent i sysselsettingen, etter de foreløpige tall. Det kan neppe angis noen enkelt årsak til den svake produktivitetsveksten siste år, men etterspørselspresset, med utpreget mangel på arbeidskraft, må antas å ha vært en faktor av betydning.

Den økonomiske politikken

Høsten 1969 var kapasitetsutnyttingen i norsk økonomi meget høy, og det var grunn til å regne med et økende etterspørselspress bl.a. som følge av stigende investeringer. Konjunkturpolitisk tilsa denne situasjon et forholdsvis stramt opplegg for den økonomiske politikken i 1970. Men myndighetene skulle gjennomføre den varslede skatteomleggingen fra årsskiftet, og denne innebar et ekspansivt finanspolitisk opplegg.

Statsbudsjettet for 1970 ble lagt fram med en øking i utgiftene til varer og tjenester og overføringer på nesten 20 prosent i forhold til det vedtatte budsjett for 1969. En stor del av økingen hadde direkte sammenheng med skatteomleggingen. Holdes denne delen utenfor, var utgiftsstigningen ikke utpreget sterk: 9,5 prosent til varer og tjenester og overføringer i alt og 6,5 prosent til varer og tjenester alene. Budsjettforslaget for 1970 slik det ble lagt fram av Regjeringen, viste et underskott før lånetransaksjoner på i alt 1 215 mill.kr., mot et overskott på 84 mill.kr. i det vedtatte budsjett for 1969. Et særtrekk ved forslaget for 1970, som vanskeliggjør sammenlikninger med tidligere år, var at anslagsvis 800—900 mill.kr. av det budsjetterte underskott skrev seg fra betalingsforskyvninger i samband med skatteomleggingen. Regnet på årsbasis, og uten slike forskyvninger, var underskottet før lånetransaksjoner beregnet til 300—400 mill. kr. Imidlertid ville betalingsforskyvningene bety en kraftig likviditetstilførsel til næringslivet sett under ett. — Ved budsjettbehandlingen høsten 1969 ble utgiftene økt noe i forhold til inntektene, slik at det endelig vedtatte budsjett for 1970 viste et underskott før lånetransaksjoner på i alt 1 350 mill.kr. Men skatteinngangen ble større enn ventet og utgiftene, som vanlig, mindre enn budsjettert. Med den oversikt en nå har, regner en med at budsjettregnskapet for 1970 vil vise et underskott før lånetransaksjoner på maksimalt 750 mill.kr.

Trygdeforvaltningens inntekter og utgifter, som også ble berørt av skatteomleggingen, viste en enda sterkere stigning fra 1969 til 1970 enn i de foregående år, og i likhet med året før gikk det samlede inntektsoverskott ned. Etter foreløpige overslag er inntektsoverskottet i trygdeforvaltningen for 1970 beregnet til 680 mill.kr., mot 920 mill.kr. i 1969, altså en nedgang på 240 mill.kr.

Som et summarisk uttrykk for endringene i statens samlede budsjettpolitikk er i tidligere års Utsyn brukt bevegelsen i størrelsen «overskott før lånetransaksjoner» for stats- og trygdeforvaltningen sett under ett og uttrykt som prosent av bruttonasjonalproduktet. I årene 1963—1965 lå dette prosenttallet på 1,1. Tallet steg til 1,9 prosent og 2,5 prosent i 1966 og 1967, i første rekke som et resultat av etableringen av Folketrygden. I 1968 og i 1969 var prosenttallene ikke meget lavere, nemlig henholdsvis 1,9 prosent og 2,2 prosent. Når prosenttallet beregnes som i nasjonalregnskapet, på grunnlag av påløpen — i motsetning til innbetalt — merverdiavgift, var det for 1970 1,6 prosent etter foreløpige oppgaver, dvs. 0,6 prosentpoeng lavere enn i 1969. På grunn av de store endringer i budsjettstrukturen og de betalingsforskyvninger som skatteomleggingen førte med seg, har imidlertid bevegelsen i dette tallet fra 1969 til 1970 bare begrenset utsagnskraft. Betalingsforskyvningene isolert representerte en økt skattekreditt til næringslivet på anslagsvis 800 mill.kr., og dette må ha hatt selvstendige etterspørselsvirkninger. Tar en hensyn til dette, blir totalinntrykket at budsjettpolitikken i 1970 var

betydelig mer ekspansiv enn i 1969. Tallene for økingen i de private disponible inntekter stadfester dette (se senere).

Penge- og kredittpolitikken i 1970 tok sikte på dels å nøytralisere den sterke likviditetsøking som fulgte med skatteomleggingen, dels å sikre en tilstrekkelig tilgang på langsiktig kreditt til høyt prioriterte investeringsformål. Myndighetenes budsjett for den samlede innenlandske kredittilførsel til næringslivet og kommunene ble i Nasjonalbudsjettet for 1970 opprinnelig økt med 150 mill.kr. i forhold til årsanslaget for 1969. Da kredittilførselen fra statsbankene og fra obligasjonsmarkedet alene var forutsatt å øke med mer enn dette, ble myndighetenes budsjettall for forretningsbankene og forsikringsselskapene satt betydelig ned i forhold til de utvidede budsjettall for 1969. I løpet av året ble kredittbudsjettet endret to ganger, slik at det forutsatte en samlet innenlandsk kredittilførsel til næringslivet og kommunene (medregnet direkte emisjoner av aksjer og obligasjoner) i 1970 på om lag 8,6 milliarder kr., vel 1 milliard kr. eller 15 prosent mer enn i 1969. Den faktiske kredittilførsel i 1970 kan foreløpig antas å ha vært omtrent av denne størrelse.

Både for forretningsbankene og sparebankene var de endelige såkalte veiledende tall for utlånsøkingen i 1970 en god del lavere enn den faktiske utlånsøking i 1969. For å holde kredittilførselen innenfor de oppsatte «veiledende» tall og for å sørge for den ønskede likviditetsinndragning skjerpet myndighetene flere ganger i 1970 kravene til bankenes likviditetsreserver. Det lyktes imidlertid ikke å holde bankenes kredittilførsel innenfor de oppstilte mål. Særlig i forretningsbankene oversteg utlånsøkingen de veiledende måltall i en stor del av året.

Mot slutten av 1970 satte myndighetene i verk flere tiltak med sikte på å dempe etterspørselspresset og tendensene til pris- og kostnadsstigning. Med virkning fra 16. november ble avgiftssatsene, som varslet i framlegget til statsbudsjett for 1971, satt opp på tobakk, alkohol, bensin og fyringsolje, og registreringsavgiften på bruktbiler ble forhøyet. Det ble noe senere gitt bestemmelser om midlertidig prisstopp med tilbakevirkning til 20. november og om forbud mot lønnsglidning som ikke er hjemlet i tariffavtaler. Disse tiltak fikk virkning umiddelbart. Andre tiltak tok sikte på å begrense investeringene i 1971. De gikk bl.a. ut på å redusere med 10 prosent de opprinnelig fastsatte kvoter for 1971 for innvilgning av lån i statsbankene, å holde tilbake 10 prosent av byggekvotene for 1971 og å utvide omfanget av byggereguleringen både geografisk og etter typer av bygg. Dessuten ble det vedtatt å forskyve og utsette igangsetting av bygge- og anleggsarbeider og innkjøp av utstyr med bevilgninger over statsbudsjettet for 1971 innenfor en ramme på 150 mill.kr.

Realøkonomi og etterspørsel

Samtidig med at veksten i norsk økonomi i de siste 2—3 år har vært svakere enn tidligere i 1960-årene, var det sterke vekslinger i de etterspørselskomponenter som var drivkrefter i utviklingen. I 1968 kom vekstimpulsene omtrent utelukkende fra stigning i eksporten. I 1969 steg eksporten, særlig av skipsfartstjenester, vesentlig svakere; til gjengjeld kom det sterke vekstimpulser fra en ny oppgang i investeringene i fast realkapital utenom skip og i annet halvår fra den kjøpebølge etter konsumvarer som ble utløst av vedtaket om skatteomlegging fra 1. januar 1970. I 1970 ble vekstimpulsene fra utlandet ytterligere svekket, samtidig som ettervirkninger av kjøpebølgen året før gjorde at stigningen i det private konsum fra 1969 til 1970 ble uvanlig svak. Økingen i investeringene i fast realkapital utenom skip gav til gjengjeld om lag like sterke vekstimpulser som foregående år. Skipsinvesteringene tok seg kraftig opp, og det var rekordartet oppgang i varelagrene, men virkningene av disse etterspørselskomponenter for aktiviteten innenlands var neppe særlig sterke.

Eksporten av varer og tjenester i alt økte i verdi med 14 prosent, men i volum med bare 2 prosent fra 1969 til 1970. Resten av verdiøkingen forklares av en prisoppgang for de eksporterte varer og tjenester i alt på hele 12 prosent. Fra 1968 til 1969 var den tilsvarende stigning i volumet av den totale eksporten 5,5 prosent. Den svake eksportøkingen siste år henger for en stor del sammen med at eksporten av skipsfartstjenester, regnet i volum, bare økte med 1 prosent og at eksporten av brukte skip gikk sterkt ned. Men også for varer og tjenester ellers var volumøkingen klart svakere enn året før. Holdes sjøfartens bruttofrakter og utførselen av eldre skip utenfor, økte eksportvolumet med vel 6 prosent, mot en øking på nesten 9 prosent fra 1968 til 1969 da lagerbeholdningene av eksportvarer gikk ned. For den rene vareutførselen, når nye skip fra norske verft regnes med, var volumøkingen 6,7 prosent, dvs. en god del svakere enn stigningen fra 1968 til 1969 (9,3 prosent). Mens det i de to foregående år særlig var økingen i utførselen av metaller som trakk vareeksporten sterkt opp, var det i 1970 eksporten av produkter fra verkstedindustrien som økte mest. Når nye skip regnes med, økte eksportverdien av verkstedprodukter med nesten 40 prosent og svarte for om lag tredjeparten av økingen i verdien av hele vareeksporten. Også utførselsverdien av fisk og fiskeprodukter, mineraloljeprodukter og en rekke

ferdigvarer viste sterk stigning. Derimot var stigningen forholdsvis liten for metaller, produkter fra treforedlingsindustri og kjemisk industri.

Bruttoinvesteringene i fast kapital i alt økte i volum med 15 prosent fra 1969 til 1970, etter foreløpige oppgaver. Fra 1968 til 1969 var det en nedgang i investeringene på 4 prosent. Den ulike utvikling de to siste år forklares helt ut av investeringene i skip og båter. I to år på rad — fra 1967 til 1968 og fra 1968 til 1969 — var det et sterkt fall i skipsinvesteringene, men fra 1969 til 1970 steg investeringene i skip og båter med over 70 prosent, regnet i faste priser. Bruttoinvesteringene i fast kapital, utenom skip og båter, økte i volum med vel 6 prosent fra 1969 til 1970, omtrent samme vekst som fra 1968 til 1969. Investeringene i boliger økte i volum med bort i mot 6,5 prosent fra 1969 til 1970, etter foreløpige tall, noe sterkere enn året før (5 prosent). Innenfor næringslivet, utenom sjøfart, var økingen i investeringene konsentrert om industri (22 prosent) og bygge- og anleggsvirksomhet (15 prosent). I resten av næringslivet, når sjøfart holdes utenfor, var det ingen volumøking i investeringene sett under ett, og i flere næringer, bl. a. skogbruk, biltransport og lufttransport gikk investeringene ned. Bruttoinvesteringene i offentlig konsumkapital gikk ned i volum med litt over 1 prosent fra 1969 til 1970 etter foreløpige og nokså usikre oppgaver.

Lagerutviklingen i 1970 skilte seg på en avgjørende måte fra utviklingen i de to foregående år. Gjennom 1968 og 1969 var produsentenes lagerbeholdninger av ferdigvarer blitt sterkt redusert, slik at de var uvanlig små ved forrige årsskifte. I løpet av 1970 økte lagerbeholdningene av norskproduserte varer, men økingen var forholdsvis moderat, og beholdningene av egne produkter i industrien var ikke utpreget store ved utgangen av 1970 verken for varer til eksport eller for varer til innenlandsk bruk. Langt sterkere var lagerøkingen i 1970 av importerte varer, særlig råstoffer og halvfabrikata til næringslivet. Den sterke lagerøkingen av importvarer kan antakelig for største delen forklares ved at beholdningene var blitt unormalt lave sett i forhold til produksjonen, og at bedriftene ønsket en oppjustering til et mer normalt nivå. Den kraftige prisstigningen hjemme og ute kan ha gitt næringslivet ytterligere motiver for å legge opp lager. Etter nasjonalregnskapets foreløpige og nokså usikre tall var verdien av den samlede lagerøking i 1970 om lag 2 200 mill. kr. Dette var en vesentlig sterkere lagerøking enn en har hatt noen gang i 1960-årene, da det høyeste tall var 972 mill.kr. i 1966.

Det private konsumet i faste priser økte med bare 2,5 prosent fra 1969 til 1970. Om lag en tredjedel av den registrerte øking — 0,8 prosentpoeng — var ikke reell, men kan føres tilbake til den nye sykehuslov, som fra og med 1970 betydde en endring i fordelingen av sykehusutgiftene mellom offentlig og privat konsum. Den svake stigningen i konsumet siste år må ses på bakgrunn av den sterke kjøpebølgen etter varige forbruksvarer i 1969, da totalkonsumet økte med nesten 8 prosent. For varige forbruksvarer som biler, møbler og husholdningsartikler var det direkte nedgang i konsumet mellom 1969 og 1970. Mens økingen i totalkonsumet fra 1968 til 1969, på grunn av de forserte konsumkjøp i 1969, ble vesentlig større enn inntektsutviklingen normalt skulle betinge, var det motsatte — og i enda mer utpreget grad — tilfelle fra 1969 til 1970. Noe pålitelig anslag for størrelsen av de forserte kjøp i 1969 lar seg vanskelig gi. Beregninger som er foretatt, tyder på at det kan ha dreid seg om et beløp av størrelsesordenen 1 200—1 500 mill.kr., idet konsumøkingen fra 1968 til 1969 synes å ha vært minst 3 prosentpoeng større enn stigningen i de disponible realinntekter for lønnstakere, trygdede m.v. og selvstendig næringsdrivende skulle tilsi. Et avvik i 1970 i motsatt retning, men enda større, betyr at merkonsumet i 1969 er blitt oppveid av lavere konsum i 1970 og innebærer for årene 1969 og 1970, sett under ett, at konsumøkingen var noe svakere enn utviklingen i den disponible inntekt skulle betinge. Stigningen i det samlede private konsumet på gjennomsnittlig knapt 5 prosent pr. år, når det korrigeres for virkningene av sykehusloven, var imidlertid en god del sterkere enn gjennomsnittlig for femårsperioden 1963—1968 (4 prosent).

Det offentlige konsumet økte i volum med 4 prosent fra 1969 til 1970 etter foreløpige og — særlig for kommunene — nokså usikre tall. Stigningen var noe svakere enn i de to foregående år, men må ses i sammenheng med den nye sykehuslov, som fra og med 1970 betydde at en del av sykehusutgiftene ble ført over fra offentlig til privat konsum. Volumøkingen var alt i alt en god del sterkere for det sivile offentlige konsumet (5,1 prosent) enn for det militære konsumet (0,7 prosent).

Den samlede import av varer og tjenester økte i volum med nesten 15 prosent fra 1969 til 1970. Dette var vesentlig sterkere stigning enn fra 1968 til 1969 da importvolumet totalt bare gikk opp med knapt 5 prosent. Den store forskjell mellom vekstratene skyldes langt på vei utviklingen i skipsimporten. For varer og tjenester utenom skip økte importvolumet litt sterkere fra 1969 til 1970 (+ 11,7 prosent) enn fra 1968 til 1969 (+ 9,6 prosent). Volumet av den rene vareimporten steg omtrent like

sterkt (vel 13 prosent) i begge år. Selv om importøkingen utenom skip ikke var særlig forskjellig i de to år, var faktorene bak importøkingen svært ulike. Mens økingen i importen utenom skip fra 1968 til 1969 for en stor del var en følge av kjøpebølgen for konsumvarer, var det fra 1969 til 1970 særlig lagerutviklingen og investeringene i fast realkapital utenom skip som trakk importen opp. Overslag som er gjort, tyder på at lagerøkingen — direkte og indirekte — forklarer mer enn halvparten av den faktiske økingen i importen utenom skip, mens bruttoinvesteringene utenom skip forklarer litt over en fjerdedel. Dette var en vesentlig større andel av importøkingen enn året før. Det bidrog til å dempe importøkingen at stigningen i det private konsumet ble vesentlig svakere enn utviklingen i de disponible realinntektene skulle betinge.

Utviklingen i den totale etterspørsel fra 1969 til 1970 dekker over en noe ulik bevegelse i de viktigste etterspørselskomponenter gjennom 1970. For vareeksporten tyder sesongjusterte tall på at veksten var forholdsvis sterk i første del av året, men senere ble veksten avgjort svakere, og eksportverdien lå i årets siste måneder ikke over det nivå som var nådd allerede i 2. kvartal. For investeringene i fast kapital utenom skip er totalinntrykket at etterspørelen var høy gjennom hele året, men ordreinngangen i maskinindustrien og i den elektrotekniske industri var i de tre første kvartaler av 1970 likevel ikke større enn i annet halvår 1969. Kontraheringene av skip ved norske verft var lave i 1. kvartal, men steg til rekordhøyder i 2. og 3. kvartal 1970. I bygge- og anleggsvirksomhet var kapasiteten fullt utnyttet. Lagerøkingen var etter de oppgaver som foreligger sterk gjennom hele året. De mest markante etterspørselsvariasjoner i årets løp viser det private konsum. I årets første måneder var volumet av detaljomsetningen, på grunn av kjøpebølgen foregående år, betydelig lavere enn i de samme måneder i 1969 og ikke høyere enn på samme tid i 1968. Ettervirkningene av kjøpebølgen ebbet ut i løpet av våren, og allerede i mai-juni lå volumet av detaljomsetningen 12—14 prosent over nivået i de samme måneder to år tidligere. Senere synes nivået for omsetningsvolumet å ha vist fortsatt stigning, men ikke sterkere enn hva en kan karakterisere som normalt for årstiden.

Priser og lønninger

I en åpen økonomi som den norske, vil pris- og lønnsutviklingen under et system med faste valutakurser være sterkt influert av prisutviklingen på verdensmarkedet. De faktiske lønns- og prisendringer i Norge på kort sikt påvirkes imidlertid like sterkt av forhold i den indre økonomi, som kan utløse selvstendige lønns- og prisimpulser og som dessuten bestemmer hvor raskt og sterkt impulser utenfra skal slå igjennom. Lønns- og prisstigningen i Norge i 1970 var resultatet av en kombinasjon av uvanlig sterke prisdrivende krefter både i den ytre og i den indre økonomi.

Den sterke lønns- og prisstigning i den vestlige verden har stilt norsk økonomi overfor et internasjonalt prisnivå som for industriprodukter nå ligger 8—10 prosent høyere enn for halvannet år siden. Den vesteuropeiske prisstigningsbølgen har slått kraftig ut både i importprisene og i eksportprisene. Fra 2. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970 gikk prisene på norske importvarer opp med 8 prosent og prisene på norske eksportvarer opp med 12 prosent. For skipsfartstjenester var prisstigningen enda sterkere. Denne utvikling i import- og eksportprisene har forplantet seg til norsk økonomi og — direkte og indirekte — slått markert ut i de innenlandske prisindekser.

I den indre økonomi bidrog avgiftsforhøyelsene og svekkelsen av statsbudsjettet til å forsterke prisstigningen. Den direkte virkning av avgiftsforhøyelsene ved overgangen til merverdiavgift var et sprang i konsumprisindeksen på 5,8 prosent. I tillegg kom avgiftsforhøyelsene i slutten av året som hevet desemberindeksen med 0,8 prosent. Den ekspansive budsjettpolitikken skapte et etterspørselspress som bidrog kraftig til lønnsglidning i arbeidsmarkedet og som i varemarkedene trakk prisene oppover fra etterspørselssiden. Den etterspørselsbetingede prisstigning gjorde seg særlig gjeldende for investeringsvarer som leveres på ordre.

Det var forhandlinger om nye tariffavtaler for de fleste lønnstakergrupper våren 1970. Lønnsoppgjøret, som ble gjennomført som et fellesoppgjør med forbundsvise tilpasninger, fant sted på et tidspunkt da det var på det rene at prisoppgangen på verdensmarkedet hadde bedret de konkurranseutsatte næringers lønnsevne betydelig og da etterspørselen etter arbeidskraft var sterk. Forhandlingsresultatet tok farge av dette, og de lønnstillegg som ble gitt, var de største siden oppgjøret i 1951. Hovedmønsteret var et generelt lønnstillegg, lavtlønnstillegg, spesielle lønnstillegg i enkelte fag og visse andre mindre ytelser; alt i alt ble lønnstilleggene for vårfagene for N.A.F.'s og LO's tariffområder beregnet til 9 prosent. De avtaler som ble inngått, inneholder bestemmelser om helautomatisk indeksregulering våren 1971. De andre oppgjør i 1970, herunder

oppgjøret i staten, ble tilpasset mønsteret fra avtalen mellom N.A.F. og LO. Trass i de store avtalemessige tillegg som ble gitt ved vår-oppgjøret, ble lønnsglidningen i det private næringsliv meget sterk utover sommeren og høsten. I industrien overtraff den langt hva som har vært registrert i tidligere år, slik at den faktiske gjennomsnittlige timefortjeneste fra 3. kvartal 1969 til 3. kvartal 1970 steg med 15,7 prosent for voksne menn. Lønnsglidningen for voksne menn i industrien i dette tidsrom er beregnet til om lag 7 prosent. Årsakene til den eksepsjonelt sterke lønnsglidningen i 1970 er ikke klarlagt. Av økonomiske faktorer som virket inn, var trolig presset i arbeidsmarkedet den viktigste. Men andre faktorer har sannsynligvis også virket inn, bl.a. kan det tenkes å ha spilt en rolle at prisstigningen på verdensmarkedet — og dermed næringslivets muligheter for å innrømme lønnsforhøyelser — ble sterkere i løpet av året enn partene kalkulerte med da lønnsoppgjøret fant sted. Bedriftenes lønnskostnader pr. årsverk for alle næringer sett under ett, når arbeidsgivernes andel av trygdepremier og andre sosiale tillegg regnes med, gikk ifølge nasjonalregnskapets foreløpige tall opp med 9,4 prosent fra 1969 til 1970. Dette var vesentlig mer enn gjennomsnittet for 1960-årene (7,2 prosent). Men stigningen fra 1969 til 1970 dekker over betydelige variasjoner mellom ulike grupper av lønnstakere. Inntrykket er at lønnsstigningen gjennomgående var vesentlig sterkere i næringer med stor lønnsglidning enn i næringer hvor lønnsglidningen var svak.

Prisstigningsimpulsene utenfra og innenfra førte samlet til en sterkere innenlandsk prisstigning i 1970 enn i noe år siden perioden 1950—1952. Etter nasjonalregnskapet var prisstigningen fra 1969 til 1970 om lag like sterk for det private konsum (9,9 prosent) som for investering i fast realkapital (8,2 prosent), men holder en utenfor virkningene av avgiftsomleggingen, som stort sett ikke berørte investeringene, var prisstigningen målt med nasjonalregnskapets prisindekser betydelig svakere for konsumvarer (4,0 prosent) enn for investeringsvarer. Etter den offisielle konsumprisindeks var prisstigningen for konsumvarer fra 1969 til 1970 regnet på kalenderårsbasis 10,6 prosent (4,5 prosent hvis virkningene av merverdiavgiften holdes utenfor). Beregninger som er utført, tyder på at dyrere importvarer direkte og indirekte forklarer rundt 2 prosent av konsumprisstigningen fra 1969 til 1970. Det blir således 2—2,5 prosent igjen å forklare ved andre prisstigningsfaktorer enn merverdiavgiften og stigningen i utenlandsprisene. Dette er ved første øyekast overraskende lite for et år med så sterk lønnsstigning. Forklaringen er at de indre faktorer som ved siden av innføringen av merverdiavgiften trakk prisene opp, først kom med styrke i annet halvår, og prisstigningen gjennom året var mye sterkere enn prisstigningen målt på kalenderårsbasis. Fra desember 1969 til desember 1970 steg den offisielle konsumprisindeks med 13,2 prosent. Stigningen fra januar til juni (5 måneder) var 2,4 prosent og fra juni til desember (6 måneder) 4,7 prosent medregnet virkningen av avgiftsforhøyelsene i november.

Inntekter og inntektsfordeling

Omleggingen av skattesystemet gjør at nasjonalregnskapets inntektsoppgaver i år er mer usikre enn vanlig og at flere av de sentrale inntektsbegreper fra og med 1970 har fått et annet meningsinnhold enn tidligere. Det gjelder særlig faktorinntekten og dens komponenter hvor bevegelsen mellom 1969 og 1970 er påvirket av skjerpningen i den indirekte beskatning, men ikke gjenspeiler de lettelser som samtidig ble gitt i den direkte beskatning og gjennom stønadsordningene. Disse lettelser kom ulike grupper av inntektstakere til gode i ulike grad. Utviklingen i inntektsfordelingen mellom 1969 og 1970 må derfor fortrinnsvis søkes belyst med anslag for den disponible inntekt, som er lite detaljerte og kan være nokså usikre.

Den samlede offentlige og private disponible inntekt (disponibel inntekt for Norge) steg i nominelle beløp rekordartet fra 1969 til 1970 med om lag 9 800 mill.kr. eller 15,9 prosent etter foreløpige tall. Av økingen skyldtes 3,2 prosentpoeng volumøking i nettonasjonalproduktet, ca. 1,9 prosentpoeng forklares ved bedre prisforhold i vare- og tjenestebyttet med andre land (bedring av bytteforholdet overfor utlandet), mens resten (ca. 10 prosentpoeng) må tilskrives stigning i det nominelle inntektsnivå gjennom høyere lønns- og fortjenestesatser. Av den samlede øking i den disponible inntekt la det offentlige beslag på ca. 1 600 mill. kr. i form av økte skatter (medregnet påløpen, men ennå ikke innbetalt merverdiavgift) med fradrag for stønader, samt netto kapitalinntekt. Det svarte til en øking i den offentlige disponible inntekt på 10,1 prosent.

Økingen i den private disponible inntekt (dvs. de private ervervsinntekter med tillegg av stønader fra det offentlige, men fratrukket trygdepremier og direkte skatter) fra 1969 til 1970 var om lag 8 200 mill.kr. eller 17,9 prosent. Tallene viser således at det skjedde en betydelig omfordeling av den disponible inntekt fra den offentlige til den private sektor.

Det foreligger bare summariske og forholds-

vis usikre opplysninger om hvordan økingen i den private disponible inntekt fordelte seg på ulike grupper av inntektstakere. De få tall som er tilgjengelige, tyder ikke på at det skjedde store forskyvninger så lenge en betrakter grove grupper som lønnstakere og trygdede m.v. på den ene side og selvstendig næringsdrivende og selskaper på den annen. For gruppen lønnstakere, trygdede og pensjonister sett under ett viser foretatte beregninger en oppgang i den nominelle disponible inntekt på 18,5 prosent. For andre inntektstakere (hovedsakelig selvstendig næringsdrivende og selskaper) sett under ett økte den nominelle disponible inntekt, etter foreløpige tall, med 16,8 prosent fra 1969 til 1970. Økingen i privat disponibel inntekt fra 1969 til 1970 var så sterk at den gav rom for en meget betydelig realinntektsøking — antakelig den sterkeste på svært lenge. For gruppen lønnstakere, trygdede og pensjonister sett under ett steg den disponible realinntekt med 7,9 prosent når deflateringen foretas med nasjonalregnskapets konsumprisindeks. Tar en hensyn til at tallet på lønnstakere og trygdede m.v. har økt samsvarer dette totaltallet bra med direkte beregninger som kan gjøres over utviklingen i disponibel realinntekt for utvalgte typer av hushold. Disse beregninger viser at lønnstakerhushold i de lavere og midlere inntektsgrupper (inntekter på 18 000 kr. og 29 000 kr. før skatt i 1970) med en inntektsutvikling mellom 1969 og 1970 som gjennomsnittlig for mannlige industriarbeidere, oppnådde en reallønnsforbedring varierende mellom ca. 4 prosent og ca. 7 prosent alt etter inntekt og forsørgelsesbyrde. For lønnstakerhushold med en inntekt på 70 000 kr. før skatt i 1970 og en inntektsutvikling som gjennomsnittlig for funksjonærer etter N.A.F.'s statistikk, varierte forbedringen mellom ca. 2,5 prosent og ca. 5,5 prosent avhengig av forsørgelsesbyrden. (For flere detaljer og om forutsetningene for beregningene vises til tab. 76 i et tidligere kapittel.) Lønnsstatistikken tyder på at det for alle husholdstyper kan ha vært stor spredning omkring disse gjennomsnittstallene. Et inntrykk er likevel at økingen i disponibel realinntekt fra 1969 til 1970 for store grupper av lønnstakerhushold blant industriarbeidere og private funksjonærer gjennomgående var godt og vel dobbelt så sterk som gjennomsnittlig pr. år i siste tiårsperiode. For trygdede ektepar uten annen inntekt enn grunnpensjonen var økingen i disponibel realinntekt i 1970 ca. 7 prosent, nær gjennomsnittet for de senere år.

Tallene for faktorinntekten og dens fordeling på lønn og eierinntekt, har, som nevnt, i år mindre interesse enn ellers. De tall som foreløpig er beregnet, og som i år har større usikkerhetsmarginer enn vanlig, synes imidlertid å tyde på at det ikke har skjedd særlig store forskyvninger i inntektsandelene fra 1969 til 1970. Den samlede faktorinntekt steg etter foreløpige tall med vel 6,8 milliarder kr. siste år. Av stigningen tilfalt 4,5 milliarder kr. lønnstakerne, mens eierinntektene for næringslivet, sett under ett, steg med litt over 2,3 milliarder kr., etter de foreløpige tall. Lønnsandelen for alle næringer, sett under ett (total lønn medregnet arbeidsgivers andel av trygdepremier og andre sosiale tillegg i prosent av total faktorinntekt) var i 1970 66,5 prosent eller omtrent det samme som i de to foregående år. Stigningen i eierinntektene siste år var sterkest i de konkurranseutsatte næringer som, sett under ett, økte sin andel av den totale faktorinntekt fra 9,6 prosent i 1969 til 11,3 prosent i 1970, etter foreløpige tall. Av økingen i eierinntektene i denne gruppe av næringer tilfalt over halvparten (vel 900 mill. kr.) sjøfarten, men også flere næringsgrupper innenfor den konkurranseutsatte industri (bl.a. skipsindustri og primær jern- og metallindustri) hadde betydelig øking i eierinntektene.

Den private sparing steg med 3 000 mill.kr. fra det uvanlig lave nivå på 4 900 mill.kr. i 1969 til 7 900 mill.kr. i 1970, etter foreløpige og noe usikre tall. Sparekvoten (privat sparing i prosent av privat disponibel inntekt) var 14,2 prosent i gjennomsnitt for femårsperioden 1964—1968, falt til 10,7 prosent i 1969 og steg til 14,7 prosent i 1970. Noe av forklaringen på den sterke stigning i den private sparing fra 1969 til 1970 er at selskapssparingen gikk opp, særlig i sjøfart. Men fluktuasjonen i sparekvoten de to siste år må antas først og fremst å skyldes fluktuasjoner i den personlige sparing som følge av den ekstraordinære kjøpebølgen. I 1969 var den personlige sparing som følge av dette uvanlig lav; for 1970 fikk ettervirkningene av kjøpebølgen den motsatte effekt.

Den offentlige sparing — beregnet som i nasjonalregnskapet på grunnlag av påløpen i motsetning til innbetalt merverdiavgift — viste en øking på om lag 150 mill. kr. fra 1969 til 1970, etter foreløpige tall. Fra 1968 til 1969 økte den offentlige sparing med 700 mill. kr. etter reviderte tall.

Utenriksøkonomi

Driftsregnskapet overfor utlandet viste for 1970 et underskott på 1 450 mill.kr., etter foreløpige tall. I 1968 og i 1969 hadde driftsregnskapet vist overskott på henholdsvis 1 083 mill.kr. og 960 mill.kr. For varer og tjenester i alt var det i 1970 et importoverskott på 875 mill.kr., mot et eksportoverskott året før på

1 495 mill.kr. På rente- og stønadsbalansen var underskottet i 1970 omtrent det samme (575 mill.kr.) som i 1969 (535 mill.kr.).

Endringene i vare- og tjenestebalansen siste år med om lag 2 400 mill.kr. — fra et overskott i 1969 til et underskott i 1970 — var i hovedsak nettoresultatet av tre forhold. Utgiftene til nettoimport av skip til handelsflåten (import av nye og eldre skip minus eksport av eldre skip) økte med vel 1 800 mill. kr., fra en nettoeksport på 229 mill. kr. i 1969 til en nettoimport på 1 600 mill.kr. i 1970. Videre økte nettoimporten av varer, når nye skip fra norske verksteder regnes som vareeksport, med nærmere 1 800 mill.kr. I motsatt retning virket det at handelsflåtens netto valutafrakter gikk opp med nesten 1 300 mill. kr. fra 1969 til 1970 som følge av høyere fraktrater. Økingen i nettoimporten av varer utenom skip til handelsflåten må ses på bakgrunn av den sterke stigningen i bruttoinvesteringene i fast realkapital og lager.

Det totale bytteforholdet overfor utlandet bedret seg med 4 prosent siste år. Høyere gjennomsnittlige fraktrater bidrog sterkt til dette resultat, men også for det rene varebytte var det en bedring. Med uforandrede prisindekser for eksport og import fra 1969 til 1970 og med kvantumstall som i 1970 ville driftsunderskottet i 1970 ha blitt anslagsvis 1 200 mill.kr. større enn det faktisk ble.

Gull- og valutabeholdningene viste øking også i 1970, trass i det betydelige driftsunderskottet. Fra utgangen av november 1969 til samme tidspunkt i 1970 var økingen om lag 500 mill.kr. både for de offisielle valutareserver etter Det Internasjonale Pengefonds definisjon og for de totale gull- og valutabeholdninger. Den kortsiktige lånegjeld endret seg lite, slik at også valutalikviditeten ble bedret.

Perspektiver

Et fellestrekk ved økonomien i de fleste vestlige industriland i 1970 var den svake veksten i industriproduksjonen gjennom annet halvår. Men konjunkturbildet ved årsskiftet 1970—1971 og utsiktene framover varierer likevel mye fra land til land. Sambandsstatene har en konjunkturnedgang bak seg og står med stor sannsynlighet foran et oppsving som —støttet av en mer ekspansiv politikk — kan gi betydelig produksjonsøking utover i 1971. Landene i Vest-Europa, unntatt Storbritannia, har et høyt aktivitetsnivå, men det har til det siste vært ført en stram økonomisk politikk som har bremset stigningstakten sterkt. Produksjonsveksten i første del av 1971 kan ventes å bli svakere enn vanlig, men en bedring er mulig mot slutten av året. Det må regnes med fortsatt prisoppgang på verdensmarkedet for industrielle ferdigvarer som følge av tidligere og pågående kostnadsøkinger.

Mot denne bakgrunn må utsiktene for norsk eksport av råvarer i 1971 bedømmes som varierende og noe usikre, mens det kan regnes med tilfredsstillende avsetningsvilkår og stabile eller noe stigende eksportpriser for ferdigvarer. Innenlands vil stigningen i forbrukernes disponible realinntekter, trass i den automatiske lønnsregulering til våren, bli langt mindre enn den kraftige økingen i 1970, som følge av noe skjerpet skattlegging og fortsatt prisstigning. Veksten i konsumvolumet vil på årsbasis likevel bli sterkere enn den var i 1970. Lageretterspørselen må en anta blir betydelig svakere. Derimot vil næringslivets og det offentliges investeringsetterspørsel etter fast kapital bli en aktivitetsstimulerende faktor også gjennom 1971, idet de investeringsbremsende tiltak fra november i fjor først vil gi virkninger et stykke ut i året.

Så langt en kan se i øyeblikket, må en kunne anta at etterspørselspresset i norsk økonomi gradvis vil svekkes noe utover i 1971. Presset er imidlertid i øyeblikket så sterkt at en dempning neppe vil ramme produksjon og sysselsetting særlig merkbart. For året 1971 som helhet bør en kunne regne med om lag normal produksjonsvekst, stort sett bestemt av de grenser som kapasiteten i næringslivet setter. Et omslag i bedriftenes lagerpolitikk, som er sannsynlig, vil virke til å redusere takten i importøkingen vesentlig. Men skipsimporten vil øke kraftig, slik at det — trass i store fraktinntekter — må regnes med et betydelig underskott på driftsregnskapet overfor utlandet. Fortsatt stigende utenlandspriser, ettervirkninger av den innenlandske kostnadsstigningen i 1970 og de automatiske justeringer til våren av lønninger og jordbrukspriser gjør det sannsynlig at prisstigningsproblemet vil komme til å stå sentralt også i 1971.

English summary

The economic situation

Economic trends in the western world during 1970 were marked by a considerably lower growth than in the preceding year, and an unusually steep rise in prices and wages.

Western Europe, taken as a whole, after enjoying in 1969 one of the major booms of the post-war period, experienced a considerable reduction in the growth rate as early as the winter months of 1970. In spite of this, prices accelerated during the first half of 1970, and continued to rise at a high though somewhat reduced rate during the second half. Nevertheless, as late as the end of 1970 there were no obvious signs of any flagging in the rate at which wages were rising. The wage and price rise in Western Europe in 1970 must be viewed in the light of the vigorous production growth in 1969, which resulted in a marked tightening of the labour market, resulting in a steep rise in wages and rising price pressure. Deflationary measures arriving at counteracting the rise in prices and costs had no noticeable effects in 1969, nor during the first half of 1970. On the other hand the tendency towards rising prices during the second half was to a certain extent counteracted by lower prices for imported raw materials, which ever since the spring of 1970 have on the whole shown a downward trend after rising steeply from the third quarter of 1968 and throughout the whole of 1969.

In the United States the boom tailed off earlier and more substantially than in Western Europe. The peak of the boom was passed as early as the summer of 1969; since then production has remained largely stable or declined slightly. Even so, the rise in prices has continued.

Gross national product at constant prices of the OECD countries combined — including the United States, Canada and Japan — increased by only 2¾ per cent from 1969 to 1970. From 1968 to 1969 the increase was 4.9 per cent, and during the period 1958—1968 5.3 per cent on an annual average. The feeble growth rate in 1970 can in the first place be put down to the development in the United States where gross national product in volume terms, according to provisional figures, dropped slightly from 1969 to 1970, after a 2.8 per cent rise in the preceding year. In the case of the European OECD countries (i.e. practically the whole of Western Europe) the gross national product rose 5 per cent in volume from 1969 to 1970 as against 6.1 per cent the preceding year. The comparatively high growth rate from 1969 to 1970, in spite of the slack development in the course of 1970, is primarily due to the vigorous growth during the second half of 1969. Among the big Western European industrial nations France and Italy showed the greatest increase from 1969 to 1970, viz. 5¾ per cent and 5½—6 per cent respectively. In Western Germany production rose last year by 4.5 per cent and in Great Britain by slightly less than 2 per cent. In Japan the vigorous production growth of recent years continued. In terms of volume the gross national product increased 12.3 per cent from 1968 to 1969, and 11.5 per cent from 1969 to 1970.

In Norway 1970 will be remembered as a year notable for an unusually strong demand pressure and a vigorous rise in prices and costs. The substantial rise in prices in the world markets, which greatly improved the earning prospects of industries exposed to foreign competition, together with the combined effects of expansionary fiscal and monetary policies at home, contributed to this development. The year was ushered in with the introduction of a new tax system, features of which were a new value added tax and, in general, a switch from direct to indirect taxation. The increase in indirect taxes entailed an immediate and sharp rise in consumer prices. The change-over to a new tax system involved a reduction in the level of net taxation in 1970 and in this sense constituted an expansive factor in economic policy. A steep rise in fixed capital formation, an unusually big increase in stocks, and in the first part of 1970 also an increase in the volume of exports, comprised the most important factors stimulating growth in 1970.

The pressure of demand was particularly noticeable in the labour market. For most of the year there was a great shortage of labour in most industries, and the number of unemployed reached an even lower level than in the preceding year. The number of registered wage-earners showed a record increase, particularly in the category of female employees: From 1969 to 1970 the number of employed wage earners rose by 2.7 per cent. Although the number of persons registered as self-employed slumped more appreciably than in the previous year, total man-years worked increased by 25,000 in all, or 1.6 per cent, on the basis of provisional figures. Whereas employment as a rule tends to rise most in the ser-

vice trades, 1970 witnessed — measured by man-years — an equally steep rise in the manufacturing industry (2.8 per cent) and in the building industry (3.2 per cent). Though this was substantially more than the year before, the shortage of labour was very acute during the autumn months both in the manufacturing and the building industries — in the case of manufacturing far greater than one year earlier.

The gross national product, at constant prices, rose 3.5 per cent from 1969 to 1970 according to provisional data. For the second year running the growth of the gross national product in shipping, which is calculated on the basis of sailing tonnage, was exceptionally low. In the primary industries (agriculture, forestry and fishing) the gross product showed a moderate decline according to provisional estimates. In the various major processing industries production advanced at an equal rate of about 5 per cent in mining and quarrying, in manufacturing, and in building and construction. In the service industries the increase was particulary marked in financial services (9 per cent), in transport and communications services excluding sea transport (8 per cent), and in public and private services (10 per cent).

The rise in the volume of the gross national product during the last two years has fallen slightly short of the average rise for the 1960's. This must be attributed in part to the trends in the merchant fleet: If shipping is discounted, and the last two years are considered jointly, the increase in the volume of the gross national product was approximately on a par with the average for the 1960's taken as a whole, viz. 4.8 per cent per annum. Nevertheless, a rise in the gross product of 3.8 per cent last year, when shipping is excluded, was remarkably poor, considering that employment rose 1.9 per cent in terms of man-years worked. This implies an average increase in productivity of only about 2 per cent. A similar picture of slow productivity increase is provided by the manufacturing industries, where the gross product rose 4.7 per cent compared with a 2.8 per cent increase in employment according to provisional figures. While it would be difficult to assign any single reason for this disappointingly low productivity growth during the last year, the pressure in the labour market may be assumed to have been a significant factor.

Economic policy

In the autumn of 1969 the degree to which total capacity was utilized in the Norwegian economy was very high and there were grounds for expecting a growing demand pressure, *inter alia* as a result of rising investments. This situation called for a comparatively restrictive economic policy in 1970. However, the authorities were faced with the task of introducing the notified change in the tax system, and this entailed an expansive fiscal policy.

The original state budget proposal for 1970 involved an increase in the expenditures for goods and services and transfer payments totalling almost 20 per cent as compared with the budget finally adopted for 1969. An appreciable part of the increase in transfer payments constituted an element of the new tax system. If this portion is discounted, the rise in expenditures was not outstandingly big, viz. 9.5 per cent for goods and services and transfers all told, and 6.5 per cent for goods and services alone. The original budget proposal for 1970 operated with a deficit, prior to loan transactions, of a total of 1,215 million kroner, as against a surplus of 84 million kroner in the budget adopted for 1969. A special feature of the 1970 budget, which renders any comparison with previous years difficult, was that an estimated 800—900 million kroner of the budgeted deficit resulted from an extension of the time stipulated for remittance of taxes to the government. This was a consequence chiefly of the introduction of the value added tax. Calculated on a yearly basis, and taking such change in the provisions for tax remittance into consideration, the deficit prior to loan transaction was estimated at 300—400 million kroner. However, the change in the provisions implied a considerable increase in liquidity for the private sector. As a result of the Parliament's discussion of the budget in the autumn of 1969, expenditures were increased somewhat in relation to revenues as compared with the original budget proposal. Consequently, the finally adopted budget for 1970 showed a deficit prior to loan transactions of 1,350 million kroner. However, current revenue from taxes turned out to exceed expectations, whereas expenditures, as usual, proved less than expected. On the grounds of present information it is calculated that the government accounts for 1970 will show a deficit of maximum 750 million kroner prior to loan transactions.

The revenue and expenses of the social security system, which were likewise affected by the changes made in the taxation, rose even more steeply from 1969 to 1970 than in the preceding years. In common with the previous year total revenue surplus fell: On the basis of provisional figures the revenue surplus of

the social security system for 1970 has been estimated at 680 million kroner, as against 920 million kroner in 1969, viz. a decrease of 240 million kroner.

In previous years' Economic Surveys the item «surplus excluding loan transactions», measured for the government and the social security system taken jointly, and expressed as a percentage of the gross national product, has been used as an overall expression for changes in the government's general financial policy. During the years 1963—1965 this percentage was 1.1. It rose to 1.9 per cent and 2.5 per cent respectively in 1966 and 1967, largely as a consequence of The General National Insurance Scheme becoming operative. In 1968 and in 1969 percentages were not much lower, viz. 1.9 per cent and 2.2 per cent respectively. For 1970 the percentage, with the value added tax calculated as in the national accounts on an accrual basis, was 1.6 per cent according to preliminary figures, viz. 0.6 percentage units lower than in 1969. On account of the major changes in the structure of the budget and the changes of the provisions for tax remittance mentioned earlier, which were brought about by the introduction of the value added tax, it is not easy to arrive at a clear interpretation of the decline of this figure from 1969 to 1970. The new taxation system implied an increased tax credit, available to the private sector of the economy, of 800 million kroner, which is bound to have affected total demand. The overall impression is that financial policy in 1970 must have had a more expansive effect than in 1969. Figures on private disposable incomes, given below, confirm this impression.

Monetary policy in 1970 aimed partly at neutralizing the substantial increase in liquidity brought about by the increased tax credit, partly to ensure a sufficient availability of long-term credit for high-priority investment purposes. The ceiling originally set by the authorities in the national budget for 1970 for the total domestic supply of credit to the private sector and the municipalities was raised by 150 million kroner compared with the estimated total for 1969. Since the increase in supplies of credit from the state banks and the bond market alone was expected to exceed this amount, the ceiling figures for the commercial banks and insurance companies were set lower than the 1969 figures for these institutions. Later, in the course of 1970, the ceiling figures were adjusted twice, implying a final ceiling for the total domestic supply of credit made available to the private sector and the municipalities (including direct issues of shares and bonds) in 1970 of 8,600 million kroner. According to preliminary estimates the supply of credit actually realized in 1970 amounted to approximately the same figure, exceeding the 1969 credit supply by 1,000 million kroner or 15 per cent.

The final ceiling figures for 1970 were appreciably lower than the increase in supplies of credit in 1969 for commercial banks as well as for savings banks. In order to keep credit supplies within the limits imposed, the authorities on several occasions in 1970 tightened up the rules for liquidity reserves to be held by banks. They did, however, not succeed in their efforts to keep the supplies of credit from the banks within the limits envisaged: particulary in the case of the commercial banks the increase in credit supplies exceeded the ceiling during a considerable part of the year.

Towards the end of 1970 the authorities introduced a series of measures aiming at dampening the demand pressure and the rise in prices and costs. With effect from 16 November the tax rates on tobacco, alcohol, gasoline and fuel oil were raised, and the registration duty levied on second-hand cars was increased. A price stop was later on ordered with retrospective effect from 20 November and an embargo was introduced on wage increases not stipulated in tariff agreements. These measures had immediate effect. Other measures initiated aimed at limiting investments in 1971: these would, inter alia, reduce by 10 per cent the originally established quotas for 1971 for the granting of loans in state banks, keep back 10 per cent of the building quotas for 1971 and increase the scope of the building regulations both geographically and according to the type of building. In addition it was decided to postpone the commencement of government financed building and construction work and purchase of equipment representing a total maximum amount of 150 million kroner.

Production and demand

While the growth-rate of the Norwegian economy during the last two or three years has been lower than previously in the 1960's there have at the same time been marked fluctuations in the demand components which provided the impetus for development. In 1968 growth stimulus was due almost exclusively to the rise in exports. In 1969 exports, particularly in the shipping sector, showed a more sluggish upward trend; on the other hand, vigorous growth impulses were provided by a new upswing in investment in fixed real capital apart from ships, and from the new consumption spending spree unleashed in ante-

cipation of the value added tax to be introduced from January 1st 1970. In the course of 1970 growth stimulus from abroad suffered a further slump, while at the same time the effects of the spending spree during the preceding year produced an unusually weak growth of private consumption from 1969 to 1970. On the other hand, the increase in investment in fixed real capital apart from ships contributed about the same growth stimulus as in the preceding year. Investments in ships witnessed a vigorous recovery, and stockbuilding showed a record increase, although the effects of these demand components on domestic activity were hardly very appreciable.

Exports of goods and services showed an overall rise in value of 14 per cent, but in volume only 2 per cent from 1969 to 1970. The remainder of the increase in value represents a rise in prices for exported goods and services amounting to as much as 12 per cent. From 1968 to 1969 the corresponding rise in the volume of total exports was 5.5 per cent. The sluggish export increase during the last year is largely due to the fact that the export of shipping services, in terms of volume, only rose 1 per cent, and that the export of second-hand ships slumped noticeably. However, exports of other goods and services as well grew at a distinctly weaker rate than in the preceding year. If gross freight earnings of shipping and sales of second-hand ships are excluded, the volume of exports increased about 6 per cent, as against an increase of almost 9 per cent from 1968 to 1969, when considerable exports from stocks took place. For exports of goods only, including new ships built by Norwegian yards, a volume increase of about 6.7 per cent, considerably less than from 1968 to 1969 (9.3 per cent), was recorded. Whereas during the two preceding years an increase in the export of metals contributed substantially to the rise in total exports of goods, in 1970 it was the export of products from the engineering industry that registered the greatest gains. If new ships are included, the export value of engineering products climbed almost 40 per cent, accounting for about one-third of the rise in value of all goods exported. The value of exports of fish and fish products, mineral oil products, and a number of finished articles likewise showed a substantial increase. On the other hand, the rise in the export value of metals, products of the pulp and paper industry, and chemical products made little headway.

Gross investments in fixed capital showed an overall rise in volume of 15 per cent from 1969 to 1970 on the basis of provisional figures. From 1968 to 1969 there was a decline in investments amounting to 4 per cent. The uneven development over the last two years can be explained entirely by the development of investments in ships. Two years running, from 1967 to 1968 and from 1968 to 1969, there was an appreciable slump in ship investments, but from 1969 to 1970 such investments rocketed as much as 70 per cent calculated in terms of fixed prices. Gross investments in fixed capital, apart from ships, rose in volume about 6 per cent from 1969 to 1970, a growth rate equivalent more or less to that from 1968 to 1969. Investments in housing showed an increase in volume of approximately 6.5 per cent from 1969 to 1970 according to figures so far available, a somewhat higher growth rate than the year before (+ 5 per cent). In the economy generally, apart from shipping, investment increase was appreciable in the manufacturing industry (+ 22 per cent) and in the building and construction industry (+ 15 per cent). In the remaining sectors of the economy, taken as a whole, but excluding shipping, there was no increase in the volume of investments. In a number of industries, among them forestry, motor vehicle transport, and air transport, investments actually declined. General government gross investments rose in volume only a little over 1 per cent from 1969 to 1970, according to provisional and not very reliable figures.

The development of stockbuilding in 1970 differed decisively from trends in the two preceding years. Throughout 1968 and 1969 producers' stocks of finished goods slumped greatly, with the result that they were unusually small by the end of 1969. In the course of 1970 stocks of domestically produced goods — both for export and for the home market — rose, although only to a moderate extent, and manufacturing enterprises' holdings of their own products were not markedly greater at the end of the year neither for goods intended for export nor for goods intended for the home market. However, the increase in stocks of imported goods in 1970 was substantial, especially for raw materials and semi-finished products. This appreciable rise in stocks of imported goods was probably largely due to the fact that these stocks had dropped to an abnormally low level in relation to production, and that the enterprises were anxious to adjust to more normal stocks-production ratio. The brisk rise in prices at home and abroad may also have provided further incentives for stockbuilding. According to the provisional and somewhat uncertain figures of the national accounts the value of total stocks increased in 1970 by some 2,200 million kroner. This is a substantially greater increase than ever re-

corded in the 1960's, when the highest figure was 972 million kroner in 1966.

Private consumption, at constant prices, rose only 2.5 per cent from 1969 to 1970. About one-third of the recorded increase (0.8 per cent) was not real, but can be accounted for by the new hospital legislation, which commencing in 1970 involved a shift in the distribution of the hospital expenses from public to private consumption. The sluggish rise in consumption during the last year must be considered in the light of the great spending spree, involving mainly consumer durables, during 1969, when total consumption rose almost 8 per cent. Consumer durables such as cars, furniture and household articles showed a definite decrease in consumption between 1969 and 1970. Whilst the increase in total consumption from 1968 to 1969, as a result of the accelerated volume of consumer purchases in 1969, proved substantially greater than the trends in disposable income would normally warrant, the opposite was the case — to a still more pronounced degree — from 1969 to 1970. It would be difficult to give an accurate estimate of the magnitude of the accelerated purchases in 1969. Tentative calculations suggest that a sum amounting to something in the region of 1,200—1,500 million kroner may have been involved, since the increase in consumption from 1968 to 1969 seems to have been at least 3 per cent greater than the increase in disposable real incomes for wage-earners, insured and pensioned persons and self-employed would warrant. A contrary trend in 1970, but still more marked, means that the excess consumption in 1969 has been more than balanced by lower consumption in 1970, which means that in 1969 and 1970, taken jointly, the increase in consumption was somewhat slacker than the trend of disposable income would warrant. The rise in total private consumption in these two years of just under 5 per cent per annum on an average, if the necessary correction is made for the effects of the hospital legislation mentioned above, was nevertheless well above the average rate of growth for the five-year-period 1963—1968, which was 4 per cent.

Public consumption increased in volume by 4 per cent from 1969 to 1970, on the basis of provisional and — particularly for the municipalities — rather uncertain figures. The increase was somewhat slower than in the two preceding years, but must be considered in the light of the new hospital legislation, which as from 1970 meant that a large proportion of hospital expenses was shifted from public to private consumption. The increase in volume was all in all a good deal more vigorous for public civilian consumption (5.1 per cent) than for military consumption (0.7 per cent).

Total imports of goods and services showed an increase in volume of nearly 15 per cent from 1969 to 1970. This was an appreciably greater rise than from 1968 to 1969, when the volume of total imports only rose about 5 per cent. This great difference in growth rates is mostly due to the development in the import of ships. In the case of goods and services excluding ships the volume of imports showed a slightly more marked upward trend from 1969 to 1970 (+ 11.7 per cent) than was the case from 1968 to 1969 (+ 9.6 per cent). The volume of commodity imports alone rose just about equally strongly (about 13 per cent) in both years. Even though the increase in imports, excluding ships, varied only slightly in these two years, the factors that resulted in this increase were highly dissimilar. Whereas the increase of imports from 1968 to 1969, excluding ships, was largely a result of the spending spree in consumer goods, it was mainly the development of stocks and investments in fixed real capital, excluding ships, that pushed imports up from 1969 to 1970. Provisional estimates suggest that the increase in stocks explains more than one half of the actual increase in imports, excluding ships, while gross investments, again excluding ships, explain a little over a quarter. This was a markedly larger share of the import increase than in the previous year. One factor that helped to reduce the increase in imports was that the rise in private consumption proved considerably less vigorous than the trend in available real incomes should have warranted.

Prices and wages

Given a system of fixed currency rates, price and wage trends in an open economy such as the Norwegian will be greatly influenced by price fluctuations in the world market. On a short-term basis, however, the actual wage and price development in Norway is equally strongly influenced by factors in the domestic economy, which may initiate independent wage and price stimuli and which determine how rapidly and effectively outside stimuli are to make their impact. The rise in wages and prices in Norway in 1970 was the result of a combination of unusually powerful price-wage stimuli both in the foreign and in the domestic economy.

The sharp rise in wages and prices in the western world means that the Norwegian economy is facing an international price level which in the case of industrial products stands

8—10 per cent higher than a year and a half ago. The wave of rising prices that has been such an outstanding feature of the West European economic scene has made a sharp impact on both import and export prices in Norway. From the second quarter of 1969 to the third quarter of 1970 the price of imported goods rose 8 per cent and the price of exported goods 12 per cent. In the case of shipping services the upward trend was still more in evidence. This trend in the prices of import and export goods has spread to the Norwegian domestic economy and, directly as well as indirectly, made a marked impact on domestic price indexes.

In the domestic economy the increase of indirect taxes and the expansive effects of the fiscal budget helped to aggravate the trend towards rising prices. The direct effect on the consumer price index of the increased rates of indirect taxation introduced with the new value added tax is estimated at 5.8 per cent. In addition to this, at the conclusion of the year the increase of excise duties pushed the December cost-of-living index up 0.8 per cent. The expansive budget policy created in the labour market a demand pressure which greatly aggravated the wage drift, and in the commodity market caused a demand-conditioned upswing of prices. This demand-conditioned rise in prices was particularly in evidence in the case of investment durables produced at order.

In the spring of 1970 negotiations for new wage agreements for most categories of wage-earners took place. The negotiations, resulting in a joint settlement with adjustments for individual unions, took place at a time when it was apparent that the upward price trend in world markets had appreciably improved the profitability of industries most vulnerable to competition, and the demand for labour was acute. The agreement negotiated reflected this, and the wage increases granted were the biggest since the wage settlement of 1951. The overall pattern of the spring settlement was a general wage rise, a special increment for the lowest-paid wage-earners, special rises in certain trades, and a number of other minor concessions. Total wage increase was estimated for the sectors covered by the agreement at 9 per cent all told. The agreements contain provisions for automatic wage regulation in the spring of 1971. Other settlements, including that for government employees were adjusted more or less to the same pattern. Despite the appreciable wage increases which the spring settlements involved, the wage drift in privately-run business enterprises proved very great during the summer and autumn. In manufacturing industries it far exceeded any rise registered in foregoing years: from the third quarter of 1969 to the third quarter of 1970 the increase in the average hourly wage earnings for adult men in industry is calculated at 15.7 per cent. For this same period wage drift is calculated at about 7 per cent. The reason for this exceptionally severe wage drift has not been sufficiently established. The most important economic factor was probably the demand pressure in the labour market. It may have played a role that the rise in prices in the world market — improving appreciably the ability of enterprises to concede wage increases — proved steeper than was foreseen when the wage agreement was negotiated. Wage costs in business per man-year worked, for all branches taken as a whole and including employers' contributions to social insurance, rose according to the national accounts 9.4 per cent from 1969 to 1970, viz. appreciably in excess of the average for the 1960's (7.2 per cent). The increase from 1969 to 1970 spans substantial variations between different categories of wage-earners. The general impression is that the wage increase was greater in sectors where the wage drift was strong, than in sectors where the wage drift was weak.

Price increase stimuli from the external and the domestic economy jointly produced a more pronounced rise in prices on the home market in 1970 than in any year since the period 1950—1952. According to the national accounts the rise in prices from 1969 to 1970 was about equal for private consumption (9.9 per cent) and gross fixed capital formation (8.2 per cent). If the effects of the new value added tax (which hardly affected investments) are discounted the price rise, measured by the price index of the national accounts, was substantially less severe for consumer goods (4.0 per cent) than for capital goods. According to the official consumer price index the rise in prices from 1969 to 1970, on the basis of calendar year averages, was 10.5 per cent (4.6 per cent if the effects of the value added tax are discounted). Calculations suggest that increased prices for imported goods — directly and indirectly — explain about 2 per cent of the total rise in consumer goods prices. This still leaves 2—2.5 per cent to be explained by other inflatory factors than the value added tax and the rise in price of foreign commodities. At first sight this is surprisingly little for a year with such a severe wage increase. The explanation is that internal factors which, aside from the introduction of the value added tax, pushed prices up, did not exert their full impact until the second half of the year. The price increase

throughout the year was consequently much more marked than the price increase calculated on the basis of the calendar year averages. From December 1969 to December 1970 the official consumer price index climbed 13.2 per cent. The increase from January to June (5 months) was 2.4 per cent and from June to December (6 months) 4.7 per cent, including the effect of the tax increases in November.

Incomes and income distribution

In consequence of the introduction of a value added tax some of the income figures in the national accounts for 1970, apart from being unusually uncertain, can not any longer be given quite the same interpretation as previously. This applies in particular to total factor income and its components, the increase in which from 1969 to 1970 reflects heavier indirect taxation, but not the concessions granted at the same time in direct taxation and social security contributions. Since these consessions benefited various categories of income receivers in varying degrees a picture of the changes in the income distribution from 1969 to 1970 can only be had from data on disposable income, even though these are available in less detail and may be uncertain.

The total public and private disposable income («disposable income for Norway») rose in terms of current prices at a record rate between 1969 and 1970, viz. by about 9,700 million kroner or 15.8 per cent on the basis of provisional figures. Of this 3.5 percentage units were due to an increase in the volume of the net national product, about 1.9 percentage units can be ascribed to improved terms of trade, while the remaining approximately 10 percentage units must be put down to a rise in wage and profit rates. Of the total increase in disposable income the government laid claim to about 1,500 million kroner. This amount corresponds to an increase in disposable public income of 9.7 per cent. The increase in the private disposable income (i.e. private earned incomes plus government transfers received, less direct taxes and contributions to social security) from 1969 to 1970 may be assessed at about 8,200 million kroner, or 17.9 per cent. The figures indicate a substantial redistribution of disposable income from the public sector to the private sector.

Only summary and comparatively unreliable data exist on the way in which the increase in private disposable income was spread. The few figures available suggest that no substantial redistribution took place as between the two major categories of income earners: wage-earners, insured persons and pensioners on the one hand and self-employed persons and companies on the other. Calculations carried out for the former of these categories reveal a rise in nominal disposable income of 18.5 per cent. For the latter category nominal disposable income rose by 16.8 per cent from 1969 to 1970, according to provisional figures the rise in nominal private disposable income from 1969 to 1970 was sufficiently strong to imply an appreciable increase also in real income, probably the strongest for many years. For the category of wage-earners, insured persons and pensioners, taken as a whole, disposable real income deflated by the consumer price index of the national accounts increased by 7.9 per cent. Allowing for the increase in the number of persons in this category, this figure agrees well with the results of direct calculations which have been carried out in order to assess the development of disposable real income for selected types of household. These calculations show that wage-earning households in the lower and medium income groups (i.e. pre-tax incomes of 18,000 kroner and 29,000 kroner in 1970), with an income trend between 1969 and 1970 on a par with the average for male industrial workers, enjoyed an improvement in real wages varying between about 4 per cent and about 7 per cent according to income and size of family. For households with a pre-tax income of 70,000 kroner in 1970, and an income trend on a par with the average for salary earners according to the statistics of the Norwegian Employers' Federation the improvement varied between about 2.5 per cent and about 5.5 per cent depending on the size of family. (For further details and for the basis of these calculations, see Table 76.) Wage statistics suggest that there may have been a wide dispersion around these average figures for all types of household. The impression persists, however, that the increase in disposable real income from 1969 to 1970 for large groups of households amongst industrial workers and privately employed salary earners was generally about twice as strong as the average over the last decade. In the case of married couples enjoying old age pensions from the national insurance system, with no other source of income but their basic pension, the rise in disposable real income in 1970 was approximately 7 per cent, or just about the average for recent years.

Figures for the increase in the factor income and its components (wages and entrepreneurial income), for reasons already given, are less illuminating this year than usual. However, preliminary figures seem to suggest that no particulary big changes took place in in-

come distribution from 1969 to 1970. The total factor income rose, according to provisional figures, about 6,800 million kroner during the last year. Of this increase 4,500 million kroner accrued to wage-earners, whereas entrepreneurial incomes rose a little more than 2,300 million kroner. The share of wages for all sectors of the economy taken jointly (viz. gross wages including employers' contributions to social insurance as a percentage of the total factor income) was in 1970 66.5 per cent, or about the same as in the two preceding years. The rise in entrepreneurial income last year was most marked for industries exposed to foreign competition, which jointly increased their share of the total factor income from 9.6 per cent in 1969 to 11.3 per cent in 1970, according to provisional figures. Of the increase in entrepreneurial income in this category of industries over half (about 900 million kroner) accrued to shipping, but other industries exposed to foreign competition (*inter alia* shipbuilding and basic metals industry) also showed a substantial increase in entrepreneurial incomes.

Private savings rose by 3,000 million kroner, from the extraordinary low figure of 4,900 million kroner in 1969 to 7,900 million kroner in 1970, according to provisional and rather uncertain figures. The savings ratio (private saving as a percentage share of private disposable income) which was 14.2 per cent on average during the period 1964—1968 and declined to 10.7 per cent in 1969, recovered to 14.7 per cent in 1970. A rise in company savings, most prominently in the shipping sector, contributed to the increase in total private savings from 1969 to 1970. But the fluctuations of the savings ratio during the two last years presumably should be ascribed primarily to fluctuations in personal savings in consequence of the fluctuations of consumer purchases caused by the introduction of the value added tax. Fluctuations in consumers' purchases were reflected in unusually low personal savings in 1969 and high personal savings in 1970.

Public savings — calculated as in the national accounts on the basis of accrued taxes — increased by approximately 150 million kroner from 1969 to 1970, according to preliminary estimates. From 1968 to 1969 public savings rose by 700 million kroner according to final figures.

The balance of payments

The balance of payments for 1970 showed a deficit of 1,450 million kroner, according to provisional figures. In 1968 and 1969 there was a surplus of respectively 1,083 million kroner and 960 million kroner. For goods and services taken together there was an import surplus in 1970 of 875 million kroner, as against an export surplus the foregoing year of 1,495 million kroner. The balance of interest and transfers payments showed a deficit in 1970 (575 million kroner) of about the same size as in 1969 (535 million kroner).

The net change in the goods and service balance from 1969 to 1970 of approximately 2,400 million kroner — from a surplus in 1969 to a deficit in 1970 — was in the main the net result of three factors. Net imports of ships for the merchant fleet (the import of new and second-hand ships minus the export of second-hand ships) rose by about 1,800 million kroner. Net imports of other goods, including new ships exported from Norwegian yards, rose just under 1,800 million kroner. Counteracting the increased net import of ships and other goods the net earnings of the merchant fleet rose from 1969 to 1970 by 1,300 million kroner, as a result of higher freight rates. The increase in net imports of goods excluding ships must be viewed as a consequence of the marked upswing in 1970 of investments in fixed capital and stocks.

The total terms of trade (for goods and services jointly) improved 4 per cent last year. Higher average freight rates contributed substantially towards this result, but even terms of trade in the commodity exchange recorded an improvement. With unchanged price indices for exports and imports from 1969 to 1970, and given the same volume figures as in 1970, the current deficit would have been an estimated 1,200 million kroner less than it actually was in 1970.

Gold and currency reserves showed an increase again in 1970, despite the substantial deficit on current account. From the end of November 1969 to end November 1970 the increase was about 500 million kroner, both for official currency reserves as defined by the International Monetary Fund, and for total gold and currency holdings. The short-term debt showed only a slight change, which meant an improvement in foreign currency liquidity.

Prospects

A feature common to the economy of most western industrial communities in 1970 was the slack growth of industrial production throughout the second half of the year. Nevertheless, the overall economic picture at the end of 1970 and the future prospects vary greatly from one country to another. The United States has passed through a recession,

and is most probably facing a period of expansion which, aided by a more expansive policy, may produce a substantial growth in production in the course of 1971. The countries of Western Europe, apart from Great Britain, have a high level of activity, but until very recently a deflationary economic policy has been pursued which has effectively put a brake on the rate of growth. The growth of production during the first half of 1971 may be expected to be slacker than usual, although an improvement is possible towards the end of the year. A continued rise in prices must be expected in the world market for industrial finished goods, as a result of previous as well as current cost increases.

Against this background the prospects for Norwegian exports of raw materials in 1971 must be considered variable and somewhat uncertain, whereas finished goods may expect satisfactory marketing conditions and stable or slightly rising export prices. On the home market somewhat heavier taxation and a continued price rise will, despite the automatic wage regulation in the spring, probably imply a far less marked increase in the consumers' disposable real incomes than during the rapid upswing of 1970. The increase in the volume of consumption for the year as a whole, however, will be greater than was the case in 1970. The increase in stocks may, on the other hand, be assumed to prove substantially less pronounced. However, both public and private demand for fixed capital goods will act as a growth stimulus also in 1971, as the measures initiated in November last year with a view to check investments will not prove very effective for some time to come.

As far as can be seen at the moment, the demand pressure in the Norwegian economy may be assumed to ease somewhat in the course of 1971. However, the pressure is at present so great that production and employment will hardly be noticeably affected and a more or less normal growth rate may be expected for 1971 as a whole, determined largely by the productive capacity of the economy. A change-about in the stockbuilding policy of enterprises, which is likely to happen, will have the effect of reducing substantially the rate of increase for imports. The import of ships, however, will increase markedly, so that despite big freight earnings a considerable current deficit on the balance of payments must be expected. Continued rises in foreign prices, the after-effects of domestic cost increases in 1970 and the automatic adjustments of wages and agricultural prices during the spring makes it probable that the problem of rising prices will be focalized also in 1971.

Økonomisk-politisk kalender 1970

Utlandet

Januar

22. Østerrike
Østerrike hever diskontoen med ¼ prosent til 5 prosent.

24. Vest-Tyskland
Den vest-tyske regjering fortsetter tilstrammingspolitikken. Nye finanspolitiske tiltak omfatter bl.a. en foreløpig båndlegging av budsjetterte statlige investeringsutgifter til et beløp av 2,6 milliarder DM. Det skal opprettes et statlig motkonjunkturfond på 2,5 milliarder DM, som skal være innbetalt til Nasjonalbanken innen utgangen av første halvår 1970. Gjennomføringen av planlagte skattelettelser til fordel for så vel lønnstakere som selskaper skal utsettes. En moderat tilstramming av prispolitikken vil bli gjennomført.

26. Storbritannia
Den britiske regjering godkjenner en gjennomsnittlig prisøking på stål på 10 prosent.

Februar

1. Sverige
Merverdiavgiften økes for varige forbruksvarer, og avgiftene på øl og tobakk forhøyes

1. Frankrike
Tilbakebetalingstiden ved kjøp av forbruksvarer på avbetaling utvides fra 15 til 18 måneder.

2. Sambandsstatene
Presidenten legger fram et nytt overskottsbudsjett for finansåret 1970/71. Etter Presidentens oppfatning er budsjettet så restriktivt at Nasjonalbanken nå kan lette på kredittrestriksjonene. Av Nasjonalbanken blir imidlertid budsjettet bedømt som ekspansivt.

4. Storbritannia
Ifølge britiske pressekilder ble det i 1969 nedbetalt vel 1 000 mill. pund sterling på Storbritannias kortsiktige gjeld på til sammen ca. 3 100 mill. pund. Det resterende beløp vil bli betalt tilbake i år.

18. Sverige
En akutt uro-situasjon er oppstått omkring den svenske krone, både på hjemmemarkedet og i utlandet, bl.a. som følge av rykter om strengere valutarestriksjoner.

28. Storbritannia
Det uavhengige National Institute of Economic and Social Research gir uttrykk for at myndighetene bør slå inn på en mer ekspansiv økonomisk politikk og antyder ønskeligheten av betydelige vekststimulerende skattereduksjoner i det kommende statsbudsjett. Etter Instituttets prognoser vil bruttonasjonalproduktet i volum med uendret økonomisk politikk bare øke med 2-2,5 prosent pr. år fra slutten av 1969 til midten av 1971. Etter Instituttets anslag skulle produksjonskapasiteten gi rom for en stigning i bruttonasjonalproduktet på rundt 3,5 prosent pr. år.

Mars

4. Sverige
Den svenske riksdag vedtar gjennomføringen av 40 timers arbeidsuke i to etapper med full virkning fra 1/1 1973.

5. Storbritannia
Den britiske nasjonalbank senker diskontoen fra 8 prosent til 7½ prosent. Nedsettelsen må ses på bakgrunn av en meget sterk innstrømming av utenlandsk kapital.

6. Vest-Tyskland
De vest-tyske myndigheter gjennomfører en ytterligere tilstramming i kredittpolitikken ved å øke diskontoen fra 6 prosent til 7,5 prosent. Dette er den høyeste diskontosats Vest-Tyskland har hatt etter krigen.

6. Italia
Den italienske nasjonalbank hever diskontoen fra 5 prosent til 5,5 prosent. Etter de opplysninger som foreligger, var bakgrunnen både den vest-tyske diskontoforhøyelse og eksporten av likvid finanskapital, som etter hvert var blitt større enn myndighetene ville godta.

17. Sambandsstatene
Presidenten frigjør for bygge- og anleggsformål budsjettmidler på 1,5 milliarder dollar, som var blitt sperret så sent som sist september. Som følge av dette og av en uforutsett øking i de offentlige lønnsutgifter i forbindelse med streik i postvesenet, er det usikkert om det budsjetterte overskott for finansåret 1970/71 vil kunne realiseres.

18. Frankrike
Frankrikes nasjonalbank har overfor landets banker understreket at banker som etter 31/3 overskrider utlånsrammen, må regne med å måtte deponere et beløp tilsvarende overskridelsen på en rentefri konto i nasjonalbanken.

18. Sambandsstatene
Etter at Nasjonalbanken i lengre tid ikke har tillatt øking i kredittvolumet eller nedgang i rentenivået trass i klare stagnasjonstegn, kunngjøres at den vil tillate en øking i kredittvolumet på mellom 2 og 6 prosent. Myndighetene har også tolerert en moderat nedgang i rentesatsene for visse lånekategorier.

23. Spania
Diskontoen i Spania heves fra 5½ prosent til 6½ prosent.

24. Finland
Regjeringen Koivisto beslutter ikke å undertegne Nordøk-avtalen.

25. Finland
Finlands Bank setter iverk strengere kredittrestriksjoner. Forretningsbankenes opplåningskvoter i Nasjonalbanken reduseres med 10 prosent. Samtidig oppheves en bestemmelse i kredittavtalen fra høsten 1969 som gav bankene anledning til å yte kreditter for inntil 90 prosent av innskottsmassen.

31. Storbritannia
Lønnsforhandlingene i mars har foreløpig resultert i tilbud fra arbeidsgiverne om nye betydelige lønnsforhøyelser, bl.a. 19—22 prosent for Imperial Chemical Industries (gjelder 38 000 arbeidstakere), 19 prosent for Det britiske rederforbund (54 000 arbeidstakere) og 8,5 prosent for 330 000 statstjenestemenn.

April

2. India
Den indiske nasjonalforsamling godkjenner regjeringens forslag om nasjonalisering av de 14 største indiske banker, som tilsammen disponerer over 85 prosent av den samlede nasjonale bankkapital.

9. Sverige
Den svenske finansminister foreslår på ny å innføre en 25 prosent avgift på «uprioritert» byggevirksomhet, bl.a. kontor-, butikk- og bankbygg.

14. Storbritannia
Den britiske regjering legger fram sitt forslag til nytt statsbudsjett for finansåret 1970/71. Forslaget, som representerer en moderat endring av den økonomiske politikken i ekspansiv retning, omfatter skattelettelser til et beløp av 220 mill. pund pr. år.

15. Storbritannia
Diskontoen senkes fra 7½ prosent til 7 prosent. «Taket» på bankutlånene blir opphevet, men på den annen side skjerpes kravene til bankenes innskottsreserver. Importørenes obligatoriske deposita blir redusert fra 40 prosent til 30 prosent.

30. Sverige
Sveriges Riksbank inngår avtale med forretningsbankene om at bankenes utlånsøking ikke skal overstige 4 prosent. Etter bankkilder betyr avtalen i realiteten kredittstopp.

Mai

5. Storbritannia
Alle britiske lån under det såkalte swapsystem med utenlandske sentralbanker er nå tilbakebetalt.

11. Sverige
Den svenske regjering legger fram innstilling om offentlig representasjon i forretningsbankenes styrer. Etter forslaget skal de fire store banker ha minst to statlige representanter i styret.

12. Canada
Diskontoen settes ned fra 8 prosent til 7½ prosent.

15. Frankrike
Den franske finansminister varsler lettelser i kredittpolitikken. Bl.a. vil kredittreguleringen bli gradvis opphevet fra 1. juli.

21. Vest-Tyskland
De vest-tyske myndigheter beslutter å skjære ned budsjetterte statsutgifter og å øke det offentlige motkonjunkturfond fra 2,5 milliarder DM til 5 milliarder DM.

21. Danmark
Det danske folketing vedtar å forhøye den generelle merverdiavgiften fra 12½ prosent til 15 prosent og merverdiavgiften for importvarer fra 9 prosent til 15 prosent. Videre godkjennes prisstopp for de tjenesteytende næringer.

25. Sudan
Samtlige sju banker samt fire utenlandske handelskompanier nasjonaliseres.

29. Sverige
Det nye statsbudsjettet for finansåret 1970/71 representerer en utgiftsøking på bare 5 prosent og en inntektsøking på 11 prosent i forhold til foregående finansår. Merverdiavgiften foreslåes økt fra 10 prosent til 14 prosent fra 1. januar 1971 (fra 1. februar 1970 for varige forbruksvarer). Fra 1. februar 1970 vil Regjeringen dessuten øke avgiftene på øl og tobakk. En spesiell proposisjon om strengere skattlegging av formue og av arv bli framsatt våren 1970.

Juni

2. Storbritannia
Phillips Petroleum Co. melder om et gigantisk oljefunn i den norske sektoren av Nordsjøen.

2. Canada
Canada opphever den faste binding til den amerikanske dollar. Samtidig senkes diskontoen fra 7½ prosent til 7 prosent.

10. Sverige
Alle kasse- og kontokreditter skjæres ned med 20 prosent.

10. EEC
Fellesmarkedets ministerråd bekrefter invitasjonen til de fire søkerland om forhandlinger med sikte på fullt medlemskap.

18. Storbritannia
Ved Underhusvalget mister Arbeiderpartiet flertallet, og en konservativ regjering under Heath overtar.

24. Sveits
Den sveitsiske nasjonalforsamling vedtar et regjeringsforslag om innføring av eksportdepositum på 5 prosent for eksportbeløp på 5 000 sveitsiske franc og høyere. Ordningen tar sikte på å bremse den innenlandske likviditetsøkingen.

Juli

1. Vest-Tyskland
Den vest-tyske nasjonalbank beslutter å skjerpe kravene til bankenes innskottsreserver. Tiltaket må ses på bakgrunn av den sterke kapitalinnstrømningen fra utlandet i de nærmest foregående uker og ønsket om å nøytralisere likviditetsvirkningene av denne.

1. Sambandsstatene
Ekstraskatten på personlige inntekter avvikles.

8. Finland
Reglene for avbetalingshandelen skjerpes. Bl.a. skal 60 prosent av kjøpesummen for personbiler fra Vest-Europa og Sambandsstatene betales kontant og restbeløpet over 9 måneder.

8. Valutafondet
På et møte i «ti-lands-gruppen» i Paris ble det ikke oppnådd enighet om et amerikansk forslag om at Valutafondet bør endre reglene for valutakursene, bl. a. med sikte på større fleksibilitet. Forslaget møtte særlig fransk motstand.

8. Frankrike
Kravene til bankenes innskottsreserver skjerpes.

11. Vest-Tyskland
Den vest-tyske nasjonalforsamling vedtar Regjeringens forslag om en 10 prosent øking av all skatt både på personlige inntekter og selskapsinntekter som forfaller til betaling i tidsrommet 1. august 1970—1. juli 1971. Ekstraskatten skal senere tilbakebetales. En tidligere bebudet forhøyelse av minstefradrag utsettes på ubestemt tid. Dessuten vedtas en midlertidig tilstramning av reglene for nedskrivning av kapitalutstyr.

16. Vest-Tyskland
Den vest-tyske nasjonalbank senker diskontoen fra 7½ prosent til 7 prosent.

21. Storbritannia
Realitetsdrøftingene mellom Storbritannia og EEC's ministerråd om britisk tilslutning til fellesmarkedet innledes i Brussel. Den britiske delegasjons leder Anthony Barber erklærer at Storbritannia er villig til å anerkjenne en felles landbrukspolitikk i et utvidet EEC.

22. Storbritannia
Det britiske finansdepartement kunngjør at det tar sikte på å gjennomføre visse sparestimulerende tiltak, bl. a. en forhøyelse av rentesatsene for innskott i den statseide Na-

tional Savings Bank, fra årsskiftet. Tiltakene omfatter også en oppjustering av maksimumsbeløpet for skattefri sparing.

24. Sverige
De svenske forretningsbanker setter opp sine utlånsrenter med ½—1 prosent, slik at renten på vanlige banklån kan gå helt opp i 10¾ prosent.

August

11. Vest-Tyskland
Den vest-tyske stat vil i tiden fram til 1975 subsidiere renten for skipsverftenes eksportkreditter med 3 prosent. Kreditter skal kunne gis med inntil 80 prosent av byggesummen, med løpetid på høyst 8 år.

24. Storbritannia
Instituttet for økonomisk og sosial forskning anbefaler i sin augustrapport en mer markert omlegging av den økonomiske politikken i ekspansiv retning enn den som har funnet sted.

26. Verdensbanken
Verdensbanken hever renten på lån til utviklingsland fra 7 prosent til 7¼ prosent.

27. Frankrike
Den franske diskonto blir satt ned med ½ prosent til 7½ prosent.

27. Sverige
Etter at detaljprisene på matvarer hadde steget med 5—6 prosent i løpet av en halv måned, eller langt sterkere enn de direkte prisvirkninger av inntekstoppgjøret i jordbruket skulle tilsi, setter de svenske myndigheter i verk prisstopp for de viktigste matvarer.

27. Italia
Med sikte bl.a. på å stimulere produksjons- og investeringsvirksomhet i industrien og dempe økingen i det private forbruket beslutter de italienske myndigheter å gjennomføre en rekke tiltak på det finanspolitiske og kredittpolitiske område. En lang rekke forbruksskatter vil bli økt, til dels betydelig, og ekstraskatten på inntekter over 5 millioner lire pr. år (svarende til om lag 57 000 kroner) forhøyes fra 1,5 prosent til 4 prosent. En forhøyelse av arbeidsgivernes trygdeavgifter vil representere en øking i de totale arbeidskostnader på 1,5 prosent. På den annen side vil bedrifter som nytter sine disponible ressurser til investeringer i produksjonskapital bli innrømmet visse skattelettelser såfremt investeringene ikke blir finansiert ved lån opptatt i utlandet.

September

1. Canada
Diskontoen settes ned fra 7 prosent til 6½ prosent.

1. Storbritannia
Importørene deponerer 20 prosent av importvarenes verdi for å få dem ut av tollagrene, mot tidligere 30 prosent. Etter de opprinnelige regler for deponeringsordningen for importvarer, som omfatter alle importvarer unntatt næringsmidler, råvarer og viktige maskiner, var satsen 50 prosent.

8. Belgia
Regjeringen i Belgia meddeler at merverdiavgift vil bli innført fra årsskiftet 1970/71. Satsene vil variere fra 6 prosent til 25 prosent.

17. Sambandsstatene
De amerikanske myndigheter setter i verk visse letelser i kravene til bankenes innskottsreserver. Som direkte følge av dette tiltak vil om lag 350 mill. dollar bli frigjort. Dessuten skal kreditvolumet tillates å øke noe raskere enn tidligere; en tar sikte på å øke vekstraten for seddelomløp og folioinnskott under ett fra 3 prosent til 4 prosent pr. år.

22. Danmark
Den danske regjering legger fram et program for «sanering av landets økonomi». Planen er sammenfattet i 12 punkter og omfatter bl.a. forslag om øyeblikkelig prisstopp, utbyttebegrensning, økt skatt på kapitalgevinster og gradvis opphevelse av den automatiske dyrtidsregulering.

30. Frankrike
De franske myndigheter beslutter å lette avbetalingsvilkårene for varige forbruksvarer. For biler skal kontantandelen av kjøpesummen reduseres fra 50 prosent til 40 prosent, for elektriske husholdningsartikler fra 25 prosent til 20 prosent og for en rekke andre varige forbruksvarer fra 40 prosent til 30 prosent. Avbetalingsperioden skal økes fra 18 til 21 måneder. Merverdiavgiften på fjernsynsmottakere er redusert fra 33,33 prosent til 23 prosent.

Oktober

1. Italia
Kravene til bankenes tvungne innskott i Nasjonalbanken blir betydelig skjerpet.

1. Storbritannia
Renten for eksportkreditter og nye skipsbygningslån forhøyes med 1½ prosent til 7 prosent med virkning fra 1/10. Renteforhøyelsen gjelder bare nye lån.

9. Danmark
Folketinget vedtar 9/10 forslag om full prisstopp gjeldende fram til 1/3-1971 og basert på de priser som gjaldt 22/9-1970.

12. Sverige
Regjeringen i Sverige innfører full prisstopp foreløpig gjeldende til 1/4 1971. Prisstoppen omfatter hele spekteret av varer og tjenester med unntak for tobakk og alkohol, samt avgifter til stat og kommune.

15. Sambandsstatene
En omfattende streik i bilindustrien tar til.

17. Sverige
Regjeringens forslag til nytt statsbudsjett omfatter betydelige skatte- og avgiftsforhøyelser. Fra 1. november 1970 foreslås bensinavgiften og avgiften på vin og brennevin økt, og fra 1. januar 1971 avgiften på strømforbruk til private husholdninger, arbeidsgiveravgiften på lønnsutbetalinger og arbeidsgiverandelen av premie til syketrygd. Forhøyelsen av avgiftssatsene er beregnet å øke statsinntektene med 1 850 mill. svenske kroner på årsbasis, hvorav 775 mill. i inneværende budsjettår. Av den samlede avgiftsøking er 56 prosent beregnet å falle på arbeidsgiverne.

20. Frankrike
Den franske nasjonalbank setter ned diskontoen fra 7½ prosent til 7 prosent.

22. Belgia
Diskontoen i Belgia settes ned med ½ prosent til 7 prosent.

26. EEC
Fellesmarkedets ministerråd vedtar EEC-budsjettet for 1971 med en samlet utgiftssum på 27,17 milliarder kroner, en ubetydelig øking i forhold til rekordbudsjettet for 1970.

27. Storbritannia
Selskapsskatten settes ned fra 45 prosent til 42,5 prosent. Myndighetene varsler en betydelig reduksjon av skatten på personlige inntekter fra april 1971. På den annen side vil statens utgifter til helse- og velferdstjenesten bli betydelig redusert.

28. Japan
Diskontoen i Japan settes ned fra 6¼ prosent til 6 prosent.

29. Storbritannia
De såkalte clearingbankene i England og Skottland pålegges å øke sine tvungne innskott i Englands Bank med henholdsvis 1 prosentenhet og ½ prosentenhet. Dette innebærer en nøytralisering av kjøpekraft på om lag 100 mill. pund.

November

1. Island
Regjeringen i Island setter i verk full prisstopp for alle varer og tjenester.

12. Sambandsstatene
Diskontoen settes ned fra 6 prosent til 5¾ prosent.

16. New Zealand
Myndighetene setter i verk full prisstopp i to måneder. Prisstoppen vil bli fulgt opp av en fullmaktslov om priskontroll.

17. Vest-Tyskland
Nasjonalbanken senker diskontoen fra 7 prosent til 6½ prosent.

Desember

2. Vest-Tyskland
Nasjonalbanken senker diskontoen fra 6½ prosent til 6 prosent.

4. Sambandsstatene
Diskontoen settes ned fra 5¾ prosent til 5½ prosent.

4. Storbritannia
Deponeringsordningen for importvarer avvikles.

Norge

Januar

1. Merverdiavgiften på 20 prosent avløser den tidligere omsetningsavgift på 13,64 prosent. For investeringsvarer (som tidligere var belagt med omsetningsavgift, men som ikke blir belagt med merverdiavgift) innføres en særavgift på 13 prosent.

2. Regjeringen beslutter at forretningsbankenes forvaltningskapital pr. 31. desember 1969 skal danne grunnlaget for bankenes plasseringsplikt, istedenfor som opprinnelig vedtatt forvaltningskapitalen pr. 30. september 1969.

16. Regjeringen beslutter å pålegge bankene å holde visse minimumsreserver av primærlikvidene. For forretningsbankene er satsen satt til 4 prosent av beregningsgrunnlaget fra 1. februar til 1. mars 1970 og til 5 prosent fra 1. mars til 20. april, mens satsene for sparebanker med forvaltningskapital over 10 mill. kr. i de samme perioder er henholdsvis 3 prosent og 4 prosent. Satsen for forretningsbankenes primær- og sekundærlikvider skal settes opp med 1 prosent fra 1. februar til 1. mars og ytterligere med 1 prosent fra 1. mars til 20. april. Fra 21. april skal satsen reduseres med 2 prosent.

21. Den midlertidige prisstopp som ble innført i forbindelse med overgangen til merverdiavgift, oppheves. Unntatt er forbudet mot prisforhøyelser for elektrisk energi.

28. Vesentlig som følge av innføringen av merverdiavgiften ved årsskiftet, økte konsumprisindeksen med 5,6 prosent fra desember til januar.

Februar

9. Årets tariffoppgjør tar til. Arbeidsgiverforeningen og Landsorganisasjonen innleder de sentrale forhandlinger.

27. Regjeringen vedtar at den tidligere besluttede forhøyelse av reservesatsen for bankenes likvider fra 1. mars ikke skal iverksettes. Satsen blir dermed uendret for hele perioden 1. februar til 20. april.

Mars

5. Stortinget vedtar å heve husbankrenten på boliglån med 0,5 prosent til 5 prosent for 1. prioritetslån og 5,5 prosent for 2. prioritetslån.

12. Landsorganisasjonen begjærer forhandlingene brutt.

17. Meklingen tar til.

20. Regjeringen beslutter å heve renten for nye lån i Statens Landbruksbank med 1 prosent, mens den for gamle lån stiger med gjennomgående 0,5 prosent.

April

6. Riksmeklingsmannen setter fram forslag til en ramme for de samlede inntektsoppgjør. Forslaget ble anbefalt av partene.

13. Rådet i Direktoratet for utviklingshjelp vedtar med 8 mot 5 stemmer at Norge skal støtte prosjekter som iverksettes av store folkeorganisasjoner og bevegelser som arbeider for nasjonal og sosial frigjøring i sine land.

Mai

25. Stortinget vedtar Regjeringens forslag om å plassere inntil 12 prosent av økingen i Folketrygdfondets midler i 1970 som innskott i bankene.

26. Det kredittpolitiske utvalg blir avløst av Den kredittpolitiske samarbeidskomité og Det kredittpolitiske råd.

29. Meklingsforslaget vedtas.

29. Forslag til ny to-årig jordbruksavtale for perioden fra 1. juli 1970 til 30. juni 1972 undertegnes av partene.

Juni

4. Stortinget vedtar å øke Norges kapitalinnskott i Verdensbanken med 44,8 mill. dollar til 204,8 mill. dollar.

19. Regjeringen vedtar å forhøye minstereservesatsene for forretningsbankene med 1 prosent fra 1. august og med ytterligere 1 prosent fra 11. september.

25. Stortinget vedtar med 132 mot 17 stemmer at Norge skal bekrefte den tidligere innsendte søknad om fullt medlemskap i EEC.

Juli

10. Norges Bank gir nærmere regler for bankenes utenlandstransaksjoner i 1970. De nye regler begrenser bankenes adgang til å ta opp lån o.l. utenlands.

13. Konsumprisindeksen pr. 15. juni var 113,1. Den «røde streken» var dermed nådd for høstfagene.

17. Etter kgl.res. av 17. juli skal utlånene fra private finansieringsselskap ved utgangen av 1970 ikke ligge mer enn 8 prosent over nivået pr. 31. mars 1969.

31. For månedene juni og juli viste konsumprisindeksen en forholdsvis sterk øking, fra 112,4 i mai til 113,1 i juni og 114,8 i juli. Årsaken var i første rekke stigende matvarepriser, bl.a. som følge av inntektsoppgjøret for jordbruket.

August

10. Aksjonsutvalget for Mardøla-demonstrasjonen ber i en skrivelse til Regjeringen om at naturverninteressene i sterkere grad enn hittil må få komme til orde når kraftutbygging skal vurderes.

September

15. Konsumprisindeksen pr. 15. september steg 1,4 poeng fra måneden før — fra 114,4 til 115,8. Den sterke stigningen utløser krav om prisstopp fra opposisjonens side, men kravet avvises av Finansministeren.

Oktober

1. Arbeidstiden for helkontinuerlig og døgnkontinuerlig skiftarbeid settes ned til 40 timer pr. uke i gjennomsnitt over skiftperioden.

5. Forslaget til statsbudsjett for 1971 viser en sluttsum på 23 700 mill. kr., en øking på 3 176 mill. kr. (15,5 prosent) i forhold til budsjettet for 1970. Budsjettet er gjort opp med et overskott før lånetransaksjoner på 200 mill. kr. og viser et samlet finansieringsbehov på 3 033 mill. kr. Budsjettforslaget innebærer øking i satsene for en rekke avgifter, bl.a. stempelavgiften på tobakksvarer, alkoholavgiftene og bilavgiftene. Dessuten er særskatten til utviklingshjelp foreslått hevet fra 0,5 til 1 prosent av antatt inntekt. Samtidig med statsbudsjettet legges forslaget til nasjonalbudsjettet for 1971 fram for Stortinget.

15. Kontantandelen ved avbetalingskjøp av personbiler og stasjonsvogner settes opp fra 50 til 60 prosent.

16. Indeksoppgjøret for ansatte i varehandel gav et tillegg på 4,5 prosent på alle minstelønnssatser og på alle personlige tillegg.

19. Ny tariffavtale for skogsarbeidere blir vedtatt etter mekling.

30. Enighet oppnås om en øking i tømmerprisene for sesongen 1970—71 på gjennomsnittlig om lag 11 prosent fra foregående sesong.

November

12. I Regj.res. av 12. november blir forretningsbankene pålagt å holde en tilleggsreserve i Norges Bank, dersom utlånsøkingen i løpet av 1970 er større enn 9 prosent for forretningsbanker med forvaltningskapital over 500 mill. kr. og 13 prosent for øvrige forretningsbanker. Samme dag blir det også gitt bestemmelser som regulerer utlånsøkingen i 1971 for de private finansieringsselskaper.

16. Stortinget vedtar avgiftsforhøyelser for bl.a. tobakk, brennevin og bensin med øyeblikkelig virkning.

Desember

8. Med hjemmel i kgl.res. av 8. desember gjennomføres midlertidig prisstopp med tilbakevirkende kraft fra 20. november. I tillegg foreslås en rekke andre prisdempende tiltak, som i hovedsaken omfatter:

Stopp av lønnsglidning som ikke er hjemlet i tariffavtaler.

Forhandlinger med de respektive interesseorganisasjoner om stopp av annen ekstraordinær inntektsglidning.

Henstilling til statsbankene om å holde tilsagnene i 1971 innenfor 90 prosent av de tidligere tildelte tilsagnskvoter.

Reduksjon av byggekvotene for 1971 med 10 prosent og utvidelse av byggereguleringens omfang.

Henstilling til fylker og kommuner om å forskyve igangsetting av bygge- og anleggsarbeider.

Selektiv forskyvning og utsettelse av igangsettingen av statens bygge- og anleggsarbeider og reduksjon av kjøp av utstyr innenfor en ramme på 150 mill. kr. av bevilgningene til disse formål.

Spørsmålet om eventuelle ytterligere tiltak overfor kredittinstitusjonene ut over den tilstramming av kredittpolitikken som ble gjennomført ved Regjeringens resolusjon av 12. november vil bli overveid.

17. Stortinget vedtar statsbudsjettet for 1971.

Nasjonalregnskap.

	1966	1967	1968	1969*	1970*
A. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Mill. kr.					
Privat konsum	31 128	34 017	36 533	40 704	45 851
Offentlig konsum	7 801	8 881	9 763	10 831	12 319
Sivilt	5 903	6 803	7 492	8 309	9 571
Militært	1 898	2 078	2 271	2 522	2 748
Bruttoinvestering	22 462	24 841	23 988	24 900	32 670
Bygninger og anlegg	9 985	11 343	11 736	13 145	15 189
Skip og båter	4 587	5 303	4 726	2 960	5 590
Annet transportmateriell	1 968	2 093	2 284	2 789	3 004
Maskiner, redskap, inventar	4 950	5 479	5 398	5 508	6 651
Lagerendring	972	623	— 156	498	2 236
Eksportoverskott	— 548	— 837	1 648	1 495	— 875
Eksport	22 385	25 132	27 679	29 435	33 575
— Import	22 933	25 969	26 031	27 940	34 450
Bruttonasjonalprodukt	60 843	66 902	71 932	77 930	89 965
Kapitalslit	12 367	13 542	14 889	15 714	17 911
Bygninger og anlegg	4 232	4 565	4 889	5 384	6 112
Skip og båter	3 635	4 047	4 741	4 627	5 190
Annet transportmateriell	1 698	1 885	2 019	2 313	2 654
Maskiner, redskap, inventar	2 802	3 045	3 240	3 390	3 955
Nettonasjonalprodukt	48 476	53 360	57 043	62 216	72 054
B. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prosentvis fordeling.					
Privat konsum	51,2	50,8	50,7	52,2	51,0
Offentlig konsum	12,8	13,3	13,6	13,9	13,7
Sivilt	9,7	10,2	10,4	10,7	10,6
Militært	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1
Bruttoinvestering	36,9	37,1	33,4	32,0	36,3
Bygninger og anlegg	16,4	17,0	16,3	16,9	16,9
Skip og båter	7,6	7,9	6,6	3,8	6,2
Annet transportmateriell	3,2	3,1	3,2	3,6	3,3
Maskiner, redskap, inventar	8,1	8,2	7,5	7,1	7,4
Lagerendring	1,6	0,9	— 0,2	0,6	2,5
Eksportoverskott	— 0,9	— 1,2	2,3	1,9	— 1,0
Eksport	36,8	37,6	38,5	37,8	37,3
— Import	37,7	38,8	36,2	35,9	38,3
Bruttonasjonalprodukt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kapitalslit	20,3	20,2	20,7	20,2	19,9
Bygninger og anlegg	6,9	6,8	6,8	6,9	6,8
Skip og båter	6,0	6,0	6,6	5,9	5,8
Annet transportmateriell	2,8	2,8	2,8	3,0	2,9
Maskiner, redskap, inventar	4,6	4,6	4,5	4,4	4,4
Nettonasjonalprodukt	79,7	79,8	79,3	79,8	80,1
C. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Prisindekser. 1961 = 100.					
Privat konsum	121,4	127,1	131,4	135,8	149,1
Offentlig konsum	138,2	145,8	153,2	159,6	174,6
Sivilt	141,2	149,0	158,4	165,7	181,5
Militært	129,9	136,1	138,1	142,3	153,9
Bruttoinvestering	115,1	116,6	123,2	131,2	140,0
Bygninger og anlegg	126,0	130,3	134,6	142,6	156,3
Skip og båter	94,9	96,6	111,4	115,0	125,9
Annet transportmateriell	121,3	128,7	131,3	137,7	150,2
Maskiner, redskap, inventar	112,9	113,3	113,2	112,0	122,7
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	104,8	106,6	106,1	106,9	119,7
— Import	100,9	101,7	102,2	104,6	112,5
Bruttonasjonalprodukt	123,1	128,2	132,5	137,8	153,6
Kapitalslit	113,1	116,5	123,8	128,6	140,3
Bygninger og anlegg	126,5	131,1	135,5	143,8	157,1
Skip og båter	98,0	101,1	117,4	122,1	133,2
Annet transportmateriell	121,7	128,9	131,7	139,4	151,4
Maskiner, redskap, inventar	112,8	113,7	113,7	112,0	122,6
Nettonasjonalprodukt	126,0	131,5	135,0	140,3	157,3

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
D. Bruttonasjonalprodukt etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	2 221	2 335	2 784	2 771	3 309
Skogbruk m. v.	1 000	1 018	850	867	1 097
Fiske m. v.	1 249	1 089	908	924	1 245
Hvalfangst	60	38	18	2	3
Bergverksdrift m. v.	521	570	597	702	855
Industri	14 684	15 778	16 997	19 049	21 928
Bygge- og anleggsvirksomhet	4 732	5 423	5 618	6 351	6 980
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 648	1 863	2 060	2 254	2 854
Varehandel	11 245	12 073	12 555	13 790	15 245
Finansinstitusjoner	1 177	1 458	1 639	1 766	1 928
Forretningsbygg og boliger	2 819	3 075	3 394	3 691	4 156
Sjøfart	6 042	7 002	7 866	7 379	8 952
Tjenester i tilknytting til sjøfart	388	402	421	464	484
Annen samferdsel	3 670	4 088	4 473	4 857	5 933
Offentlig adm. og forsvar	2 263	2 579	2 787	3 089	3 375
Offentlig og privat tjenesteyting	4 864	5 636	6 263	6 978	8 206
Personlig tjenesteyting	1 108	1 212	1 324	1 438	1 605
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	1 152	1 263	1 378	1 558	1 810
Bruttonasjonalprodukt	60 843	66 902	71 932	77 930	89 965
E. Privat konsum. Mill. kr.					
Matvarer	8 529	9 085	9 652	10 436	12 252
Drikkevarer og tobakk	2 368	2 573	2 787	3 087	3 476
Bolig, lys og brensel	3 456	3 709	4 075	4 454	5 223
Møbler og husholdningsartikler	2 368	2 635	2 793	3 351	3 613
Klær og skotøy	3 829	4 161	4 351	4 706	5 347
Helsepleie og personlig hygiene	2 087	2 409	2 618	2 946	3 538
Reiser og transport	2 909	3 237	3 389	4 231	4 166
Fritidssysler og utdanning	2 065	2 251	2 415	2 622	2 836
Annet konsum	3 202	3 555	3 976	4 406	4 997
Spesifisert konsum	30 813	33 615	36 056	40 239	45 448
+ Korreksjonsposter[1]	315	402	477	465	403
Privat konsum	31 128	34 017	36 533	40 704	45 851
F. Bruttoinvestering uten lager etter næring. Mill. kr.					
Jordbruk	885	949	1 072	1 281	1 439
Skogbruk	234	219	207	209	195
Fiske m. v.	523	519	433	432	463
Hvalfangst	— 7	11	4	— 5	— 13
Bergverksdrift m. v.	163	169	266	249	251
Industri	3 683	4 110	3 566	3 588	4 823
Bygge- og anleggsvirksomhet	490	534	530	623	781
Elektrisitetsforsyning	1 460	1 472	1 500	1 596	1 870
Gassforsyning	2	1	1	1	–
Varehandel	1 073	1 184	1 233	1 436	1 636
Forretningsbygg	689	812	854	889	1 004
Boliger	2 843	3 411	3 760	4 119	4 803
Sjøfart	4 256	4 941	4 415	2 664	5 274
Tjenester i tilknytting til sjøfart	70	66	69	73	77
Annen samferdsel	1 557	1 699	1 865	2 204	2 314
Andre tjenesteytende næringer	426	474	514	571	644
Offentlig konsumkapital	3 143	3 647	3 855	4 472	4 873
Bruttoinvestering i fast kapital	21 490	24 218	24 144	24 402	30 434
Av dette i:					
Private foretak	15 520	17 570	17 023	16 246	21 447
Offentlige foretak	2 827	3 001	3 266	3 684	4 114
Offentlig konsumkapital	3 143	3 647	3 855	4 472	4 873

[1] Omfatter nordmenns konsum i utlandet minus utlendingers konsum av de spesifiserte poster.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
G. Øking i nasjonalformuen. Mill. kr.					
Privat kapitaltilvekst	5 307	5 468	5 658	4 898	7 922
Offentlig kapitaltilvekst[1]	3 722	4 401	4 524	5 248	5 387
Øking i nasjonalformuen	9 029	9 869	10 182	10 146	13 309
Innenlandsk nettoinvestering	10 095	11 299	9 099	9 186	14 759
Netto nedgang (+) eller øking (—) i Norges nettogjeld til utlandet[2]	—1 066	—1 430	1 083	960	—1 450
H. Faktorinntekt etter næring. Mill. kr.					
Nettonasjonalprodukt	48 476	53 360	57 043	62 216	72 054
— Indirekte skatter[4]	7 883	8 644	9 148	10 865	14 344
+ Subsidier[4]	2 394	2 604	2 862	3 553	4 043
Faktorinntekt	42 987	47 320	50 757	54 904	61 753
Av dette i:					
Jordbruk	1 706	1 828	2 269	2 254	2 195
Skogbruk m. v.	971	998	836	855	911
Fiske m. v.	916	726	547	557	727
Hvalfangst	49	27	8	–	3
Bergverksdrift m. v.	505	539	516	647	690
Industri	12 456	13 306	14 442	16 418	18 769
Herav: Skjermede industrigrupper	4 666	4 990	5 431	6 190	6 901
Konkurranseutsatte industrigr.[3]	7 790	8 316	9 011	10 228	11 868
Bygge- og anleggsvirksomhet	3 755	4 357	4 419	4 792	5 502
Kraft- og vannforsyning m. v.	802	951	1 080	1 231	1 280
Varehandel	5 648	5 923	6 143	6 370	6 968
Finansinstitusjoner	1 231	1 510	1 684	1 836	2 000
Forretningsbygg og boliger	1 396	1 545	1 739	1 883	2 085
Sjøfart	2 695	3 269	3 479	3 112	4 108
Tjenester i tilknytting til sjøfart	343	356	372	416	428
Annen samferdsel	2 445	2 742	3 066	3 265	3 571
Offentlig adm. og forsvar	2 263	2 579	2 787	3 089	3 375
Offentlig og privat tjenesteyting	4 806	5 568	6 173	6 892	7 911
Personlig tjenesteyting	1 000	1 096	1 197	1 287	1 230
I. Lønn etter næring. Mill. kr.					
Lønn	27 780	31 118	33 715	36 576	41 084
Av dette i:					
Jordbruk	131	133	131	136	140
Skogbruk m. v.	330	333	300	296	316
Fiske m. v.	83	100	103	101	95
Hvalfangst	29	14	9	–	–
Bergverksdrift m. v.	227	251	263	282	327
Industri	8 508	9 326	10 012	10 896	12 537
Herav: Skjermede industrigrupper	3 078	3 332	3 628	3 976	4 552
Konkurranseutsatte industrigr.[3]	5 430	5 994	6 384	6 920	7 985
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 736	3 085	3 241	3 521	3 984
Kraft- og vannforsyning m. v.	385	424	474	515	565
Varehandel	3 186	3 630	4 046	4 422	4 912
Finansinstitusjoner	822	950	1 046	1 158	1 307
Forretningsbygg og boliger	25	27	33	38	46
Sjøfart	1 996	2 315	2 477	2 482	2 552
Tjenester i tilknytting til sjøfart	270	273	289	317	359
Annen samferdsel	2 083	2 289	2 502	2 695	2 980
Offentlig adm. og forsvar	2 263	2 579	2 787	3 089	3 375
Offentlig og privat tjenesteyting	3 894	4 486	5 017	5 577	6 403
Personlig tjenesteyting	812	903	985	1 051	1 186

[1] Kapitaltilvekst i offentlig forvaltning og offentlige foretak. [2] Her satt lik overskott på driftsregnskapet overfor utlandet. [3] Se noter til tabell M. [4] Se note 4 tabell Q.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
J. Eierinntekt etter næring. Mill. kr.					
Eierinntekt	15 207	16 202	17 042	18 328	20 669
Av dette i:					
Jordbruk	1 575	1 695	2 138	2 118	2 055
Skogbruk m. v.	641	665	536	559	595
Fiske m. v.	833	626	444	456	632
Hvalfangst	20	13	—1	–	3
Bergverksdrift m. v.	278	288	253	365	363
Industri	3 948	3 980	4 430	5 522	6 232
Herav: Skjermede industrigrupper	1 588	1 658	1 803	2 214	2 349
Konkurranseutsatte industrigrp.[1]	2 360	2 322	2 627	3 308	3 883
Bygge- og anleggsvirksomhet	1 019	1 272	1 178	1 271	1 518
Kraft- og vannforsyning m. v.	417	527	606	716	715
Varehandel	2 462	2 293	2 097	1 948	2 056
Finansinstitusjoner	409	560	638	678	693
Forretningsbygg og boliger	1 371	1 518	1 706	1 845	2 039
Sjøfart	699	954	1 002	630	1 556
Tjenester i tilknytting til sjøfart	73	83	83	99	69
Annen samferdsel	362	453	564	570	591
Offentlig adm. og forsvar	–	–	–	–	–
Offentlig og privat tjenesteyting	912	1 082	1 156	1 315	1 508
Personlig tjenesteyting	188	193	212	236	44
K. Faktorinntekt etter inntektstype. Mill. kr.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	42 284	46 534	49 679	53 743	60 514
Lønn	27 780	31 118	33 715	36 576	41 084
Herav: Kontraktmessig lønn	25 059	27 792	29 931	32 356	36 209
Arbeidsgivers andel av trygdepremier m. v.	2 721	3 326	3 784	4 220	4 875
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	2 892	2 766	2 913	2 885	3 018
Inntekt av boliger	355	370	363	289	298
Personlige renteinntekter (netto)	673	745	817	897	969
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	10 584	11 535	11 871	13 096	15 145
Offentlig nettoinntekt av kapital	150	158	472	689	729
Renter, aksjeutbytter og inntektsført overskott av offentlige foretak	—67	—65	97	102	18
Skatt på offentlige foretak	58	60	62	63	65
Kapitaltilvekst i offentlige foretak	159	163	313	524	646
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	553	628	606	472	510
Faktorinntekt	42 987	47 320	50 757	54 904	61 753
L. Faktorinntekt etter inntektstype. Prosentvis fordeling.					
Privat inntekt av arbeid og kapital	98,4	98,4	97,9	97,8	98,0
Lønn	64,6	65,8	66,4	66,6	66,5
Selvstendiges inntekt av jordbruk, skogbruk m. v. og fiske m. v.	6,8	5,8	5,8	5,3	4,9
Inntekt av boliger	0,8	0,8	0,7	0,5	0,5
Personlige renteinntekter (netto)	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Annen privat inntekt av arbeid og kapital	24,6	24,4	23,4	23,8	24,5
Offentlig nettoinntekt av kapital	0,3	0,3	0,9	1,3	1,2
Utlendingers nettoinntekt av kapitalplasseringer i Norge	1,3	1,3	1,2	0,9	0,8
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

[1] Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
M. Inntekter i skjermede og konkurranseutsatte næringer. Mill. kr.					
Inntekt av jordbruk og mjølkeforedling ..	2 056	2 196	2 666	2 717	2 671
Lønn utenom jordbruk og mjølkeforedling	27 507	30 826	33 413	36 257	40 736
Herav: Skjermede næringer[1]	19 289	21 673	23 708	25 989	29 239
Konkurranseutsatte næringer[2] .	8 218	9 153	9 705	10 268	11 497
Eierinntekt utenom jordbruk og mjølkeforedling	13 424	14 298	14 678	15 930	18 346
Herav: Skjermede næringer[1]	8 589	9 411	9 788	10 651	11 363
Konkurranseutsatte næringer[2] .	4 835	4 887	4 890	5 279	6 983
Faktorinntekt	42 987	47 320	50 757	54 904	61 753
N. Inntekter i skjermede og konkurranseutsatte næringer. Prosentvis fordeling.					
Inntekt av jordbruk og mjølkeforedling ..	4,8	4,7	5,3	5,0	4,3
Lønn utenom jordbruk og mjølkeforedling	64,0	65,1	65,8	66,0	66,0
Herav: Skjermede næringer[1]	44,9	45,8	46,7	47,3	47,4
Konkurranseutsatte næringer[2] .	19,1	19,3	19,1	18,7	18,6
Eierinnt. utenom jordbr. og mjølkeforedl.	31,2	30,2	28,9	29,0	29,7
Herav: Skjermede næringer[1]	20,0	19,9	19,3	19,4	18,4
Konkurranseutsatte næringer[2] .	11,2	10,3	9,6	9,6	11,3
Faktorinntekt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
O. Driftsregnskapet overfor utlandet. Mill. kr.					
Varer og tjenester:					
Eksport:					
Varer fob[3]	10 420	10 973	11 969	13 522	15 450
Skip, nybygde	208	529	534	403	770
Skip, eldre	639	993	1 431	1 916	1 400
Bruttofrakter opptjent i skipsfart	8 855	10 100	10 930	10 550	12 550
Reisetrafikk	682	732	774	914	1 100
Andre tjenester	1 581	1 805	2 041	2 130	2 305
I alt	22 385	25 132	27 679	29 435	33 575
Import:					
Varer cif[3]	14 931	16 150	16 916	19 716	23 800
Skip	2 403	3 724	2 726	1 687	3 000
Skipsfartens utgifter i utlandet	4 095	4 400	4 540	4 535	5 250
Reisetrafikk	561	647	691	824	950
Andre tjenester.....	943	1 048	1 158	1 178	1 450
I alt	22 933	25 969	26 031	27 940	34 450
Eksportoverskott	— 548	— 837	1 648	1 495	— 875
Renter og stønader:					
Fra utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	364	418	535	885	965
Stønader	249	277	336	344	365
I alt	613	695	871	1 229	1 330
Til utlandet:					
Renter, aksjeutbytte o. l.	917	1 046	1 141	1 357	1 475
Stønader	214	242	295	407	430
I alt	1 131	1 288	1 436	1 764	1 905
Rente- og stønadsoverskott	— 518	— 593	— 565	— 535	— 575
Overskott på driftsregnskapet	— 1 066	— 1 430	1 083	960	— 1 450

[1] Utenom jordbruk og mjølkeforedling. [2] Skogbruk, fiske, hvalfangst, bergverksdrift, sjøfart, lufttransport og konkurranseutsatt industri (tobakksindustri, tekstilindustri, bekledningsindustri, treforedlingsindustri, gummivareindustri, kjemisk industri, kull- og mineraloljeforedling, primær jern- og metallindustri, jern- og metallvareindustri, maskinindustri, elektroteknisk industri, skipsindustri og «diverse industri»). [3] Omfatter også varer utenom handelsstatistikken.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
P. Private inntekter og utgifter. Mill. kr.					
Inntekter:					
Privat inntekt av arbeid og kapital[1]	42 284	46 534	49 679	53 743	60 514
Stønader fra det offentlige[2]	5 469	6 374	7 357	8 491	11 015
Stønader fra utlandet	249	277	336	344	365
Inntekter i alt	48 002	53 185	57 372	62 578	71 894
Utgifter:					
Direkte skatter og trygdepremier[3]	11 467	13 565	15 052	16 814	17 937
Stønader til utlandet	100	135	129	162	184
Privat konsum	31 128	34 017	36 533	40 704	45 851
Privat kapitaltilvekst	5 307	5 468	5 658	4 898	7 922
Utgifter i alt	48 002	53 185	57 372	62 578	71 894
Q. Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter.[4] Mill. kr.					
Inntekter:					
Formuesinntekt	600	659	924	1 012	1 130
Direkte skatter og trygdepremier	11 525	13 625	15 114	16 877	18 002
Indirekte skatter	7 883	8 644	9 148	10 865	14 344
Stønader fra utlandet	–	–	–	–	–
Inntekter i alt	20 008	22 928	25 186	28 754	33 476
Utgifter:					
Renteutgifter	667	724	827	910	1 112
Stønader til private konsumenter	5 469	6 374	7 357	8 491	11 015
Subsidier	2 394	2 604	2 862	3 553	4 043
Stønader til utlandet	114	107	166	245	246
Offentlig konsum	7 801	8 881	9 763	10 831	12 319
Kapitaltilvekst	3 563	4 238	4 211	4 724	4 741
Utgifter i alt	20 008	22 928	25 186	28 754	33 476
R. Sysselsetting etter næring. 1 000 årsverk.					
Årsverk utført av selvstendige	359	351	340	331	323
Årsverk utført av lønnstakere	1 168	1 188	1 203	1 223	1 256
Årsverk utført i alt	1 527	1 539	1 543	1 554	1 579
Av dette i:					
Jordbruk	222	213	204	197	190
Skogbruk m.v.	18	17	14	13	12
Fiske m.v.	35	35	35	33	32
Hvalfangst	1	–	–	–	–
Bergverksdrift	9	9	9	9	9
Industri	386	388	385	388	399
Herav: Skjermede industrigrupper	153	152	152	154	158
Konkurranseutsatte industrigrp.[5]	233	236	233	234	241
Bygge- og anleggsvirksomhet	121	128	126	129	132
Kraft- og vannforsyning m.v.	14	14	15	15	15
Varehandel	190	193	197	201	206
Finansinstitusjoner	28	29	30	31	33
Forretningsbygg og boliger	3	3	4	4	4
Sjøfart	62	61	59	55	51
Tjenester i tilknytting til sjøfart	11	11	11	11	11
Annen samferdsel	91	92	94	95	97
Offentlig adm. og forsvar	87	90	93	96	97
Offentlig og privat tjenesteyting	171	180	191	201	214
Personlig tjenesteyting	78	76	76	76	77

[1] For spesifikasjon se tabell K side *4. [2] Inkluderer ytelser fra sosiale trygder. [3] Ekskl. skatter fra offentlige foretak. [4] I denne tabell og ellers i nasjonalregnskapet er skatter, avgifter, subsidier og stønader i prinsippet registrert med de i året påløpne (i motsetning til innbetalte) beløp. Tallene for offentlige inntekter og utgifter i nasjonalregnskapet kan derfor avvike fra tallene i de offentlige regnskaper, jfr. tabell 91. [5] Se noter til tabell M.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
S. Bruttonasjonalprodukt etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	1 786	1 800	2 055	1 941	1 823
Skogbruk m. v.	881	908	843	856	875
Fiske m. v.	976	1 122	934	815	830
Hvalfangst	47	35	31	2	3
Bergverksdrift m. v.	463	537	568	635	666
Industri	12 661	13 120	13 534	14 382	15 053
Bygge- og anleggsvirksomhet	3 274	3 569	3 552	3 698	3 871
Kraft- og vannforsyning m. v.	1 412	1 520	1 715	1 762	1 789
Varehandel	8 376	8 622	8 941	9 699	9 760
Finansinstitusjoner	1 006	984	982	1 029	1 120
Forretningsbygg og boliger	2 432	2 584	2 729	2 884	3 015
Sjøfart	6 084	6 731	7 304	7 176	7 265
Tjenester i tilknytting til sjøfart	311	292	301	307	310
Annen samferdsel	3 044	3 266	3 420	3 611	3 894
Offentlig adm. og forsvar	1 570	1 684	1 712	1 819	1 869
Offentlig og privat tjenesteyting	3 420	3 681	3 824	4 053	4 472
Personlig tjenesteyting	751	756	782	791	770
Bruttotjenesteyting av offentlig konsumkapital	924	985	1 047	1 112	1 174
Bruttonasjonalprodukt	49 418	52 196	54 274	56 572	58 559
T. Privat konsum. I 1961-priser. Mill. kr.					
Matvarer	6 772	6 868	7 082	7 380	7 708
Drikkevarer og tobakk	1 758	1 854	1 993	2 128	2 219
Bolig, lys og brensel	2 994	3 095	3 302	3 474	3 630
Møbler og husholdningsartikler	2 089	2 262	2 350	2 778	2 709
Klær og skotøy	3 164	3 328	3 394	3 620	3 809
Helsepleie og personlig hygiene	1 699	1 814	1 924	2 036	2 323
Reiser og transport	2 627	2 794	2 818	3 455	3 156
Fritidssysler og utdanning	1 761	1 866	1 923	2 002	1 980
Annet konsum	2 542	2 617	2 731	2 853	2 969
Spesifisert konsum	25 406	26 498	27 517	29 726	30 503
+ Korreksjonsposter[1]	229	257	290	257	243
Privat konsum	25 635	26 755	27 807	29 983	30 746
U. Bruttoinvestering uten lager etter næring. I 1961-priser. Mill. kr.					
Jordbruk	730	744	819	979	1 014
Skogbruk	198	181	179	174	148
Fiske m. v.	482	464	375	361	356
Hvalfangst	— 4	9	3	— 3	— 8
Bergverksdrift m. v.	138	132	220	198	177
Industri	3 051	3 368	2 886	2 897	3 547
Bygge- og anleggsvirksomhet	436	469	464	547	627
Elektrisitetsforsyning	1 156	1 138	1 116	1 149	1 243
Gassforsyning	2	1	1	1	–
Varehandel	949	1 006	1 041	1 133	1 184
Forretningsbygg	560	639	645	641	650
Boliger	2 319	2 684	2 857	2 993	3 183
Sjøfart	4 543	5 176	3 988	2 332	4 201
Tjenester i tilknytting til sjøfart	55	49	52	53	52
Annen samferdsel	1 256	1 330	1 443	1 653	1 594
Andre tjenesteytende næringer	398	454	502	494	512
Offentlig konsumkapital	2 494	2 810	2 879	3 133	3 098
Bruttoinvestering i fast kapital	18 763	20 654	19 470	18 735	21 578

[1] Se note 1 side *2.

Nasjonalregnskap (forts.).

	1966	1967	1968	1969*	1970*
V. Nasjonalprodukt etter anvendelse. I 1961-priser. Mill. kr.					
Privat konsum	25 635	26 755	27 807	29 983	30 746
Offentlig konsum	5 643	6 093	6 374	6 787	7 057
Sivilt	4 182	4 566	4 730	5 015	5 272
Militært	1 461	1 527	1 644	1 772	1 785
Bruttoinvestering	19 522	21 306	19 474	18 982	23 338
Bygninger og anlegg	7 923	8 706	8 721	9 217	9 717
Skip og båter	4 832	5 488	4 242	2 574	4 440
Annet transportmateriell	1 622	1 626	1 739	2 026	2 000
Maskiner, redskap, inventar	4 386	4 834	4 768	4 918	5 421
Lagerendring	759	652	4	247	1 760
Eksportoverskott	— 1 382	— 1 958	619	820	— 2 582
Eksport	21 353	23 582	26 081	27 525	28 047
— Import	22 735	25 540	25 462	26 705	30 629
Bruttonasjonalprodukt	49 418	52 196	54 274	56 572	58 559
Kapitalslit	10 932	11 628	12 030	12 218	12 765
Bygninger og anlegg	3 345	3 483	3 608	3 745	3 891
Skip og båter	3 708	4 004	4 039	3 788	3 896
Annet transportmateriell	1 395	1 462	1 533	1 659	1 753
Maskiner, redskap, inventar	2 484	2 679	2 850	3 026	3 225
Nettonasjonalprodukt	38 486	40 568	42 244	44 354	45 794
W. Nasjonalprodukt etter anvendelse. Vekstrater.					
Privat konsum	4,4	4,4	3,9	7,8	2,5
Offentlig konsum	2,2	8,0	4,6	6,5	4,0
Sivilt	4,3	9,2	3,6	6,0	5,1
Militært	— 3,3	4,5	7,7	7,8	0,7
Bruttoinvestering	6,3	9,1	— 8,6	— 2,5	22,9
Bygninger og anlegg	4,9	9,9	0,2	5,7	5,4
Skip og båter	2,2	13,6	— 22,7	— 39,3	72,5
Annet transportmateriell	10,7	0,2	6,9	16,5	— 1,3
Maskiner, redskap, inventar	11,9	10,2	— 1,4	3,1	10,2
Lagerendring	..	..	..	..	..
Eksportoverskott	..	..	..	..	..
Eksport	6,9	10,4	10,6	5,5	1,9
— Import	7,8	12,3	— 0,3	4,9	14,7
Bruttonasjonalprodukt	4,4	5,6	4,0	4,2	3,5
Kapitalslit	5,6	6,4	3,5	1,6	4,5
Bygninger og anlegg	3,4	4,1	3,6	3,8	3,9
Skip og båter	6,1	8,0	0,9	— 6,2	2,9
Annet transportmateriell	6,8	4,8	4,9	8,2	5,7
Maskiner, redskap, inventar	7,5	7,9	6,4	6,2	6,6
Nettonasjonalprodukt	4,1	5,4	4,1	5,0	3,2
X. Bruttoprodukt pr. årsverk. Indekstall. 1961 = 100.					
Jordbruk og mjølkeforedling	111,3	112,7	133,7	129,5	125,0
Andre skjermede næringer[1]	112,0	115,0	116,3	120,5	121,6
Konkurranseutsatte næringer[1]	138,0	148,0	158,0	163,6	168,9
Alle næringer	122,3	128,2	132,9	137,5	140,2

[1] Se noter til tabell M.

Vedlegg 1
Appendix 1

Publikasjoner sendt ut fra Statistisk Sentralbyrå siden 1. januar 1970

Publications issued by the Central Bureau of Statistics since 1 January 1970

I serien Norges offisielle statistikk (NOS):

Rekke XII **Boktrykk 1970**

Nr. 257 Økonomisk utsyn over året 1969 *Economic Survey* Sidetall 156 Pris kr. 15,00
— 258 Syketrygden 1968 *National Health Insurance* Sidetall 115 Pris kr. 9,00
— 259 Folkemengdens bevegelse 1968 *Vital Statistics and Migration Statistics* Sidetall 53 Pris kr. 7,00
— 260 Skogbrukstelling 1. september 1967 II *Census of Forestry II* Sidetall 269 Pris kr. 11,00
— 261 Psykiatriske sykehus 1968 *Mental Hospitals* Sidetall 49 Pris kr. 7,00
— 262 Fiskeristatistikk 1967 *Fishery Statistics* Sidetall 96 Pris kr. 8,00
— 263 Statistisk årbok 1970 *Statistical Yearbook of Norway* Sidetall 436 Pris kr. 15,00
— 264 Utenrikshandel 1969 II *External Trade II* Sidetall 311 Pris kr. 11,00

Rekke A **Offsettrykk 1970**

Nr. 309 Dødsårsaker 1968 *Causes of Death* Sidetall 79 Pris kr. 5,00
— 310 Industristatistikk 1968 *Industrial Statistics* Sidetall 163 Pris kr. 6,00
— 311 Kriminalstatistikk Domfelte, botlagte og påtalefritatte 1968 *Criminal Statistics Persons Convicted, Fined or Suspended of Prosecution* Sidetall 47 Pris kr. 4,50
— 312 Kriminalstatistikk Fanger 1967 *Criminal Statistics Prisoners* Sidetall 49 Pris kr 5,00
— 313 Sykehusstatistikk 1968 *Hospital Statistics* Sidetall 31 Pris kr. 4,50
— 314 Lønnsstatistikk for funksjonærer i bankvirksomhet 1. september 1969 *Salaries of Bank Employees* Sidetall 33 Pris kr. 4,50
— 315 Lønnsstatistikk for funksjonærer i forsikringsvirksomhet 1. september 1969 *Wage Statistics for Salaried Employees in Insurance Activity* Sidetall 33 Pris kr. 4,50
— 316 Bygge- og anleggsstatistikk 1968 *Construction Statistics* Sidetall 27 Pris kr. 3,50
— 317 Undervisningsstatistikk Folkehøgskolar 1. oktober 1969 *Educational Statistics Folk High Schools* Sidetall 27 Pris kr. 3,50
— 318 Undervisningsstatistikk Høgre allmennskoler 1. oktober 1969 *Educational Statistics Secondary General Schools* Sidetall 45 Pris kr. 4,50
— 319 Sosial hjemmehjelp 1968 *Social Home-Help Services* Sidetall 37 Pris kr. 4,50
— 320 Rutebilstatistikk 1968 *Scheduled Road Transport* Sidetall 35 Pris kr. 3,50
— 321 Helseundersøkelse 1968 *Health Survey* Sidetall 39 Pris kr. 4,50
— 322 Nasjonalregnskap 1952—1968 *National Accounts* Sidetall 55 Pris kr. 5,00
— 323 Veterinærstatistikk 1968 *Veterinary Statistics* Sidetall 69 Pris kr. 5,00
— 324 Lønnsstatistikk for arbeidere i bergverksdrift og industri 3. kvartal 1969 *Wage Statistics for Workers in Mining and Manufacturing* Sidetall 29 Pris kr. 4,50
— 325 Lønnsstatistikk for statens embets- og tjenestemenn 1. mars 1969 *Wage Statistics of Central Government Employees* Sidetall 89 Pris kr. 5,00
— 326 Regnskapsstatistikk 1967 *Accounting Statistics* Sidetall 53 Pris kr. 4,50
— 327 Helsestatistikk 1968 *Health Statistics* Sidetall 61 Pris kr. 5,00
— 328 Barneomsorg 1968 *Child Welfare Statistics* Sidetall 51 Pris kr. 4,50
— 329 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i innenriks rutefart November 1969 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Scheduled Coasting Trade* Sidetall 25 Pris kr. 3,50
— 330 Folketallet i kommunene 1969—1970 *Population in Municipalities* Sidetall 39 Pris kr 4,50
— 331 Hotellstatistikk 1969 *Hotel Statistics* Sidetall 33 Pris kr. 3,50
— 332 Lønnsstatistikk for ansatte i jordbruket September 1969 *Wage Statistics for Wage-Earning and Salaried Employees in Agriculture* Sidetall 29 Pris kr. 3,50
— 333 Byggearealstatistikk 1968 *Building Statistics* Sidetall 63 Pris kr. 5,00
— 334 Forbruksundersøkelse 1967 III *Survey of Consumer Expenditure III* Sidetall 77 Pris kr. 5,00
— 335 Kriminalstatistikk Fanger 1968 *Criminal Statistics Prisoners* Sidetall 51 Pris kr. 5,00
— 336 Arbeidsmarkedstatistikk 1969 *Labour Market Statistics* Sidetall 71 Pris kr. 5,00

Rekke A **Offsettrykk 1970 (forts.)**

Nr. 337 Lønnsstatistikk for ansatte i helsevesen og barneomsorg 1. mai 1969 *Wage Statistics of Employees in Health Services and Child Nursing* Sidetall 85 Pris kr. 5,00
— 338 Utenrikshandel 1969 I *External Trade I* Sidetall 231 Pris kr. 11,00
— 339 Samferdselsstatistikk 1968 *Transport and Communication Statistics* Sidetall 173 Pris kr. 6,00
— 340 Stortingsvalget 1969 II *Storting Elections II* Sidetall 69 Pris kr. 5,00
— 341 Skattestatistikk 1967 *Tax Statistics* Sidetall 113 Pris kr. 5,00
— 342 Lønnsstatistikk for arbeidere i offentlig anleggsvirksomhet 3. kvartal 1969 *Wage Statistics for Workers in Public Construction Activity* Sidetall 39 Pris kr. 4,50
— 343 Jaktstatistikk 1969 *Hunting Statistics* Sidetall 43 Pris kr. 4,50
— 344 Undervisningsstatistikk Universiteter og høgskoler Høstsemesteret 1968 *Educational Statistics Universities Autumn Term* Sidetall 171 Pris kr. 6,00
— 345 Varehandelsstatistikk 1968 *Wholesale and Retail Trade Statistics* Sidetall 87 Pris kr. 5,00
— 346 Skogavvirking til salg og industriell produksjon 1968—69 *Roundwood Cut for Sale and Industrial Production* Sidetall 37 Pris kr. 4,50
— 347 Laks- og sjøaurefiske i elvane 1876—1968 *River Fishing of Salmon and Sea Trout* Sidetall 73 Pris kr. 5,00
— 348 Ferieundersøkelsen 1968 *Holiday Survey* Sidetall 49 Pris kr. 5,00
— 349 Sivilrettsstatistikk 1969 *Civil Judicial Statistics* Sidetall 31 Pris kr. 4,50
— 350 Lønnsstatistikk 1969 *Wage Statistics* Sidetall 89 Pris kr. 5,00
— 351 Undervisningsstatistikk Folke- og framhaldsskoler 1. oktober 1969 *Educational Statistics Primary and Continuation Schools* Sidetall 61 Pris kr. 5,00
— 352 Sosialhjelpstatistikk 1968 *Social Care Statistics* Sidetall 81 Pris kr. 5,00
— 353 Veitrafikkulykker 1969 *Road Traffic Accidents* Sidetall 61 Pris kr. 5,00
— 354 Stortingsvalget 1969 III *Storting Elections III* Sidetall 49 Pris kr. 5,00
— 355 Folkemengden etter alder 31. desember 1969 *Population by Age* Sidetall 65 Pris kr. 5,00
— 356 Flyttestatistikk 1969 *Migration Statistics* Sidetall 65 Pris kr. 5,00
— 357 Undervisningsstatistikk Fag- og yrkesskoler 1. oktober 1969 *Educational Statistics Vocational Schools* Sidetall 77 Pris kr. 5,00
— 358 Regnskapsstatistikk 1968 *Accounting Statistics* Sidetall 67 Pris kr. 4,50
— 359 Skattestatistikk 1968 Kommuner og handelsdistrikter *Tax Statistics Municipalities and Trade Districts* Sidetall 119 Pris kr. 6,00
— 360 Alkoholstatistikk 1969 *Alcohol Statistics* Sidetall 35 Pris kr. 4,50
— 361 Undervisningsstatistikk Gymnaseksamen 1968 *Educational Statistics Matriculation Examinations* Sidetall 51 Pris kr. 5,00
— 362 Lønnsstatistikk for sjøfolk på skip i utenriksfart Mars 1970 *Wage Statistics for Seamen on Ships in Ocean Transport* Sidetall 29 Pris kr. 3,50
— 363 Skattestatistikk 1968 *Tax Statistics* Sidetall 101 Pris kr. 5,00
— 364 Kriminalstatistikk Forbrytelser etterforsket av politiet 1969 *Criminal Statistics Crimes Investigated by the Police* Sidetall 57 Pris kr. 5,00
— 365 Rutebilstatistikk 1969 *Scheduled Road Transport* Sidetall 35 Pris kr. 3,50
— 366 Skogstatistikk 1969 *Forestry Statistics* Sidetall 107 Pris kr. 6,00
— 367 Finansinstitusjoner 1969 *Financial Institutions* Sidetall 105 Pris kr. 6,00
— 368 Lønnsstatistikk for ansatte i varehandel 1. mars 1970 *Wage Statistics for Employees in Wholesale and Retail Trade* Sidetall 25 Pris kr. 4,50
— 369 Kredittmarkedstatistikk 1968 *Credit Market Statistics* Sidetall 223 Pris kr. 7,00
— 370 Elektrisitetsstatistikk 1969 *Electricity Statistics* Sidetall 51 Pris kr. 4,50
— 371 Laks- og sjøaurefiske 1969 *Salmon and Sea Trout Fisheries* Sidetall 47 Pris kr. 5,00
— 372 Barneomsorg 1969 *Child Welfare Statistics* Sidetall 51 Pris kr. 4,50
— 373 Kriminalstatistikk Domfelte, botlagte og påtalefritatte 1969 *Criminal Statistics Persons Convicted, Fined or Suspended of Prosecution* Sidetall 47 Pris kr. 4,50
— 374 Bygge- og anleggsstatistikk 1969 *Construction Statistics* Sidetall 27 Pris kr. 3,50
— 375 Jordbruksstatistikk 1969 *Agricultural Statistics* Sidetall 107 Pris kr. 6,00
— 376 Regionalt nasjonalregnskap 1965 *Regional National Accounts* Sidetall ca. 70 Pris kr. 6,00
— 377 Folkemengdens bevegelse 1969 *Vital Statistics and Migration Statistics* Sidetall 55 Pris kr. 5,00
— 378 Sykehusstatistikk 1969 *Hospital Statistics* Sidetall 31 Pris kr. 4,50
— 379 Sosial hjemmehjelp 1969 *Social Home-Help Services* Sidetall 35 Pris kr. 6,00
— 380 Lastebiltransport, utvalgsundersøkelse 1968 *Road Goods Transport Sample Survey* Sidetall ca. 115 Pris kr. 6,00

Rekke XII **Boktrykk 1971**

Nr. 265 Økonomisk utsyn over året 1970 *Economic Survey* Sidetall 179 Pris kr. 15,00

I serien Artikler fra Statistisk Sentralbyrå (ART):

Nr. 30 To artikler om norsk industri *Two Articles on Norwegian Manufacturing Industries* Sidetall 40 Pris kr. 7,00
— 31 Virkninger av skattereformen av 1969 *Effects of the Taxation Reform of 1969* Sidetall 35 Pris kr. 7,00
— 32 The Stability of Input-Output Coefficients *Stabilitet i kryssløpskoeffisienter* Sidetall 40 Pris kr. 7,00
— 33 Inntektsfordelingsvirkninger av skattereformen av 1969 *Income Distribution Effects of the Taxation Reform of 1969* Sidetall 29 Pris kr. 7,00
— 34 Dataregistrering, dataarkiver og samfunnsforskning *Data Registration, Data Banks and Social Research* Sidetall 43 Pris kr. 7,00
— 35 PRIM I A Model of the Price and Income Distribution Mechanism of an Open Economy *PRIM I En modell av pris- og inntektsfordelingsmekanismen i en åpen økonomi* Sidetall 61 Pris kr. 7,00
— 36 Konsumets og sparingens langsiktige utvikling *Consumption and Saving in the Process of Long-Term Growth* Sidetall 18 Pris kr. 5,00
— 37 Om bruk av stikkprøver ved kontoret for intervjuundersøkelser, Statistisk Sentralbyrå *On the Use of Sampling Surveys by the Central Bureau of Statistics, Norway* Sidetall 46 Pris kr. 7,00
— 38 Personmodeller, personregnskapssystemer og persondataarkiver *Population Models, Population Accounting Systems and Individual Data Banks* Sidetall 28 Pris kr. 7,00
— 39 Variasjoner i utviklingen hos nyfødte barn *Variations in the Maturity Level of New Born Infants* Sidetall 36 Pris kr. 7,00

Vedlegg 2
Appendix 2

Utvalgte publikasjoner i serien Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)

Selected publications in the series Statistisk Sentralbyrås Håndbøker (SSH)

Nr. 4 Innføring i maskinregning. Hefte 1. Addisjonsmaskiner
— 5 Innføring i maskinregning. Hefte 2. Kalkulasjonsmaskiner
— 8 Framlegg til nordisk statistisk terminologi
— 9 Standard for næringsgruppering i offentlig norsk statistikk
— 12 Adresseliste for folkeregistrene
— 13 Standard for handelsområder
— 19 Varenomenklatur for industristatistikken
— 22 Statistisk testing av hypoteser ved regresjonsberegninger
— 23 Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk
— 24 Standard for gruppering av sykdommer — skader — dødsårsaker i offentlig norsk statistikk
— 26 Statistisk varefortegnelse for utenrikshandelen
— 27 Utsnitt om prinsipper og definisjoner i offisiell statistikk. Fra Forbruksundersøkelsen 1958
— 28 Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk
— 29 Norsk-Engelsk ordliste

Pris kr. 15,00.

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co., Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

GRØNDAHL & SØN BOKTRYKKERI, OSLO